Ruimte: Bordes Trapportaal	ruimtenummer: T1.12	datum: 21.03.16
Onderdeel: deurkozijn linker stijl van de deur naar ruimte T1.10		uitvoering door: RK/AS
Onderzoekslocatie: bolle lijst		opgetekend door: RK/AS
Verfmonster:		

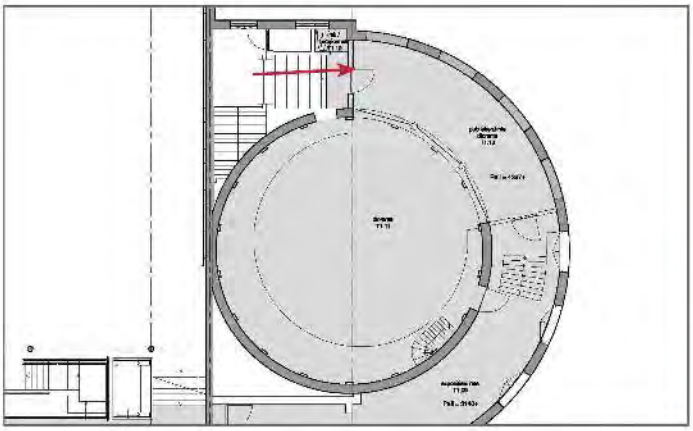

LAAGOPBOUW

beschrijving - kenmerken

Opmerkingen

Op dit onderdeel is ook de bruinrode verflaag met vernis aangetroffen. Het lijkt alof er geen houtimitatie onder zit.

Ruimte: trapportaal bij het toilet	ruimtenummer: 1.10	datum: 21.03.16 en 06.04.2016
Onderdeel: deur naar het toilet		uitvoering door: RK/AS - RJ
Onderzoekslocatie: middenpaneel		opgetekend door:RK/AS - RJ
Verfmonster:		

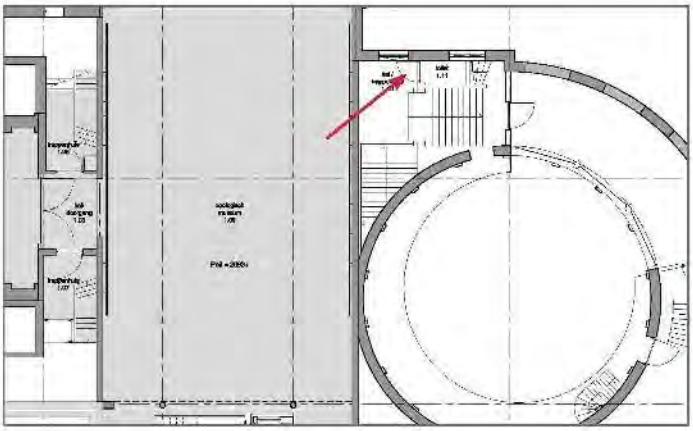

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
4	witten	niet verder vrijgelegd
3	vernis	floresceert
2	bruin rood	bestaat uit 1 of 2 lagen?
1	warmgeel	lijkt op houtimitatie uit T1.09*
0	hout	drager

Opmerkingen

* Onder het bruinrood ligt een warmgele gronderig die lijkt op houtimitatie in de ruimte T.109. Deze grondering voelt wel heel anders aan, Hij is heel dun, geschuurde houtimitatie of dunne grondlaag?

Zie hierna ook stratigrafie 1.10-RJ21

Stratigrafie doorgezet over alle profielen - de differnetiatie van de deur heeft op alle onderdelen dezelfde donkerrode kleur.

Ruimte: Bordes Trapportaal	ruimtenummer: 1.10	datum: 21.03.16
Onderdeel: Raamkozijn		uitvoering door: RK/AS
Onderzoekslocatie: Geprofileerde onderkant		opgetekend door: RK/AS
Verfmonster:		

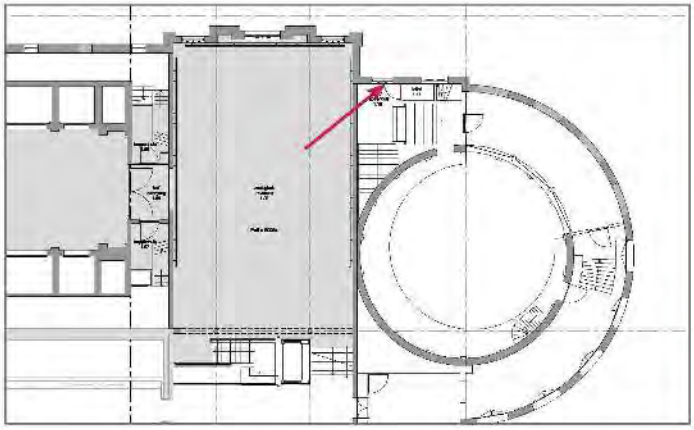

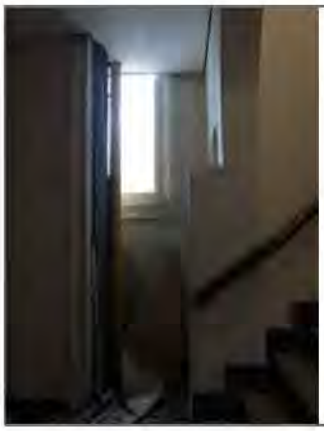

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
6	witten	verder niet vrijgelegd
5	grijs	
4	vernis	fluoresceert
3	bruin rood	bestaat uit 2 of 3 lagen?
2	wit	soms dik soms dun; plamuur?
1	bruin rood	
0	hout	drager

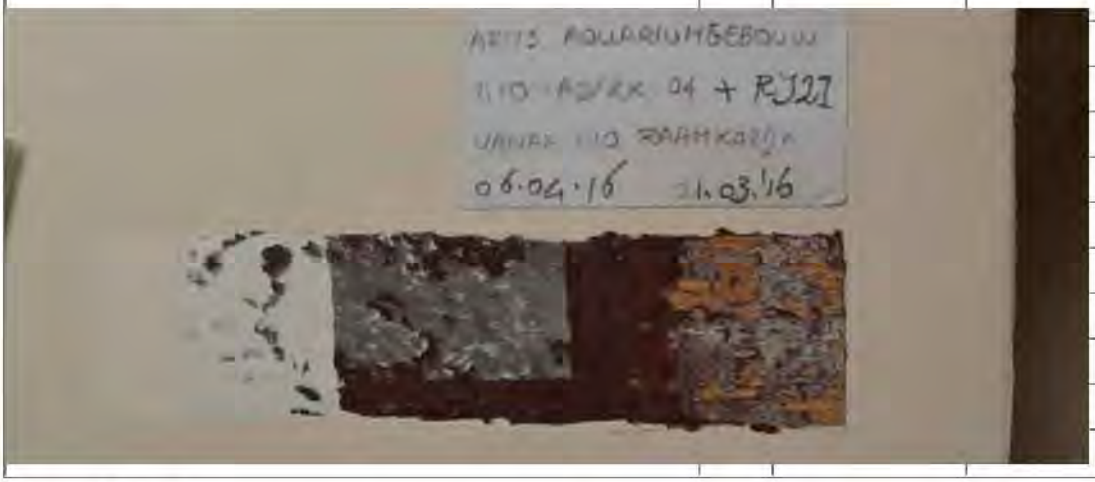

Opmerkingen

Het bruinrood lijkt hier uit meerdere lagen te bestaan tov andere locaties. Wellicht was er hier meer voorbereidend werk nodig?

Zie voor beschrijving stratigrafie 1.10-RJ21-II

Ruimte: Toilet bij Bordes Trapportaal	ruimtenummer: 1.10/1.11	datum: 21.03.16
Onderdeel: Deurkozijn		uitvoering door: RK/AS
Onderzoekslocatie: Dagkant		opgetekend door: RK/AS
Verfmonster:		

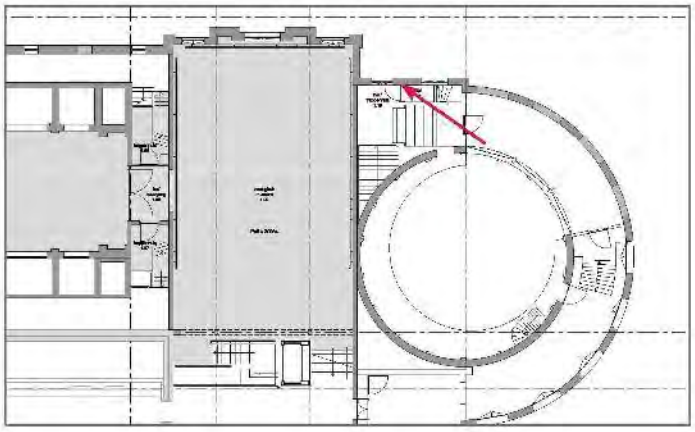

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken

Opmerkingen

Onder het huidige creme wit zit een grijsgroen. Daaronder een warm beige met een grondje op het hout.

Ruimte: Trapbordesje	ruimtenummer: T1.12	datum: 21.03.16
Onderdeel: Deur		uitvoering door: RK
Onderzoekslocatie: Aan de kant van het kleine trapje		opgetekend door: RK/AS
Verfmonster:		

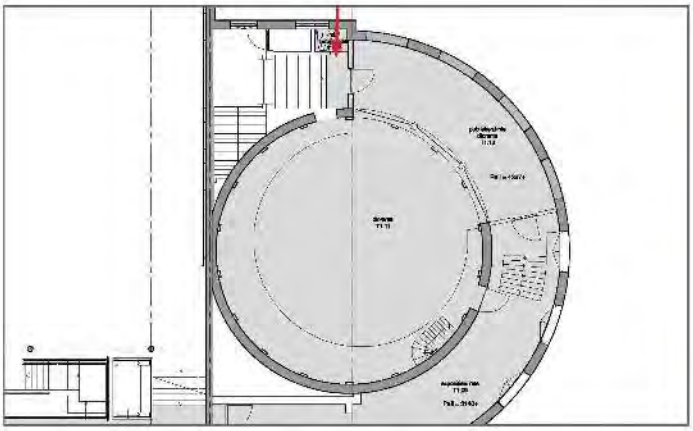

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken

Opmerkingen

Onder het huidige creme wit zit een grijsgroen. Daaronder een warm beige met een grondje op het hout.

Ruimte: tussenvloer	ruimtenummer: T.2.12	datum: 6.4.'16
Onderdeel: architraaf		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: rechts en op alle raam en kozijndelen puncties		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

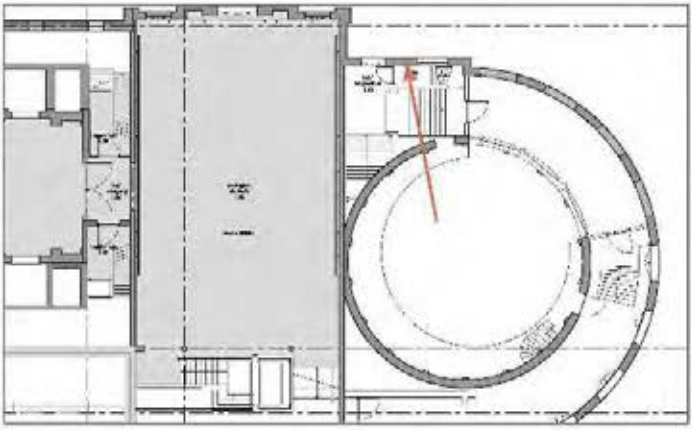

LAAG	OPBOUW		
kleur/effekt UV	lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
lichter dan 4	5	grijs	groenig, glans
groenig, mat	4	grijs	blauwig/paars
paars	3	grijs	
l.grijs	2	wit	
geelig wit	1	wit	geelig
hout	0	hout	

Opmerkingen

Naamgeving van deze ruimte was tijdens onderzoek niet helemaal duidelijk, leek bij 1.10 te horen = T.2.12. Het trappenhuis in de N/O hoek, naast de voormalige 'kamer van de professor'. Dan hoort dit raam op de 1e verdieping. Het is de bovenkant van een raam dat tot onder het nu zichtbare vloertje doorliep. Dit moet zijn aangepast naar de huidige situatie bij de bouw van het diorama.
Op het raam zit één compleet afwerkingspakket met als eindlaag het huidige grijs. Het is echter zeer vervuild. Dit pakket is een mooie referentie voor de kleur en glans e.d. van de eerste afwerking in de grijze ruimtes. ***(Kleur en glans van de verouderde verf)***

Ruimte: gang achter diorama	ruimtenummer: 1.10	datum: 06-04-2016
Onderdeel: Raamkozijn (onderzoijde horend bij 1.10-LP 80		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Onderzijde van kozijn - uitbreiding van 1.10-AS/RK 04		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

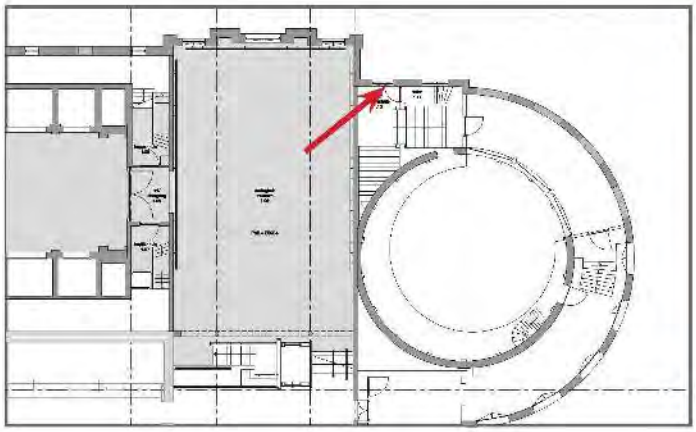

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
1. RAAMKOZIJN PROFIELLIJST VERTICAAL		
12	rossig	wit -huidig
11	rossig	
10	wit	
9	wit	
	grijs	(ontbreekt in tappetje - zit er wel, is op deze lokatie weggeschuurd)
7	vernis	bruin
6	rood	
5	rood	
4	rood	
3	oranje saus	blonde houtimitatie
2	rossig	grond
1	licht geel	
0	hout	

Opmerkingen

Dit is een doorstekend raam naar vloer erboven (zie hiernaast). De profiellat lijkt van elders afkomstig.
Onderzijde van Raam is vernieuwd in diorama tijd.
De profiellat loopt tegen plafond van vloer erboven - het rood is zichtbaar achter het verlaagd plafond.

Ruimte: gang achter diorama	ruimtenummer: 1.10	datum: 06-04-2016
Onderdeel: Raamkozijn (onderzoijde horend bij 1.10-LP 80		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Onderzijde van kozijn - uitbreiding van 1.10-AS/RK 04		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

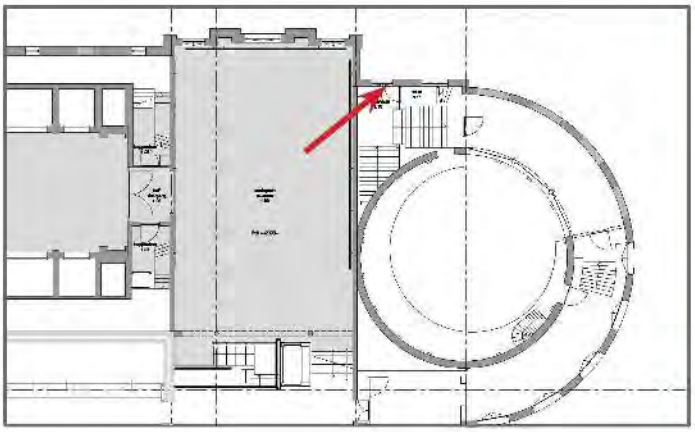

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
II. ONDERZIJDE KOZIJN		
	rossig	wit -huidig
	rossig	
	wit	
	wit	
	grijs	
	vernis	bruin
	rood	
	rood	
	wit	licht grijzig / wit
	rood	
IV + V + VI RAAMHOUT en PROFIEL DIRECT naast RAAM		
	roden	
	vet grijs	
	blauwer grijs	
	dun grijzig	grondlaagje
	hout	

Opmerkingen

I. en **III.** zijn hetzelfde (zie hiervoor).

De onderzijde van het kozijn (II. en stratigrafie 1.10-AS/RK 04) is vernieuwd/ aangepast. De laagopbouw loopt hiet van het donker-rood. Dit is de kleur die is toegepast in de Diorama tijd (1923).

IV + V + VI - tonen een lagen pakket dar overeenkomt met het verflagenpakket dat is aangetroffen in de ronde gang boven. De donker rode kleur uit de Diorama tijd bestaat uit zeker vier sublagen.

VI.

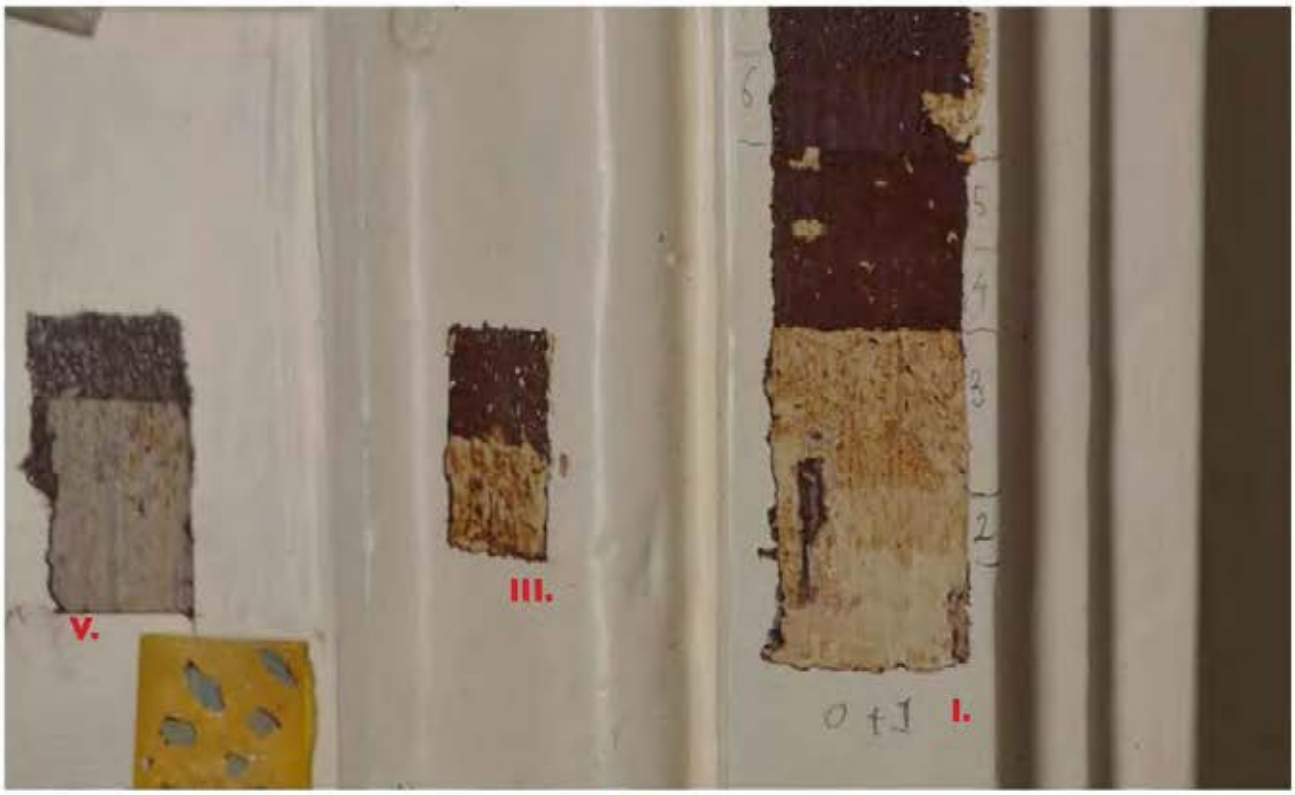
V.
III.
I.

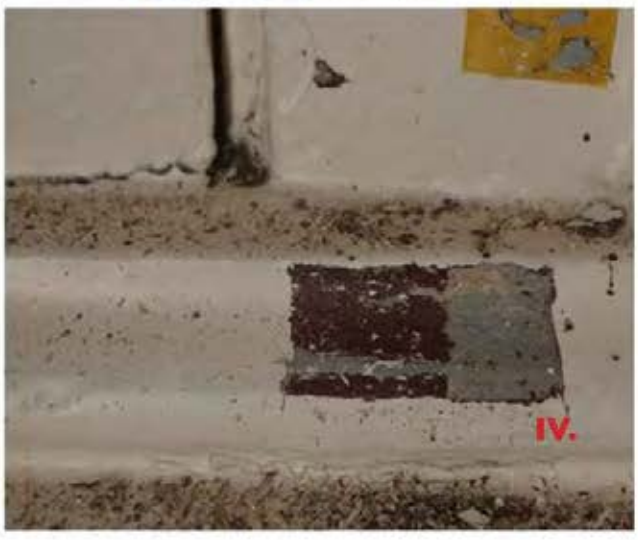
IV.

II.

Ruimte: trapopgang naar zoldertje	ruimtenummer: T1.12	datum: 13-04-2016
Onderdeel: deur		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: middenregel		opgetekend door: RJ
Verfmonster: RJ 37		

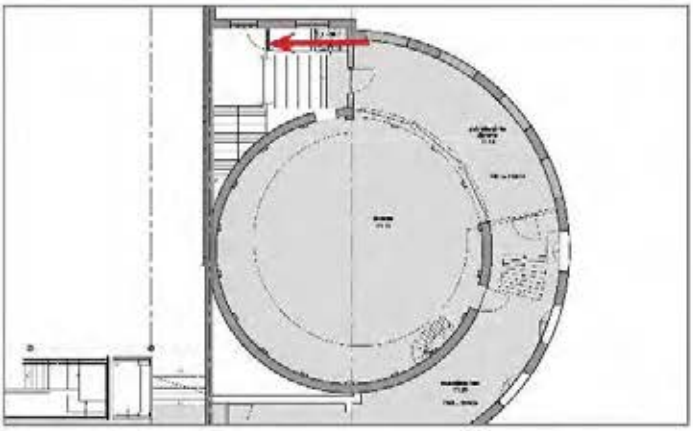

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
MIDDENREGEL DEUR		
12	huidig groen	viezig en fel
11	licht groen	dun
10	blauwig groen	
9	blauwgrijs	dun
8	wit	(samen met 9 vrijgelegd zijn meer lagen)
7	saus	dun streepjes oranje
6	rossig	
5	donkerbruin	harde strakke tekening
4	grijs	2 lagen
3	gelig	saus - grove tekening
2	rossig	dun - fondkleur
1	wit	harde gron - mgl. 2 sublagen
0	hout	zacht

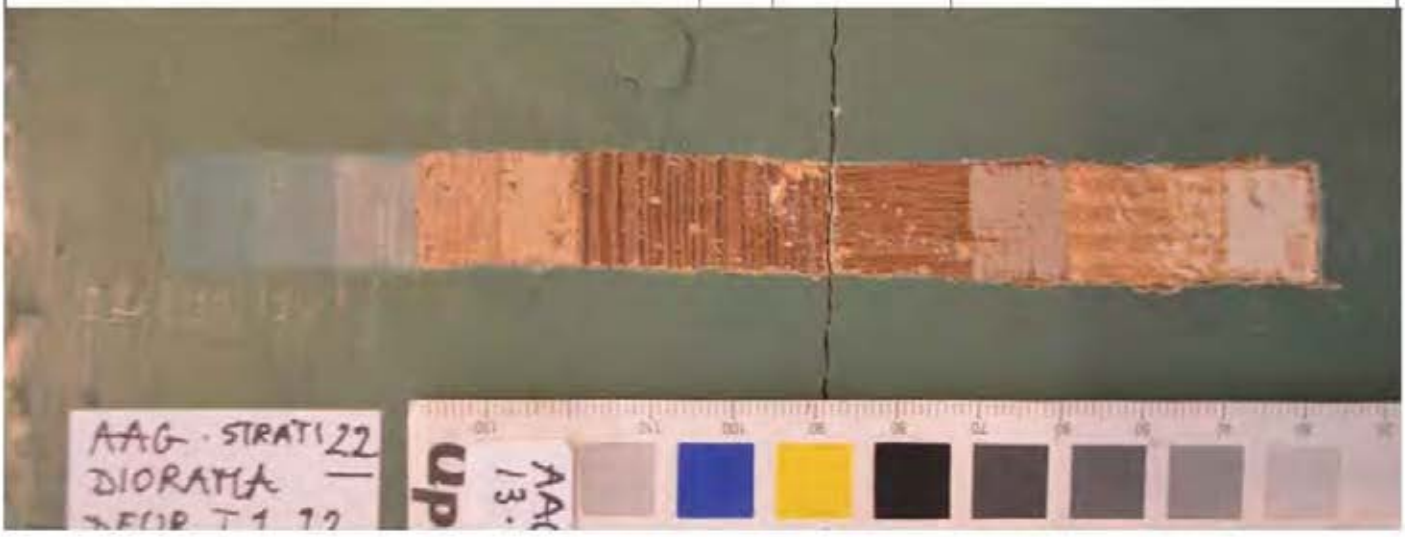

Bovenin de deur is een omgedraaid sleutelgat zichtbaar. Deze bevind zich in het midden van de bovenste regel van de deur.
Ook is hier een soort sleuf aanwezig, of handgreep? Het lijkt erop alsof deze deur in gebruik is geweest als schuifdeur van een kast?

Op het bovenste paneel van de deur is met punaises een kartonnetje bevestigd met daarop het cijfer VII. Dit kartonnetje is op het huidige groengeprikt.

Laag 5 toont een houtimitatie meteen harde tekening aangebracht met een kam. Laag 5 van de stratigrafie loopt over van de stijl naar de middenregel. Op de stijl loopt de richting van de tekening (nerf) van de houtimitatie verticaal en op de regel horizontaal. Dit overeenkomstig met hoe het hout gemonteerd is. De andere houtimitaies die op deze deur aanwezig zijn zijn op dezelfde wijze aangebracht.

Rechts onderin het paneel van de deur - zijn iets grotere vlakjes vrijgelegd van de eerst aanwezige houtimitatie (laag 3). Deze houtimitatie is op alle verschillende onderdelen aanwezig, er is geen differentiatie aangebracht. Wel is er in de houtimitatie rekening gehouden met de nerfrichting van het hout.

Ruimte: gang achter diorama	ruimtenummer: 1.10	datum: 13-04-2016
Onderdeel: Wand		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Zuidwand langs de trap		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

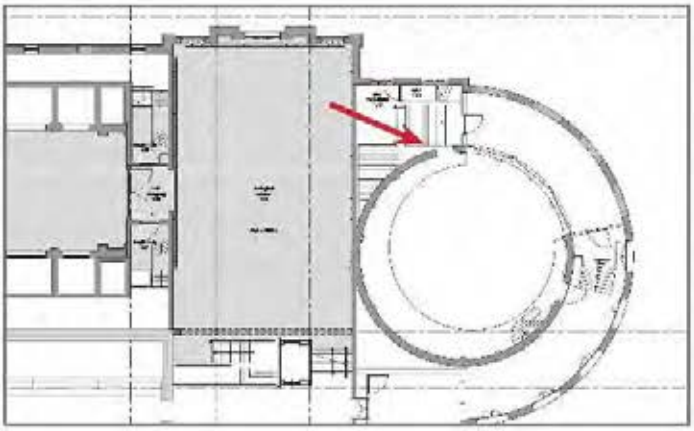

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
WANDVLAK		
6	creme beige	huidig
5	wit	
4	effen groen	(+ laagje ertussen? niet vrijgelegd)
3	groen	naast donkergroen
2	groen	effen
1	gelig	
0	grijzig	cement

Opmerkingen

Laag 3 is een differentiatie op laag 2. Dit zijn donkergroen biezen. De biezen lopen langs de trapleuning. Ze zijn lastig vrij te leggen, maar rondom in het halletje heel goed zichtbaar met strijklicht. Eventueel zouden test gedaan kunnen worden met oplosmiddelgel's om deze laag beter(gaver) vrij te leggen.
De biezen lopen ook over de pilaster/poortachtige doorgang bij de trapopgang en onder het raam en naast de WC deur.
Wandvlak oogt lichter groen, donkere groen bies en een middengroen wandvlak (lambrisering) onder de bies.

Ruimte: gang achter diorama	ruimtenummer: 1.10	datum: 13-04-2016
Onderdeel: Pilaster in de wand		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: begane grond trap naar het Diorama		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

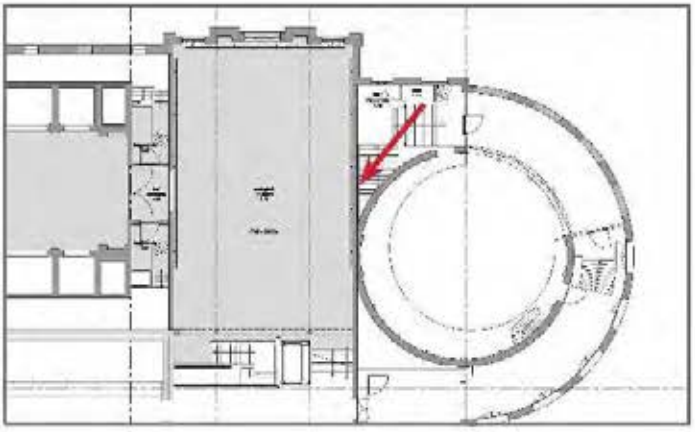

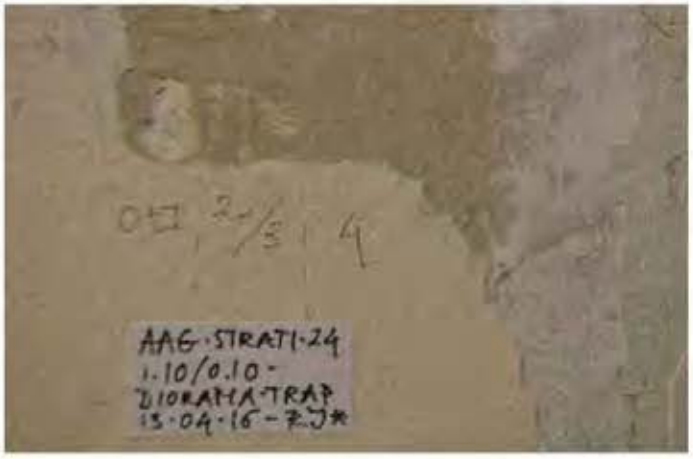

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
PILASTER		
9	rossig creme	huidig
8	wittig	
7	licht groen	streperig
6	licht groen	witter + gladder
5	grijzig	witkalk
4	groenig	grijzig
3	donker groen	
2	grijs	
1	gelig	
0	cement	

Opmerkingen

Het donkergroen (laag 3) is de oudste afwerking hier. Ook de zijkanten zij bekeken en ook hier is dit donkere groen aanwezig. De Biezen die elders in deze hal langs de trap gevonden zijn - zijn hier verdwenen, dit komt omdat de onderzijde van het stucwerk vernieuwd is. (heeft waarschijnlijk te maken met vochtproblemen)

Vanaf laag 4 (groenig/effen groen in strati hiernaast) is het pakket op de wand hier iets uitgebreider dan bij strati **1.10-RJ 23.** De lagen 5-7 ontbreken bij deze stratigrafie. De toplagen zijn wel weer hetzelfde.

Ruimte: Trap opgang achter diorama	ruimtenummer: 1.10	datum: 14-06-2016
Onderdeel: verloop stucplafond		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Stucplafond boven de trap		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

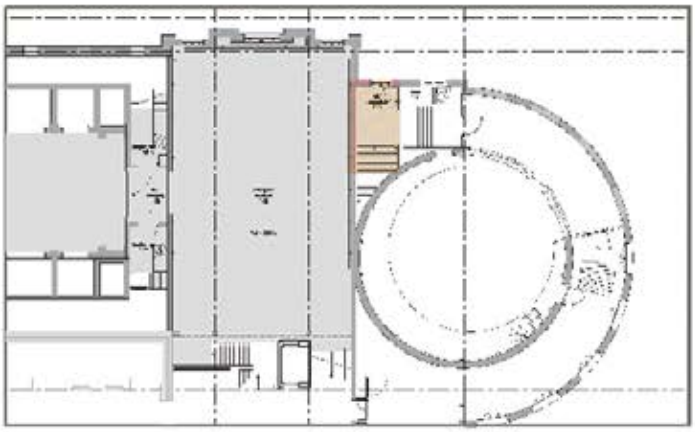

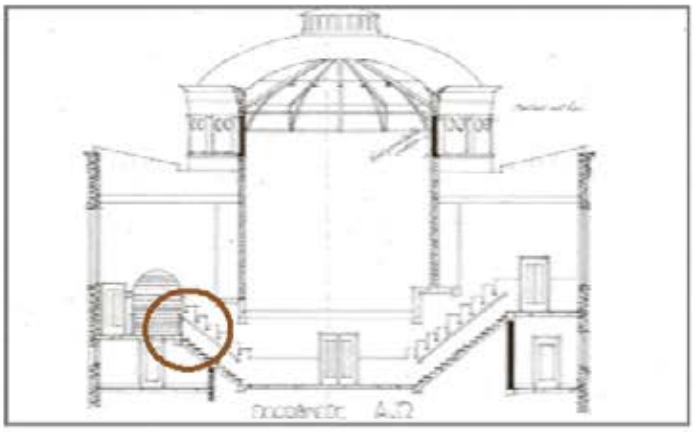

In de kast van ruimte T.108

Opmerkingen

De detaillering in het stucwerk langs de trap en boven de trap naar het Diorama dateert allemaal nog uit de diorama tijd. Tegen het plafond bevindt zich helaas een verlaagd plafond.
In dit halletje is de situatie zoals deze in 1923 is vormgegeven nog goed bewaard gebleven.
Het vooruitspringende neusachtige profiel waarmee het stucplafond boven de opgaande trap eindigd - is identiek aan het profiel dat in de kast in T.1.08 is aangetroffen.
De bezoekers aan het diorama liepen vanuit het musuemgebouw naar links de trap af (onder het diorama door) en de trap op - en kwamen aan wat nu de achterzijde van het Diorama is naar binnen.
Fraaie zwart -wit tegels op de vloer - in mooi verband gelegd - het lijkt gevlochten.

Ruimte: Gang begane grond	ruimtenummer: 0.20	datum: 14-06-2016
Onderdeel: verloop stucplafond		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Stucplafond verloop op diverse locaties		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

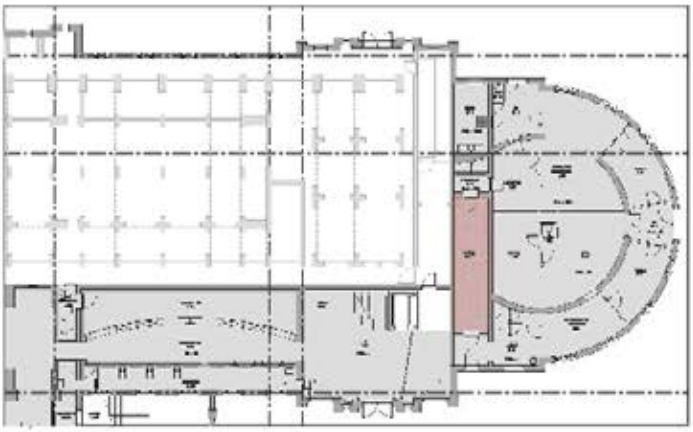

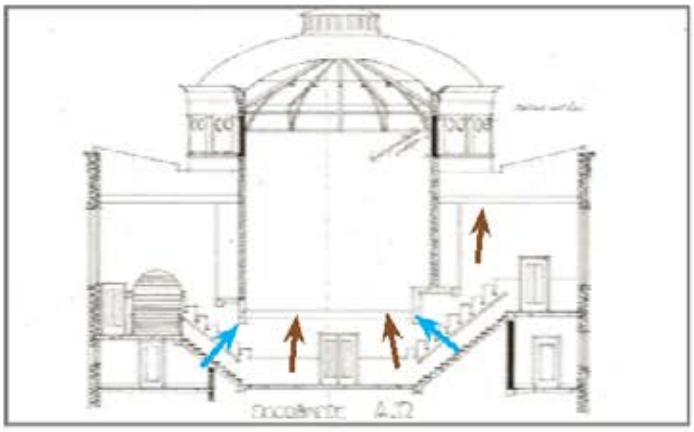

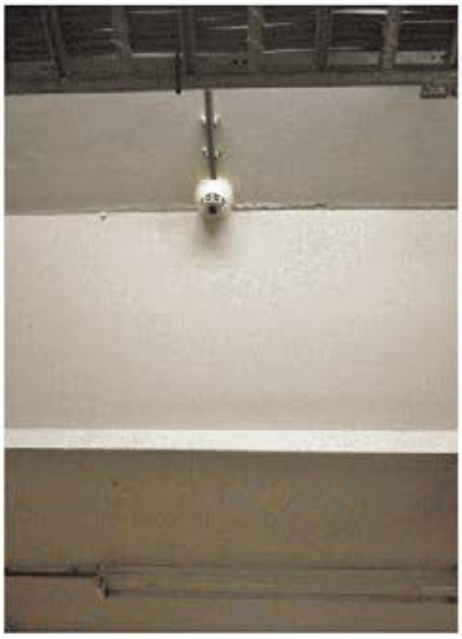

Opmerkingen

Het lijstwerk halverwege de trap (ruimte 1.10 naar 0.26 zie hiernaast), zien we ook aan het einde van de benedengang in ruimte 0.20. Dit is een rechte hoek als be-eindiging van het schuine plafond boven de trap (blauwe pijlen) Deze oplossing is anders dan is aangegeven op de ontwerptekening van Ouendag uit mei 1923. Deze overgang vinden we zowel aan de noord als zuidzijde van deze gang terug.

Een deel van de gang toont het oorspronkelijke stucplafond met gestucte perklijst. Deze perklijst eindigt bij het wandje tussen 0.20 en 0.16. On 0.26 is het plafond verlaagd.

Dezelfde lijst is zichtbaar bovenin de kast in ruimte T.108. Duidelijk is dat dit allemaal sporen zijn van wat ooit de monumentale gang en trap richting Diorama was.

BIJLAGE 13

Stratigrafieformulieren
Interieur Aquariumgebouw Artis

Dienstruimten begane grond onder diorama (ruimte 0.08 - 0.18)

door:

januari 2016 t/m mei 2017

HISTORISCHE BENAMING RUIMTES

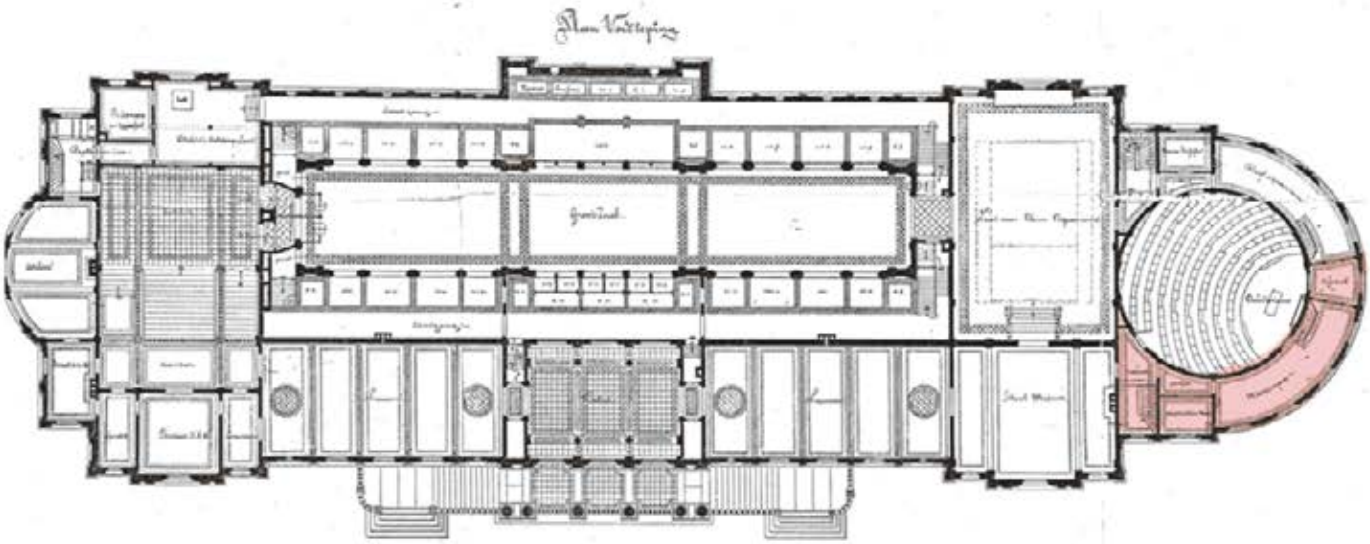

Tekening nr. 3 G. B. Salm 1880

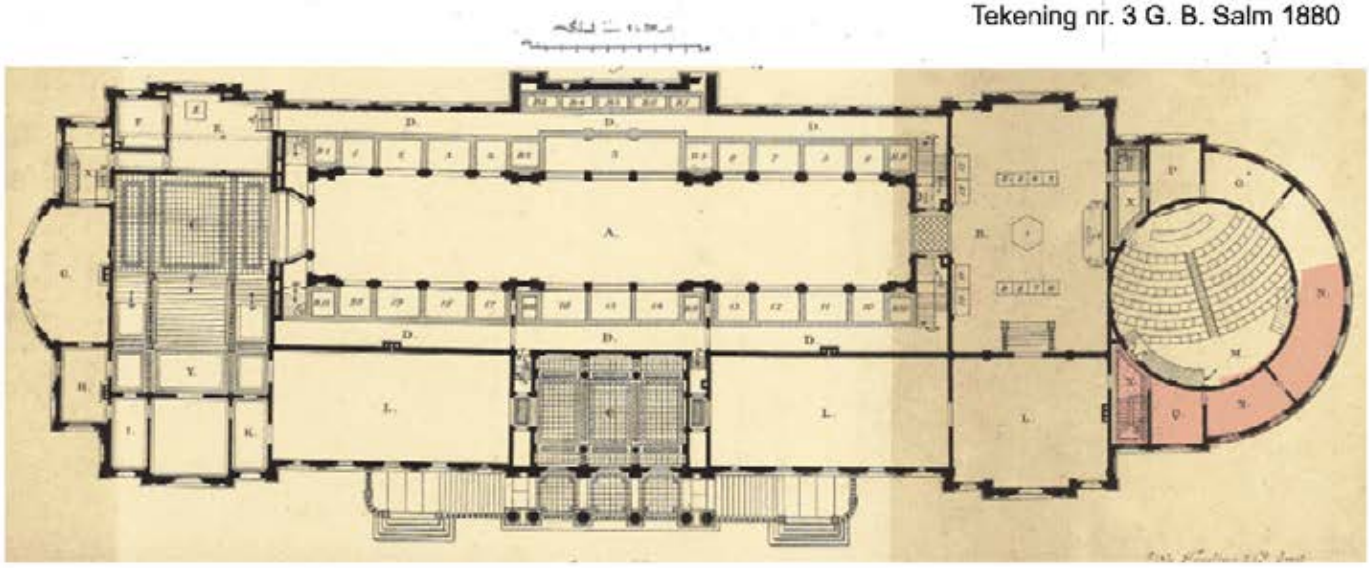

Lith. Fresling & Co., Amsterdam
Uit: Kerbert 1888.PDF

A. Groote Aquariumzaal, met 20 bassins
B. Kleine Aquariumzaal met 14 tafelaquaria
C. Vestibules
D. Dienstgangen
E. Werkruimte voor het dienstpersoneel
F. Dienstpersoneel
G. Werkkamer van den Hoofd-Conservator
H. Kamer van den Custos
I. Magazijn
K. Kamer van de Conservator van het Museum
L. Musea
M. Auditorium
N. Laboratorium
O. Laboratorium van den Hoogleeraar in de Zoölgie en de Vergelijkende Anatomie aan de Universiteit
P. Kamer van den Hoogleeraar
Q. Kamer van den Adsistent
X. Portalen
Y.
Z. Valluik, de opening in de werkruimte van het dienstpersoneel afsluitende, waardoor de transportvaten met levende dieren binnen het Aquarium worden gebracht.
1-9. Zeewater-bassins
10-20 Zoetwater-bassins
R.1-R.13. Reserve-bassins

Ruimte: Halletje	ruimtenummer: 0.08	datum: 13/14-04-2016
Onderdeel: Fitness entree - onder diorama		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Linker deurstijl in Noordwand		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

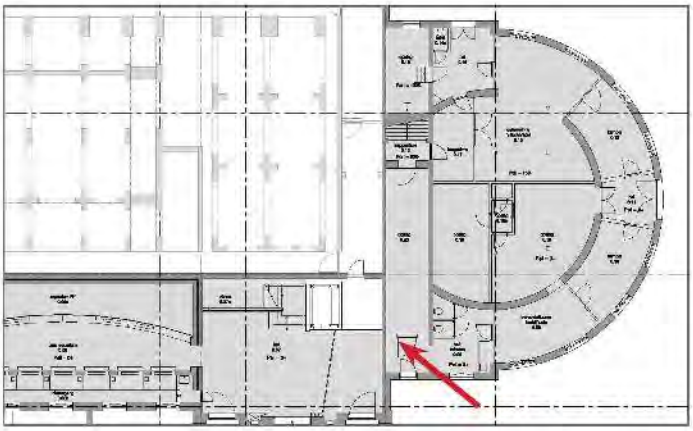

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
KOZIJNSTIJL LINKER ZIJDE		
	beige wit	huidig
	wittig	grond
	rossig	
	wit	
	geel	gek spekkig
	licht geel	grondlaag ?
	grijzig	leverkleurig - paarsig
		dun, textuur met streepje beetje houtimitatie achtig
	rossig	grond
	beige	
	groen	
	gelig	(+ groenig twee lagen)
	wittig	
	hout	

Opmerkingen

Op de deur is aan twee zijden een beplating aangebracht. Alsj e deze wegneemt - komt oude deur weer tevoorschijn?

Profiel van het kzoijn toont een eenvoudig half bol profiel - ca. 1930. Dit is een kozijn dat uit de Dioramatijd zou kunnen stammen.

Ruimte: Fitness -2de ruimte	ruimtenummer: 0.10	datum: 14-04-2016
Onderdeel: Raamkozijn		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Linker kozijn stijl van 3de raam gerekend vanaf 0.08		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

LAAGOPBOUW

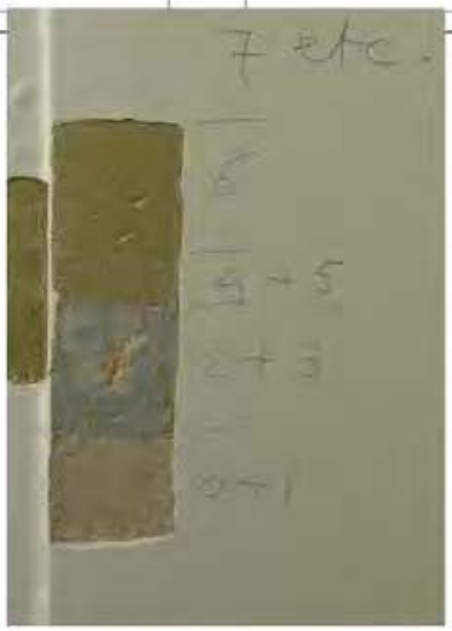

lagen	kleur		beschrijving - kenmerken
	I. LIJST KOZIJN		**II.** KOZIJN ZIJKANT
7 etc	witten		witten
6	donker groen		bestorven groen
5	vernis		
	+zwarte spikkels		
4	groen		groen
	grijzig (groenpaars)		
3	blauwig groen		blauwig grijs
2			paarsig grijs
1			licht rossig grijs
	wittig		wittig
0	hout		hout

Opmerkingen

Opvallend zijn de spikkels op de profiellijst aan de voorzijde. Het lijkt erop dat met deze spikkels een materiaal imitatie bedoeld wordt. Onderin raam (onderdorpel) zijn deze spikkels
niet terug gevonden. Wel is hier het groen met de grijzegrondlaag ook aanwezig. (is de toplaag weggeschuurd?)

Ruimte: Fitness -2de ruimte	ruimtenummer: 0.10	datum: 14-04-2016
Onderdeel: Ronde wand aan binnenzijde		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Diverse puntcties		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

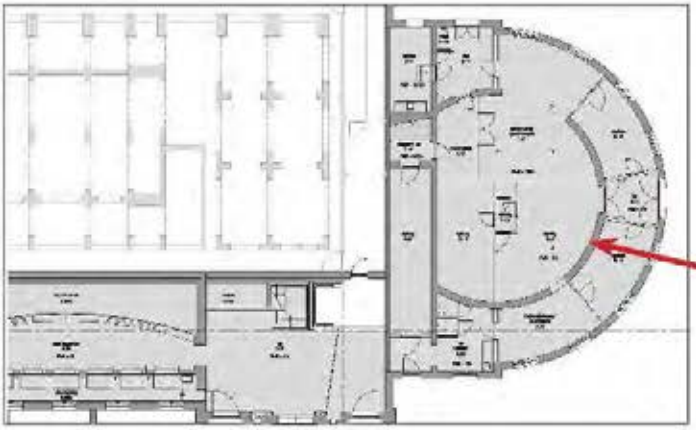

LAAGOPBOUW

lagen	beschrijving - kenmerken
I. WANDVLAK	
8	huidig creme wit
7	wit
6	geel
5	grijs
4	lichter grijs
3	melkig wit
2	witsel
1	stucwerk gelig
0	gipsig
II. LAMBRIS	
	witten
	licht geel
	witsellagen
	grijs-cementachtig
III. PLINT	
	witsellagen
	donkergrijs cementachtig

Opmerkingen

Het wandvlak laat het meest uitgebreide pakket aan verflagen zien.
De plint en lambrisering komen in het stucwerk steeds een 1/2 cm naar voren. Deze zijn met de pleisterlaag vorm gegeven. Opvallend is dat de drager hier steeds een cementachtig materiaal is. Het lijkt erop dat dit materiaal gekeurd is geweest. De plint laat duidelijk een donker grijze kleur zien en de lambrisering is een stuc lichter grijs. Wellicht was oorspronkelijk de kleur van de wand in het materiaal van de wand verwerkt.

Ruimte: Hal	ruimtenummer: 0.11	datum: 14-04-2016
Onderdeel: Entreehal Voorin de fittnes ruimte		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Deurkozijn entreedeur aan de rechterzijde.		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

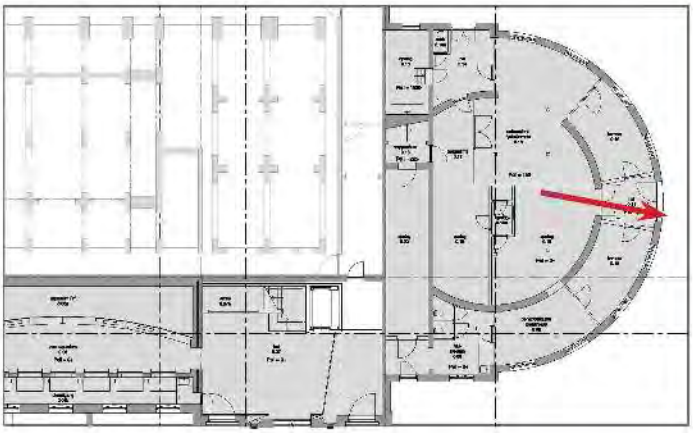

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
KOZIJNSTIJL RECHTER ZIJDE		
10	wit	huidig
9	wit	
8	rossig	
	beige	grondlaagje?
	vernis	toplaag
7	groen	bestorven glad
6	groen	
	vernis	
5	zwarte spikkels	decoratie? bedoeld?
	groen	fondlaag
4	groen	ook met zwarte spikkels?
3	sauslaag	bruin - strepen houtimitatie
2	rossig	fond
1	beige	grond
0	hout	

Opmerkingen

Overal op profiel is zelfde laagopbouw aanwezig. Ook aan de andere zijde richting ronde ruimte - is dezelfde laagopbouw aanwezig.

De deur zelf is op het hout voorzien van een transparante afwerking (gekleurd? Lak over beits?)

Ruimte: Hal begane grond	ruimtenummer: 0.11	datum: 14-04-2016
Onderdeel: Entree fitness aan oostzijde		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Wandvlak aan de zuidzijde		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

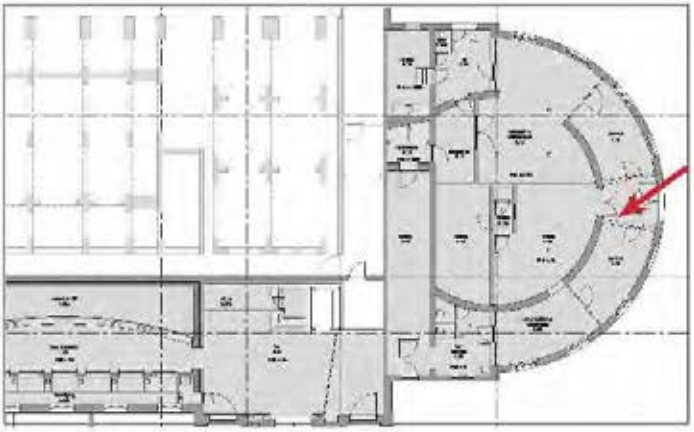

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
	I. LAMBRISERING	**II.** WANDVLAK
5	wit	huidig wit plastic
		Meerdere lagen
4	rossig	rossig spekkig
		wit - gelig/grijzig
3	donker grijs	grijs-kalk -kwaststreek
2	gelig	helder wit
1	wit	gelig wit
0	grijs cement	stuc
	III. PLINT	
	lagenpakket van wit	
	donker gijs - hardsteen	

Opmerkingen

De Lambrisering loopt hier borsthoogte door. Eigenlijk beter om van Borstwering te spreken. Hoger dus dan in naastgelegen vertrekken waar het een lambriseringhoogte betreft. Vormgeving van de wand is identiek. De borstwering komt in het pleisterwerk naar buiten. Ook hier is het pleisterwerk van een cementachtig materiaal dat van een kleur voorzien lijkt te zijn. De plint is hier van een grijze/zwarte natuursteen.

Ruimte: Hal begane grond	ruimtenummer: van 0.11 naar 0.18	datum: 14-04-2016
Onderdeel: Doorgang naar ronde ruimte 0.18 (opslag/fitness)		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Sponningen van de entreedeur - beide zijden		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

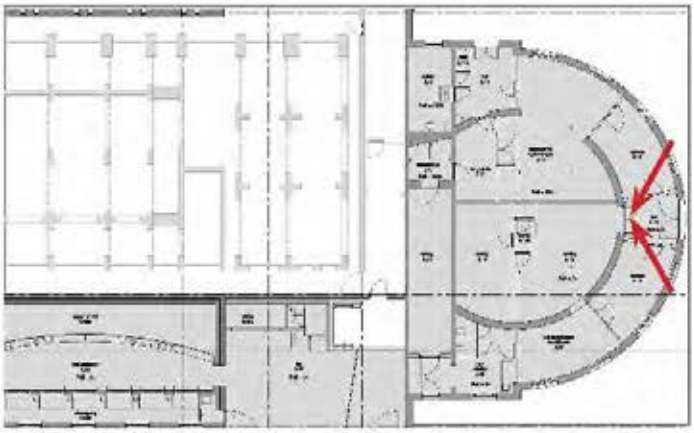

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
SPONNING V.D. DEUR linker en rechterzijde		
5 etc	witten	
4	groen	licht bestorven van kleur
3	donkergoen	iets streperig
2	donkerbuin	donkere houtimitatie
1	rossig	twee lagen
0	hout	

Opmerkingen

De sponning aan beiden zijden laat hetzelfde pakket aan verflagen zien. Intressant om te zien is dat de kleuren aan de linker en rechter zijde vrijgelegd anders van toon ogen. Bovendien laten sommige lagen zich links wel vrijleggen en rechts niet (bijvoorbeeld laag 3)

Ruimte: Fittness ruimte (oplsag)	ruimtenummer: van 0.11 naar 0.18	datum: 14-04-2016
Onderdeel: deurkzoijn rond entreedeur		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: deurkozijn aan de linker zijde		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

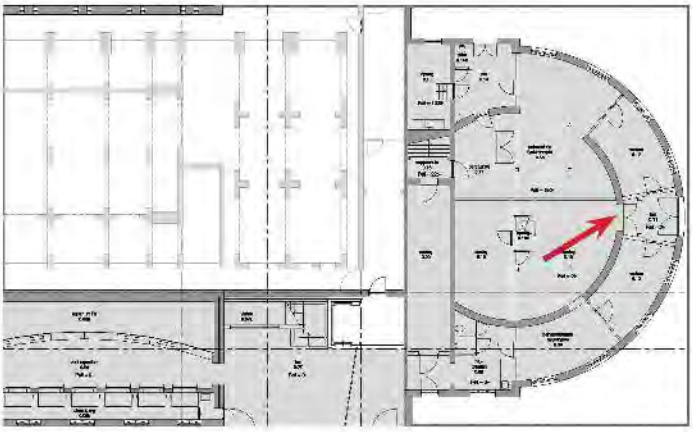

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
DEURKOZIJN		
9	grijzig	huidig
8	licht grijs	
7	donker grijs	
6	wit	
5	gelig	
4	grijzig	
3	restjes zwart	? tekening ?
2	grijzig	
1	licht grijs	
0	hout	

Opmerkingen

Veel onderdelen van het kzoijn zijn kaal gehaald.
Op de zijkanten is bijvoorbeeld geen verflagenpakket aanwezig. Interessant is laag 3, is de zwarte tekening bedoeld? Is dit dezelfde laag als elders ook aanwezig is - als groen met spikkeltjes - met een vernislaag erop?

Ruimte: Hal	ruimtenummer: 0.14	datum: 21.03.2016
Onderdeel: Deurkozijn en Deur		uitvoering door: AS/RK
Onderzoekslocatie: Linker stijl van de deur en onderin de deur		opgetekend door: AS/RK
Verfmonster:		

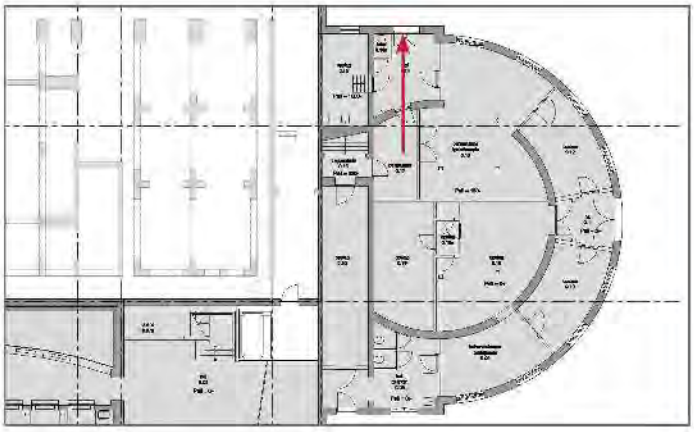

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken

Opmerkingen

Op beiden is een zeer schraal pakket aanwezig.
Op het hout van het kozijn ligt een donker grijs die gevolgd wordt door enkele witten.
Op het hout van de deur komt zeer lokaal nog resten van een donker grijs voor. Daarop lijkt een houtimitatie aanwezig te zijn, gevolgd door enkele witten.

Ruimte: Bergruimte	ruimtenummer: 0.17	datum: 21.03.2016
Onderdeel: Deurkozijn		uitvoering door: AS/RK
Onderzoekslocatie: Linker stijl		opgetekend door: AS/RK
Verfmonster:		

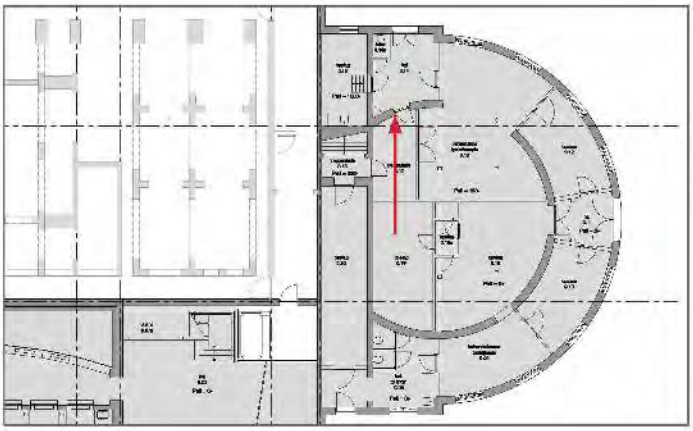

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
6	warm wit	huidige verflaag
5	wit	
4	gelig wit	
3	wit	
2	wit	
1	d. grijs	
0	hout	drager

Opmerkingen

Lijkt hetzelfde donker grijs als op NR0.14-AS/RK01

BIJLAGE 14

Stratigrafieformulieren
Interieur Aquariumgebouw Artis

Portaal
(ruimte T1.14)

door:

januari 2016 t/m mei 2017

HISTORISCHE BENAMING RUIMTES

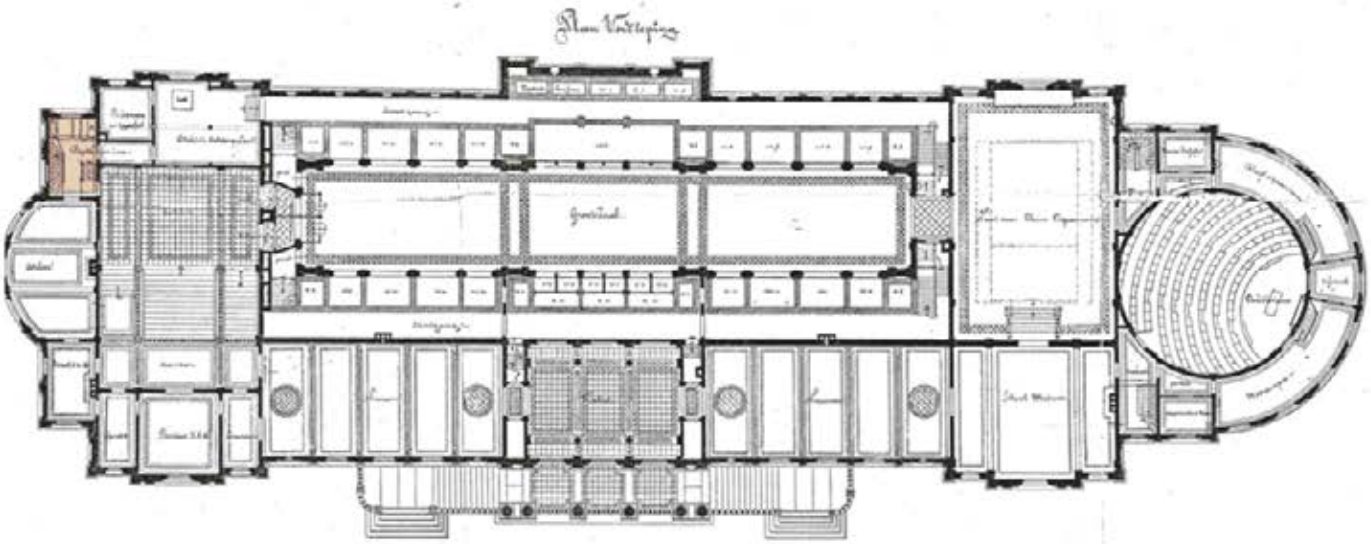

Tekening nr. 3 G. B. Salm 1880

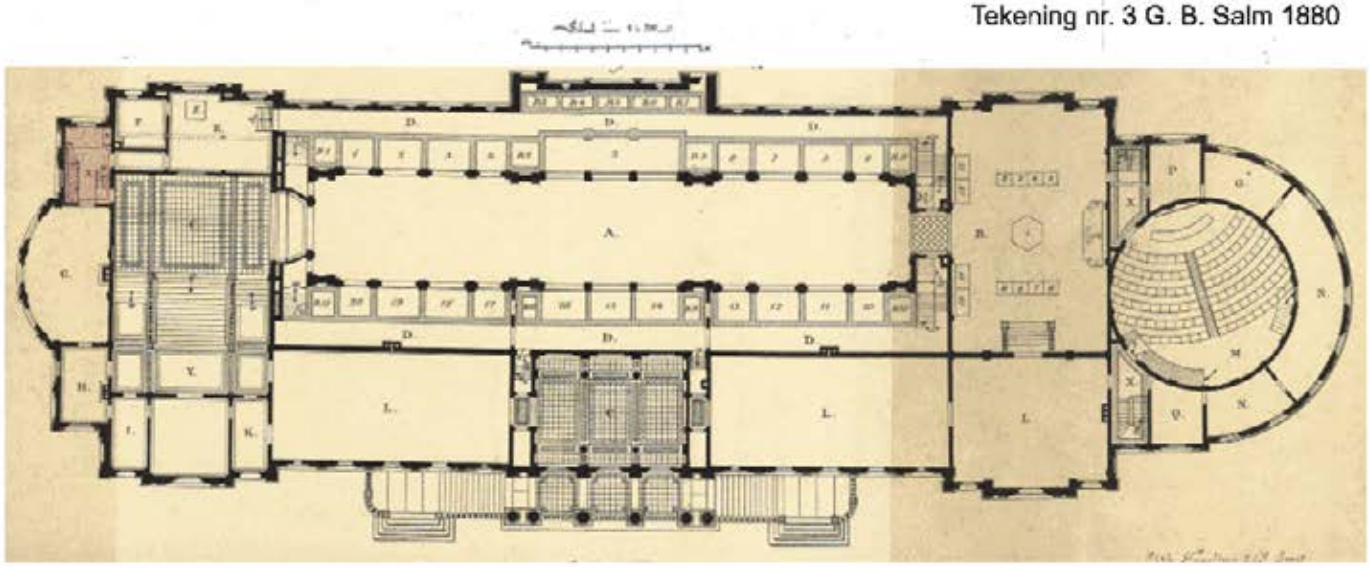

Lith. Fresling & Co., Amsterdam
Uit: Kerbert 1888.PDF

A. Groote Aquariumzaal, met 20 bassins
B. Kleine Aquariumzaal met 14 tafelaquaria
C. Vestibules
D. Dienstgangen
E. Werkruimte voor het dienstpersoneel
F. Dienstpersoneel
G. Werkkamer van den Hoofd-Conservator
H. Kamer van den Custos
I. Magazijn
K. Kamer van de Conservator van het Museum
L. Musea
M. Auditorium
N. Laboratorium
O. Laboratorium van den Hoogleeraar in de Zoölgie en de Vergelijkende Anatomie aan de Universiteit
P. Kamer van den Hoogleeraar
Q. Kamer van den Adsistent
X. Portalen
Y.
Z. Valluik, de opening in de werkruimte van het dienstpersoneel afsluitende, waardoor de transportvaten met levende dieren binnen het Aquarium worden gebracht.
1-9. Zeewater-bassins
10-20 Zoetwater-bassins
R.1-R.13. Reserve-bassins

Ruimte: Portaal N/W	ruimtenummer: T1.14	datum: 1.2.'16
Onderdeel: Deur naar T1.15		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: grote midden paneel		opgetekend door: LP
Verfmonster: RJ 28 - monster van derupaneel.		

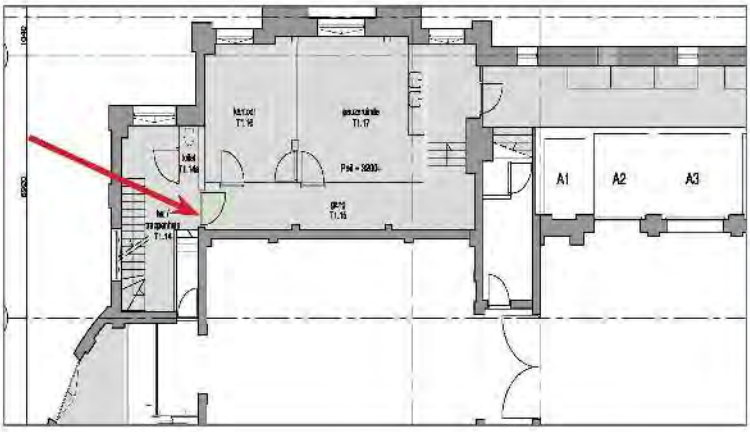

LAAG OPBOUW

kleur/effekt UV	lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
l.creme	V 19	wit	
l.paars	18	wit	
l.groen	IV 17	l. groen	
m.groen	III 16	d.groen	glans-donkerder- olielaag?
groengrijs	15	m.groen	
d.paarsgrijs	14	m.groen	
fel, witgeelig	13	creme	
wit, dun	12	creme	
l.paars	11	creme	
paars (vakje)	10	wit	
bruin	II 9	houtimitatie	nerf zichtbaar-beschadigd
grijs/geel/wit	8	beige	basis voor opvlg imitatie
paars	7	beige	dun, grond-hecht
geel	I 6	houtimitatie	vernislaag
d.bruin	I 5	houtimitatie	houtimitatie zelf - sauslaag
beige	4	roze	basis opvl imitatie - fond
l.beige	3	creme/geelig	grond
wit	2	l.grijs	grond/plamuur
paarswit	1	wit	dun
hout	0	hout	naaldhout

Opmerkingen

Ondanks voorbewerkingen (schuren/schrapen) lijkt hier toch het volledige verflagenpakket sinds de bouwtijd bewaard gebleven.
I Laag 1 t/m 6 is de eerste opbouw met afwerking: een ietwat fijner geklopte houtimitatie op een rossige basislaag.
II Laag 7 t/m 9 is de tweede opbouw met afwerking: een iets donkerder soort nerf- iets grover geklopt (kwast)
III Daarna degelijke voorbewerking (grondverf, plamuur, overgrondverf) voor een totale verandering: donker groene afwerking
IV Opvolgend een lichtere groen
V De huidige creme/wit

Ruimte: Portaal N/W	ruimtenummer: T1.14	datum: 31.3'16
Onderdeel: wand naar T1.15		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: grote midden paneel en kozijn van de deur		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

Neut onder deurkozijn naar T1.15
Hetzelfde pakket als elders.

opgang vanuit de hal.
LP52= planken wandschot,
LP53= plint onder ballusters

Opmerkingen

Een vensterstrook over alle profielen van de eerste houtimitatie toont overal hetzelfde beeld zonder differentiatie.

Op het kozijn is de later aangebrachte groen afwerking niet aanwezig. Het verflagenpakket op deur en kzoijn verschillen dus. De eerste houtimitatie is op beide lijkt het aanwezig.

Ruimte: Portaal N/W	ruimtenummer: T1.14	datum: 1.2.'16
Onderdeel: Raamokozijn		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: raamkozijn links		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

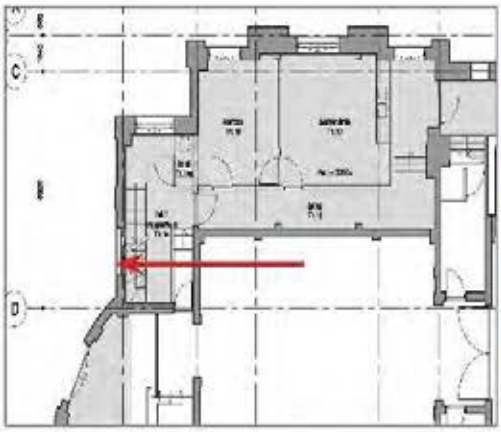

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
10	wit etc.	voorbewerk niet getoond: alkyd, glans, huidig
9	wit etc	voorbewerk niet getoond: iets grauwer
II 8	vernis	
II 7	houtimitatie	rossig, grof, simepl- houtkam
6	beige	basis voor opvlg imitatie
5	beige	dun, basis opvlg imitatie
I 4	houtimitatie	geelig, met vernis?
3	roze	basis opvlg houtimitatie
2	creme/geelig	grond
1	wit	dun, grond
0	hout	drager- houtsoort?

Opmerkingen

Dezelfde laagopbouw als op het deurpaneel. Behalve dat er na de beide houtimitaties zeer lang geen overschilderingen meer zijn aangebracht tot aan het moment van de witte (afwerking V op de deur) De 2e houting is zeer lang in het zicht geweest.

Er lijken geen differentiaties te zijn geschilderd in de tweede houting. Van de eerste moet dat nog worden gecontroleerd tijdens de volgende locatiedag.
Nauwelijks hechting tussen de houtimitaie II en de witte afwerkingen.

Ruimte: Portaal N/W	ruimtenummer: T1.14	datum: 1.2.'16
Onderdeel: Raamokozijn		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: raamkozijn links		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

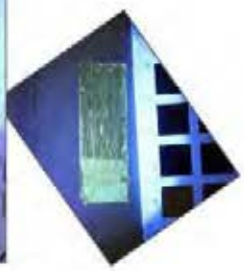

De zijkant van de trap naar de zolder. In deze vensters is slechts de 2e houting in het zicht gebracht. De eerste moet nog. Voor alsnog geen differentiatie te zien. Na deze houting zijn alleen de witte afwerkingen toegepast.
Uitzoeken: wanneer is de eerste en twee witte afwerking geschilderd?

Opmerkingen

De laagopbouw in stratigrafie nr T1.14-LP21 is overeenkomstig LP22

Ruimte: Portaal N/W	ruimtenummer: T1.14	datum: 1.2.'16
Onderdeel; deurkozijn rechts		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: dagkant (vlak waarin de deur sluit)		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

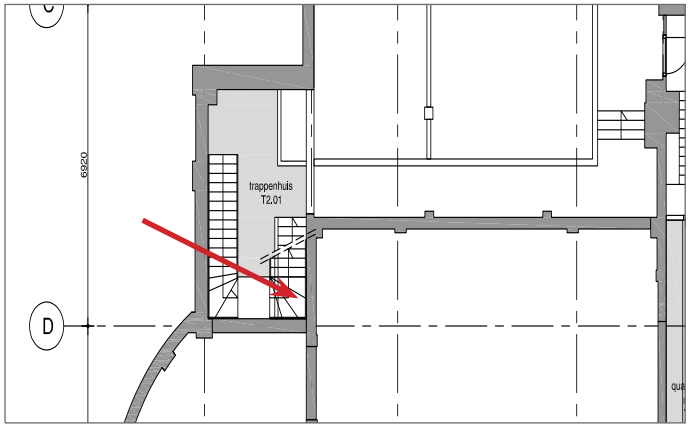

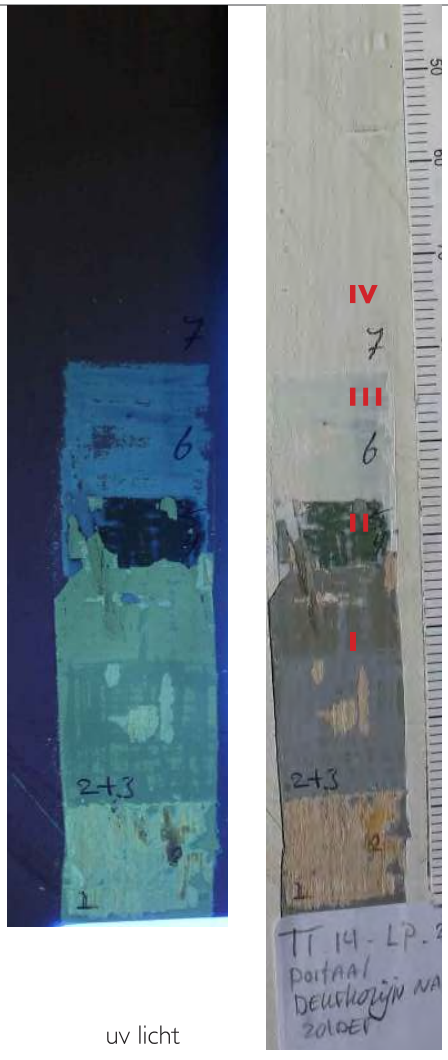

uv licht

LAAG OPBOUW			
kleur/effekt UV	lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
paars	8	wit	huidig
grijs	7	wit	grauwer
donker- zwart	6	groen	d.groen
donker- zwart	5	groen	m.groen
geelig,fel	4	grijs	groeniggrijs-vervuild, glans
grijs	3	m.grijs	
rossig wit	2	rossig creme	plamuur
wit	1	wit	grondverf dun
	0	hout	

Opmerkingen

De grijze lagen lijken tot de eerste afwerking te behoren. De groen lijkt op de groen die als derde of vierde fase op de deur onder deze lokatie is geschilderd. Het kan zijn dat er een fase is gemist tijdens het vrijleggen tussen het grijs en het groen of dat die hier is verwijderd.

Ruimte: Portaal N/W	ruimtenummer: T1.14	datum: 1.2.'16
Onderdeel: zoldertrap, trapboom rechts		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: plint		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

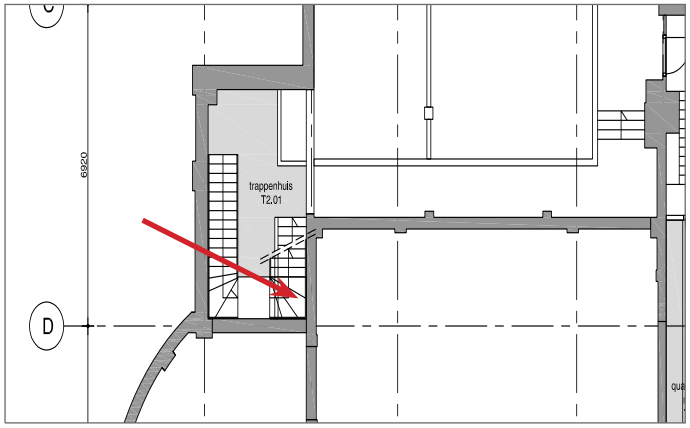

uv licht

LAAG OPBOUW

kleur/effekt UV	lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
groen	8	groen	glans
paarsgroen	7	groen	
paars	6	l.grijs	
l.blauwig grijs	5	d.grijs	
blauwig grijs	4	m.grijs	
grijs wit	3	creme	plamuur?
rossig wit	2	wit	dun
wit	1	wit	dun
hout	0	hout	

Opmerkingen

De trap lijkt als eerste dezelfde grijze afwerking te hebben gehad als het deurkozijn naar deze zoldertrap. Daarna is er in een lichte groen een tweede afwerking aangebracht. Deze lijkt echter niet precies op de beide groene fases op de deur onder deze locatie. Mogelijk hoort deze groene fase bij de tijd waarin op de deur en ramen de tweede houtimitatie is aangebracht?

Lokatie die weinig aan onderhoud is blootgesteld.

Ruimte: Portaal N/W	ruimtenummer:T1.14	datum:1.2.'16
Onderdeel: zoldertrap		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: trappaal (links)		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

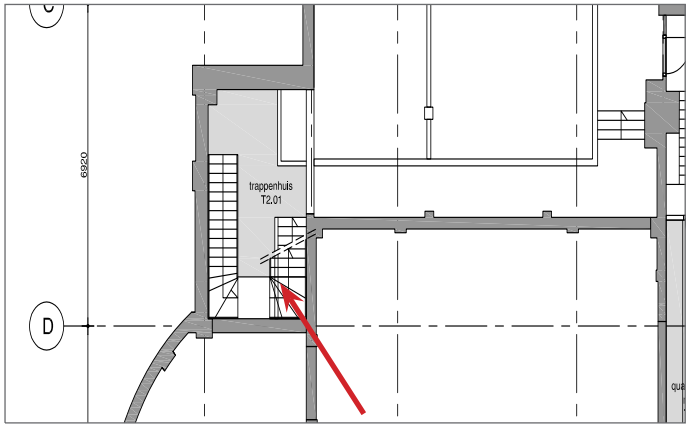

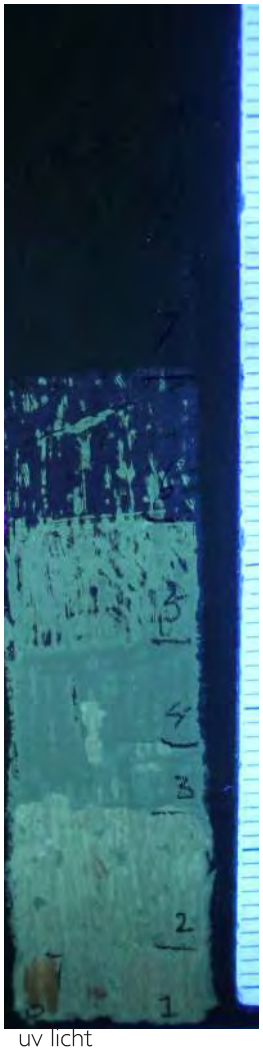

uv licht

LAAG OPBOUW

kleur/effekt UV	lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
donker	8	groen	glans
paars	7	l.groen	
l. paars	6	l.grijs	
geelig fel	5	groenig grijs	vervuild, glans
blauwig grijs	4	m.grijs	
grijs	3	m.grijs	plamuur?
geelig wit	2	creme	dun
grauw wit	1	wit	dun
hout	0	hout	

Opmerkingen

Lokatie welke weinig aan onderhoud is blootgesteld.
Vanaf de binnenkant van dit kozijn, waar feitelijk de trapopgang naar de zolder begint, houdt de publiekelijk toegankelijke ruimte van dit Portaal T1.14 op. Na de deur begint het achter de schermen . Hier is aanvankelijk grijs geschilderd en vervolgens groen.
Grijs lijkt vooralsnog de eerste afwerking van functionele ruimtes .

Ruimte: Portaal N/W	ruimtenummer: T1.14	datum: 31.3.'16
Onderdeel: Traphuis lambrisering, oostwand		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: rechts naast deur naar T1.15 lambrisering hoogte		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

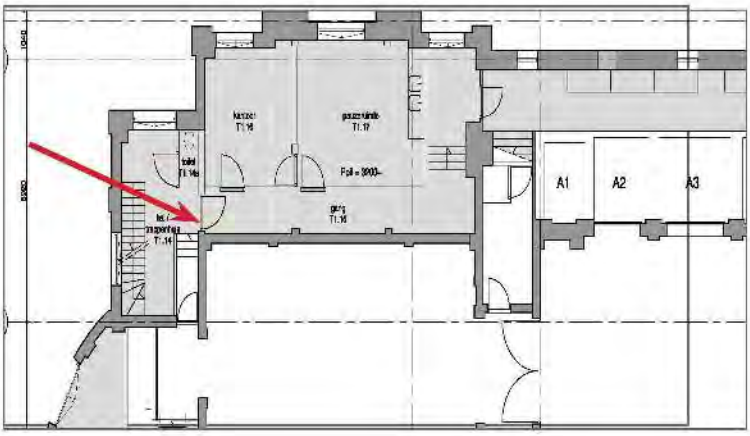

LAAGOPBOUW

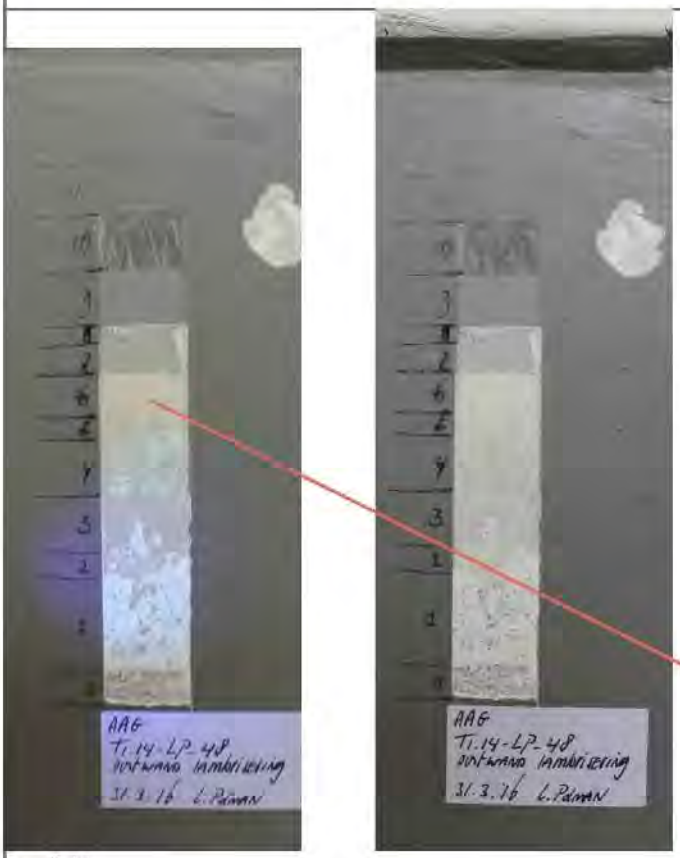

uv licht

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
11	grijs	
10	donkergrijs	dun
9	middengrijs	
8	wit	smal- reparatieplek?
7	licht grijs	glad
6	creme	vergeeld wit?
5	creme	vergeeld wit?
4	geelig	semi transparant
3	licht grijs	glad
2	geelig	semi transparant- opliggende laag
1	wit	stuc

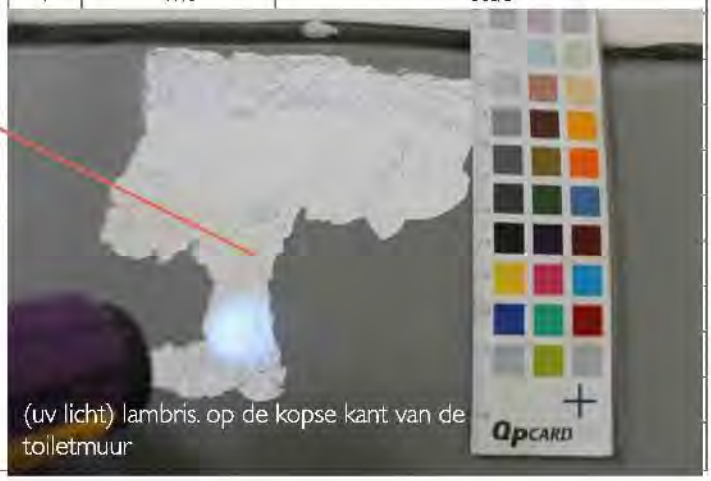

(uv licht) lambris. op de kopse kant van de toiletmuur

Opmerkingen

Lambrisering hoogte.

Deze ruimte is behoorlijk verandert: er was een doorgang naar het ‚atelier'/kantoor T1.01 in de zuidwand tussen de beide trapafgangen. Deze wand is nu gesloten. Ook bevond er zicht een doorgang direct vanuit de Hal naar deze ruimte. Mogelijk is de gelige laag op de uv foto rechts, de eerste afwerking vanaf het moment dat de doorgangen zijn aangepast.

De plafonds waren eenvoudig vlak met een plat lijstje rondom.

Ruimte: Portaal N/W	ruimtenummer: T1.14	datum: 31.3.'16
Onderdeel: Traphuis wandvlak, oostwand, boven de lambrisering.		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: rechts naast deur naar T1.15		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

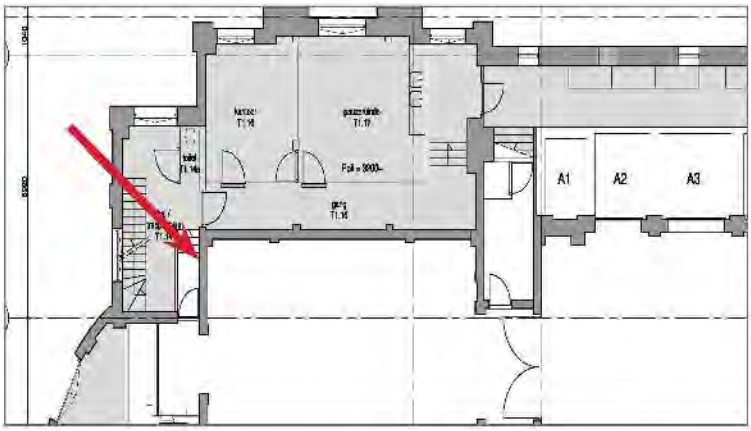

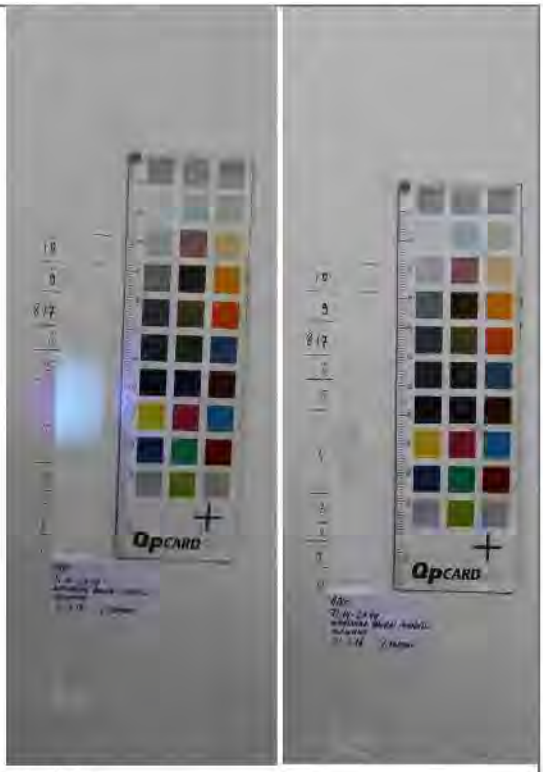

uv licht

LAAG OPBOUW

kleur/effekt UV	lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
paars	10	wit	
paars	9	wit	
	8	geelig	
licht paars	7	geelig	
paars	6	grauw wit	semi transp.
wit	5	geelig wit	
l.grijs	4	grauw wit	
l.grijs	3	wit	
paars	2	wit	
l.paars	1	wit	stuc?
l.paars	0	wit	stuc?

Opmerkingen

Boven de lambrisering.
Rechts naast de deur zit het dikste lagenpakket op de lambrisering van deze ruimte. Er is duidelijk veel gebeurd hier waarmee oude stuclagen mogelijk zijn vervangen. Ook is de V-voeg die het wandvlak van de lambris. scheidt overal vrij strak, behalve op de wand waar ooit de toegang naar het atelier (T1.01) heeft gezeten. Deze wand is dus later ingevuld.
De verlagen lijken allemaal witsel-achtig te zijn. De een wat grauwer dan de andere maar niettemin wit geweest.

Ruimte: Portaal N/W	ruimtenummer: T1.14	datum: 31.3.'16
Onderdeel: Traphuis, balluster in de lange trap		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: spijltje van balluster		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

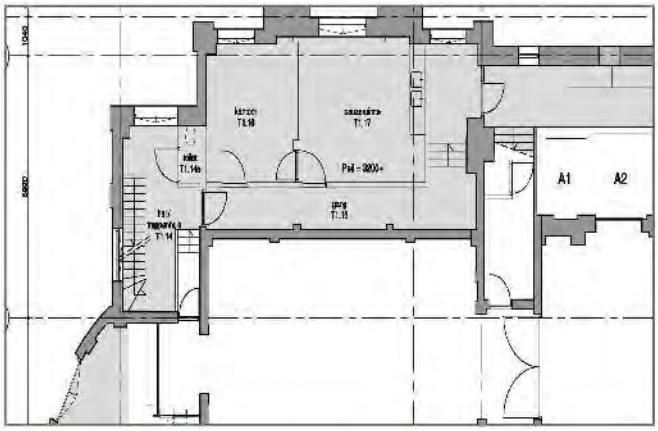

LAAG OPBOUW

kleur/effekt UV	lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
blauwig wit	6	wit	
blauwig wit	5	wit	
l.groen	4	licht groen	
zwart	3	donker	zwart? zeer donker groen?
l.groen	2	groenbruin	bronzering?
roze	1	oranje	loodmenie?
	0	drager	ijzer

Opmerkingen

De eerste afwerking lijkt een bronsimitatie. Om dit zeker te weten is een monster nodig, maar het is wel zeer aannemelijk.
Is de zwarte laag (laag 3) een aparte afwerking of hoort die bij de eerste lagen als eerste afwerking?

Ruimte: Portaal N/W	ruimtenummer: T1.14	datum: 14-06-2016
Onderdeel: Muren, wanden, trappen		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: observaties van de ruimte rondom		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

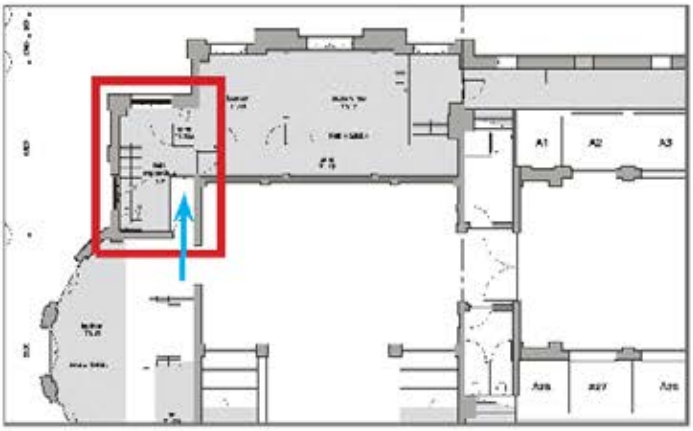

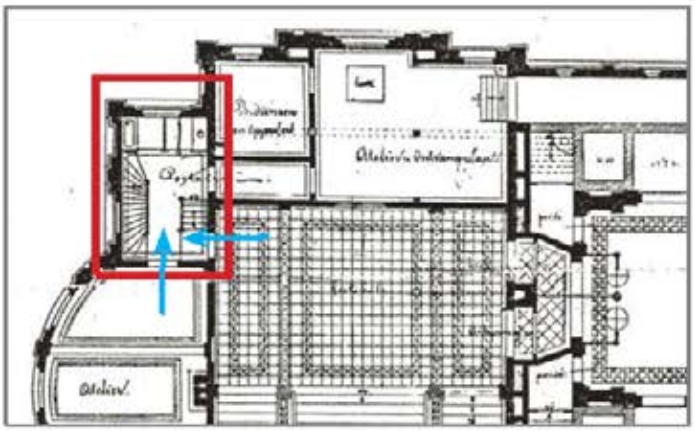

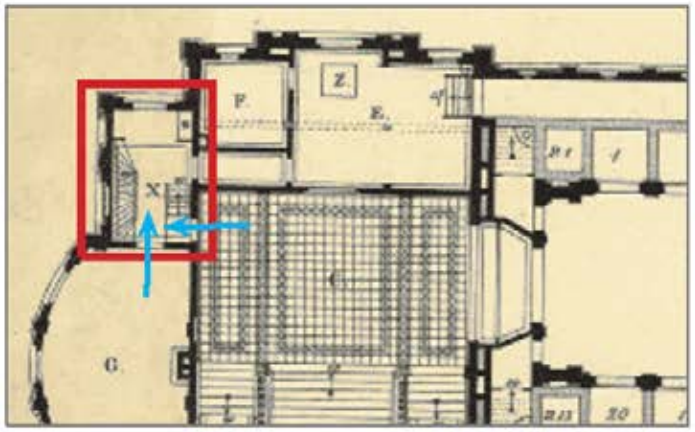

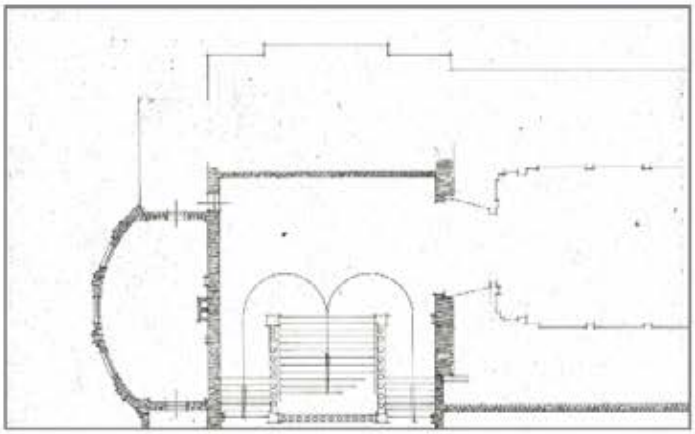

Opmerkingen

De trap in dit halletje heeft oorspronkelijk anders in elkaar gezeten. De leuning op het overloopje voor het raam loopt niet netjes door. Daarnaast loopt de trap zowel op dit nivo (tussenvloer) als op de slag naar beneden (begane grond) voor het raam langs. Dat is onlogisch - maar staat zo wel op de oude tekeningen van Salm.

Op de hoekbalusters is een keer een bekroning met een omgekeerde eikel aanwezig. Deze lijkt echter nagemaakt (vervangen?). De andere decoratieve bekroningen op deze hoekbalusters zijn allemaal verdwenen.

De Lambrisering in de wand lijkt een latere toevoeging te zijn. Wellicht gemaakt toen het toilet zijn huidige vorm heeft gekregen? (jaren '50) De beëindiging met een sleuf in het stucwerk lijkt veel te modern om uit de periode Salm te stammen. Op verschillende punten is goed te zien dat deze sleuf later is bijgemaakt in het nieuwe stucwerk dat vervaardigd is na het dichtzetten van de deur naar de atelierruimte (T.1.01) - bij inbouw lift jaren '90.

De trap op de begane grond komt op onlogische wijze aan op de tussenvloer. Salm tekent op de begane grond een slag aan het einde van de trap naar boven. Deze is nu niet meer aanwezig. Dit heeft iets te maken met de dichtgezette deuren en de verplaatsing van de deuren naar deze ruimte.

BIJLAGE 15

Stratigrafieformulieren
Interieur Aquariumgebouw Artis

Dienstruimten, ontvang-plaats, Atelier (ruimte T1.15, T1.16 en T1.17)

door:

januari 2016 t/m mei 2017

HISTORISCHE BENAMING RUIMTES

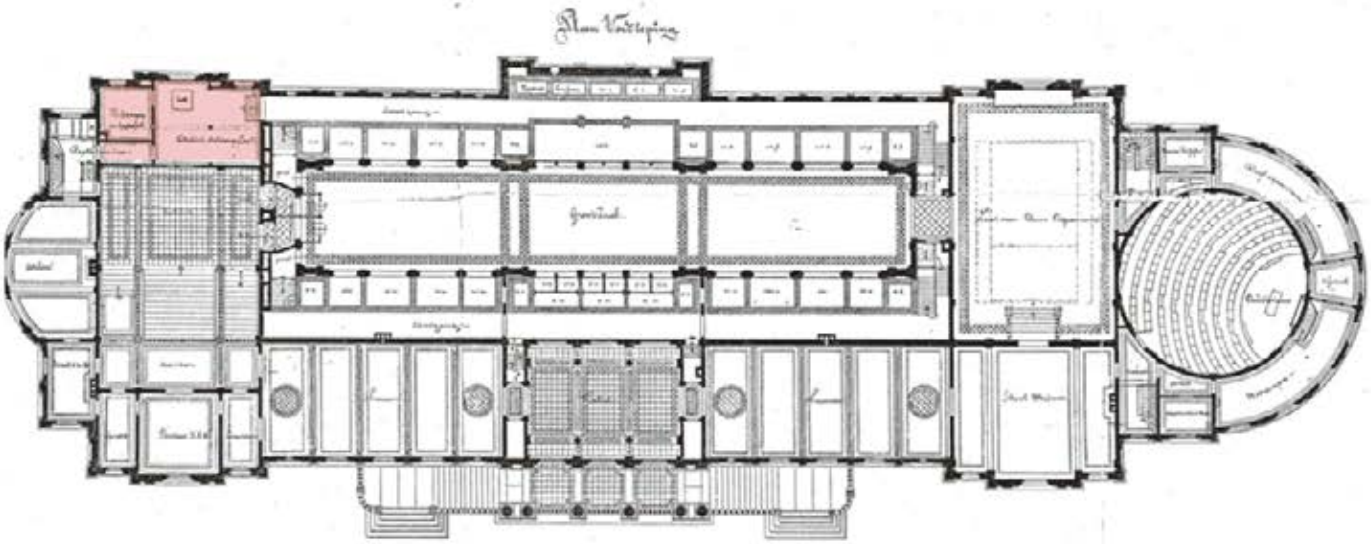

Tekening nr. 3 G. B. Salm 1880

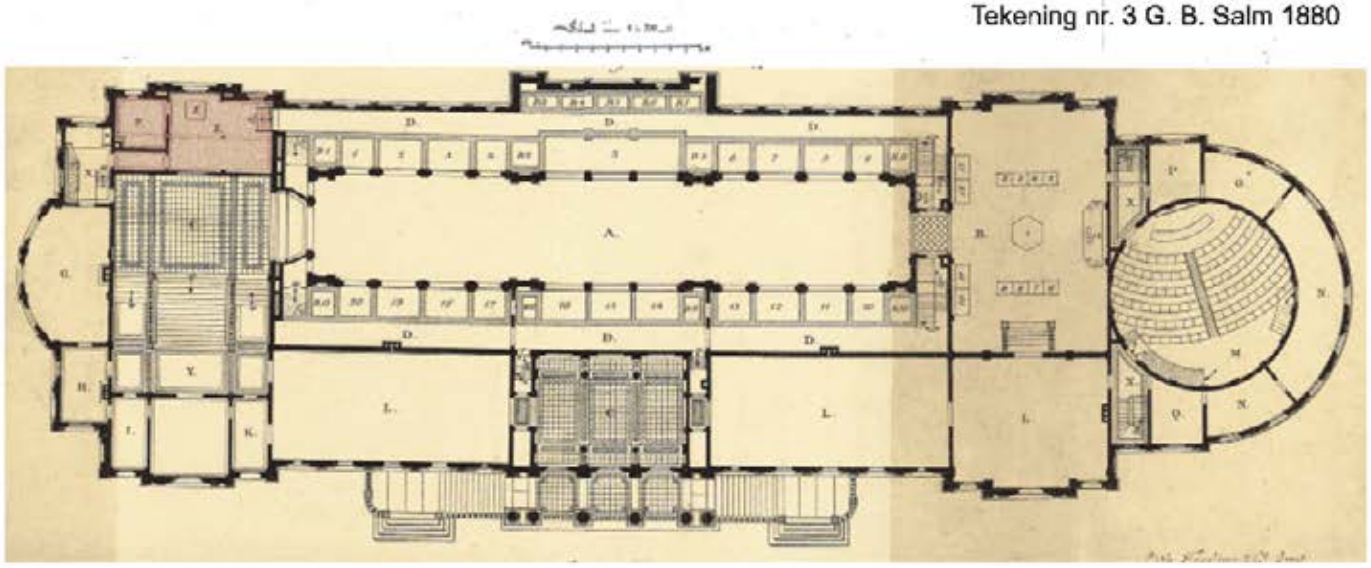

Lith. Fresling & Co., Amsterdam
Uit: Kerbert 1888.PDF

A. Groote Aquariumzaal, met 20 bassins
B. Kleine Aquariumzaal met 14 tafelaquaria
C. Vestibules
D. Dienstgangen
E. Werkruimte voor het dienstpersoneel
F. Dienstpersoneel
G. Werkkamer van den Hoofd-Conservator
H. Kamer van den Custos
I. Magazijn
K. Kamer van de Conservator van het Museum
L. Musea
M. Auditorium
N. Laboratorium
O. Laboratorium van den Hoogleeraar in de Zoölgie en de Vergelijkende Anatomie aan de Universiteit
P. Kamer van den Hoogleeraar
Q. Kamer van den Adsistent
X. Portalen
Y.
Z. Valluik, de opening in de werkruimte van het dienstpersoneel afsluitende, waardoor de transportvaten met levende dieren binnen het Aquarium worden gebracht.
1-9. Zeewater-bassins
10-20 Zoetwater-bassins
R.1-R.13. Reserve-bassins

Ruimte: pauzeruimte, vml atelier/ontvangstruimte	ruimtenummer: T1.17	datum: 31.3.'16
Onderdeel: linker raamkozijn in ruimte 'E' op Salm's tekening uit 1888		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: raamkozijn, links		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

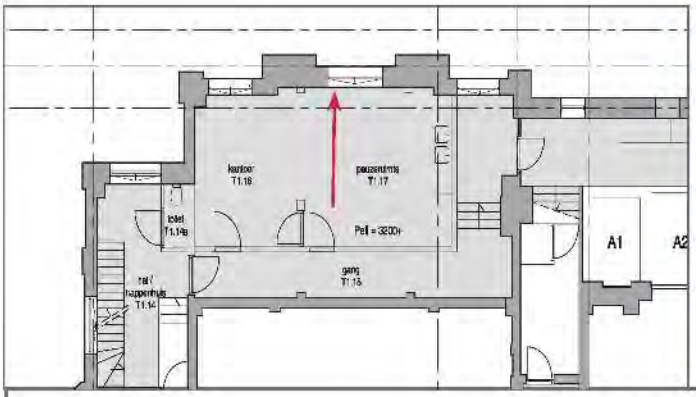

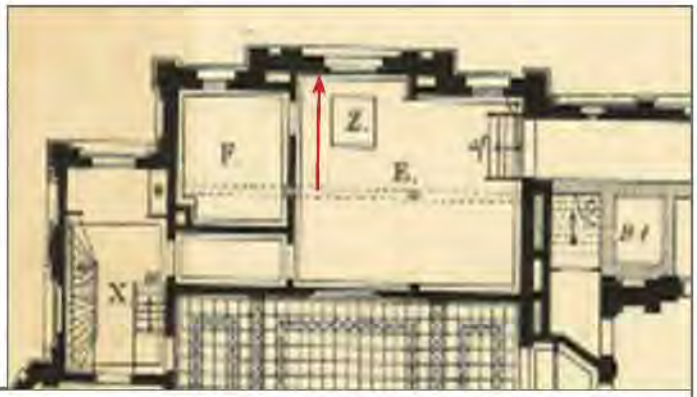

LAAGOPBOUW

uv licht

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
23	creme	
22	creme	
21	wit	groenig
20	wit	groenig
19	geel	2 maal?
18	groen	
17	l.grijs	
16	l.geel	
15	groen	
14	l.grijs	
13	l.geel	toplaag van nr 12?
12	wit	plamuur?
11	l.grijs	
10	d.grijs	groenig
9	d.grijs	d.geel groenig grijs
8	l.grijs	
7	l.grijs	
6	l.grijs	donkerder dan opvolgende nr. 7
5	d.grijs	
4	geelig ,iets'	
3	l.grijs	
2	l.grijs	
1	wit	dun
0	hout	grenen

Opmerkingen

De lange gang was oorspronkelijk slechts voor de helft ‚gang'. De tweede helft behoorde tot ruimte E wat een grote kamer/atelier/ ontvangstplek was. Er bevond zich een luik in de vloer waardoor gehesen werd. Kamer E had 2 ramen en een direct klein trapje in west-oostelijke richting dat naar de ‚vissenruimte' leidde. De huidige loop van de trap is dus gedraaid en er zijn muren in de kamer geplaatst die de gang hebben verlengd.

Ruimte: huidige gang, voorheen atelier	ruimtenummer: T1.15	datum: 01.04.'16
Onderdeel: rechter raam in ruimte 'E' op Salm's tekening uit 1888		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: raamstijl, links		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

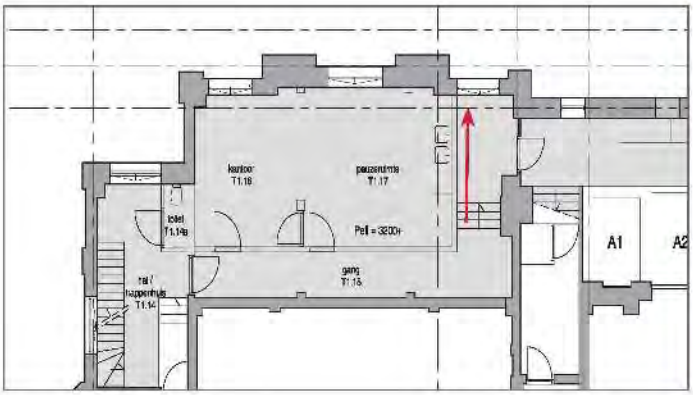

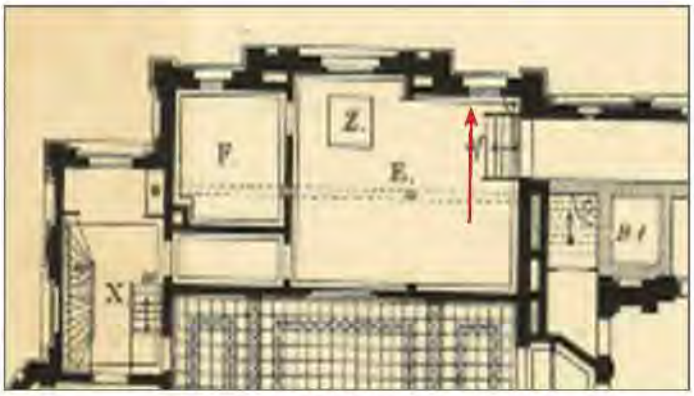

LAAGOPBOUW

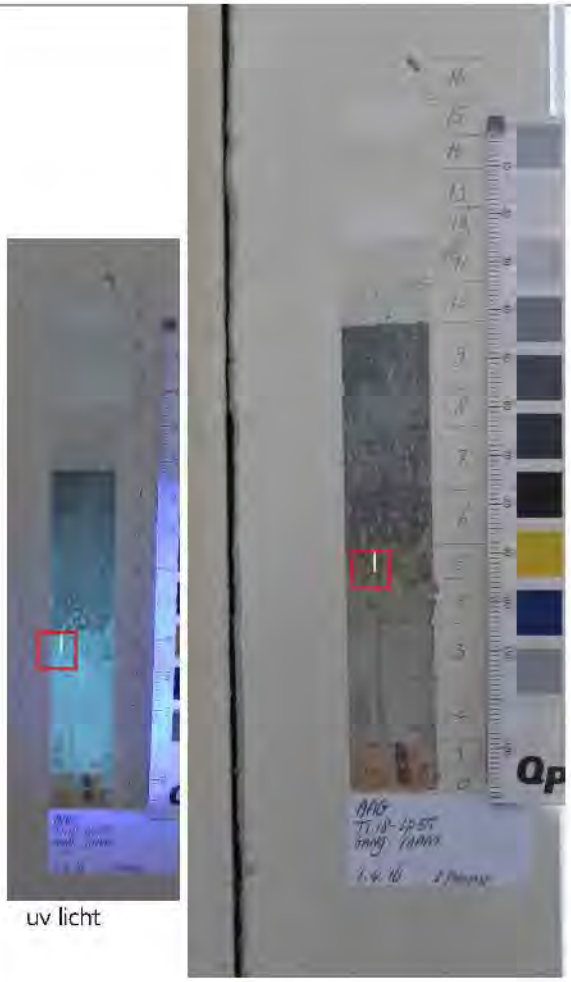
uv licht

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
16	creme	huidig
15	creme	
14	creme	grauw
13	creme	
12	wit	
11	creme	geelig
10	creme	geelig, lichter dan 11
9	d.grijs	semi transp. toplaag
8	l.grijs	
7	grijs	geelig, dun
6	d.grijs	
5	geelig	semi transp.
4	l.grijs	
3	l.grijs	
2	wittig grijs	
1	wit	dun
0	hout	

Opmerkingen

Dit raam bevond zich oorspronkelijk ook in ruimte E. Het trapje naar de vissenruimte liep er voorlangs in plaats van er recht op af. Vermoedelijk behoren de lagen t/m nr 5 tot de eerste afwerking. De geelige laag lijkt de toplaag te zijn. Ook lijkt dit pakket op het niet overschilderde verfpakket van het raam uit ruimte 1.10. (strat. 1.10-LP80) Vermoedelijk is dit exact hetzelfde als op het kozijn met T1.17-LP54

Ruimte: gang	ruimtenummer: T1.15	datum: 31.3.'16
Onderdeel: deur vanuit gang naar T1.14		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: deurpaneel en bossing		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

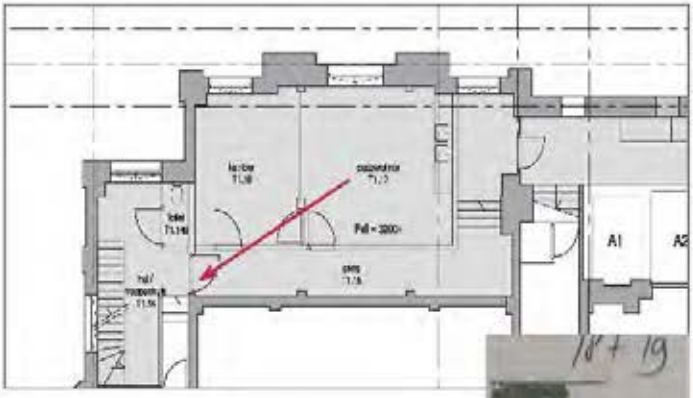

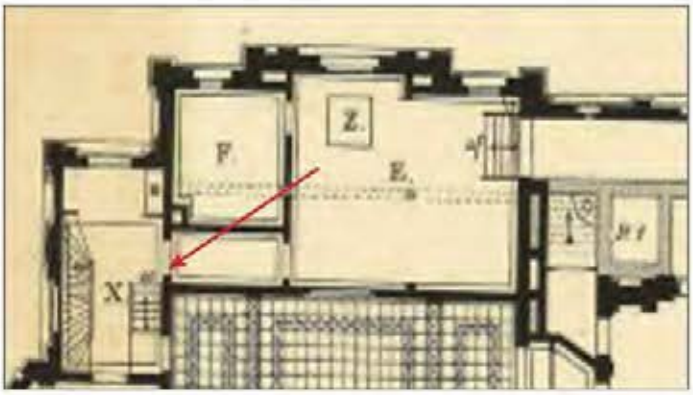

OPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
	wit	
	wit	
	d.groen	
	geelgroen	
	wit	grondverf
	wit	grondverf
	boardplaat	
13	middengrijs	grove kwast, ljnolieverf
12	groen	transp. kwaststreek
11	lichtgroen	glad- elastolin-achtig
10	lichtgroen	lichter dan 11
9	licht groen	lichter dan 10
8	donker grijs	
7	groenig	transparant
6	licht grijs	
5	licht grijs	lichter dan 6
4	groengrijs	licht, spekkig
3	licht grijs	
2	creme	wit/plamuur
1	wit	dun
0	hout	drager

Opmerkingen

Deze deur in T1.15 (ruimtenummer is niet correct op de sticker) behoorde tot de kleine gang. In een later stadium is hij afgetimmerd met een plaats board.
De laag 4 lijkt op dezelfde laag op het raam en kozijn in T1.17 T1.15

De verflaag opbouw op de bossing en op het kozijn is hetzelfde als op het deurpaneel. Mogelijk is er een minimaal donkerder kleur op de bossing te zien. Meer waarschijnlijk is dat dit is donkerder is vanwege vervuiling in diepere delen.

Ruimte: gang	ruimtenummer: T1.15	datum: 31.3.'16
Onderdeel: deurkozijn naar T1.14		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: links		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

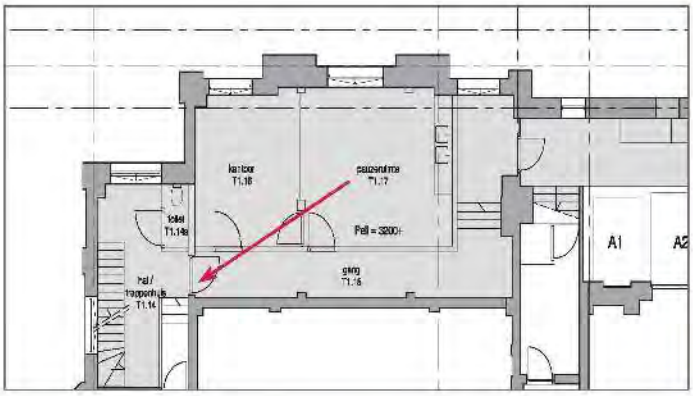

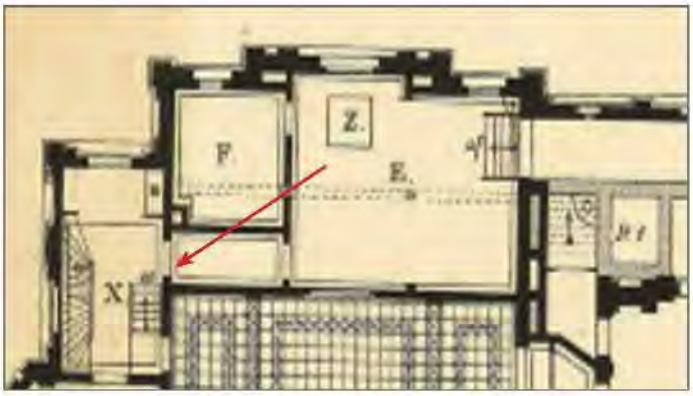

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
20	wit	
19	wit	
18	beige	
17	grijs	blauwig
16	grijs	licht blauwgrijs
15	creme	
14	creme	plamuur
13	grijs	grofve kwast (zelfde als onder board)
12	groengrijs	donker groengrijs
11	licht groen	
10	licht groen	
9	licht groen	
8	donker grijs	
7	groenig	
6	licht grijs	
5	licht grijs	
4	groengrijs	
3	licht grijs	
2	creme	
1	wit	
0		

Opmerkingen

Deze deur in T1.15 (ruimtenummer is niet correct op de sticker) behoorde tot de kleine gang. In een later stadium is hij afgetimmerd met een plaat board.
Laag 4 lijkt op dezelfde laag als op het raam en kozijn in T1.17 en T1.15
NA laag 13, de grove grijze kwaststreek, is het boardplaat aangebracht.

Ruimte: gang	ruimtenummer: T1.15	datum: 31.3.'16
Onderdeel: wandvlak zuidzijde, achter deur naar T1.14		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: boven de lambrisering		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

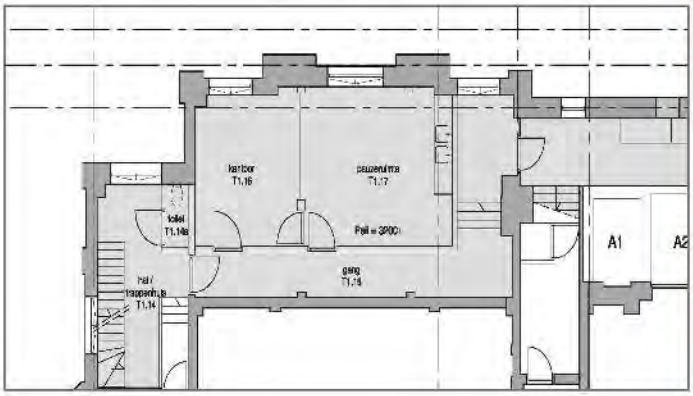

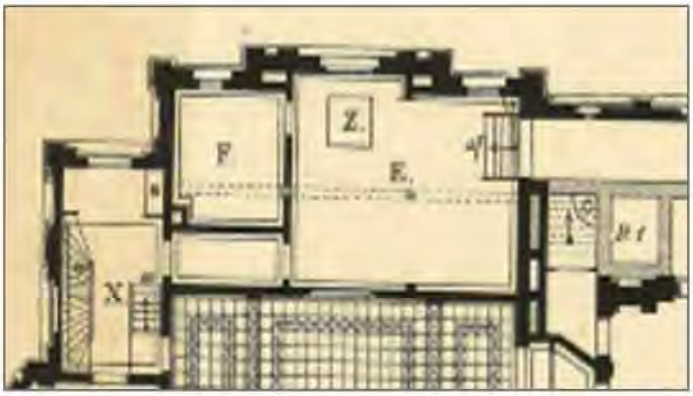

LAAGOPBOUW

uv licht

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
13	grauw wit	huidig
12	grauw wit	
11	grauw wit	geler
10	middengrijs	alkyd-achtig, bladdert
9	wit	geel, grauw= achterzijde
8	wit	witkwast-kwaststreek
7	grijzig wit	
6	wit	
5	grijzig wit	
4	geelig wit	
3	geelig wit	
2	wit	
1	marmering	geel, rood, glad- wsl marmering in stuc
0	stuc	

Opmerkingen

De eerste afwerking lijkt een marmerimitatie. Vrij primitief geschilderd. Het zou goed zijn hiervan een groter vlak te kunnen vrijleggen. Er zijn rode en gele kleuren in verwerkt. Ook is er met de vingers geschilderd.

De plafonds zijn nu verlaagd maar zullen vergelijkbaar zijn geweest met die in T1.14: vlak met een eenvoudig lijstje op het plafondvlak dat de wanden volgt. Zo is het ook getekend op de plattegronden van Salm.

Ruimte: pauzeruimte, vml atelier/ontvangstruimte	ruimtenummer: T1.15	datum: 31.3.'16
Onderdeel: gang, vlak achter deur naar T1.14		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: boven de lambrisering		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

Opmerkingen

Ruimte: gang	ruimtenummer: T1.15	datum: 31.3.'16
Onderdeel: lambrisering zuidzijde, achter deur naar T1.14		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: lambrisering		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

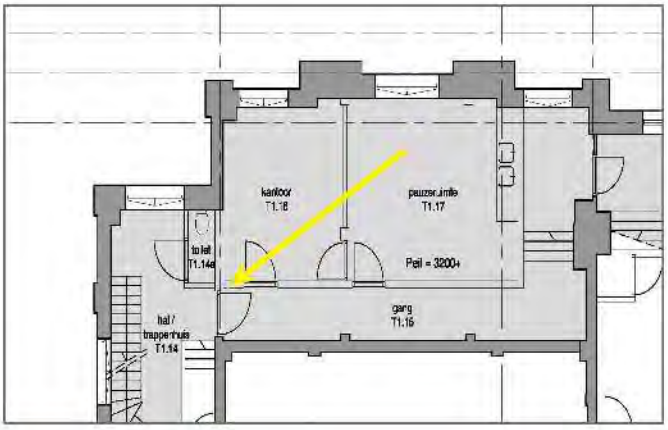

LAAG OPBOUW

kleur/effekt UV	lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
grijs	11	grijs	huidig, glad
grijs	10	donker grijs	
grijs	9	midden grijs	
grijs	8	bruin grijs	
l.paars	7	licht grijs	misschien 1 laag ipv 2?
l.paars	6	licht grijs	
l.grijs	5	groengrijs	midden
blauw	4	bijna zwart	hardsteenkleur?
bruin	3	donker grijs	
roze	2	groengrijs	misschien residu van 3?
l.grijs	1	groengrijs	
	0	cement	

Opmerkingen

Ruimte: gang.	ruimtenummer: T1.15	datum: 13.04.'16
Onderdeel: wandvlak en lambrisering		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: LET OP : *Voorheen was dit: pauzeruimte, voormalig atelier/ontvangstruimte*		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

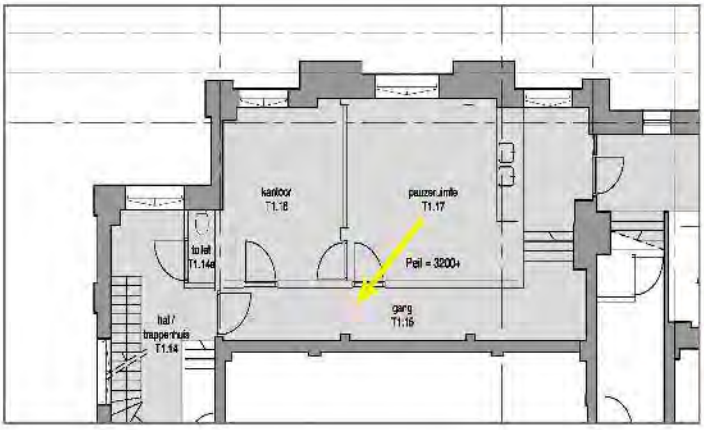

wandvlak

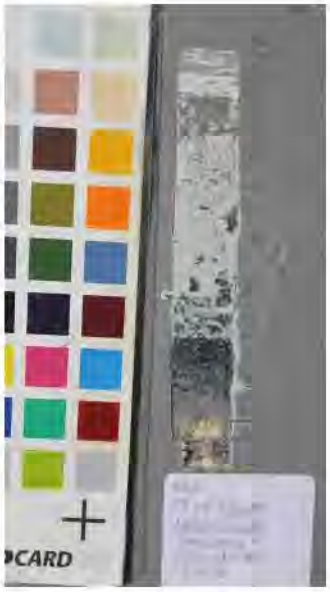

lambrisering

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
T1.15-LP101 wandvlak		
8	wit	huidig
7	wit	
6	creme	geelig
5	wit	
4	licht grijs	groenig
3	midden grijs	
2	licht grijs	
1	groengrijs	blauwig
0	wit	stuc
T1.15-LP101 lambrisering		
12	middengrijs	huidig
11	licht grijs	
10	wit	
9	donker grijs	
8	wit	
7	licht groengrijs	
6	licht blauwgrijs	
5	midd.groengrijs	
4	zwart	
3	donker grijs	
2	groengrijs	
1	licht grijs	
0	cememtig	

Opmerkingen

De afwerkingen op de lambrisering in deze voormalige aterlier/ontvangst ruimte komen overeen met de lagen op de lambris. in de naast gelegen gang.
Op het wandvlak is hier geen mamering aangetroffen. De eerste verflaag is licht blauwig/groengrijs. Monsteranalyse kan iets zeggen over de authenticiteit hiervan.

Ruimte: pauzeruimte, vml atelier/ontvangstruimte	ruimtenummer: T1.17	datum: 13.04.'16
Onderdeel: pilaar in wand tussen T1.16 en T1.17		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: het vlak van de pilaar		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

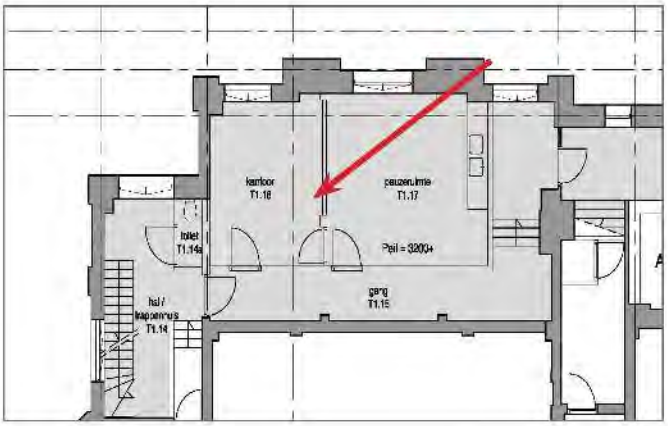

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
12	creme	huidig
11	lichtblauwgrijs	
10	cremegeel	
9	wit	licht grijs?
8	zwart	
7	donker grijs	
6	licht grijs	
5	groengrijs	vernis?
4	groengrijs	lichter dan opvolgende
3	groengrijs	licht
2	wit	
1	wit	
0	hout	
T1.17-LP 94 basement		
4	creme	huidig
3	geel	
2	wit	
1	licht grijs	
0	hardsteen	

Opmerkingen

De wanden in kamers T1.16 en T1.17 zijn vernieuwd. Er zijn nagenoeg geen verflagen aangetroffen; het stucwerk is vernieuwd.
De eerste lagen en afwerking lijken zeer veel op hetzelfde grijs van het raam/deur- en kozijn.
LP93, de gebiljoeneerde kanten hebben hetzelfde pakket als de rest van de pilaar.

LP94, waarschijnlijk is het hardsteen van het basement in de eerste fase ongeschilderd geweest. Het basement is gefrijnd maar dichtgelopen door de verflagen

Ruimte: kantoorruimte	ruimtenummer: T1.16	datum: 13.04.'16
Onderdeel: pilaar in wand tussen T1.16 en T17		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: het vlak van de pilaar		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

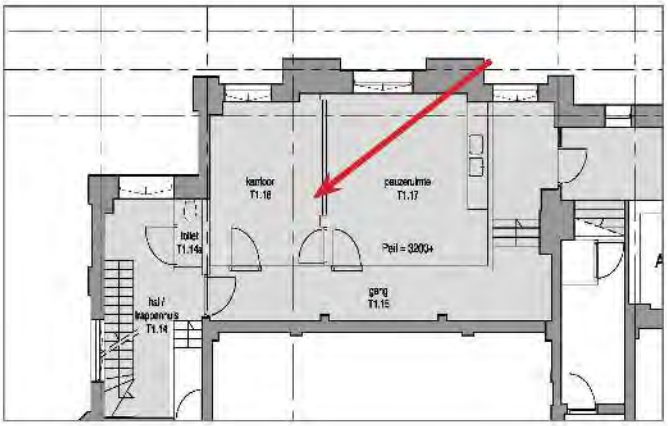

LAAGOPBOUW T1.16-LP98

	lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
X	18	creme	huidig
IX	17	creme	groenig
VIII	16	geel	
VII	15	groengrijs	
	14	licht grijs	
	13	blauwgrijs	
VI	12	grijs	grof, zware kwast (zie gangdeur)
	11	wit	dikke plamuur
	10	wit	
V	9	groengrijs	
	8	groengrijs	
IV	7	zalm roze	
III	6	oude roze	steenroze
II	5	blauwgrijs	
	4	blauwgrijs	lichter
I	3	groengrijs	
	2	licht grijs	
	1	wit	
	0	hout	

Opmerkingen

Een punctie op het raamkozijn (T1.16-LP97) toont dezelfde laagopbouw als op deze pilaar.
De eerste fase lijkt dezelfde grijzige te zijn als elders in deze ruimtes, mar de opvolgenden zijn anders.

De plafonds zijn nu verlaagd maar zullen vergelijkbaar zijn geweest met die in T1.14: vlak met een eenvoudig lijstje op het plafondvlak dat de wanden volgt.

BIJLAGE 16

Stratigrafieformulieren
Interieur Aquariumgebouw Artis

Achter de Vissen dienstruimten en trap (ruimte 1.06, 1.07, 1.08 en T1.18 + T1.19)

door:

januari 2016 t/m mei 2017

HISTORISCHE BENAMING RUIMTES

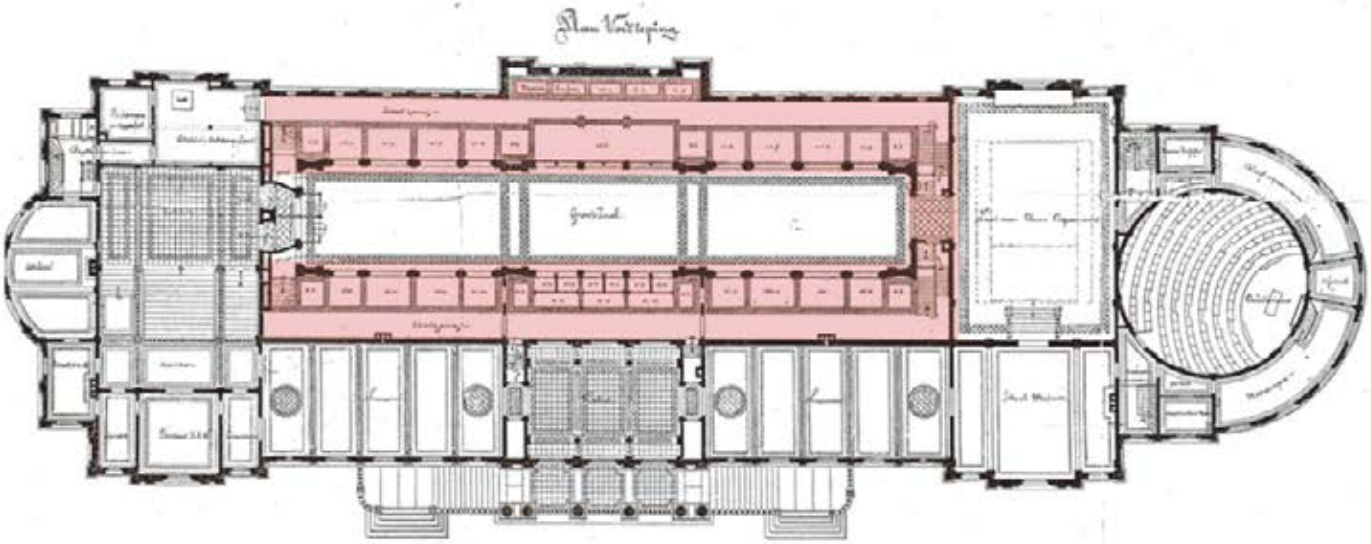

Tekening nr. 3 G. B. Salm 1880

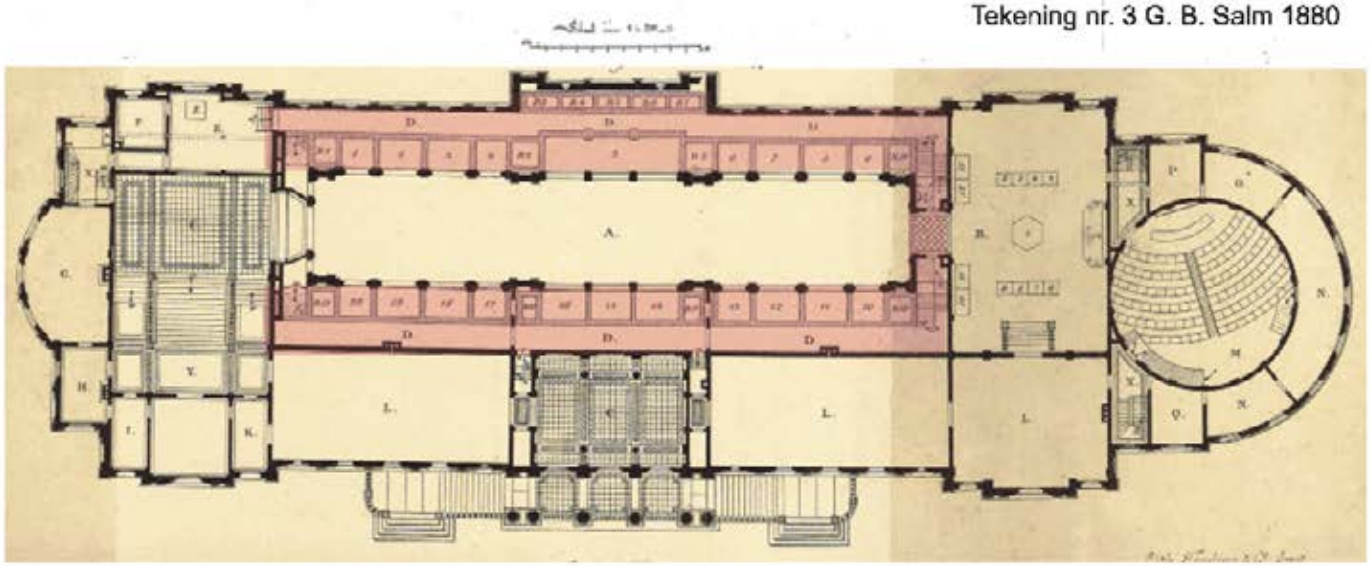

Lith. Fresling & Co., Amsterdam
Uit: Kerbert 1888.PDF

A. Groote Aquariumzaal, met 20 bassins
B. Kleine Aquariumzaal met 14 tafelaquaria
C. Vestibules
D. Dienstgangen
E. Werkruimte voor het dienstpersoneel
F. Dienstpersoneel
G. Werkkamer van den Hoofd-Conservator
H. Kamer van den Custos
I. Magazijn
K. Kamer van de Conservator van het Museum
L. Musea
M. Auditorium
N. Laboratorium
O. Laboratorium van den Hoogleeraar in de Zoölgie en de Vergelijkende Anatomie aan de Universiteit
P. Kamer van den Hoogleeraar
Q. Kamer van den Adsistent
X. Portalen
Y.
Z. Valluik, de opening in de werkruimte van het dienstpersoneel afsluitende, waardoor de transportvaten met levende dieren binnen het Aquarium worden gebracht.
1-9. Zeewater-bassins
10-20 Zoetwater-bassins
R.1-R.13. Reserve-bassins

Ruimte: trapopgang	ruimtenummer: 1.06	datum: 14.04.'16
Onderdeel: kastdeur binnenzijde		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: grote paneel		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

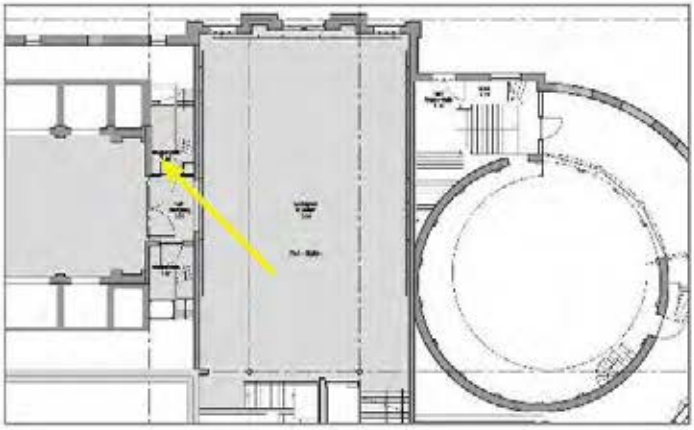

LAAGOPBOUW

uv licht

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
6	III geel	glans, zeer vervuild, slechte hechting
5	II groenig grijs	
4	I grijs	groenig, vernis/olie?
3	licht grijs	grondverf
2	cremegeelig	plamuur
1	wit	dunne grond
0	hout	

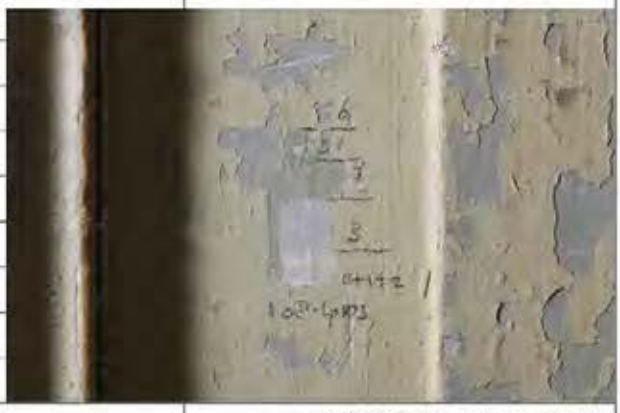

1.06-LP103 bossing kastdeur

Opmerkingen

De lagen t/m 4 vormen de eerste afwerking. Het lijkt erg op het nooit overschilderde raam in 1.10 en ook op de eerste afwerking in T1.15 en T1.17.
De tweede fase toont opnieuw een grijs
De derde fase is de huidige, brokkelende geelige verflaag.
Op de bossing zit het exact zelfde verfpakket: 1.06-LP103
Overigens zijn de verflagen hier al langere tijd in het daglicht gesteld door de aanwezigheid van een hoog raam.

Ruimte: trapopgang	ruimtenummer: 1.06	datum: 14.04.'16
Onderdeel: schotwerk/zijkant kast/trapopgang		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: schotwerk		opgetekend door: LP
Verfmonster: RJ 38		

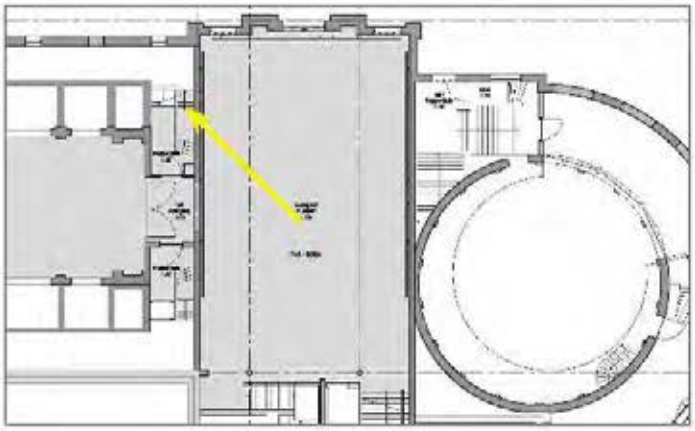

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
16	l.grijs	huidig
15	geel	
14	l.geel	
13	l.geel	
12	groenig grijs	
11	blauwzwart	
10	zwart	lichter dan 11
9	zwart	lichter en groener dan 10
8	zwart als 9	
7	middengrijs	
6	middengrijs	lichter dan 7
5	middengrijs	lichter dan 6
4	groenig grijs	
3	groenig grijs	semi transp.
2	licht grijs	
1	licht grijs	dun
0		

Opmerkingen

Laag 3 lijkt erg op laag 4 op de kastdeur:Vermoedelijk is dit de eerste groenig grijze afwerking. In de opvolgende fasen is het grijs steeds donkerder geworden totdat het nagenoeg zwart was. Pas de een na laaste schilderbeurt introduceerde het lichte geel. Dit is vermoedelijk dezelfde geel als die op de kastdeur nog in het zicht is.

Ruimte: trapopgang	ruimtenummer: 1.06	datum: 14.04.'16
Onderdeel: Trapboom boven trapkast		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: Trapboom		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

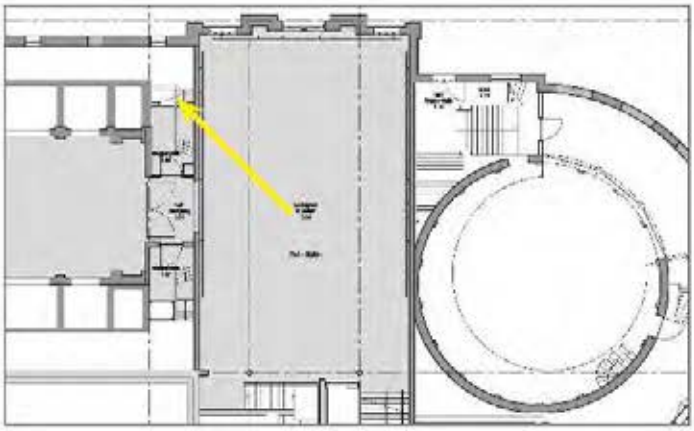

LAAGOPBOUW

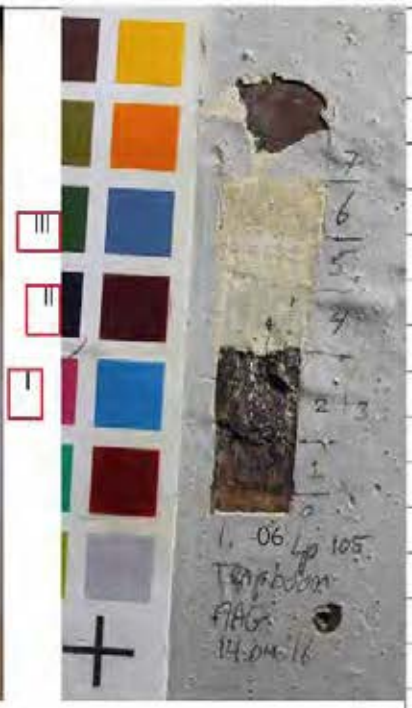

uv licht

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
7	licht grijs	
6	geel	
5	licht geel	
4	creme geel	plamuur?
3	rood	paars rood
2	rood	
1	blauw grijs	
0	hout	

Trapleuning met de roodbruine verlagen in het zicht onder de huidige, weggesleten licht grijze laagg

Opmerkingen

Ruimte: trapopgang	ruimtenummer: 1.07	datum: 14.04.'16
Onderdeel: Lambrisering wand		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: lambrisering		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

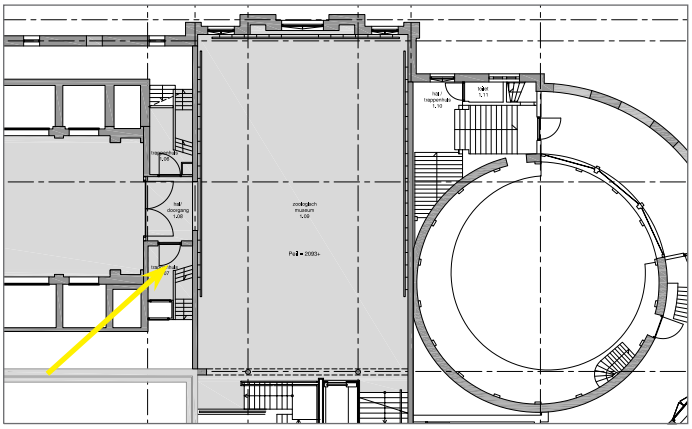

LAAGOPBOUW

uv licht

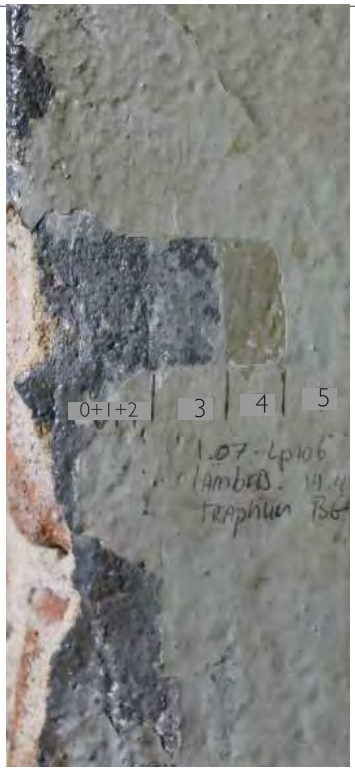

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
5	grijs	glad, zijdeglans
4	groengrijs	
3	middengrijs	
2	zeer donkergrijs	bijna zwart-semi transp. ?
1	donkergrijs	
0	drager	cement-achtig

Opmerkingen

Ruimte: trapopgang	ruimtenummer: 1.07	datum: 14.04.'16
Onderdeel: Lambrisering wand		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: lambrisering		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

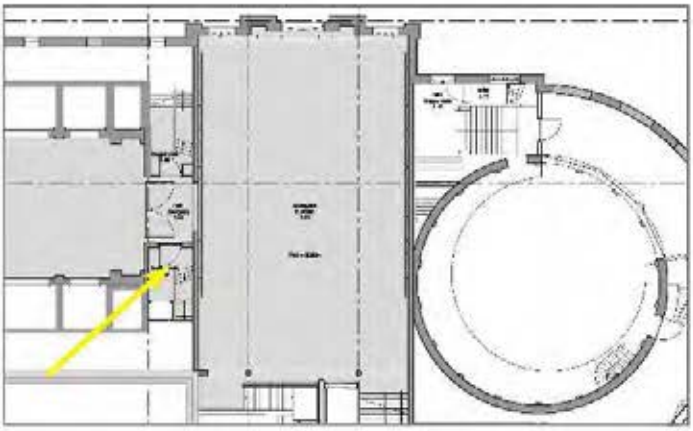

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
	div. witsellagen	

Opmerkingen

Op het wandvlak boven de lambrisering zitten diverse witsellagen.

Ruimte: trapopgang	ruimtenummer: 1.07	datum: 14.04.'16
Onderdeel: entreedeur kozijn		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: trapzijde		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

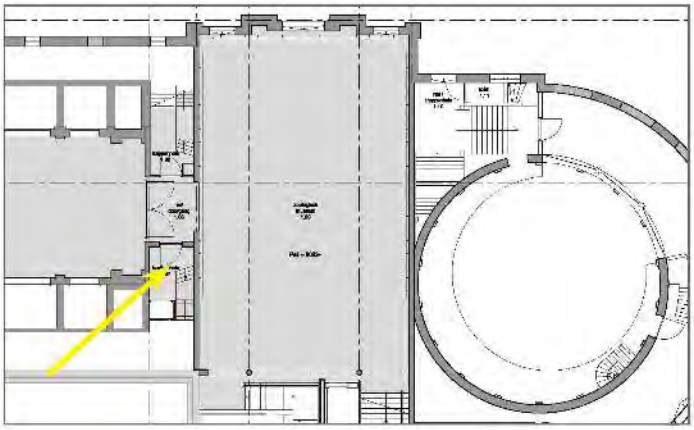

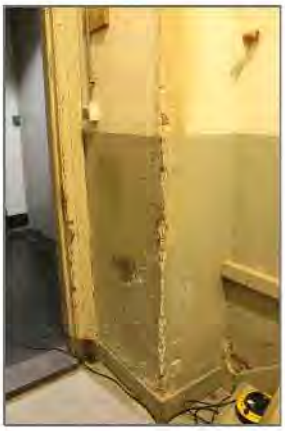

LAAGOPBOUW

uv licht

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
9	licht grijs	huidig
8	wit	
7	blauwwit	
6	geel	
5	geel	
4	middengrijs	
3	groengrijs	
2	middengrijs	
1	wit	
0	hout	

Opmerkingen

Ruimte: doorgang grote aquazaal naar kl. aquazaal	ruimtenummer: 1.06	datum: 14.04.'16
Onderdeel: kozijnen naar beide trapopgangen		uitvoering door: LP
Onderzoekslocatie: doorgangzijde		opgetekend door: LP
Verfmonster:		

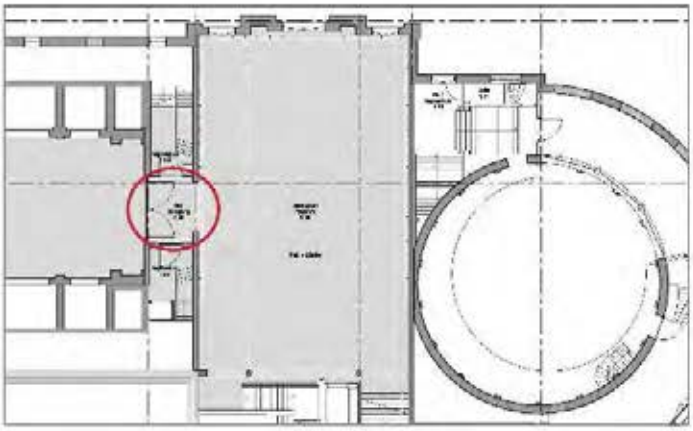

Opmerkingen

De deurkozijnen vanuit het halletje naar de beide trapopgangen zijn opgetimmerd met nieuwe delen. Echter daarachter zit het oude kozijn nog. Deze lijken echter volledig kaal gemaakt te zijn geweest voordat de huidige afwerking werd geschilderd.
Dat is jammer want daarmee hebben we dus geen informatie over deze doorgang.

Ruimte: trapopgang	ruimtenummer: 1.07	datum: 14.06.2016
Onderdeel: Lambrisering wand		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: lambrisering		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

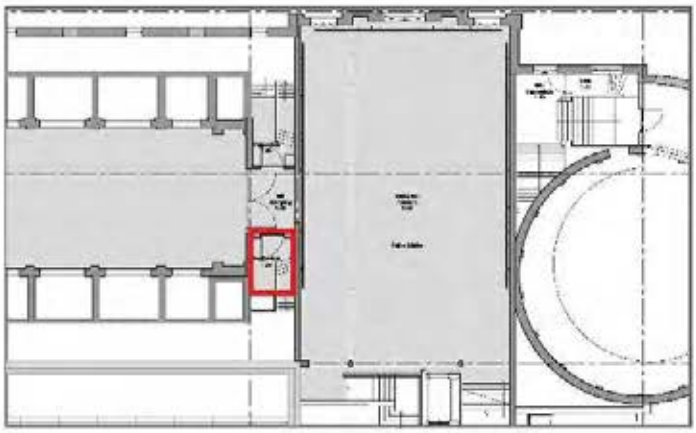

Opmerkingen

De wandafwerking in het halletje laat op het wandvlak witsellagen zien en op de lambrisering komt als oudste/eerste afwerking een donkergrijze kleur naar voren.
De grens tussen wandvlak en lambrisering wordt aangegeven met kleur: precies op de grens is duidelijk met strijklicht een ‚baard' of ‚moet' van het onderliggende schilderwerk te zien. Dit geeft aan dat precies op de grens een accent geschilderd is geweest.
Een kleine zone hiervan is vrijgelegd - hier komt een nog donkerder kleur te voorschijn. Eerder zwart dan grijs.
Deze bies wordt ook elders in de ruimten achter de vissen terug gevonden.

Al deze ruimten behoorde tot de dienstruimten van het Aquarium, en het lijkt erop dat deze op de wanden in ieder geval een zelfde afwerking hebben gekend.

De lacunes in het schilderwerk laten duidelijk zien dat deze bies rondom aanwezig was in dit halletje.

Ruimte: diensttrap	ruimtenummer: 1.07	datum: 14.06.2016
Onderdeel: deur van de kast		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Binnen en buitenzijde van de deur		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

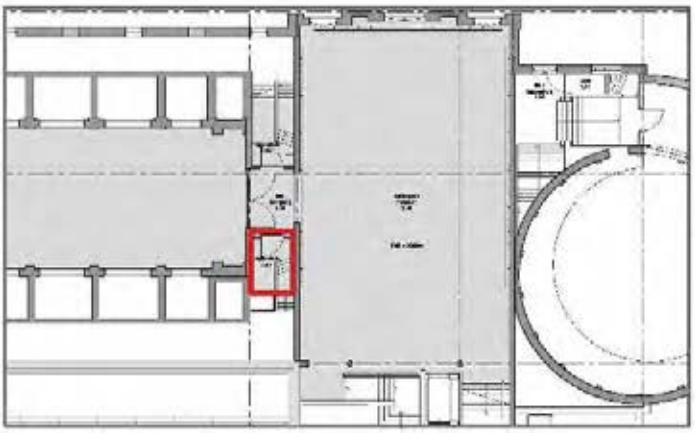

LAAGOPBOUW

Opmerkingen

De uitstraling van het oude schilderwerk is hier bijzonder fraai.
en het lijkt erop dat deze op de wanden in ieder geval een zelfde
De kastdeur aan de buitenzijde is licht grijs geschilderd en aan de binnenzijde is een lichte gele kleur in zicht.

Beide kleuren komen ook voor op het houtwerk van de tegenoverliggende ruimte 1.06. Duidelijk is dat het lichte grijs over het licht geel geschilderd is. Onder het licht geel komt echter ook een lichte grijs te voorschijn. Dit is ook te zien aan de binnenzijde van de kastdeur in ruimte 1.06. Beide ruimten hebben nu eenzelfde kleurgebruik en zullendat oorspronkelijk ook gehad hebben.

In de deur zijn later ronde gaten geboord - voor ventilatiedoeleinden.

Opvallend is verder dat de westmuur van deze ruimte enorme 'vochtproblemen' in het muurwerk laat zien. Het pleisterwerk laat hier los van de wand.

Ruimte: Ruimte achter de vissen	ruimtenummer: T1.18	datum: 14.06.2016
Onderdeel: Houten staketsel		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Houten pijler rechterzijde bij hok A1		opgetekend door: RJ
Verfmonster: RJ 39		

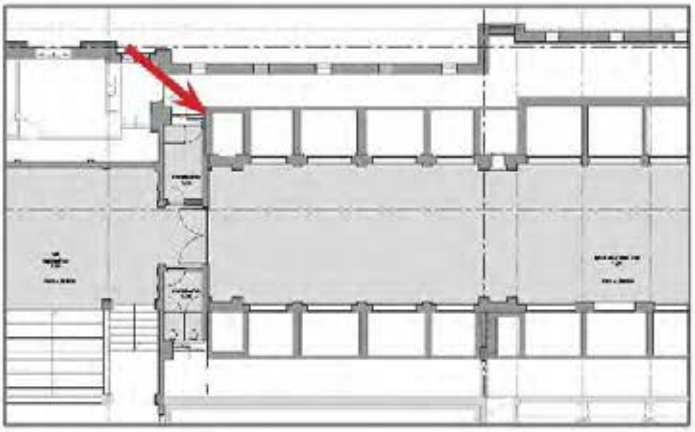

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
HOUTEN STAANDER		
8	wit	
7	wit	
6	geel	glad en warm van kleur
5	geel	licht
4	blauwgrijs	versteend natuursteenachtig Waarschijnlijk meerdere lagen ook met blauwtinten.
3	grijs	lichter
2	blauwgrijs	
1	grondje	
0	hout	

Opmerkingen

De verflaagopbouw lijkt vergelijkbaar te zijn met stratigrafie LP 104, van de zijkant van de trap (zie hiervoor)
De oudste kleuren op het houtstaketsel zijn duidelijk donker van kleur. Donkerder dan de grijzen die als eerste op de zijkant van de trap zijn aangetroffen. In stratigrafie LP 104 komen ookheel donkere grijstinten naar voren. Deze ontbreken in de laagopbouw die hier op het houtstaketsel is aangebracht.

Ruimte: Ruimte achter de vissen	ruimtenummer: T1.18	datum: 14.06.2016
Onderdeel: Houten staketsel		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Houtwerk en luiken		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

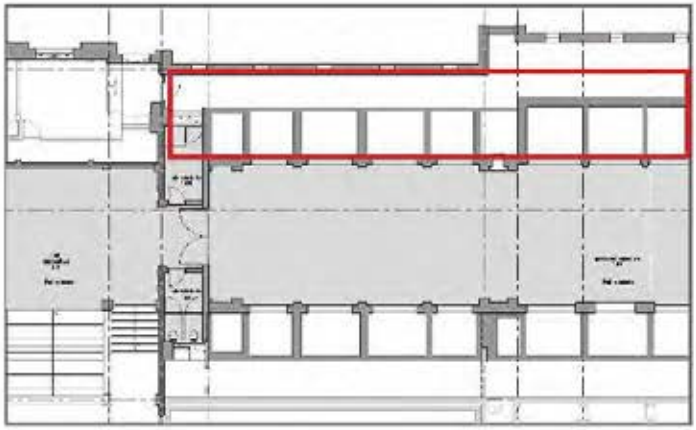

Opmerkingen

Het houtskelet laat overal rondom inde ruimte het zelfde verflagenpakket zien. Op de halronde luiken boven de aquaria zie je overal onder het grijs de lichte geeltinten en het blauwere grijs tevoorschijn komen.
De smalle luiken hebben scharnieren aan de onderzijde en ijzeren kettinkjes aan de zijkant, deze kunnen dus open klappen. De bredere luiken hebben geen scharnieren maar alleen een slotvergrendeling. Wat betekent dit verschil? Wat was hiervan oorspronkelijk de bedoeling. (achter dit schotwerk bevinden zich de rondbogen met trelliswerk in de grote Aquariumzaal.
Naast moderne toevoegingen van schrootjes en veel kabels is het oude houtskelet nog zeer gaaf aanwezig. Alle bijgeknutselde onderdelen zijn zeer goed herkenbaar.

Ruimte: Ruimte achter de vissen	ruimtenummer: T1.18	datum: 14.06.2016
Onderdeel: Houten staketsel		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Houtwerk en luiken		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

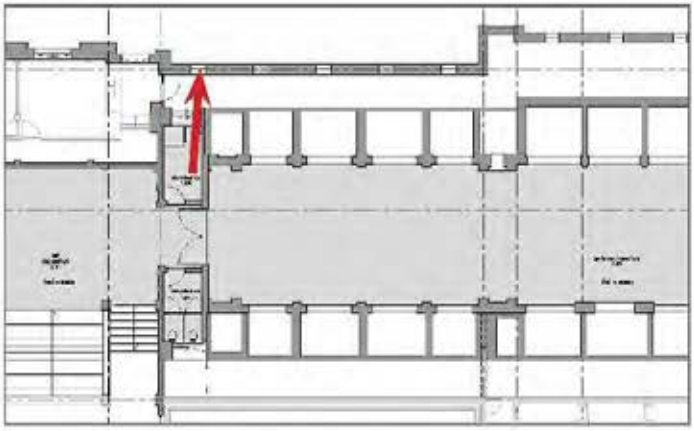

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
RONDE RAAMKOZIJN		
8	heel grauw wit	toplaag is heel vies
7	wit	
6	geel	
5	geel	
4	blauwgrijs	
3	grijs	
2	blauwgrijs	
1	grondje	
0	hout	

Opmerkingen

Het verflagenpakket is identiek aan het overige houtwerk.
De verflagen zijn hier over het algemeen wat dikker (slordiger) aangebracht.
Opvallend is de nieuwe dikke grijze stopverf die gebruikt is.

Ruimte: Ruimte achter de vissen	ruimtenummer: T1.18	datum: 14.06.2016
Onderdeel: Stucwerk op de wand		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Wanden rondom zijn bekeken		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

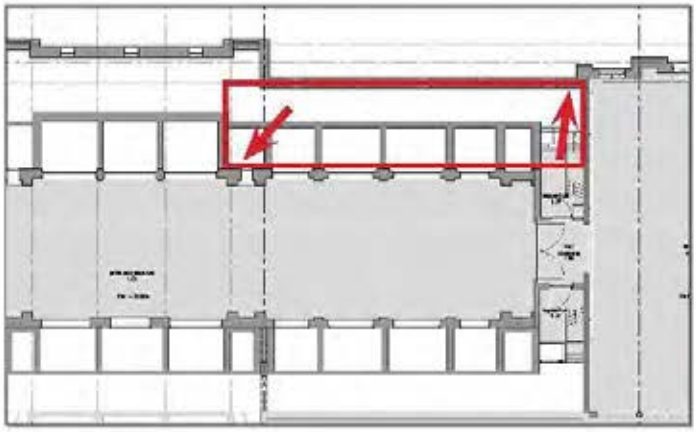

LAAGOPBOUW

lagen	kleur	beschrijving - kenmerken
STUCWERK VAN DE WAND		
	donkergijs	
	blauw grijs	
	lichtblauwgrijs	
	wit	

Opmerkingen

Veel stucwerk op de wanden is vanaf ca. 1.70 kaalgehaald/weggenomen. Veel van het stucwerk rondom is ook aangeheeld. daarnaast is veel van het muurwerk verstopt achter rachels (daarachter is de pleisterlaag verdwenen - vermoedelijk heeft dit te maken met de vochthuishouding van het gebouw.)

Da lambrisering lijkt tot ca. 1.00-1.20 te hebben doorgelopen en is met verf op de wand aangegeven. het bovendeel van de wand is licht - de lambrisering donker geschilderd. Langs de aquariumbakken en op de achterwand komt op veel plaatsen zwarte verf naar voren. Deze zwarte verf markeert de overgang van beton naar pleister.

Ruimte: Ruimte achter de vissen	ruimtenummer: T1.19	datum: 14.06.2016
Onderdeel: Stucwerk op de wand		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: Wanden rondom zijn bekeken		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

LAAGOPBOUW

Opmerkingen

Lambrisering geschilderd met zwarte bies loopt hier overal rondom op het pleisterwerk. De hoogte van de bies komt uit onder de houten balk onder de luiken. Dit is overeenkomstig met de andere zijde (ruimte T1.18). De bies is aan deze zijde achter de vissen duidelijker zichtbaar en komt op meer plaatsen naar voren. In strijklicht is ze ook te zien op de Halfronde poortjes(doorgangen) die hier in de ruimte staan. Deze zijnvervaardigd van baksteen en pleister en delen de ruimte in drieën. Aan de andere zijde zijn deze 'poortjes' niet aanwezig.

Ruimte: Ruimte achter de vissen	ruimtenummer: T1.19	datum: 14.06.2016
Onderdeel: Houtwerk		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: tweederde vd ruimte luik 15-22		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

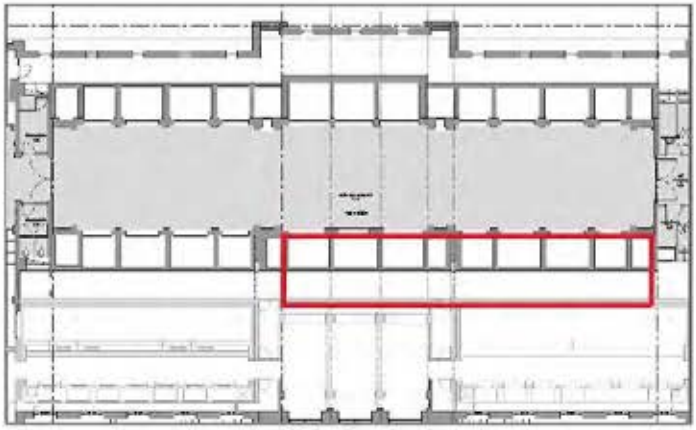

LAAGOPBOUW

Opmerkingen

Tweederde van de ruimte toont op het houtskelet en op de luiken dezelfde witte kleur als ook aan de andere zijde als huidige afwerking aanwezig is. (van luik 15 tot 22). Op de smalle luiken bevinden zich scharnieren en kettingkjes - de brede luiken hebben enkel schuifjes.
De talloze beschadigingen aan het schilderwerk laten zien dat het verflagenpakkey identiek is als aan de andere zijde van het aquarium. Onder het huidige wit zie je licht geel te voorschijn komen en daaronder ligt een lichtgrijs.

Deze functionele ruimte is aan beide zijden dus steeds in eenzelfde kleur geschilderd geweest.
Ook hier is naast een wir war van draden en bekabeling het oude houtskelet en de basisstructuur van de ruimte nog gaaf aanwezig.

Ruimte: Ruimte achter de vissen	ruimtenummer: T1.19	datum: 14.06.2016
Onderdeel: Houtwerk		uitvoering door: RJ
Onderzoekslocatie: een derde vd ruimte luik 24- 27		opgetekend door: RJ
Verfmonster:		

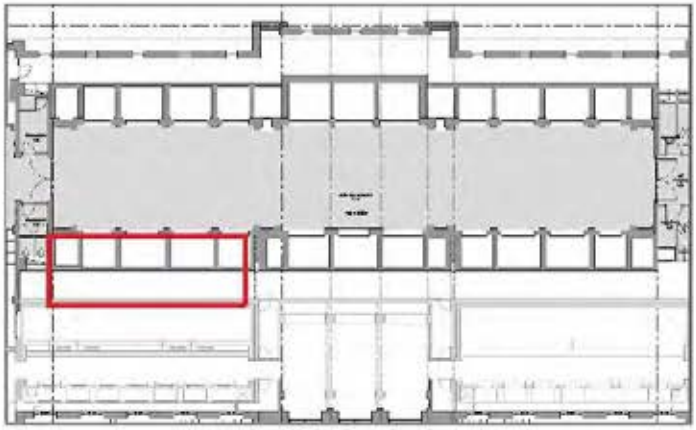

LAAGOPBOUW

Opmerkingen

Aan de zuidwestzijde van de ruimte achter de vissen (van aquarium 24-27), heeft duidelijk minder onderhoud plaats gevonden. Hier ontbreekt het laatste witte afwerkstadium. In de ruimte is op het houtwerk een fraai sleets geel te zien. Onder het geel komt het oude (eerste?) grijs te voorschijn. Een bestorven natuurlijk grijs met een haast steenachtige uitstraling.

Het houtskelt toont hiet lijkt het wat afwijkingen t.o.v het overige van de ruimte. Daarnaast lijken de bakkenvoor de vissen (de Aquaria) dieper te zijn dan elders., of zijn deze dieper gemaakt?

Het middendeel van de ruimte toont een nieuw houten plafond. Aan de linker en rechterzijde is het plafond oud met glasramen. Het draadglas is vernieuwd dit is hetzelfde in de Aquariumruimte aan de andere zijde van het gebouw.

BIJLAGE 17

Onderzoek aan de verfdwarsdoorsneden

Artis Aquariumgebouw - Interieur

door: [redacted]

met medewerking van: [redacted] & [redacted]

mei 2017

VERFDWARSDOORSNEDEN, ANALYSE VAN DE VERFLAGEN

Aquariumgebouw NATURA ARTIS MAGISTRA

POLMAN Restauratie & Kleuronderzoek - Bussum

Bureau voor kleuronderzoek & restauratie

INLEIDING

Het onderzoek naar de verfmonsters uit het Aquariumgebouw hoort als bijlage bij de rapportage over het kleurhistorisch onderzoek van het Aquariumgebouw van Artis, uitgevoerd door 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e en 5.1.2e.
Een selectie van verfdwarsdoorsneden van het interieur zijn ingebed en geslepen, gemicroscopeerd en gefotografeerd door 5.1.2e.
Voor het verwerken van de verfmonsters hebben wij gebruik kunnen maken van de faciliteiten van het Frans Hals restauratie atelier te Haarlem en van de facaliteiten van de afdeling archeologie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te Amersfoort. De verfmonsters zijn ingebed en geslepen in het Frans Hals te Haarlem en gefotografeerd bij de RCE te Amersfoort.
De beschrijving van alle verfdwarsdoorsneden is vervaardigd door 5.1.2e met bijdagen van 5.1.2e en 5.1.2e. Voor de uiteindelijke interpretatie van de dwarsdoorsneden in het grote verband van het gebouw wordt verwezen naar het hoofdstuk met de resultaten per ruimte in het rapport over het kleuronderzoek.
In onderhavig stuk zijn de verfmonsters op hun verflaagopbouw en samenstelling beschreven en is zover dat mogelijk was bij de verfdwarsdoorneden een fasering aangebracht voor de verschillende afwerkfasen op die specifieke onderzochte plaats.

Wij willen op deze plaats 5.1.2e en 5.1.2e bedanken voor hun hulp bij het verwerken van de verfdwarsdoorsneden. 5.1.2e en haar collega's van het Frans Hals Museum voor hun gastvrijheid, 5.1.2e 5.1.2e voor de gastvrijheid van de RCE en 5.1.2e en 5.1.2e voor hun zeer vriendelijke behulpzaamheid in het laboratorium van de dienst Archeologie bij de RCE te Amersfoort.

Mei 2017

5.1.2e & 5.1.2e

MONSTERLIJST

De monsters worden in dit document op nummer behandeld van 1 tot 39.
Niet alle 39 monsters zijn ingebed.

Hieronder de lijst met de beschrijving van alle genomen verfmonsters op de rechterpagina dezelfde lijst met daarbij de monster op ruimte gesorteerd - en er is grijs gemaakt welke monsters zijn verwerkt.

Monsterlijst AQUARIUM-gebouw Natura Artis Magistra
plantage kerklaan 53 amsterdam

ruimtenr.	ruimte	bij strat. nr.	monster nr.	initiale	monsternr.	drager	locatie
1.09	kleine aquariumzaal		LP1	LP	1	hout	lichtraam plafond profie
1.09	kleine aquariumzaal		LP2	LP	2	hout	lichtraam plafond profie
1.09	kleine aquariumzaal		LP3	LP	3	hout	lichtraam plafond profie
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP26*	LP4	LP	4		1e raampartij, halfrond
1.09	kleine aquariumzaal		LP5	LP	5	hout	noordgevel middenpart
1.09	kleine aquariumzaal		LP6	LP	6	hout	noordgevel middenpart
1.09	kleine aquariumzaal		LP7	LP	7	hout	noordgevel, middenraa
1.09	kleine aquariumzaal		LP8	LP	8	hout	noordgevel middenpart
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP25*	LP9	LP	9	hout	1e raampartij, linker koz
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP25*	LP9	LP	9		raamkozijn
T1.02	kantoor NAM	*T1.02-LP16*	LP10	LP	10	hout	raamkozijn
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP42*	LP11	LP	11	stucwerk	wandvlak: lambrisering
1.09	kleine aquariumzaal		LP12-B	LP	12.1	stuc	noordgevel, rechter tra
1.09	kleine aquariumzaal		LP12-A	LP	12.2	stuc	noordgevel, rechter tra
1.09	kleine aquariumzaal	*1.09-LP73-1*	LP13	LP	13	stuc	lage plafonddelen: midc
1.09	kleine aquariumzaal	*1.09-LP73-3*	LP14	LP	14	stuc	lage plafonddelen: midc
1.10	voormalig traphuis	*1.10-LP80*	LP15	LP	15	hout	kozijn
T1.07	schoolmuseum	*T1.07-LP85-8*	LP16	LP	16	hout	zuidgevel, middenraam,
T1.07	schoolmuseum		LP17	LP	17	stuc	oostwand, pilaster, pan
T1.07	schoolmuseum	*T1.07-LP82*	LP18	LP	18	stuc	zuidgevel, draagbalk, zij
T1.07	schoolmuseum		LP19	LP	19	stuc	oostwand, pilaster
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP89*	LP20	LP	20	stuc	wandvlak boven lambris
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP43*	LP21	LP	21	stuc	pilaster boven lambris. l
1.09	kleine aquariumzaal	*1.09-LP61*	LP23	LP	23	hout	rechter travee: halfrond
1.07	doorgang/trapopgang		LP24	LP	24	cement	lambrisering traphuisje
T1.07	schoolmuseum		LP24	LP	24	hout	zuidgevel, middenraam,
T1.05	vestibule	*T1.05-RJ01*	RJ1	RJ	25		zuidoost-zuil, baard
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP43*	RJ26.A	RJ	26.1	stucwerk	pilasterschacht
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP45*	RJ26.B	RJ	26.2	stucwerk	pilasterschacht
T1.02	kantoor NAM	*T1.02-LP16*	RJ27	RJ	27	hout	raamkozijn
T1.14	halletje NAM	*T1.14-LP19*	RJ28	RJ	28	hout	deurpaneel (op kozijn g
1.05	grote Aquariumzaal		RJ29	RJ	29	hout	deurpaneel? Te zien do
1.05	grote Aquariumzaal		RJ30	RJ	30	hout	deurkozijn? Te zien doo
0.03	hal	*0.03-RJ15 en 16*	RJ31	RJ	31	hout	deurkozijn vlakke deel
0.03	hal	*0.03-RJ15 en 16*	RJ32	RJ	32	hout	deurkozijn pilasterdeel ·
0.05	beneden vestibule/hal		RJ33	RJ	33	hout	middenregel van de mic
T1.05	bovenvestibule	*T1.05-LP17*	RJ34	RJ	34	hout	linkerdeur van de bovn
T1.05	bovenvestibule	*? Bovenin zit strati..*	RJ35	RJ	35	hout	kozijn naast deur
T1.09	Gang diorama	*strati Roos nr?*	RJ36	RJ	36	hout	oude deur van gang naa
T1.12	halletje achter diorama	*Bij strati Ruth nr?*	RJ37	RJ	37	hout	verplaatse deur
1.08	halletje	*1.08-LP104*	RJ38	RJ	38	hout	Wandje langs de Trap
T.1.18	Achter de vissen		RJ39	RJ	39	hout	Staketsel -houten draag

Monsterlijst AQUARIUM-gebouw Natura Artis Magistra
plantage kerklaan 53 amsterdam

ruimtenr.	ruimte	bij strat. nr.	monster nr.	initiale	monsternr.	drager	locatie
0.03	hal	*0.03-RJ15 en 16*	RJ31	RJ	31	hout	deurkozijn vlakke deel
0.03	hal	*0.03-RJ15 en 16*	RJ32	RJ	32	hout	deurkozijn pilasterdeel -profiel van 5 rc
0.05	beneden vestibule/hal		RJ33	RJ	33	hout	middenregel van de middendeur aan d
1.05	grote Aquariumzaal		RJ29	RJ	29	hout	deurpaneel? Te zien door gat in grijze s
1.05	grote Aquariumzaal		RJ30	RJ	30	hout	deurkozijn? Te zien door gat in grijze st
1.07	doorgang/trapopgang		LP24	LP	24	cement	lambrisering traphuisje naar de vissenv
1.08	halletje	*1.08-LP104*	RJ38	RJ	38	hout	Wandje langs de Trap
1.09	kleine aquariumzaal		LP1	LP	1	hout	lichtraam plafond profieldeel 19
1.09	kleine aquariumzaal		LP12-A	LP	12.2	stuc	noordgevel, rechter travee, wandvlak:
1.09	kleine aquariumzaal		LP12-B	LP	12.1	stuc	noordgevel, rechter travee, wandvlak:
1.09	kleine aquariumzaal	*1.09-LP73-1*	LP13	LP	13	stuc	lage plafonddelen: middenvlak paneel
1.09	kleine aquariumzaal	*1.09-LP73-3*	LP14	LP	14	stuc	lage plafonddelen: middenvlak band
1.09	kleine aquariumzaal		LP2	LP	2	hout	lichtraam plafond profieldeel 20, midd
1.09	kleine aquariumzaal	*1.09-LP61*	LP23	LP	23	hout	rechter travee: halfrond bovenraam
1.09	kleine aquariumzaal		LP3	LP	3	hout	lichtraam plafond profieldeel 21
1.09	kleine aquariumzaal		LP5	LP	5	hout	noordgevel middenpartij, lambris., link
1.09	kleine aquariumzaal		LP6	LP	6	hout	noordgevel middenpartij, lambris., link
1.09	kleine aquariumzaal		LP7	LP	7	hout	noordgevel, middenraam, onderregel
1.09	kleine aquariumzaal		LP8	LP	8	hout	noordgevel middenpartij- muur-lambri
1.10	voormalig traphuis	*1.10-LP80*	LP15	LP	15	hout	kozijn
T.1.18	Achter de vissen		RJ39	RJ	39	hout	Staketsel -houten draagconstructie
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP42*	LP11	LP	11	stucwerk	wandvlak: lambrisering
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP89*	LP20	LP	20	stuc	wandvlak boven lambriseringshoogte
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP43*	LP21	LP	21	stuc	pilaster boven lambris. hoogte
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP26*	LP4	LP	4		1e raampartij, halfrond bovenraam
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP25*	LP9	LP	9	hout	1e raampartij, linker kozijnstijl
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP25*	LP9	LP	9		raamkozijn
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP43*	RJ26.A	RJ	26.1	stucwerk	pilasterschacht
T1.01	kantoor NAM/atelier	*T1.01-LP45*	RJ26.B	RJ	26.2	stucwerk	pilasterschacht
T1.02	kantoor NAM	*T1.02-LP16*	LP10	LP	10	hout	raamkozijn
T1.02	kantoor NAM	*T1.02-LP16*	RJ27	RJ	27	hout	raamkozijn
T1.05	vestibule	*T1.05-RJ01*	RJ1	RJ	25		zuidoost-zuil, baard
T1.05	bovenvestibule	*T1.05-LP17*	RJ34	RJ	34	hout	linkerdeur van de bovnvestibule, bossi
T1.05	bovenvestibule	*? Bovenin zit strati..*	RJ35	RJ	35	hout	kozijn naast deur
T1.07	schoolmuseum	*T1.07-LP85-8*	LP16	LP	16	hout	zuidgevel, middenraam, architraaf- bui
T1.07	schoolmuseum		LP17	LP	17	stuc	oostwand, pilaster, paneel
T1.07	schoolmuseum	*T1.07-LP82*	LP18	LP	18	stuc	zuidgevel, draagbalk, zijkant- tegen wa
T1.07	schoolmuseum		LP19	LP	19	stuc	oostwand, pilaster
T1.07	schoolmuseum		LP24	LP	24	hout	zuidgevel, middenraam, halfrond bove
T1.09	Gang diorama	*strati Roos nr?*	RJ36	RJ	36	hout	oude deur van gang naar onderruimte
T1.12	halletje achter diorama	*Bij strati Ruth nr?*	RJ37	RJ	37	hout	verplaatse deur
T1.14	halletje NAM	*T1.14-LP19*	RJ28	RJ	28	hout	deurpaneel (op kozijn geen groen!)

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** KLEINE AQUARIUMZAAL • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-LP3**

Locatie: Ruimte 1.09, plafond profieldeel 21, profielrandje van paneel bij daklicht. Genomen bij **Punctie 1.09-LP31c** en **stratigrafie 1.09-RK-03**

Reden: rand met rode bies; hoort de bies bij de houtimitatiefase of is deze rood overeenkomstig met een ander monster? Vergelijk met rood in schoolmuseum verfdwarsdoorsnede LP16

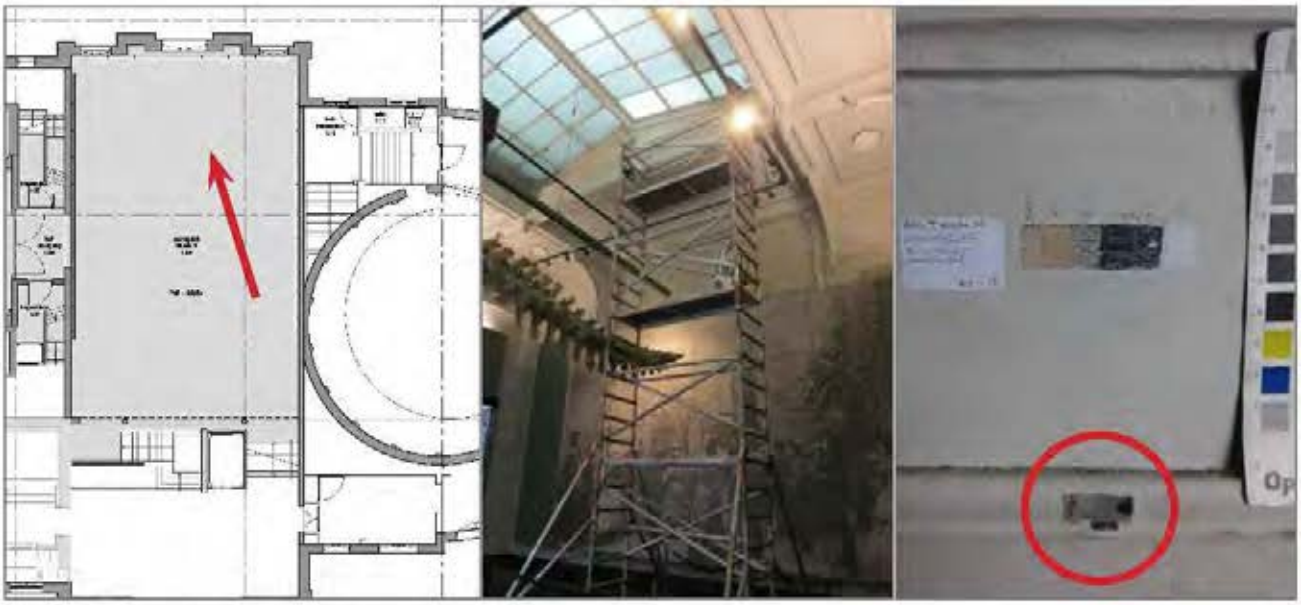

Locatie van verfmonster AAG-LP3, profielrandje naast paneel onderin het daklicht van de kleine Aquariumzaal.

Verfmonster AAG-LP3 Bovenzijde rechts, opvallend gepolariseerd licht, 100 x vergroot. Doordat de bovenste verflaag wit is - zijn de onderste lagen iets onder belicht.

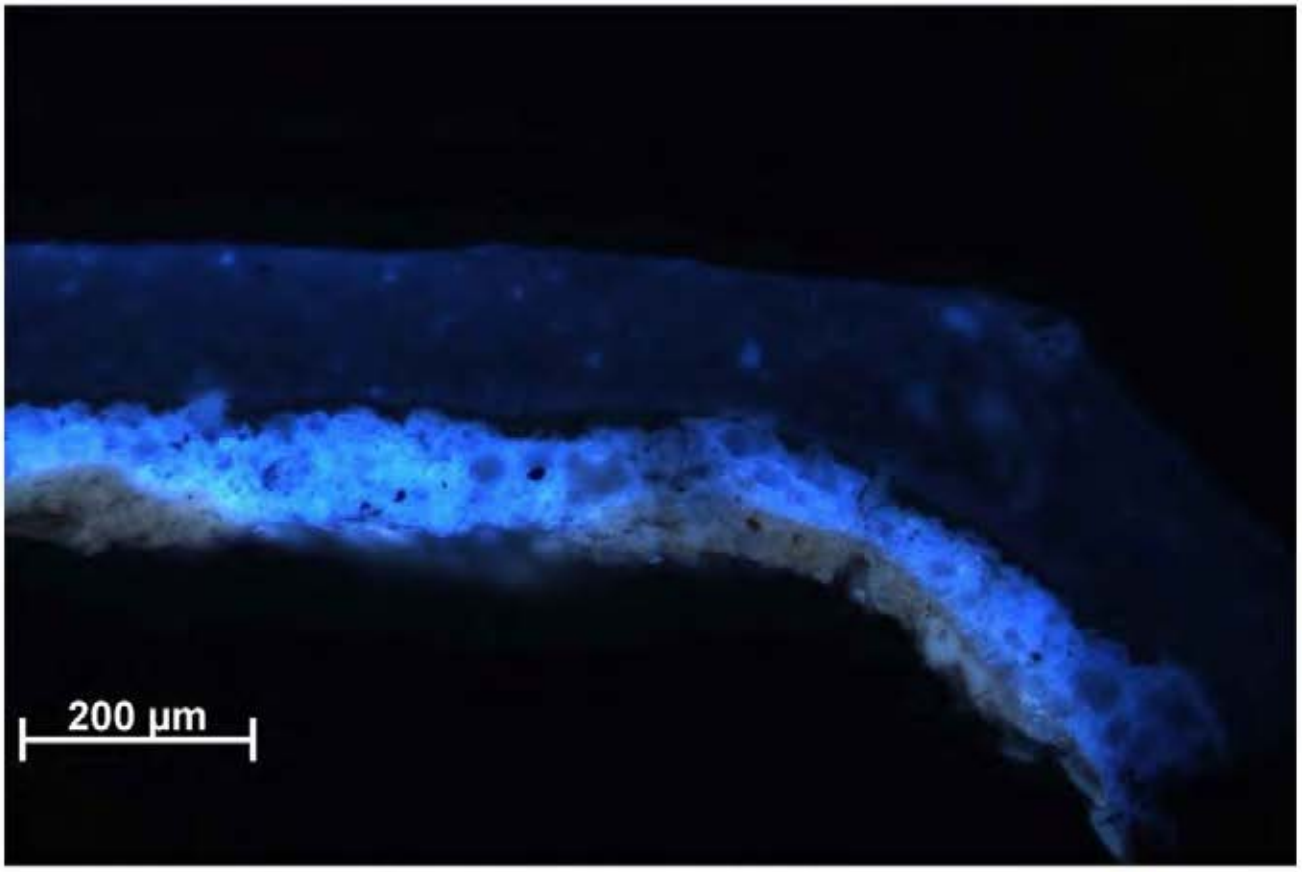

Verfmonster AAG-LP3 bovenzijde rechts, UV filter 2 gefotgrafeerd bij 100 x.

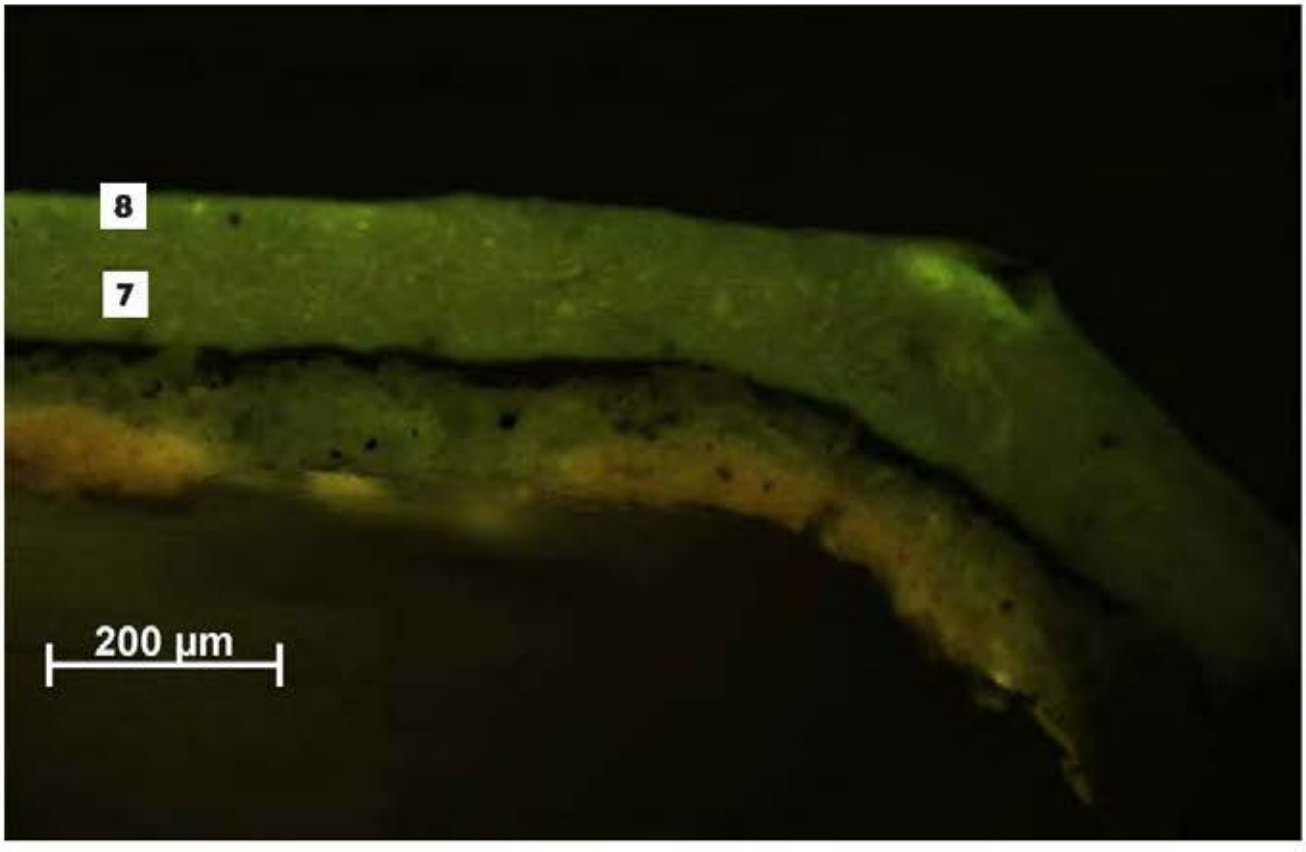

Verfmonster AAG-LP3 bovenzijde rechts, UV filter 3 gefotgrafeerd bij 100 x.

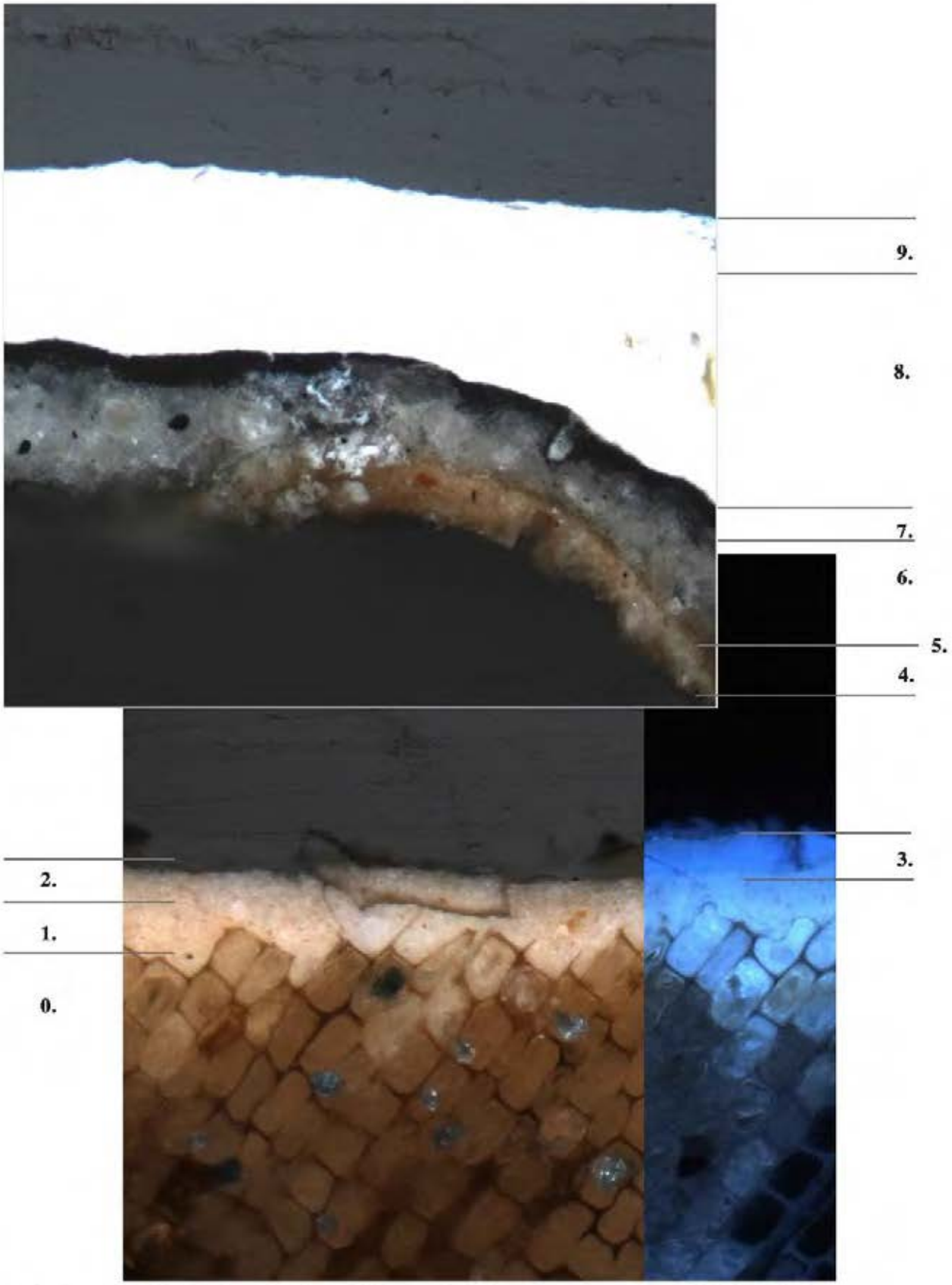

Verfmonster AAG-LP3 rechterzijde, bovendeel en onderdeel van het monster in opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 100 x. De onderzijde ook met UV filter 2 - zodat de vernislaag duidelijk zichtbaar wordt.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP3

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
IV	9		wit	fijn wit grijzig - moderne textuur - iets gelig van kleur
	8		wit	fijn wit grijzig - moderne textuur
III	7		zwart	massief zwarte toplaag - met craquel
	6		licht grijs	wolkig grote korrel, zwart en wit pigmet
II ?	5		bruin	transparant - vernislaagje?
	4		licht roze	warme kleur pikkels rood en zwart - restanten - of is dit het rood?
	3		transparant	fluorescentie in UV - is vernislaagje. Met craquelé erin.
I	2		licht roze	fijn wit en zwart - grijzige zweem (ontkleurd? verbleekt?)
	1		licht roze	fijn wit, korreltjes zwart
	0		hout	

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

Een beperkte verflaagopbouw.
Gezien de hoogte waarvan deze genomen is lijkt dit logisch.
De Laatste witte verflaag is relatief dik. Ze bestaat uit twee sublagen, maar is vermoedlijk in één keer aangebracht.

Het stadium waarin de rode bies aanwezig zou moeten zijn - is slechts als fragmenten aanwzig (dit klopt met de waarneming op lokatie dat deze bies zich heel lastig laat vrijleggen) Op dit tweede stadium is een restant van vernis te zien. Voordat de zaal opnieuw geschilderd is (grijs/zwart) is er tussendoor dus goed geschuurd. Op deze hoogte is dat een intensief werk.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** KLEINE AQUARIUMZAAL • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-LP6**

Locatie: Ruimte 1.09, noordgevel middenpartij, lambrisering, linker onderzijde van de pilaster naast de raampartij, rechter profielrandje langs het paneel. Genomen bij **Stratigrafie 1.09-LP32.**

Reden: Is er een differentiatie te zien in de eerste afwerking- ten opzichte van monster LP5. Stratigrafisch wordt hier als eerste afwerking een houtimitatie aangetroffen, mogelijk dus met kleuraccent? **T1.09-LP32**

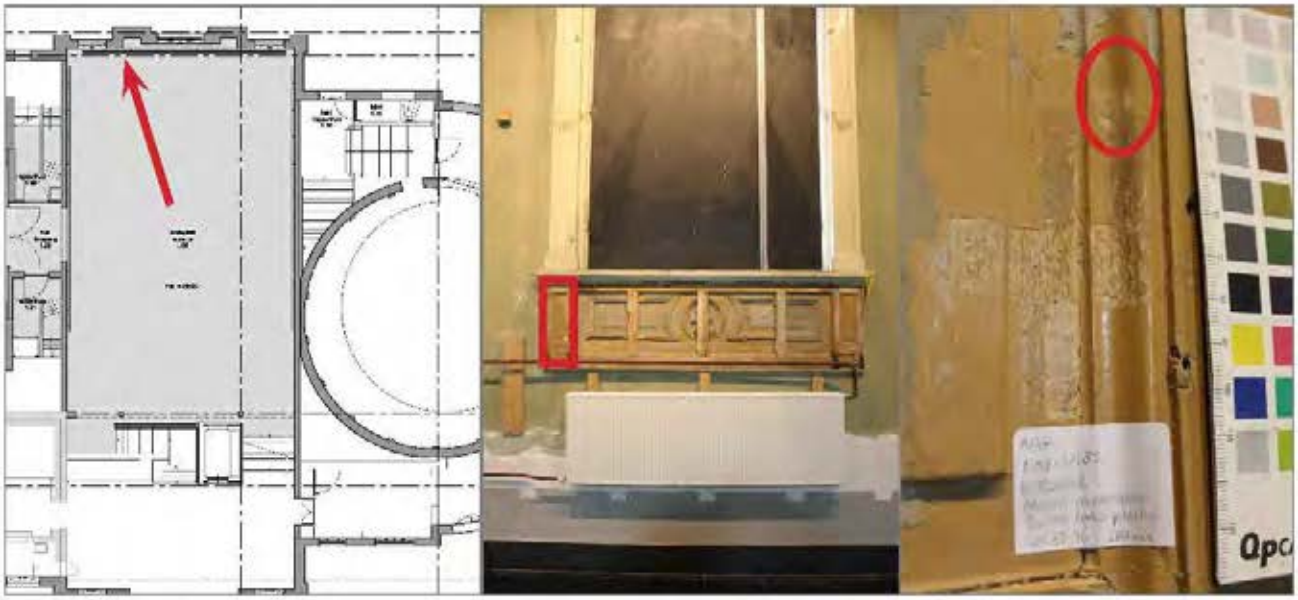

Locatie van verfmonster AAG-LP6, profielrandje rechts van het paneeltje dat a.h.w de onderzijde van de pilaster vormt aan de linkerzijde van het middenvenster in de noordwand.

Verfmonster AAG-LP6 links het monster voor inbedden, rechts het monster onder opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 50 x.

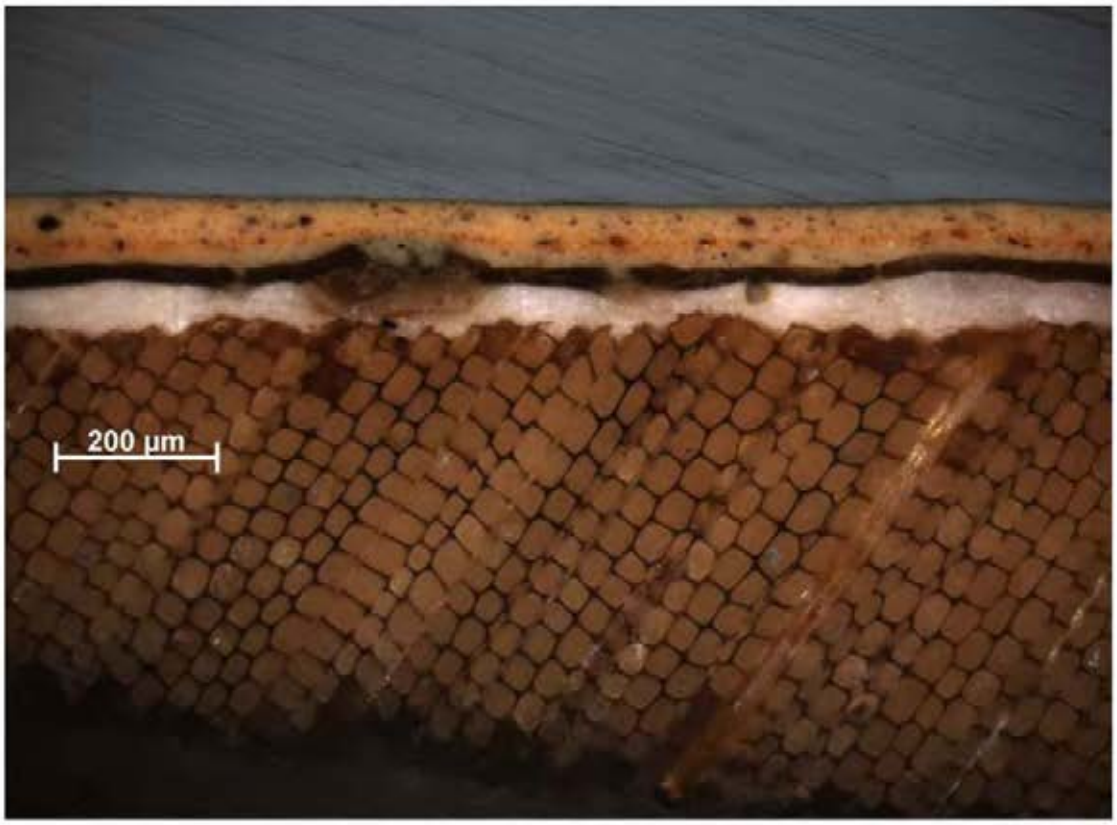

Verfmonster AAG-LP6, opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 100 x.

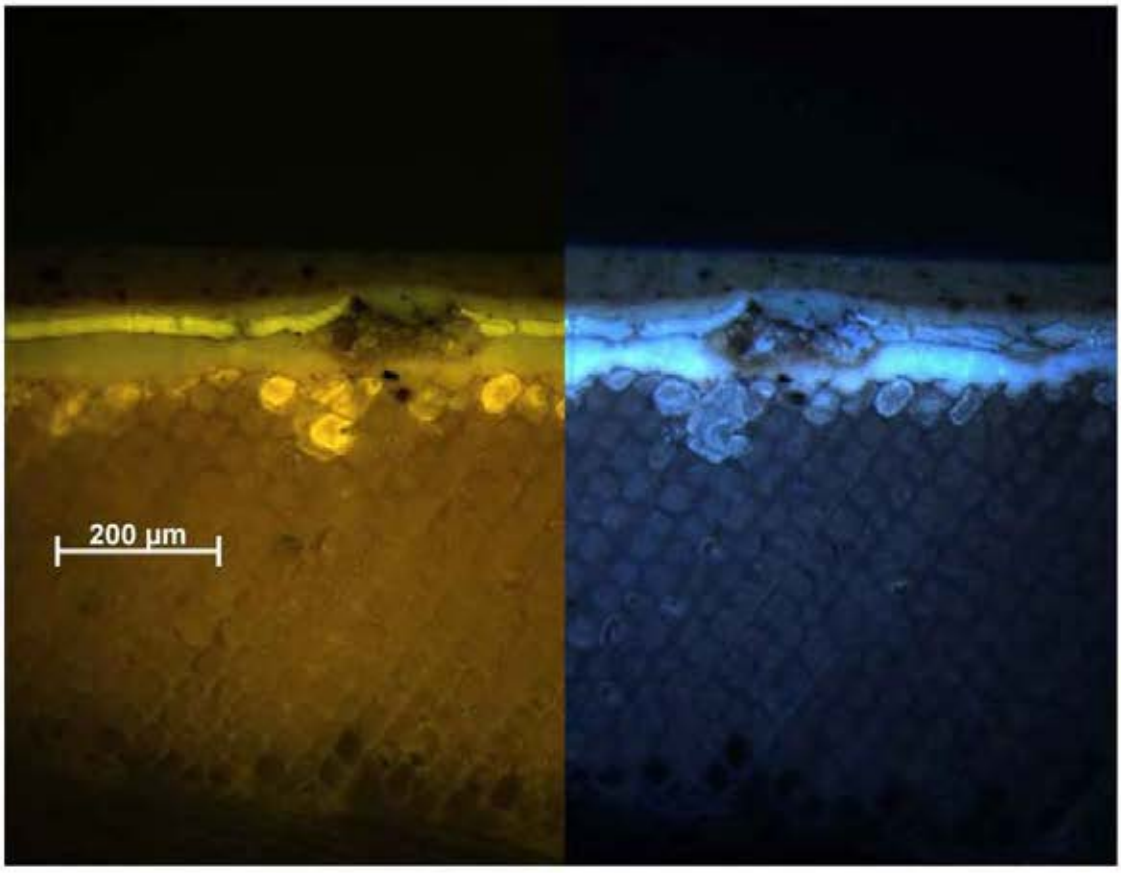

Verfmonster AAG-LP6 Twee keer het midden van de dwarsdoorsnede. Links met UV filter 3 en rechts met UV filter 2, gefotografeerd bij 100 x.

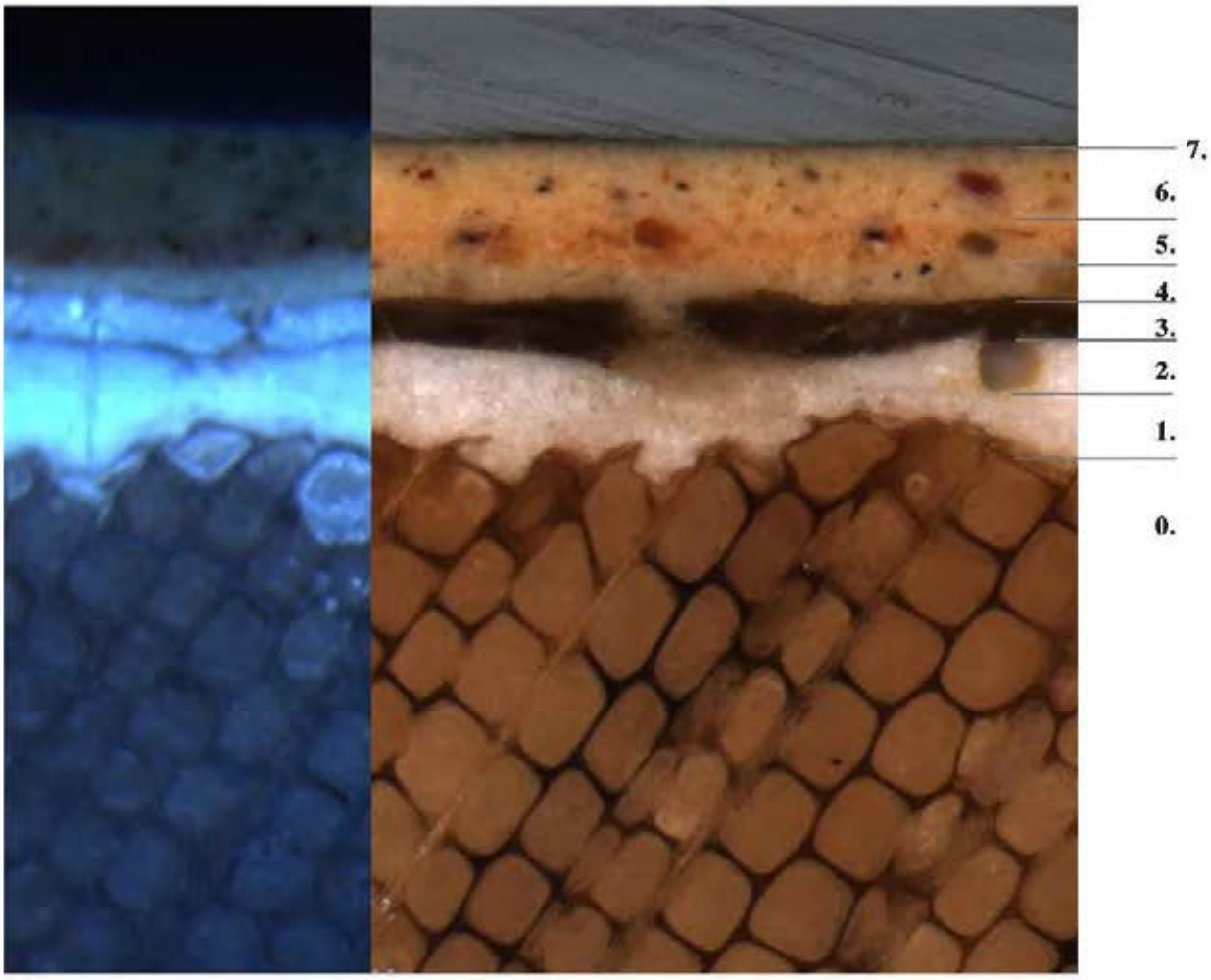

Verfmonster AAG-LP6, een detail uit het monster uitvergroot. Links gefoitografeerd met UV filer 2 en rechts met opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 100 x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP6

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
	7	vuil	dun zwart	dun toplaagje is vuil, top verflaag is vergrijsd
II	6		oranje	brokken rood, geel en bruin pigment - puntjes geel en bruin
	5		oranje	brokken bruin en geek en zwart pigment
	4		grijzig beige	fijn wit brokjes zwart
		vuil	dun zwart	alleen zichtbaar in UV
I	3	vernis	bruin	transparant - fele fluorecentie - vernislaag
			dun zwart?	in UV dun zwart lijntje, mogelijk is dit een sauslaag?
	2		wit	helder wit, fijne stuctuur iets grijzig
	1		wit	helder wit fijne structuur iets geel beige en zwart pigment.
	0	drager	hout	

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

Een beperkte verflaagopbouw.
Slechts twee afwerkfasen. Beide zijn volledig aanwezig. Als eerste afwerking is een houtimitatie zichtbaar waarop een dikke (donkere bruine) vernis is aangebracht. De sauslaag is uiterst dun - en lijkt in de dwarsdoorsnede bijna identiek aan een vuillaag.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** KLEINE AQUARIUMZAAL • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-LP7**

Locatie: Ruimte 1.09, noordgevel, middenraam, onderregel. Genomen bij **Stratigrafie 1.09-LP35.**

Reden: Verfmonster AAG-LP7 vergelijken met verfmonster AAG-LP 24 van het halfronde raam en met monster LP6 van de lambrisering. De vraag is of er in de monsters een differentiatie is te zien. Waarschijnlijk wel: op het raam en half ronde raam.

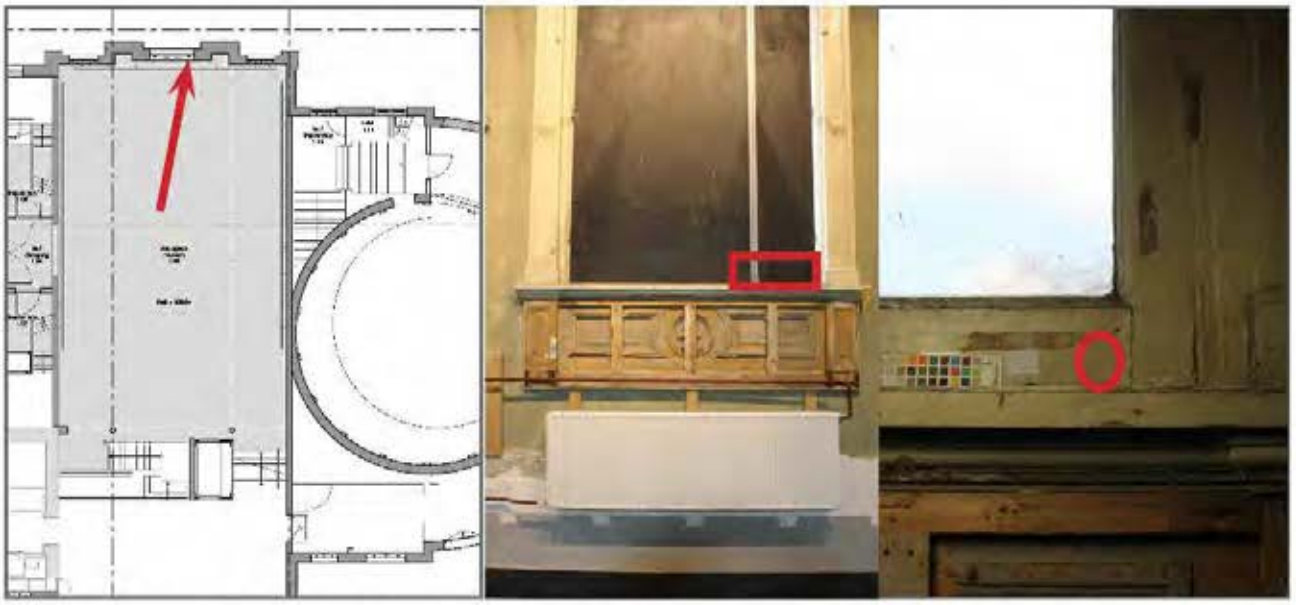

Locatie van verfmonster AAG-LP 7 - onderregel van het middenvenster. De stratigrafie en de monsterlocatie bevinden zich achter en zwart geschilderde plaat.

Links het monster voor inbedden. Twee brakken waarvan het pakket gedelamineerd is. Rechts het monster onder opvallend gepolariseerd licht (compilatie van 2 opnamen). Gefotografeerd bij 50 x.

Verfmonster AAG-LP7, opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 100 x. Het monster is overbelicht zodat de onderste lagen goed zichtbaar worden.

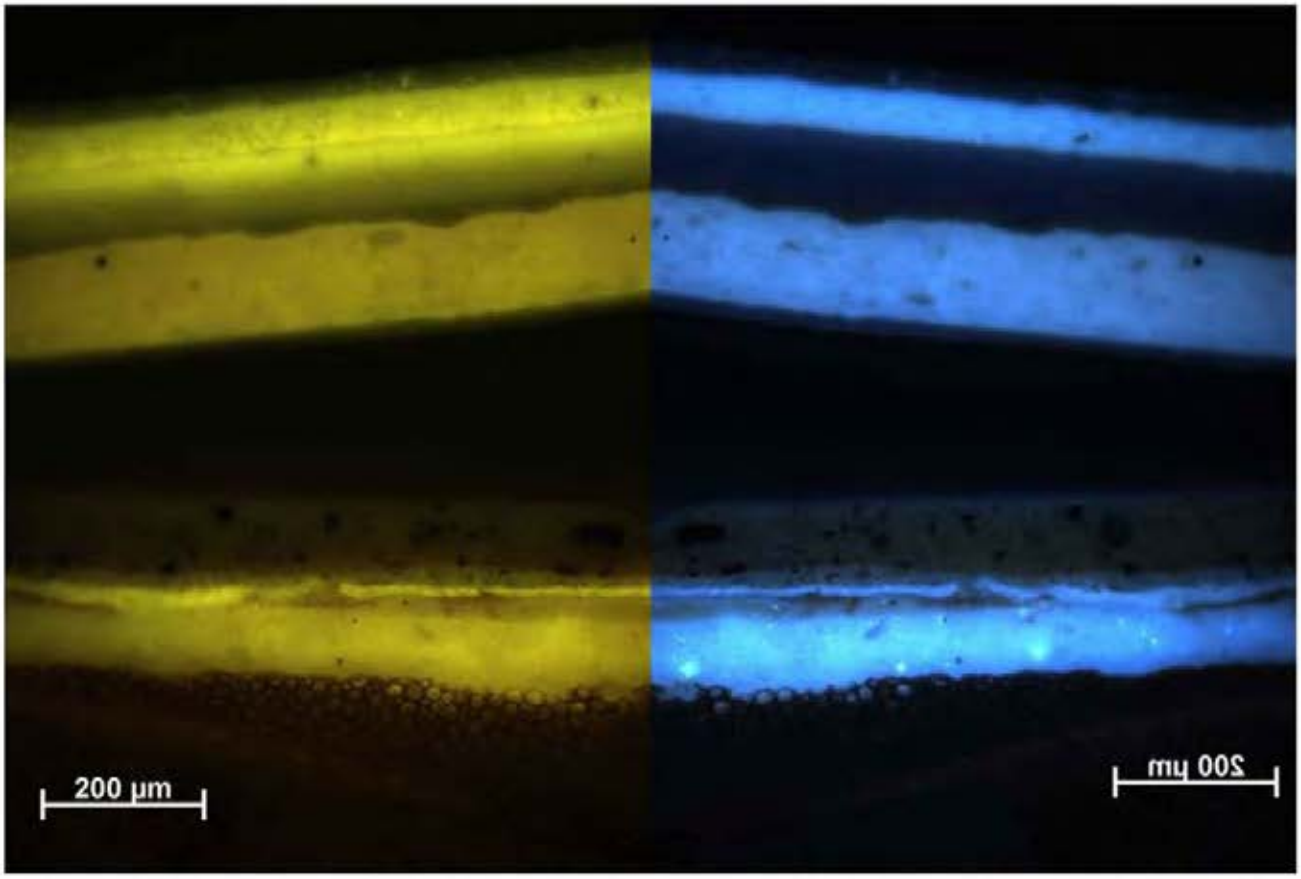

Verfmonster AAG-LP7 Twee keer het de linker zijde van de dwarsdoorsnede. Links met UV filter 3 en rechts met UV filter 2, gefotografeerd bij 100 x (gespiegeld zodat de lagen goed te vergelijken zijn).

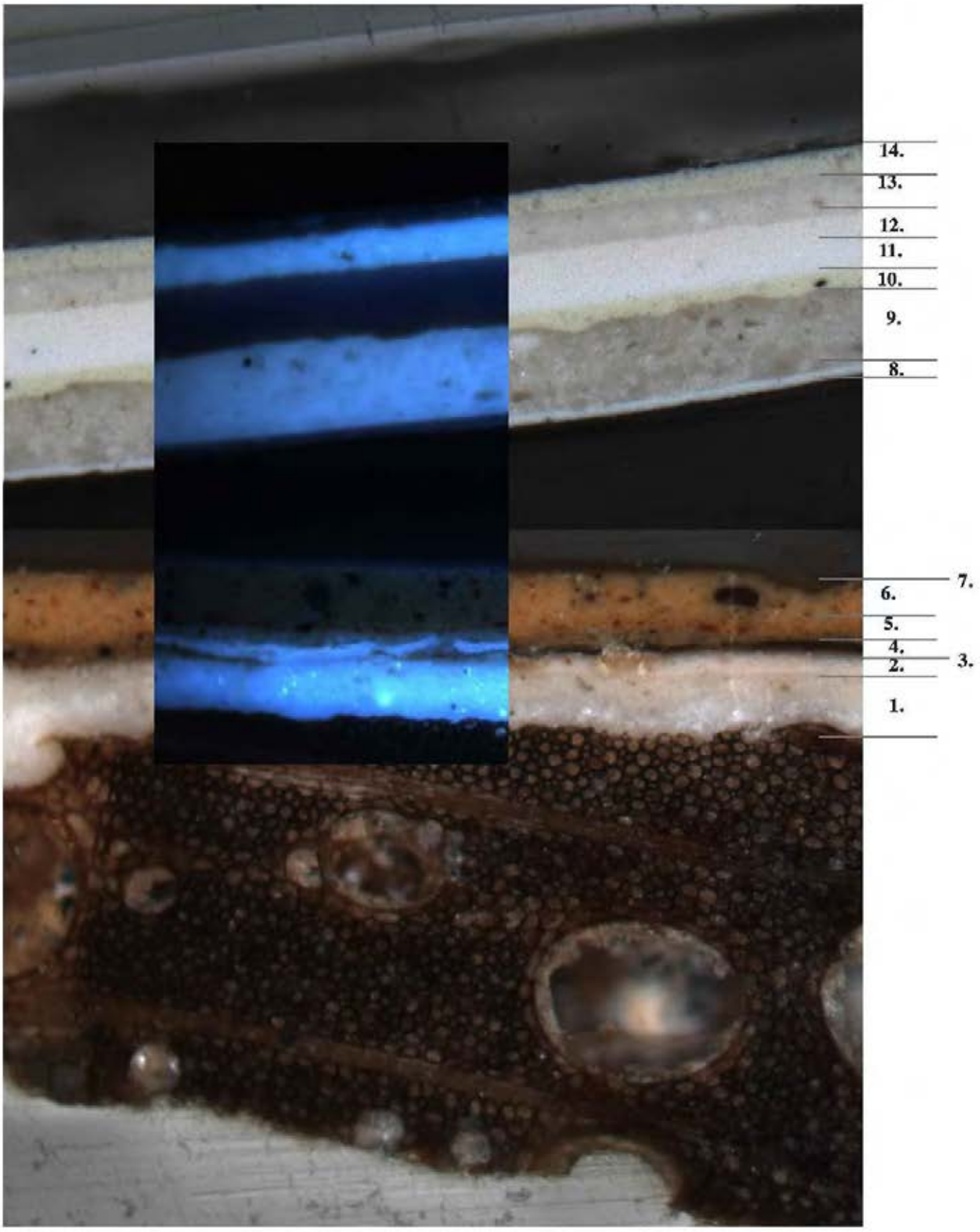

Verfmonster AAG-LP7 compilatie van 3 foto's - bovenzijde: opvallend gepolariseerd licht gefotografeerd bij 50 x. Onderzijde: opvallend gepolariseerd licht (overbelicht) gefotografeerd bij 50x. En insert: verfmonster gefotografeerd met UV filter 2 en 100 x vergroot

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP7

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
VI	14		licht grijs	fijn en homogeen (zwart in UV3)
V	13		licht grijs	fijn en homogeen -mgl 2 sublagen?) craquelé zichtbaar
IV	12		fijn wit	homogeen - deze toplaag heeft sterke fluorescentie in UV2
	11		fijn wit	homogeen
	10		licht geel	dunen strak laagje fijn verdeeld pigment - af en toe korrel zwart
III	9		grijs	wolkige laag -wit en zwart, bijmengingvan krijt of i.d.?
	8		fijn wit	heel homogeen van structuur.
	7	toplaagje		heel dun - fluorescerend toplaagje
II	6		oranje	fijne homogene laag met pikkels rood en grover zwart
	5		oranjerood	pikkels rood en fijn zwart
		grondlaagje	beige	dunne beige verflaag met grote pikkels zwart
	4	vernis	transparant	donkerbruin - sterke fluorescentie -
I	3		bruin	dun bruin beige - sauslaag?
	2		roze	dun fijn wit en oranje puntjes
	1		wit	grijzig - fijne structuur, grote en fijne brokken (zinkwit fluo)
			wit	transparant en wolkig grove morfologie
	0	drager		hout

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

De eerste twee afwerkstadia zijn identiek aan de eerste twee fasen bij verfdwarsdoorsnede LP6.
Daaroverheen zijn enkel lichte afwerkstadia gezet allemaal wit/beige/grijs van kleur. Laag 9 laat een hobbelig uiterlijk zien. Dit zou een kwaststreek in de verflaag kunnen zijn? Daarmee is dit als een toplaag te herkennen.

Laag 13 (fase V) laat enkele craquelures in de toplaag zien - dit betekent dat deze laag enige tijd in het zicht is geweest - dus een afwerking is geweest.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** KANTOOR NAM • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-LP10**

Locatie: T1.02, raamkozijn. Genomen bij **Stratigrafie T1.02-LP16.**

Reden: Het verflagenpakket is zonder drager of eerste grondlagen genomen. Wél inclusief de eerste afwerking! Kijken naar differentiatie van raam en kozijn. Belangrijk ivm zelfde situatie in div. andere kantoor/gebruiksruimtes van de NAM (vergelijk met stratigrafie T1.02-LP15 en verfmonster RJ 27)

Locatie van verfmonster AAG-LP10 - Raamkozijn rechterzijde - oude kantoor NAM. Van 'andersom stratigrafie'. Bladder waarop aan achterzijde stratigrafie is gemaakt (T.1.02-LP16).

Stratigrafie T1.02-LP16 en het verfmonster AAG-LP-10 dat daaruit gesneden is. Rechtsonder het verfmonster onder opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 50 x.

Verfmonster AAG-LP10. Opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 50 x.

Verfmonster AAG-LP10. UV-filter 2, gefotografeerd bij 50 x.

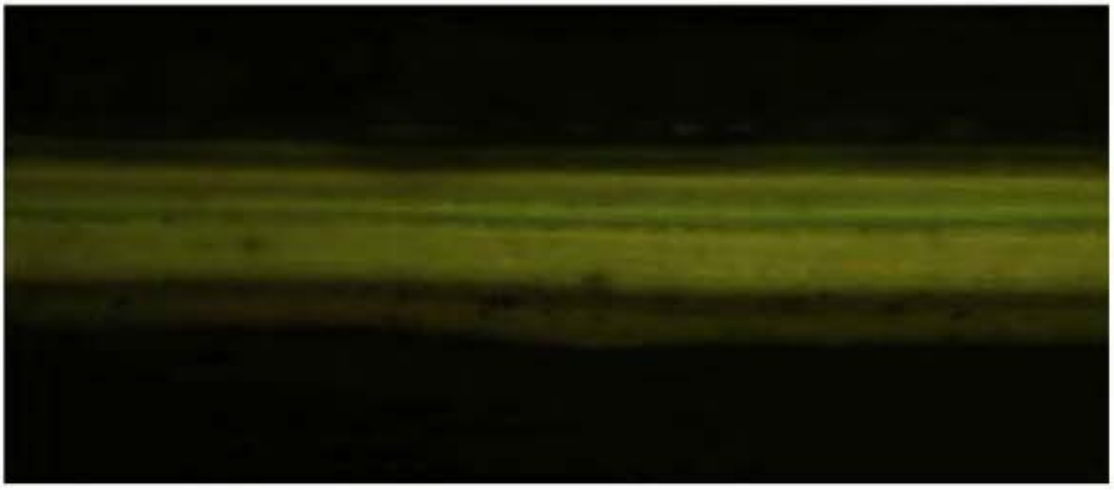

Verfmonster AAG-LP10. UV-filter 3, gefotografeerd bij 50 x.

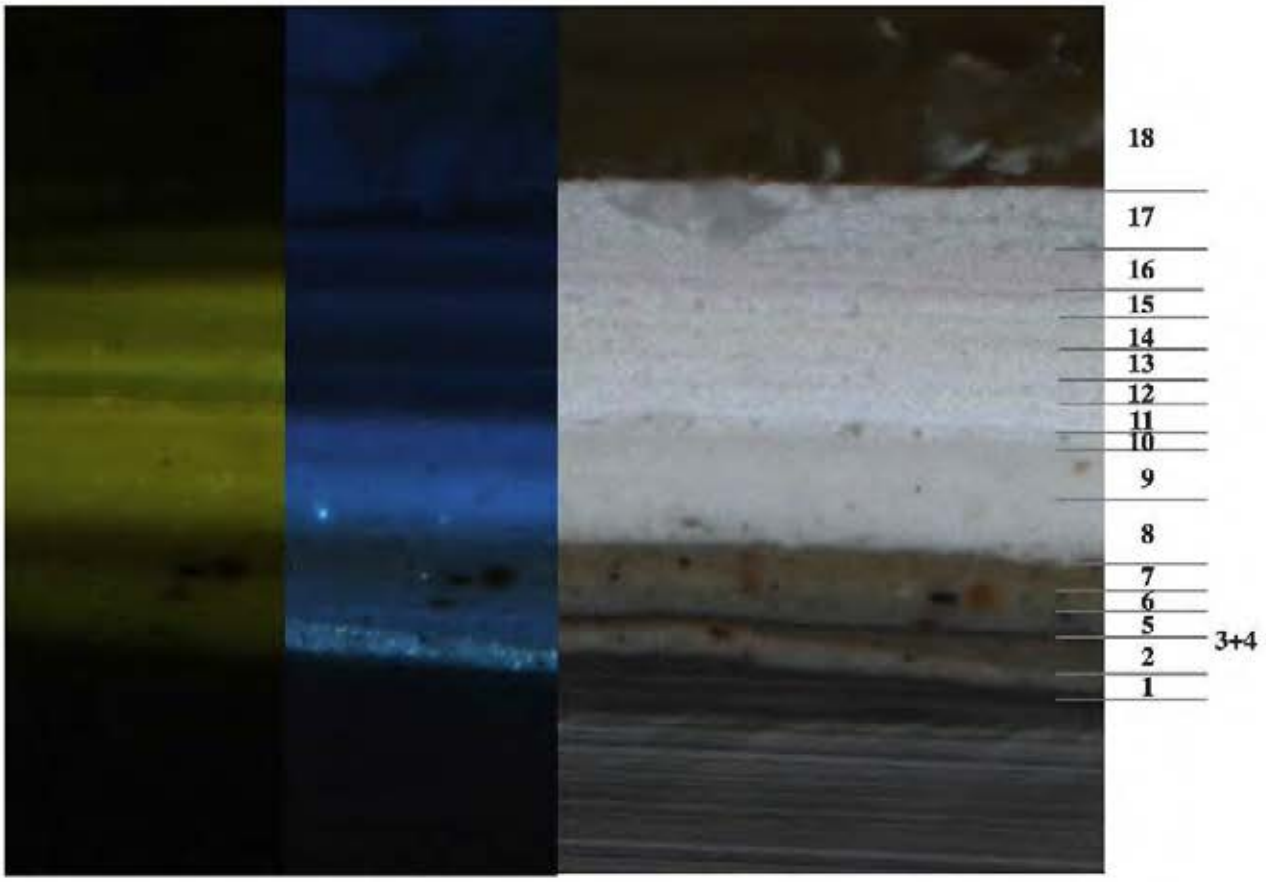

Verfmonster AAG-LP10. uiterst links UV-filter 3, midden Uv filter 2 en rechts opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 50 x - (uitvergroot in het document).

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP10

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
	18	plakband		
VI	17		grijzig wit	fijne moderne structuur - iets blauwig (2 sublagen?)
	16		grijzig wit	fijne moderne structuur - iets paarsig
V	15		wit	heel helder - sterke fluo in UV2 (bindmiddelrijk?)
	14		wit	fijne structuur iets gelig
IV	13		wit	fijne structuur - iets gelig - sterke fluo in UV2 (bindmiddelrijk)
	12		wit	fijne structuur
	11		wit	fijne structuur
	10		grijzig wit	korreltjes wit, geel en zwart
III	9		beige wit	fijn wit - pikkel geel
	8	grondlaag	grijzig wit	transparante grijze/beige deeltjes
II	7		gelig beige	kleinere en grotere oranje deeltjes enkele zwarte deeltjes
	6		licht gelig beige	meerdere zwarte deeltjes (enkele grotere), enkele grote oranje
	5	grondlaag	grijs	meerdere versch zwarte deeltjes en 1 rood deeltje
	4	vuillaag	zwart	heel dun, zichtbaar inUV2 en UV3
I	3	toplaag van 2	heel donker grijs	geen deeltjes waarneenbaar, in UV2 licht
	2		donker beige	enkele kleine zwarte, witte en oranje kleurige deeltjes
	1		beige	enkele zwarte en rode pigmentdeeltjes. In UV2 licht zinkwit op.

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

Aan de bovenzijde van het ingebedde verfmonster ligt de gele tape.

Duidelijk zijn er twee oude afwerkstadia aanwezig - in een als beige omschreven kleur (het beige heeft een groen-zweem).
De opbouw van het tweede afwerkstadium toont verwantschap met het tweede afwerkstadium in de kleine Aquari-umzaal. Opvallend is de grijzig/beige grondlaag met daarop in twee lagen (met daarin duidelijke pigmentkorrels) de afwerking.

Vanaf verflaag 10 vertonen de verflagen een duidelijke moderne morfologie (compacte laag met fijne structuur, met kleine streepjes - zijn allemaal kenmerken d voor moderne fabrieksmatig gefabriceerde alkyd verven). Dit hele pakket is in ieder geval na de tweede wereldoorlog aangebracht - en waarschijnlijker - pas na de jaren '70 van de vorige eeuw

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** KANTOOR NAM/ATELIER • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-LP11**

Locatie: Ruimte T1.01, wandvlak: lambrisering. Genomen bij **Stratigrafie T1.01-LP42.**

Reden: 'Waaruit bestaat 1e afwerking? 'Zit er IN het stuc mogelijk iets dat wijst op een afwerking of alleen er OP? En de donkere 'sliertjes' donkergroen'lijken ook als differentiatie op het kozijn te zitten op de buitenste profieldelen EN de plint. Datering van die groen?

Locatie van verfmonster AAG-LP11, wandvlak op lambriseringshoogte rechts van het middelste raam.

Stratigrafie T.1.01-LP42 deels op de wand en deels op een los fragment. Bij de witte sticker ligt het fragment waarvan stukjes zijn ingebed is als verfmonster AAG-LP11 (uiterst rechts).

Verfmonster AAG-LP11. rechterzijde, opvallend gepolariseerd licht, onderzijde onderbelicht, 50 x.

Verfmonster AAG-LP11. rechterzijde, opvallend gepolariseerd licht, bovenzijde overbelicht, 50 x.

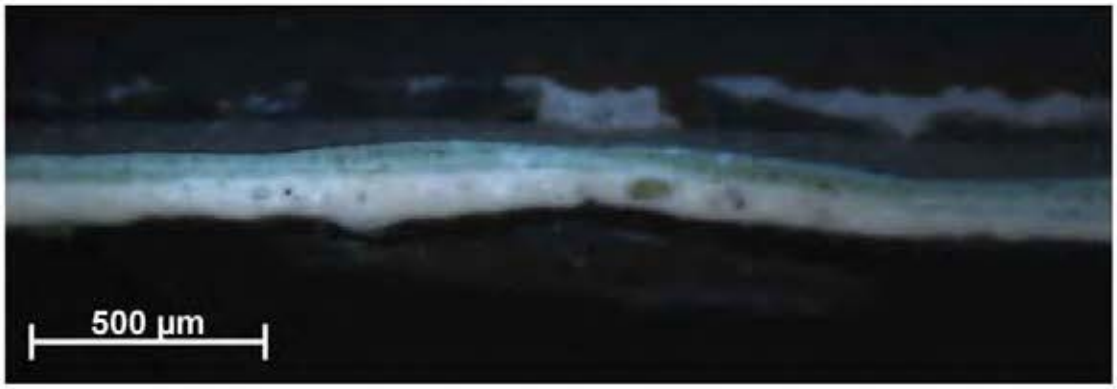

Verfmonster AAG-LP11. rechterzijde, UV filter 2, onderzijde onderbelicht, gefotografeerd bij 50 x.

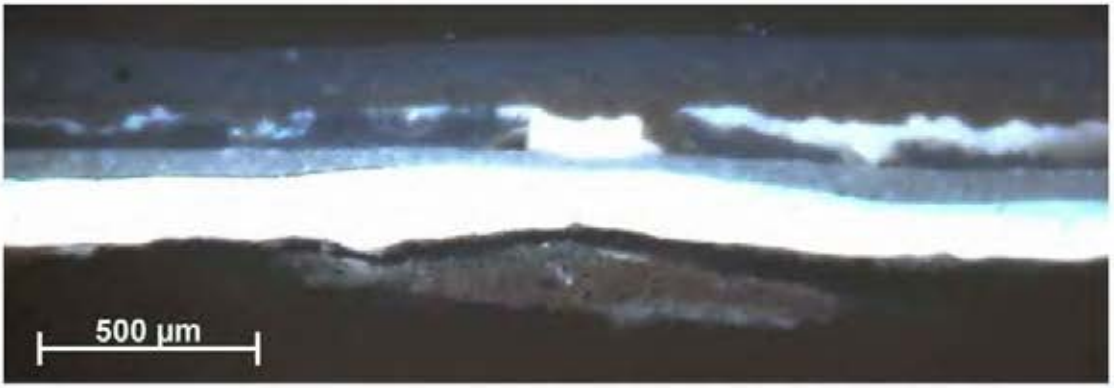

Verfmonster AAG-LP11. rechterzijde, UV filter 2, bovenzijde overbelicht, gefotografeerd bij 50 x.

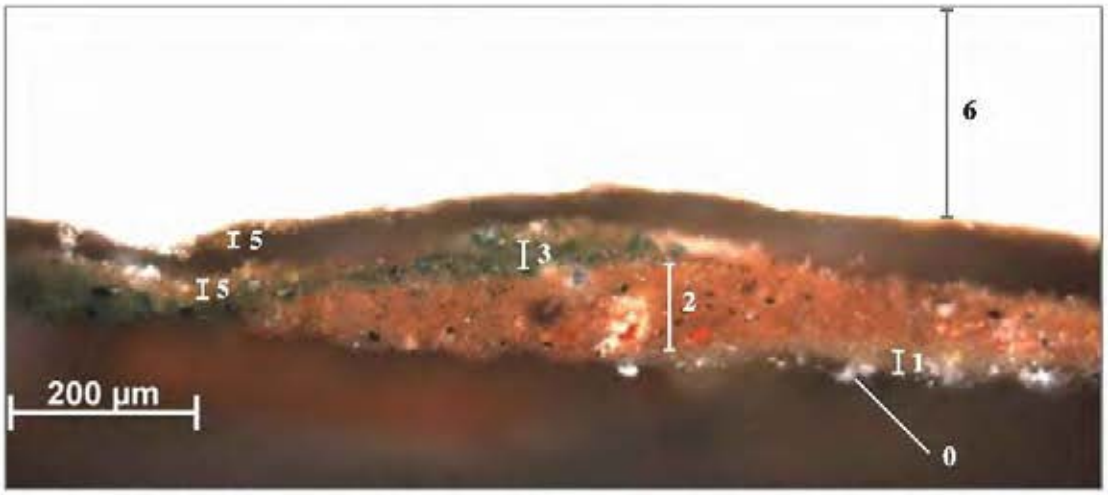

Verfmonster AAG-LP11. rechterzijde, opvallend gepolariseerd licht, bovenzijde overbelicht, gefotografeerd bij 100 x.

Verfmonster AAG-LP11. linkererzijde, opvallend gepolariseerd licht, onderzijde onderbelicht, gefotografeerd bij 100 x.

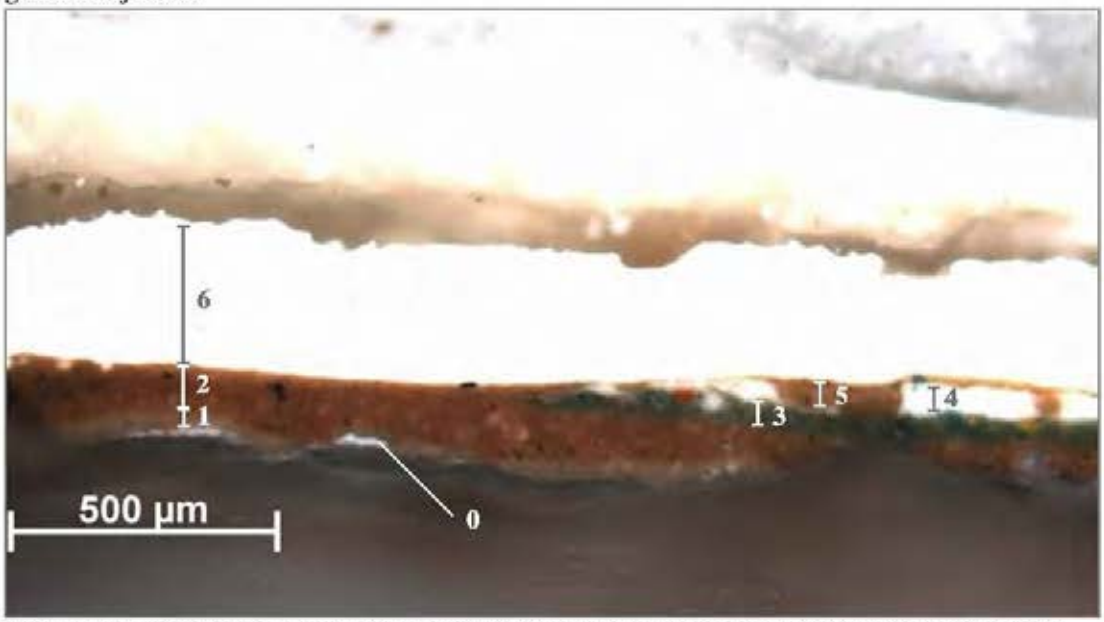

Verfmonster AAG-LP11. linkerzijde, opvallend gepolariseerd licht, bovenzijde overbelicht, gefotografeerd bij 100 x

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP11

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
VIII	16		licht grijs	veel fijne homogeen verdeelde grijze deeltjes, enkele grote zwarte
VII	15		licht geel	veel fijne homogeen verdeelde witte en beige gele deeltjes
? VI	14	restanten	beige	enkele blauwe en bruinoranje deeltjes
	13	vuillaag	zwartig	vuill vernis restanten - rommelige beindiging laag - geschuurd?
V	12		wit	moderne structuur
	11		rossig wit	iets grijzig compacte structuur
IV	10	vuillaag	licht grijs	heel dun en lokaal
	9		geel grijzig geen	
	8	vuillaag	licht grijs	kan ook een huidje zijn
III	7		mint groen	enkele fijne blauwe en okerkleurige pigmenten
	6		warm wit	vrij dikke laag, enkele fijne en grove okerkleurige pigmenten
II	5		bruin	fijne zwarte , enkele rode pigmenten
	4	restant	wit	eilandjes; geschuurd? 1 groen pigmentje?
?	3		donker groen	restjes - fijn/middel zwarte, groene pigmenten
I	2		rossig bruin	veel kleur, fijne/middel zwarte, middel fel rode pigmenten
	1	impregneer?	beige	woezelig
	0	pleister?	wit	

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd

OPMERKINGEN

Van de pleisterlaag was maar weinig materiaal aanwezig op het verfmonster.
De overgang tussen stuc en afwerking wordt niet veel duidelijker uit het monster.
De eerste afwerking toont een oranje/bruine verflaag, daarop zijn restanten van groen zichtbaar. Of dit groen all over aanwezig was - of bedoeld - alleen als fragment aanwezig is (als aders? of spatwerk?) is op basis van dit monster niet te zeggen.
Het lijkt alsof de eerste afwerking herhaald wordt een tweede laag donker rood met een net andere structuur is aanwezig. Daarop volgen twee lichte groene afwerkstadia.
Vanaf laag 9 zijn er enkel nog grijze/witte/gele afwerkingen toegepast. Laag 12/13 en 14 tonen een afgebrokkelde rommelige structuur - is hier sterk geschuurd? of is er iets anders aan de hand?

Laag 2 wordt ook teruggevonden in monster RJ 26.1 en 26.2. Daar wordt dit als een apart stadium op de oudste stucafwerking beschreven. De donkerrode afwerking met groen ontbreekt daar.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** KLEINE AQUARIUMZAAL • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-LP 12A**

Locatie: Ruimte1.09, noordgevel, rechter travee, wandvlak: lijst rond verdiept wandvlak. Bij **Stratigrafie 1.09-RK 08.**

Reden: grote interesse naar wat er als eerste laag op het stucwerk zit. Pigmenten? Olie, ander bindmiddel? in relatie tot LP12B maar ook tot stucmonsters uit T1.07 en T1.01.

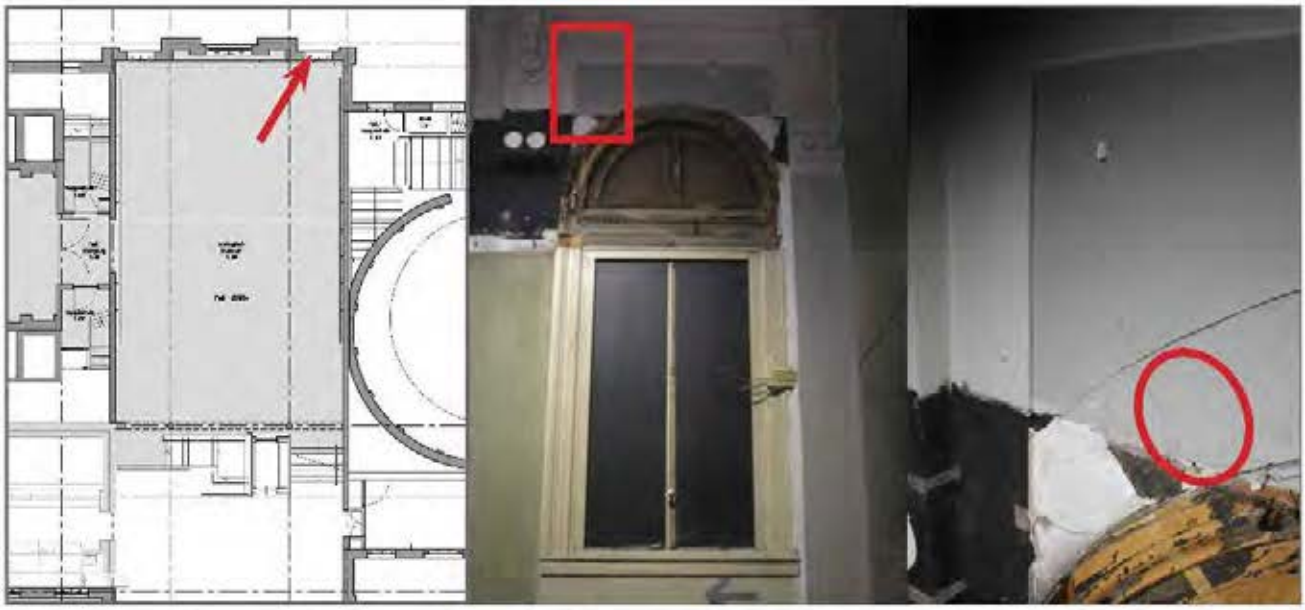

Locatie van verfmonster AAG-LP12B - het monster is genomen aan de linkerzijde van de meest rechter travee in het halronde veld boven het geboven raam.

Links de lokatie van de stratigrafie **1.09-RK 08,** waarbij het verdiepte wandvlak en de band daaromheen een stukje zijn vrijgelegd. Het verfmonster is genomen van de andere zijde van dit wandvlak. In de huidige uitmonstering is het wandvlak grijsgeschilderd en de band daaromheen wit van kleur. Rechts het verfmonster AAG-LP12A voor inbedden.

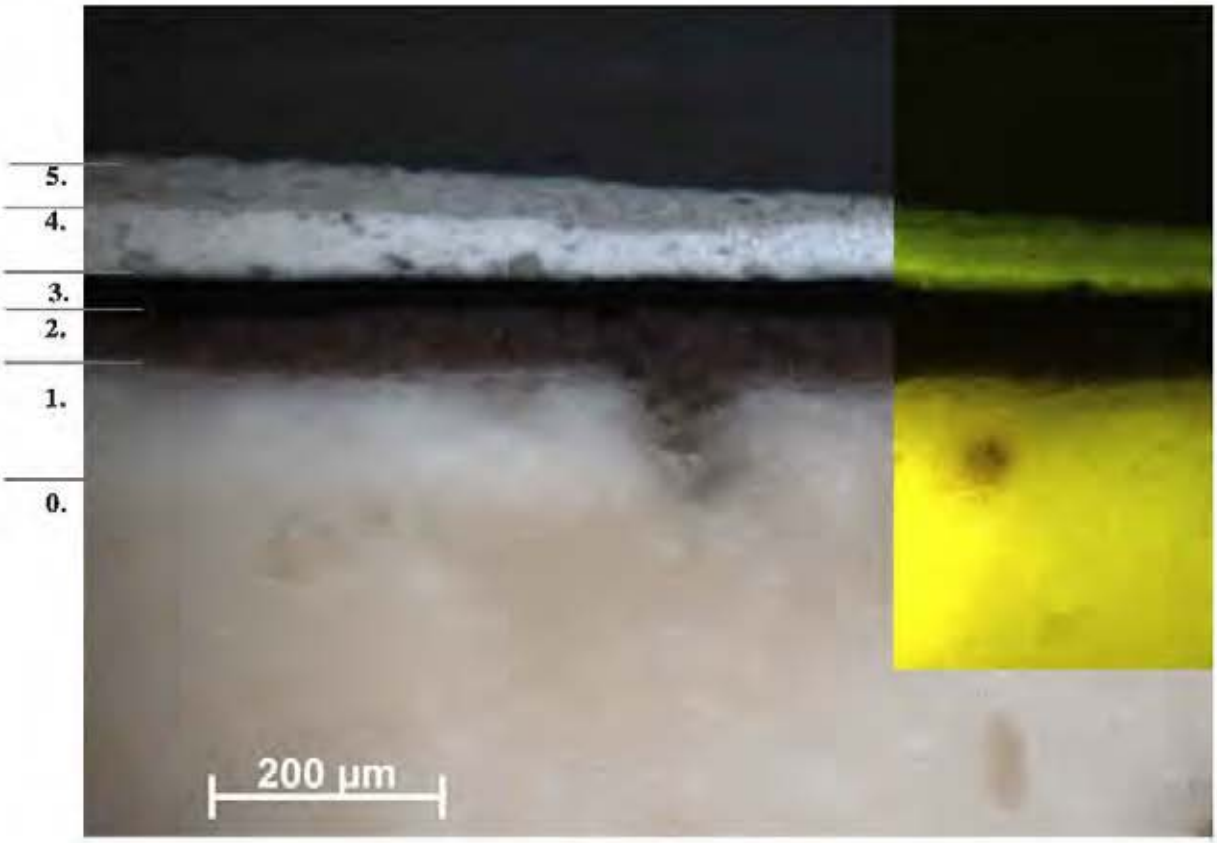

Verfmonster AAG-LP12 A - in opvallend gepolariseerd licht, met rechts een insert met UV filter 2 gefotografeerd bij 100x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP12 A

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
V	5		grijs	modern
IV	4		wit	modern
III	3		zwart	compacte homogene laag
II	2		donker bruin	rood, zwart en wit pigment - zou paars van kleur kunnen zijn
I	1		wit	wolkige laag - het lijkt of er geschuurd is, en er een toplaag mist
	0	drager	licht geel	stucwerk

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** KLEINE AQUARIUMZAAL • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-LP 12B**

Locatie: 1.09, noordgevel, rechter travee, wandvlak: verdiept vlak. Genomen bij **Stratigrafie 1.09-RK 08.**

Reden: grote interesse naar wat er als eerste laag op het stucwerk zit. Pigmenten? Olie, ander bindmiddel? in relatie tot LP12A maar ook tot stucmonsters uit T1.07 en T1.01

Locatie van verfmonster AAG-LP12B - het monster is genomen aan de linkerzijde van de meest rechter travee in het halronde veld boven het geboven raam.

Links de lokatie van de stratigrafie **1.09-RK 08,** waarbij het verdiepte wandvlak en de band daaromheen een stukje zijn vrijgelegd. Het verfmonster is genomen van de andere zijde van dit wandvlak. In de huidige uitmonstering is het wandvlak grijsgeschilderd en de band daaromheen wit van kleur. Rechts het verfmonster AAG-LP12B voor inbedden.

Verfmonster AAG-LP12B - Opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 25 x. In deze uitvergroting is goed de opbouw van de pleisterlaag te zien (van grof naar fijn)

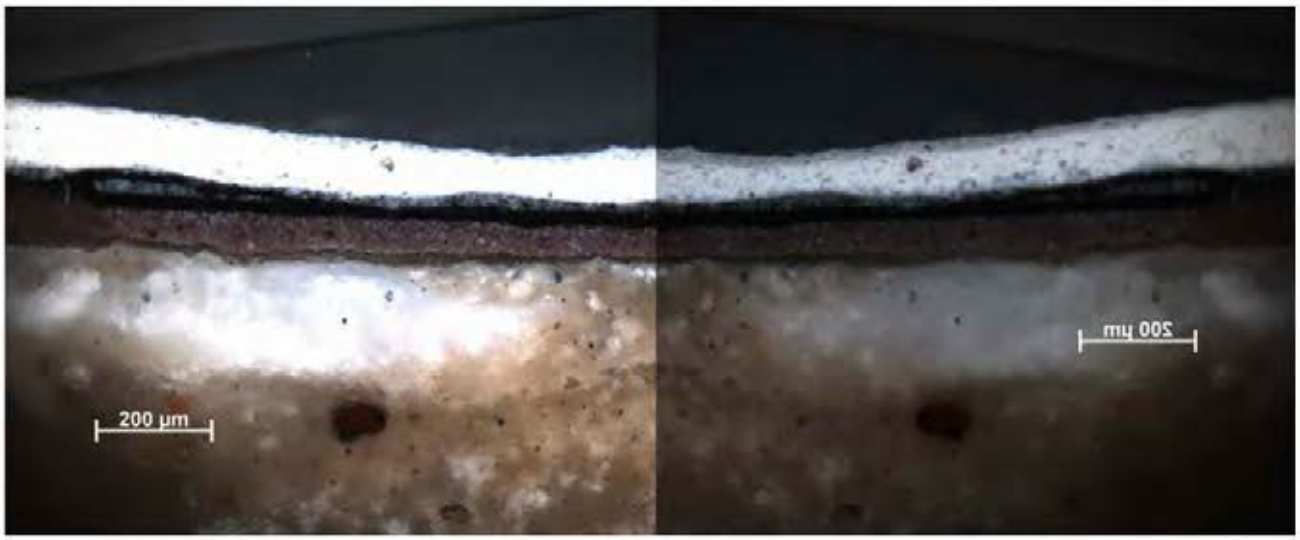

Verfmonster AAG-LP12B - detail van de linkerzijde in opvallend gepolariseerd licht. Links de toplagen overbelicht en rechts 'normale' belichting. De rechterzijde opname is dezelfde uitsnede als links alleen gespiegeld)

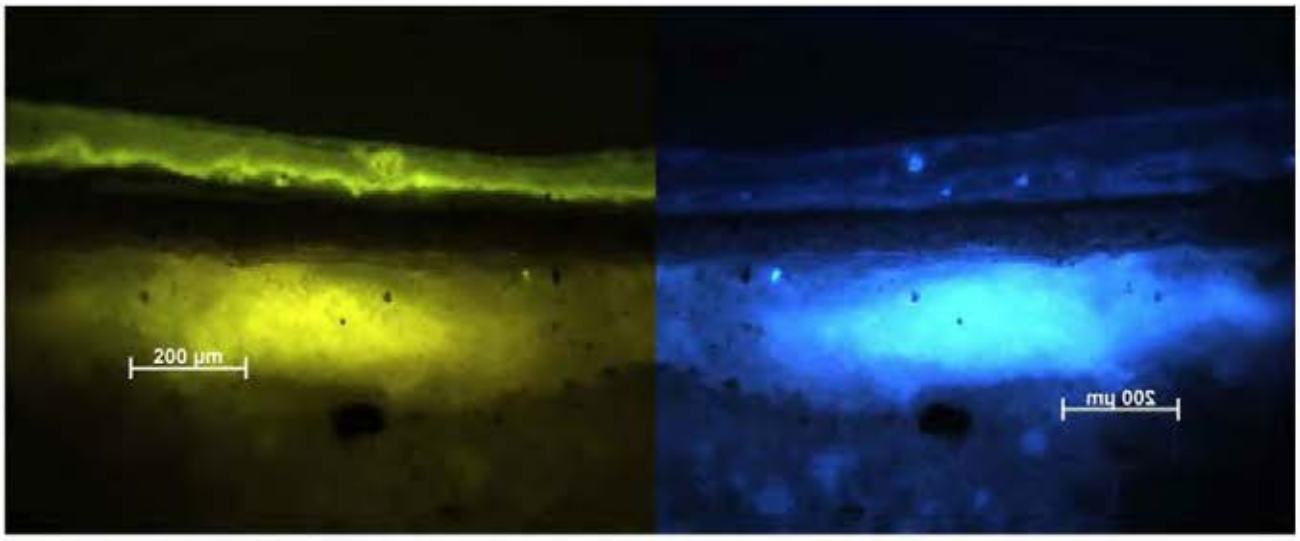

Verfmonster AAG-LP12B - Detail van de linkerzijde van het monster. Links UV filter 3 en rechts UV filter 2 (het rechterdeel is weer dezelfde uitsnede maar gespiegeld)

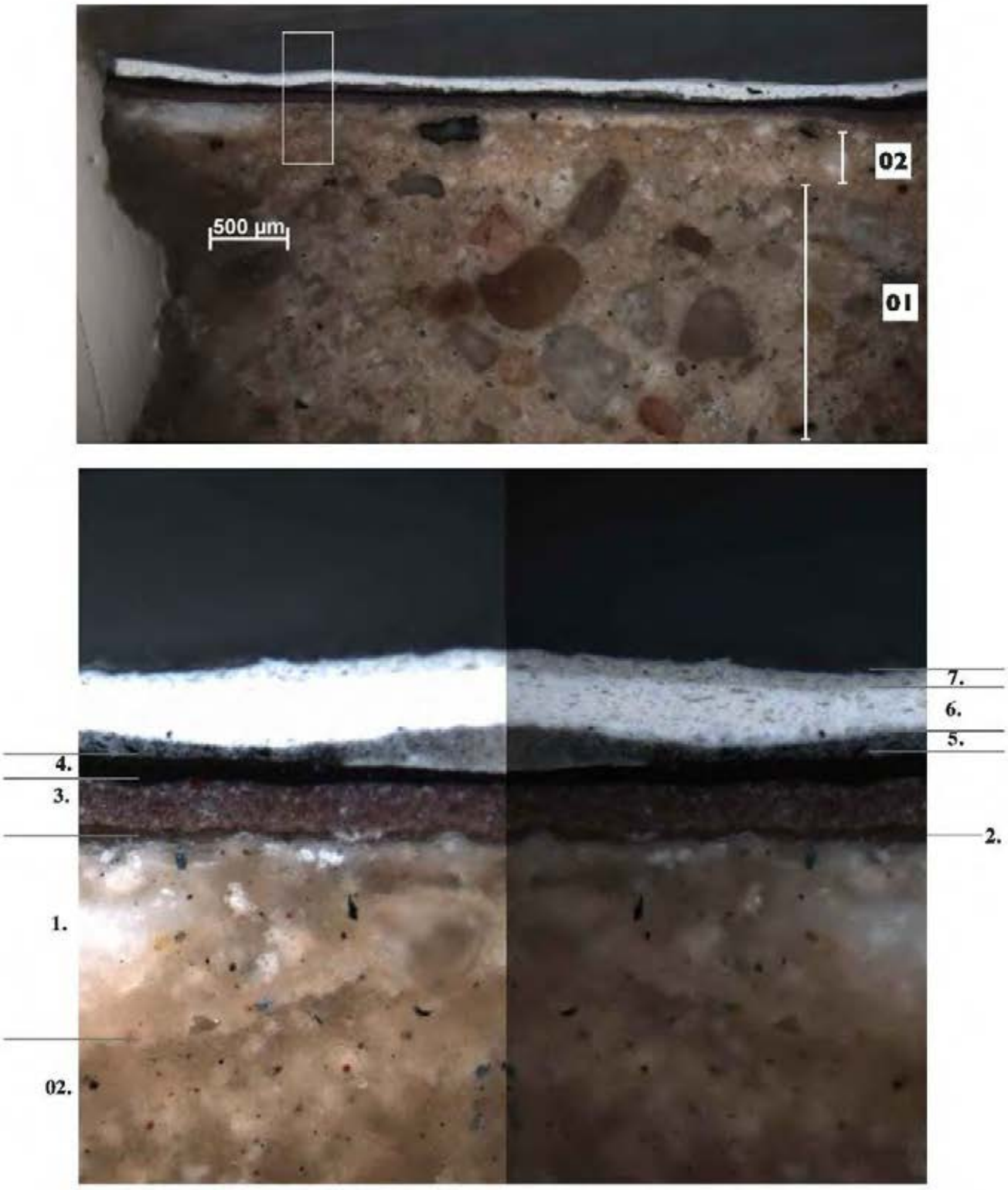

Verfmonster AAG-LP12B - Detail van de linkerzijde van het monster. Links de toplagen overbelicht en rechts 'normale' belichting. De rechterzijde opname is dezelfde uitsnede als links alleen gespiegeld)

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP12 B

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
VI	7		licht grijs	moderne textuur
V	6		wit	moderne textuur
IV?	5		grijs	restant? (ook eilandjes wit te zien)
III	4		zwart	massief?
II	3		rood	fijne matrix met fijn rood en grijs
	2		zwart?	of bruin transparant? Fluoreseeert niet in UV?
I	1		geel	dun laagje, met geel wit en zwart pigment - ook grote eilanden wit
	02	drager	beige-geel	fijnere cement/stuclaag met daarin kleur (wit, zwart, geel pigment)
	01	drager	grijs	grove cementlaag, kiezels en specie

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

Ondergrond van wandvlak is duidelijk anders dan van de band.
Wandvlak is cementachtig, en het lijstwerk daaromheen is van stucwerk.
Mogelijk stelt laag 2 een gladde afwerking voor op het wandvlak, waarbij een transparante niet fluorescerende laag aanwezig is (wat kan dit zijn, wasachtig? olieachtig?)

Daarop ligt als tweede afwerking een 'rode' verflaag. Deze kleur is gemengd uit rood,zwart en wit. Op de band/lijst langs het vlak komt precies dezelfde verf een tint donkerder naar voren. Dit is de afwerking die optisch als 'lila'kleurig omschreven wordt. Laag 3 in dit monster correspondeert dus met laag 2 in AAG-LP-12A.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** KLEINE AQUARIUMZAAL • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-LP 13**

Locatie: Ruimte 1.09, lage plafonddelen: middenvlak paneel. Genomen bij **Stratigrafie 1.09-LP73.1.**

Reden: grote interesse naar wat er als eerste laag op het stucwerk zit. Pigmenten? Olie, ander bindmiddel? in relatie tot LP12A en B maar ook tot stucmonsters uit T1.07 en T1.01

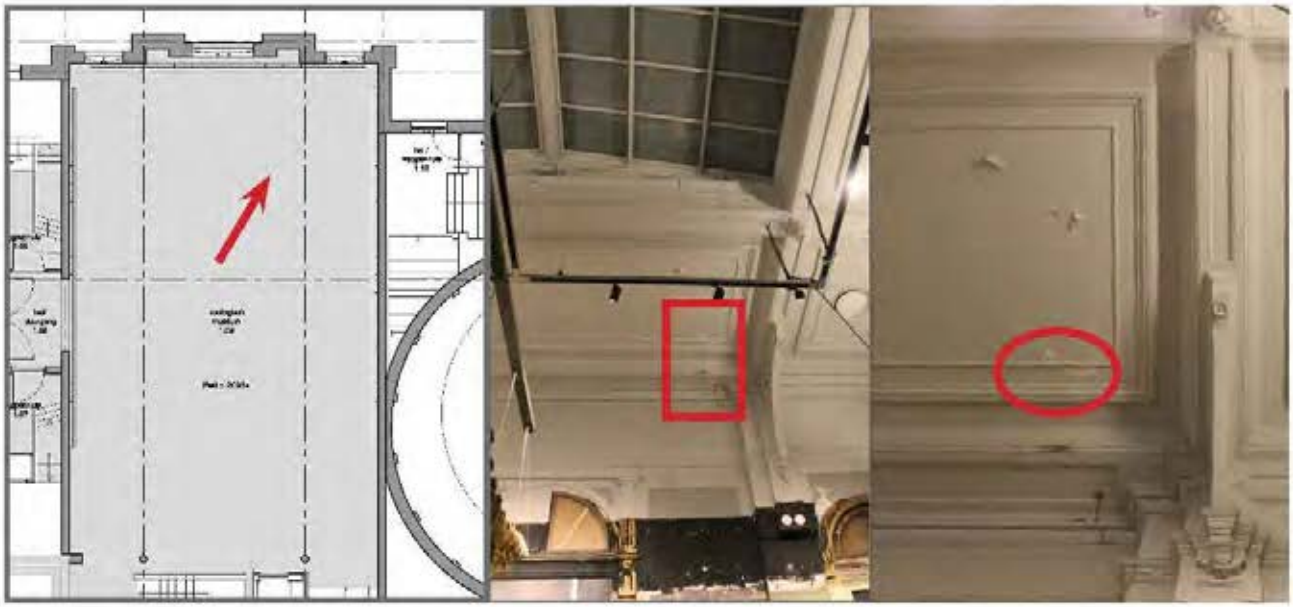

Locatie van verfmonster AAG-LP13 - middenvlak van het paneel

Locatie van Verfmonster AAG-LP13 bij stratigarfie 1.09-LP73.1, van het middenveld van het plafond. Links het monstermateriaal voor inbedden.

Verfmonster AAG-LP13. opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 50 x.

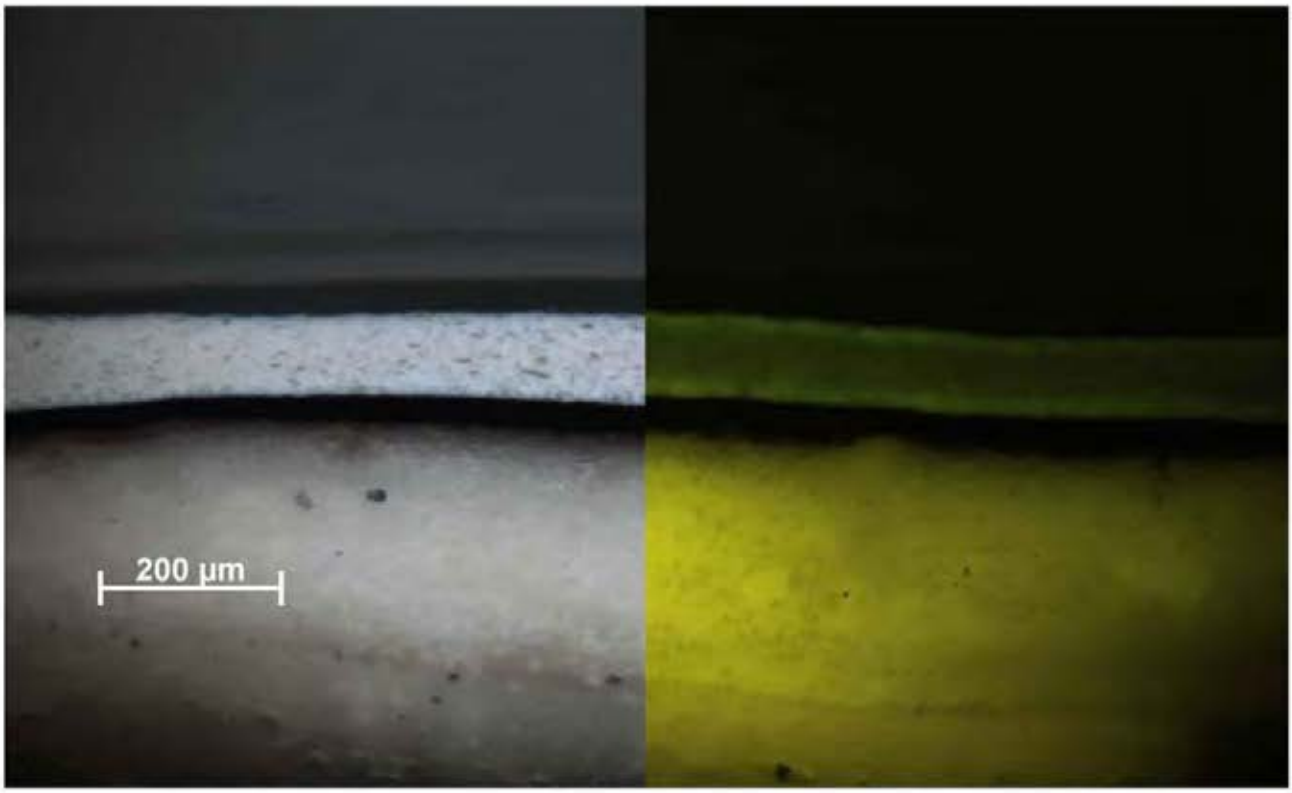

Verfmonster AAG-LP13 linkerzijde, opvallend gepolariseerd licht, rechts UV filter 3, gefotografeerd bij 100 x

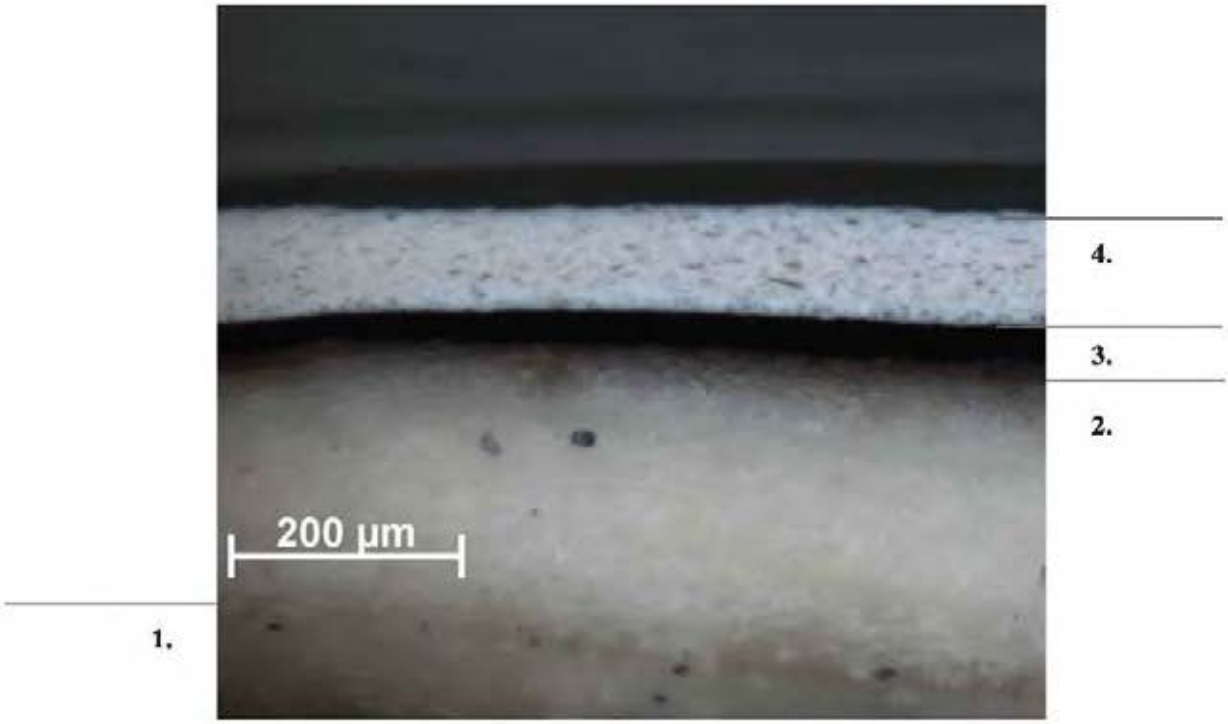

Verfmonster AAG-LP13, Boven de toplagen en onder de overgang naar het stucwerk. Opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 100 x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP13

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
	4		wit	modern - huidig - bestaat in UV uit 3 sublagen.
	3		zwart	
	2		wit	fijne homgene structuur
	1		wit wolkig	
	0	drager	wit	stucwerk (heeft transparant toplaagje)

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

De Witsellagen zoals aanwezig in monster **AAG-LP 14** zijn hier niet meer voltallig aanwzig. Slechts restanten zijn zichtbaar daarvan in laag 1.
Laag 2 3 en 4 laten allen een moderne structuur zien - en dateren van een recente datum,.
Opvallend is het zwart van laag 3 - dat blijkbaar recent op dit paneel als afwerking in zicht is geweest.

Waarschijnlijk is er een relatie met het andere zwart in deze ruimte?

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** KLEINE AQUARIUMZAAL • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-LP 14**

Locatie: Ruimte1.09, lage plafonddelen: middenvlak band (binnenrand van paneel van het paneel). Genomen bij **Stratigrafie 1.09-LP73.3.**

Reden: Grote interesse naar wat er als eerste laag op het stucwerk zit. Pigmenten? Olie, ander bindmiddel in relatie tot LP12A- en 12B maar ook tot stucmonsters uit T1.07 en T1.01

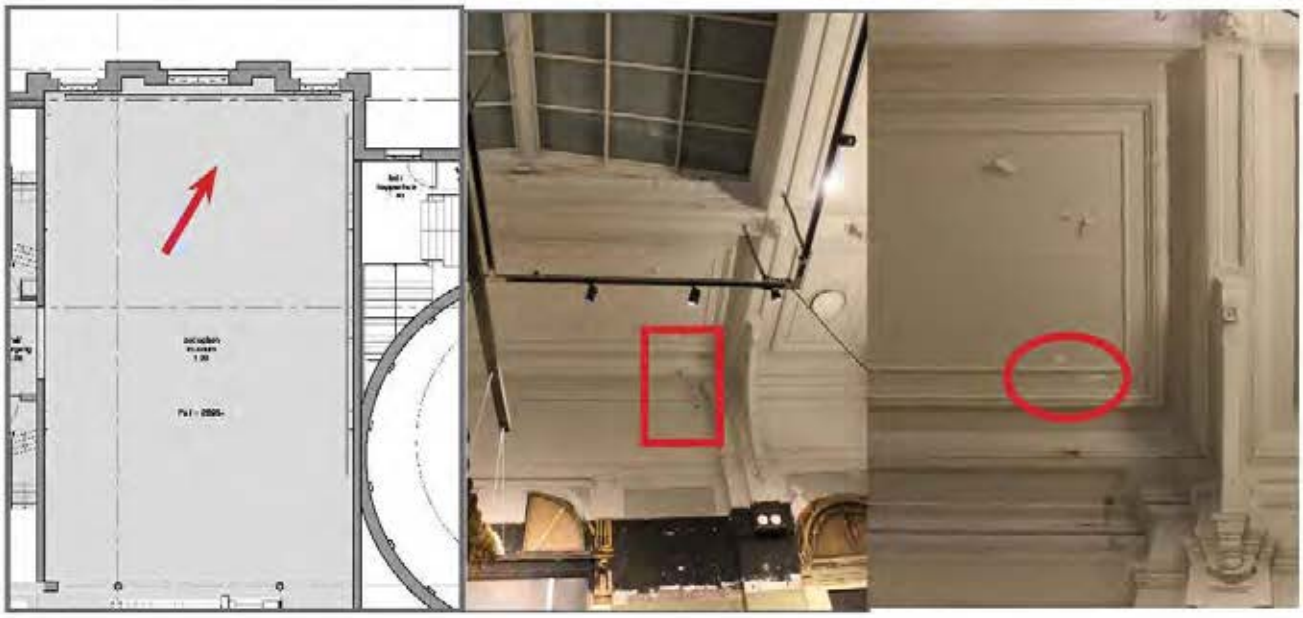

Locatie van verfmonster AAG-LP14

Verfmonster AAG-LP14 links opvallend gepolariseerd licht gefotografeerd bij 25 x, rechts UV filter 2, gefotografeerd bij 50 x

Verfdwarsdoorsnede AAG-LP14 - opvallend gepolariseerd licht - gefotografeerd bij 50 x

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
IV	9		grijzig	wolkig huidige toplaag
	8		wit	restant van laagje?
III	7		gelig	wolkig - half transparant
	6		wit	pikkel zwart
	5		grijzig	homogeen brokjes wit
II	4		wit	grove brokken wit
	3		gelig grijzig	transparant homogeen
	2		transparant	heel dun
I	1		wit	heel homogeen dun toplaagje
	0	drager	wit	wolkig stuc

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

Heel duidelijk pakketvan witsellagen. Op oudste afwerking licht transparant achtig laagje. geen duidelijke fluorescentie in UV.

In het mondeter worden IV stadia herkent - het zouden er ook meer kunnen zijn. Lagen gaan in elkaar over (witsel lagen werden weggewassen en weer opnieuw aangebracht - daardoor zijn er ook weinig vuillagen aanwezig.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** SCHOOLMUSEUM • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-LP 16**

Locatie: T1.07, zuidgevel, middenraam, architraaf- buitenste profieldeel. Genomen bij **Stratigrafie T1.07-LP85-8.**

Reden: Op de eerste afwerking (houting) zitten mini restanten van een blauwig/groene laag die nergens anders zitten:wsl een differentiatie: behoort die bij de houtimitatieperiode (1e fase?) Of is de differentiatie aangebracht als 2e fase als aanvulling op de houtimitatie in een latere periode.).Let op: In T1.01 is op dezelfde profieldelen gedifferentieerd maar met een donkergroene kleur. Graag ook vergelijk met donkergroene sliertjes in monster LP11 (Zegt mogelijk iets over een decoratief 'moment' in de tijd.

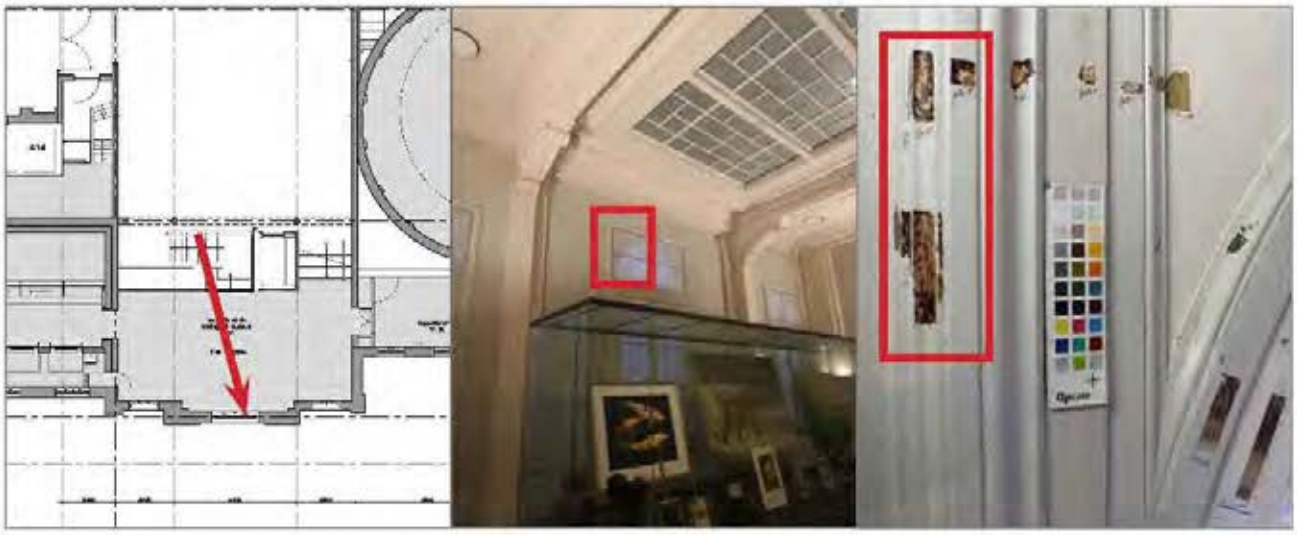

Locatie van verfmonster AAG-LP16, middenraam, linkerkozijnstijl, buitenste profiel.

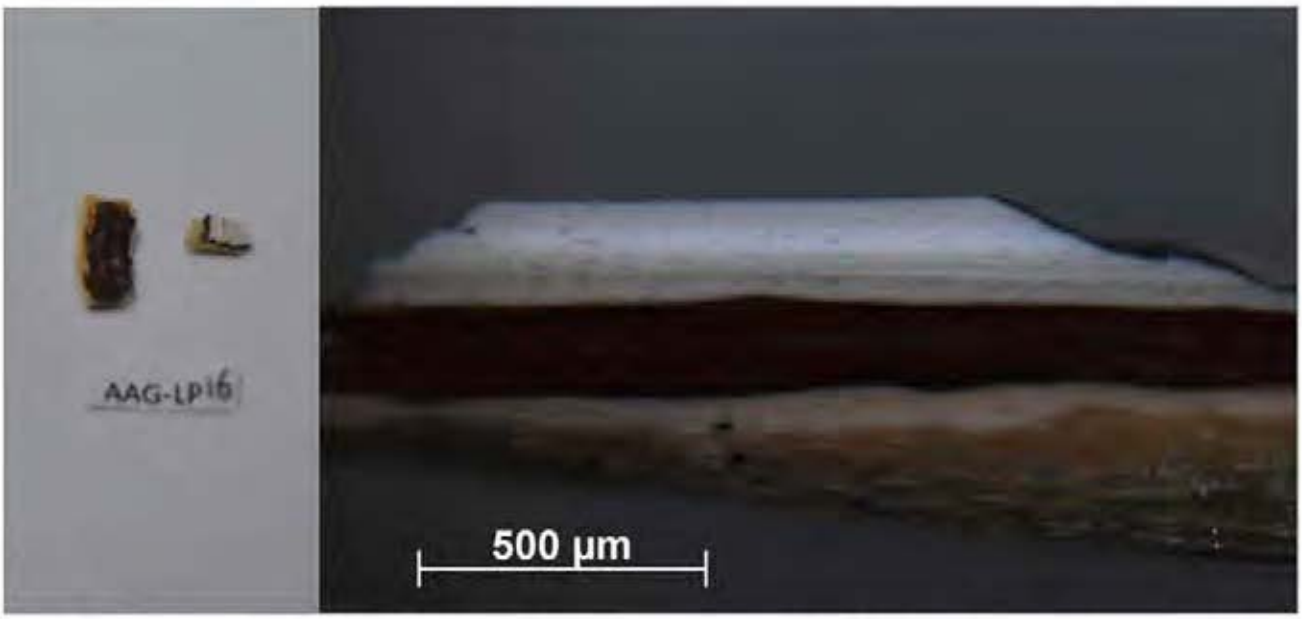

Links het verfmonster AAG-LP16 voor inbedden. Rechts het verfmonster AAG-LP16, opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 50 x .

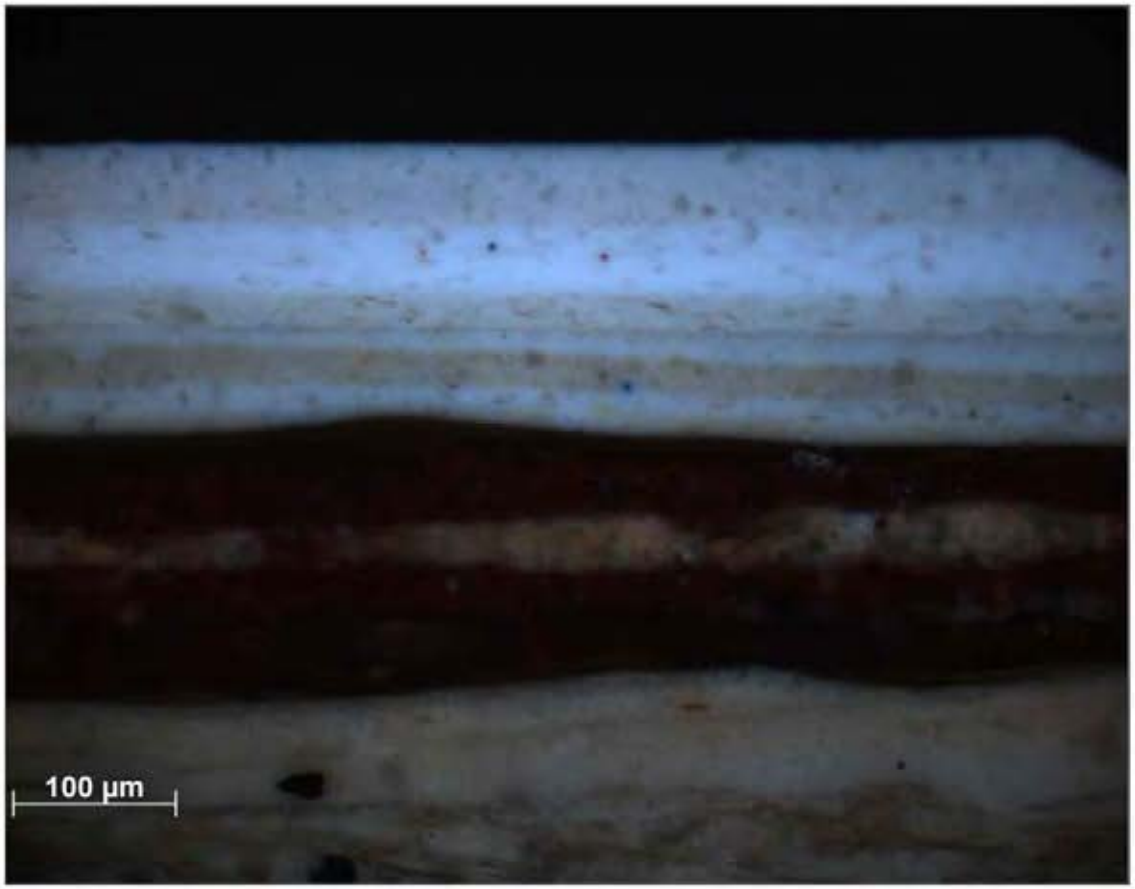

Verfmonster AAG-LP16, Bovenste deel van verflagenpakket met moderne witte lagen, bij opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 200 x

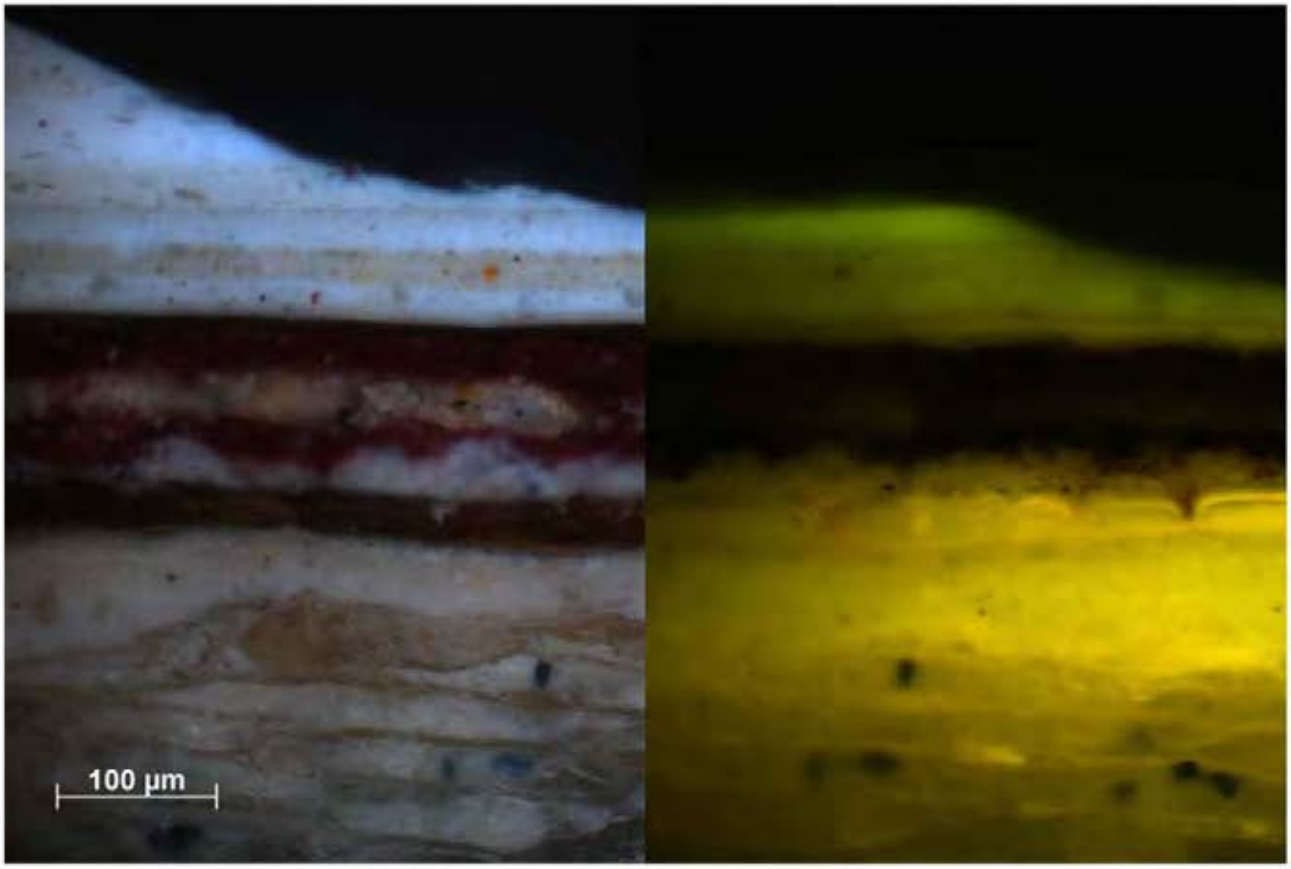

Verfmonster AAG-LP16rechter deel van het verfmonster, links opvallend gepolariseerd licht gefotografeerd bij 200x, rechts UV filter 3, gefotografeerd bij 200x.

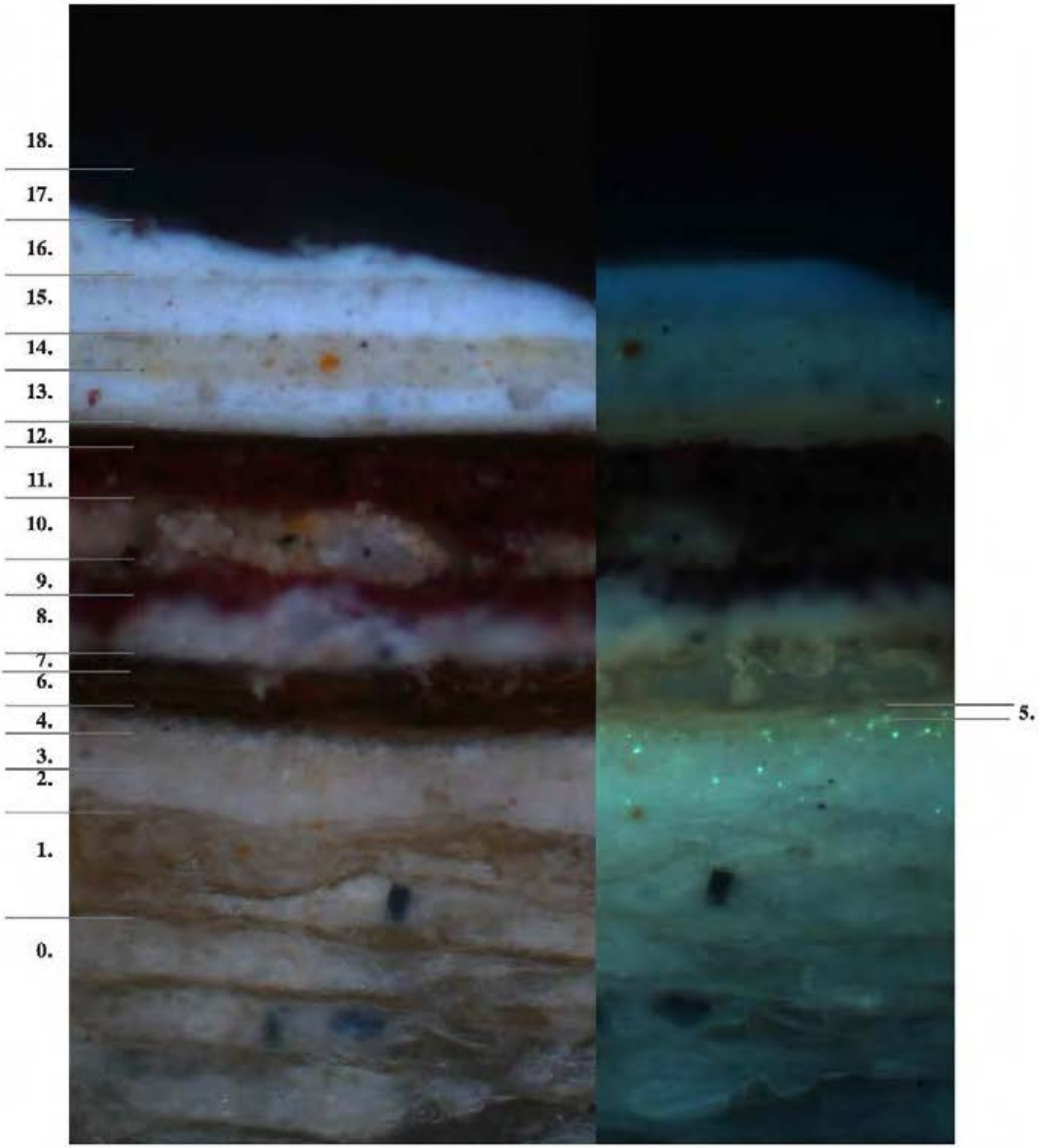

Detail uit Verfmonster AAG-LP16, rechter deel van het verfmonster, links opvallend gepolariseerd licht gefotografeerd bij 200x, rechts UV filter 2, gefotografeerd bij 200x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP 16

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
VII	18		wit/beige	top
VI	17		wit	2 sublagen
V	16		beige	homogeen modern
IV	15		wit	homogeen transparnt toplaagje
	14		begie	compact fijne structuur - pikkels oranke geel en zwart
	13		wit	compact homogeen modern met beige onderlaaagje
III	12		donkerbruin	
	11		donkerbruin	
	10		beige	grove laag met pikkels oranje zwart en wit
II	9		rood	compact rommelige laag
	8		wit	grove pigmenten o.a. zwart en geel
	7		bruin	transparant? fluoresceert in UV 2 en 3, spoor van vuil in UV2
I	6		donkerbruin	romellige laag - duidelijk in UV - zit pigment in
	5		beige	dun - duidelijk in UV - binmiddelrijk met pigementkorrels
	4		dun helder wit	witte pigemntkorrel UV fluo Zinkwit, korrels bruin en zwart
	3		beige	licht beige toplaag, fijne structuur iets geel en zwart pigment
	2		wit	homogeen fijne verflaag - grondlaag
	1		beige	wollige textuur, gele pikkels - krijtlijmlaag
	0		hout	houtcellen gevuld met grondverf (en pikkels blauw?)

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

De onderste lagen van het pakket liggen dicht op elkaar en zijn lastig van elkaar te onderscheiden. Met name de lagen 4,5,6 en 7 vormen als het ware een geheel. Er is duidelijk dat licht en tijd hebben ingevreten in laag 7 waardoor deze aan de bovenzijde er zo rommelig eruit ziet. Het is mogelijk dat er een 'opwerking heeft plaats gevonden van een al aanwezige houtimitatie.
Het tweede afwerkstadium toont een restant van een rode afwerking en het derde afwerkstadium lijkt donkerbruin van kleur te zijn. Mogelijk zijn de monsters iets onderbelicht - en kan in deze laag het donker rood herkent worden dat ook in het Diorama aanwezig is?

Er wordt nergens een groen terug gevonden in de verflaagopbouw.
Wat wel mogelijk is dat de 'oude' vernislaag die hier duidelijk aanwezig is - laag 7, vrijgelegd een groene weerschijn heeft. Dit zie je vaak bij oude vernislagen die 'vergeeld' zijn op een donkere ondergrond.

ARTIS AQUARIUMGEBOUW **INTERIEUR** SCHOOLMUSEUM • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-LP 17**

Locatie: T1.07, oostwand, pilaster, paneel. Genomen bij **Stratigrafie T1.07-LP 88**

Reden: Vooral interesse in 1e afwerking en in de vergelijking met verfmonster LP19 (van pilaster) maar ook met stucwerk uit ruimtes 1.09, T1.01

Locatie van verfmonster AAG-LP17

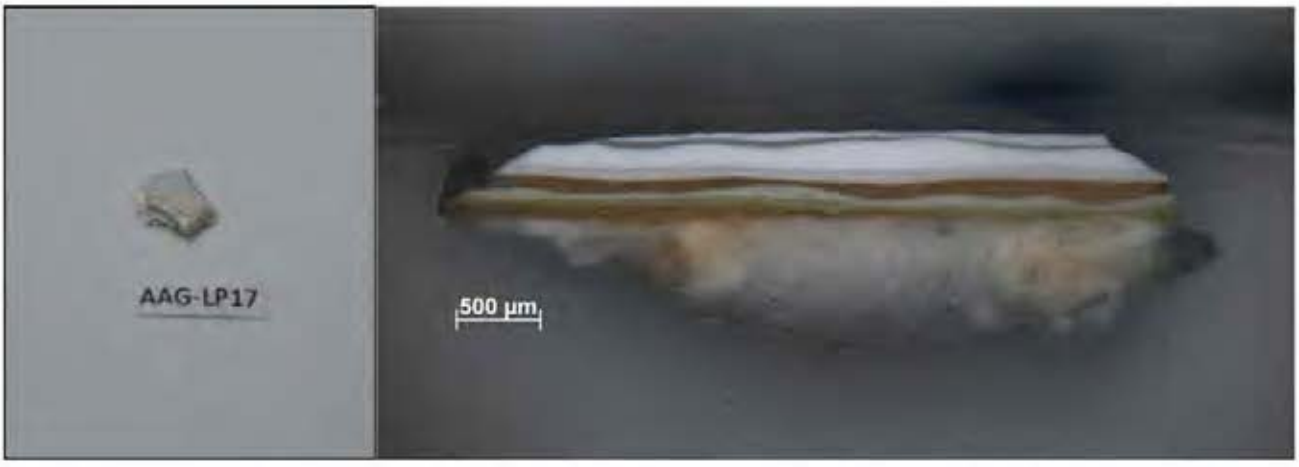

Het verfmonster voor inbedden gefotografeerd, Verfmonster AAG-LP17 totaal beeld , opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 25 x

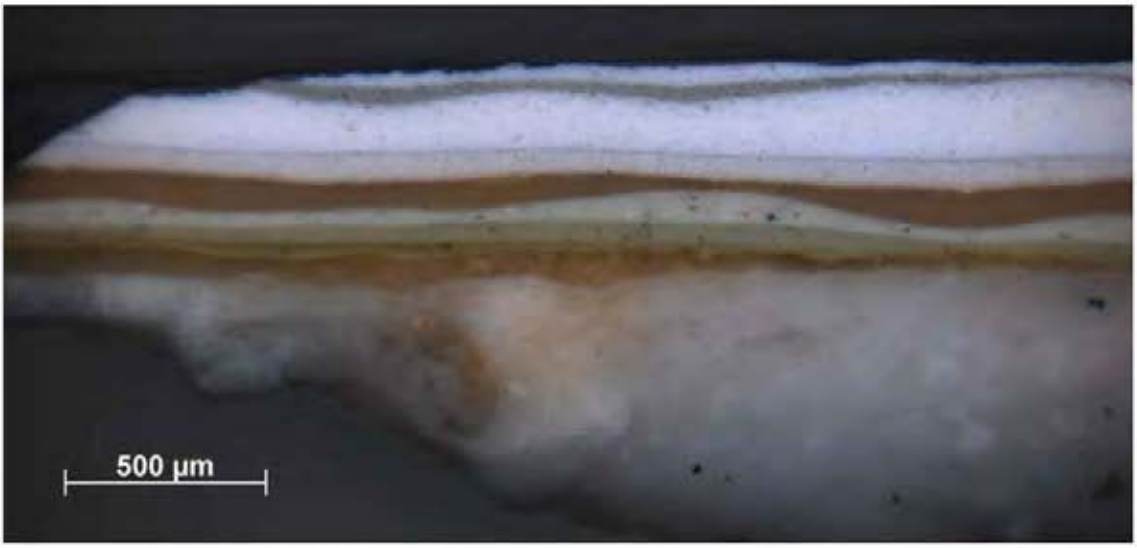

Verfmonster AAG-LP17, linkerijde van het monster opvallend gepolariseerd licht, gefotgrafeerd bij 50 x.

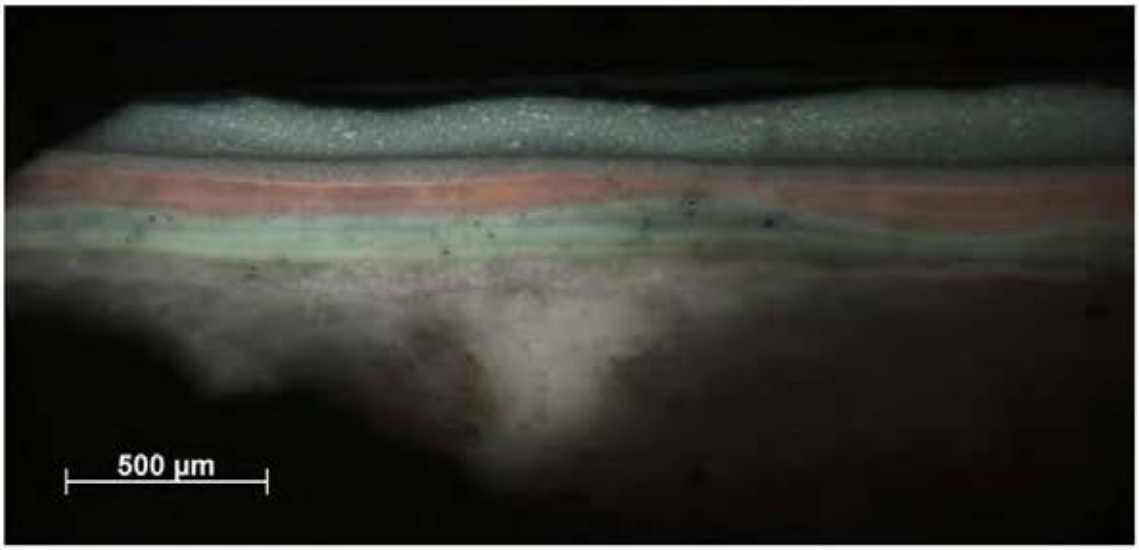

Verfmonster AAG-LP17 linkerzijde, UV filter 3 (auto licht), gefotografeerd bij 50x

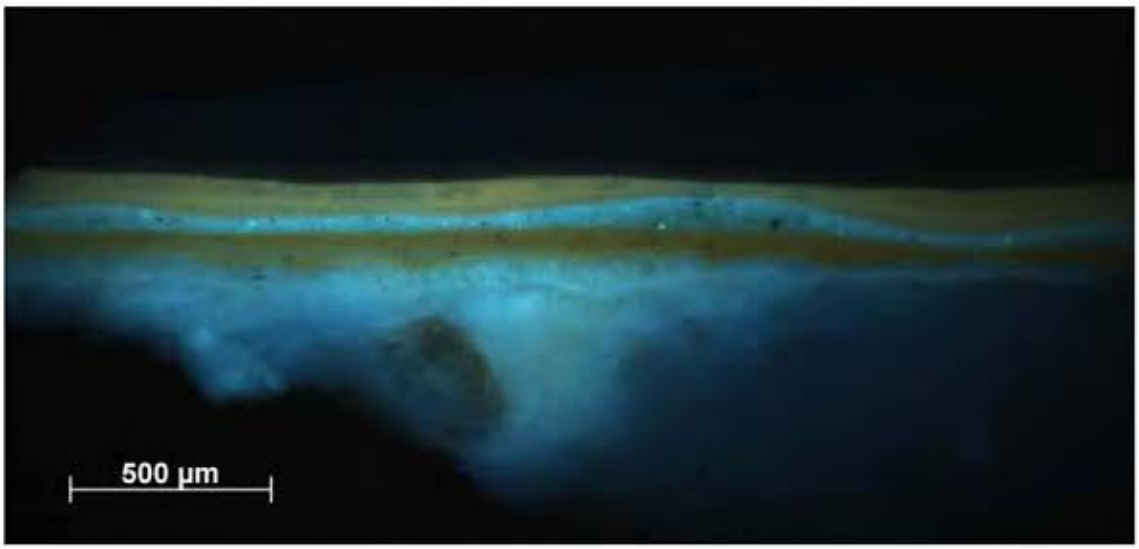

Verfmonster AAG-LP17 linkerzijde, UV filter 2, gefotografeerd bij 50x

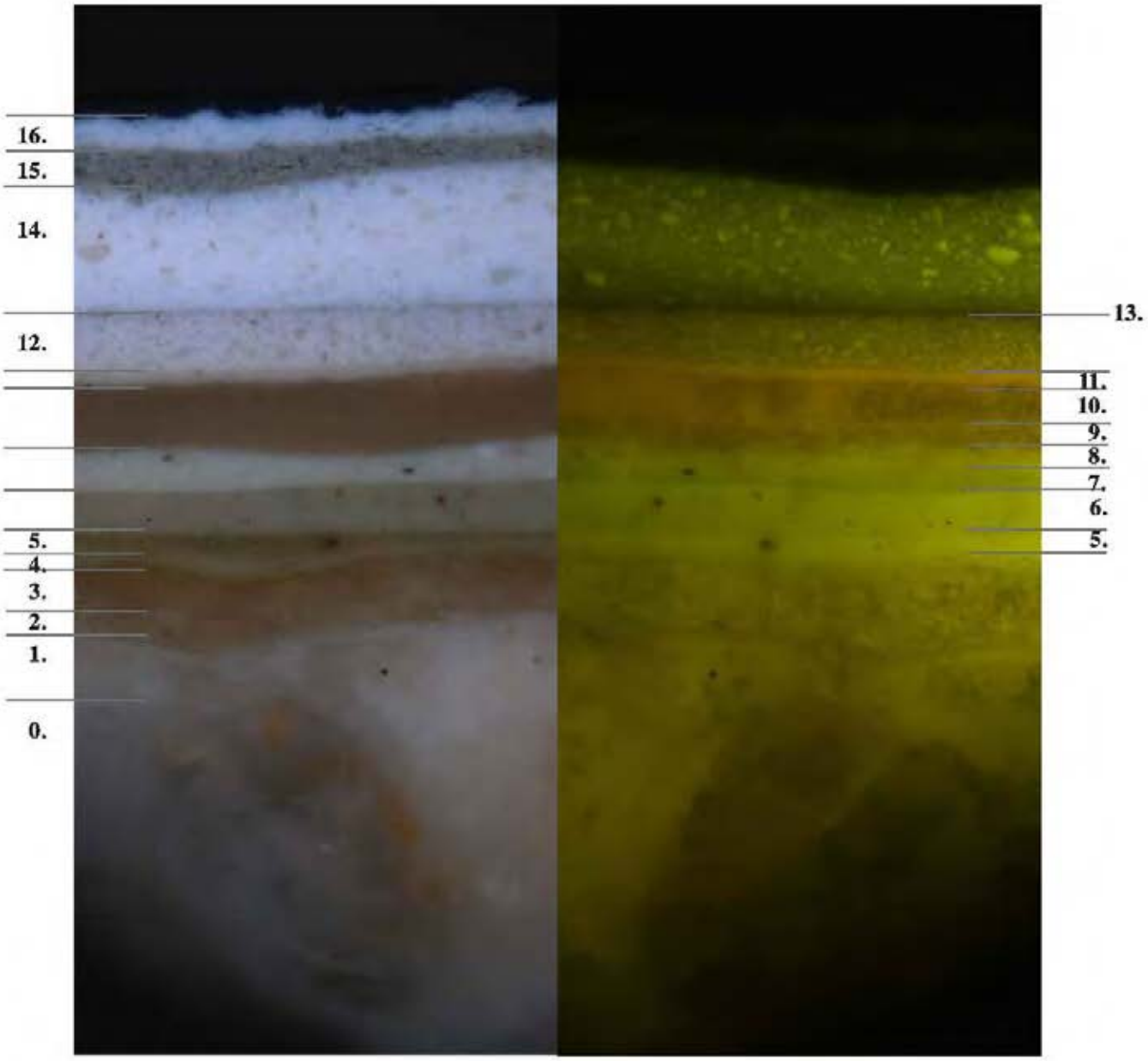

Verfmonster AAG-LP17 detail van de linkerzijde, Opvallend gepolariseerd licht links en UV filter 3 rechts, gefotografeerd bij 100x

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP 17

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
VIII	16		wit	compact en homogeen - moderne verf
VII	15		grijs	compact en homogeen - moderne verf
VI	14		wit	compact en homogeen - moderne verf
	13		vuil	heel dun vuillaagje
V	12		wit	compact - kleine korreltjes - moderne verf
	11		grijzig	fijn en homogeen, roze fluorescentie (wrschl. door onderlagen)
IV	10		paarsbruin	heel fijn en homogeen
	9		paarsbruin	heel fijn en homogeen
	8		wit	homogeen en fijn - sterke fluo in UV
	7		wit	homogeen en fijn - geen fluo in UV
III	6		grijs	homogene laag pikkels geel en bruin
II	5		beige/groen	fijne homogene laag - sterke fluorescentie
	4		wit dun	heel fijn en homogeen - transparant in UV
I	3		roze	wolkig, pikkels bruin - en verbruining van toplaag
	2		rossig	wolkig - brokken wit, bruin en oranje pikkels
	1		wit	wolkig iets regelmatiger en fijner structuur
	0		wit	wolkig amorfe vormen stucwerk - drager

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

De onderste lagen tonen hier duidelijk een roze 'stucachtige' afwerking met een gladde bovenzijde (fase I).
Opvallend is het paarsbruin (paarsgeel) in de verflaagopbouw - dit lijkt een vrij donkere afwerking te zijn. Vanaf laag 12 (fase V), zijn de afwerkingen modern (na medio 1950 aangebracht).

AQUARIUMGEBOUW ARTIS **INTERIEUR** SCHOOLMUSEUM • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-LP19**

Locatie: T1.07, oostwand, pilaster. Genomen bij **Stratigrafie, T1.07-LP 87**

Reden: Vooral '*interesse*' in 1e afwerking en in de vergelijking met LP17 maar ook met stucwerk uit ruimtes 1.09, T1.01

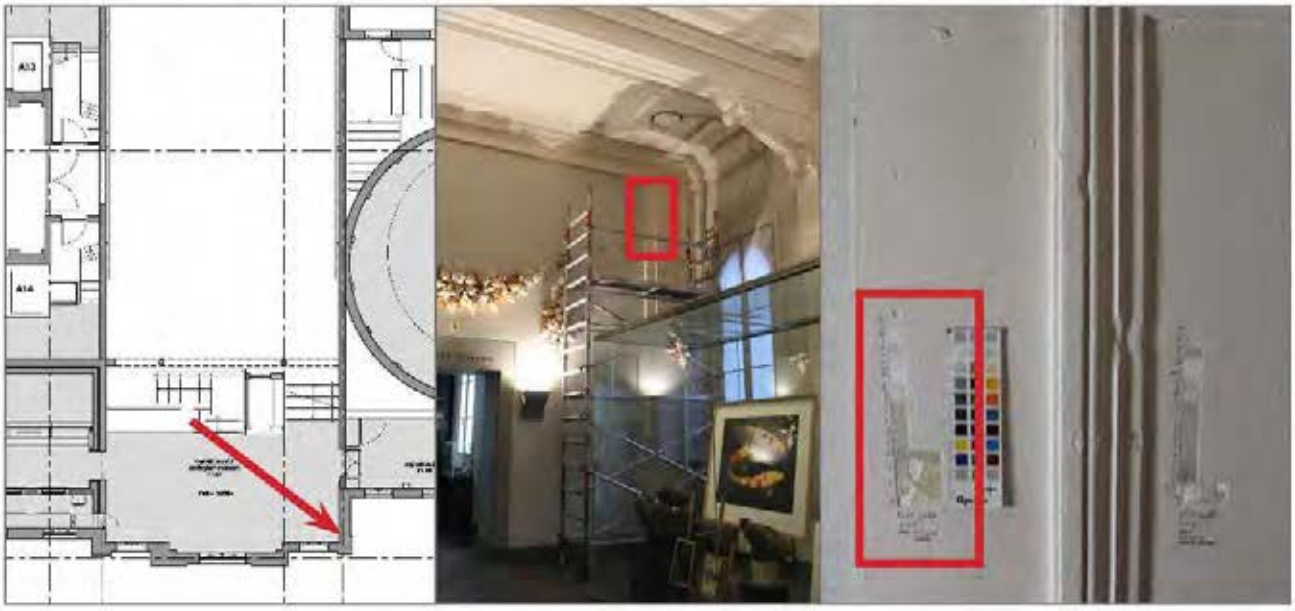

Locatie van verfmonster AAG-LP19

Links het verfmonster voor inbedden, rechts het verfmonster dwars geslepen totaaloverzicht van het verfmonster, opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 25 x

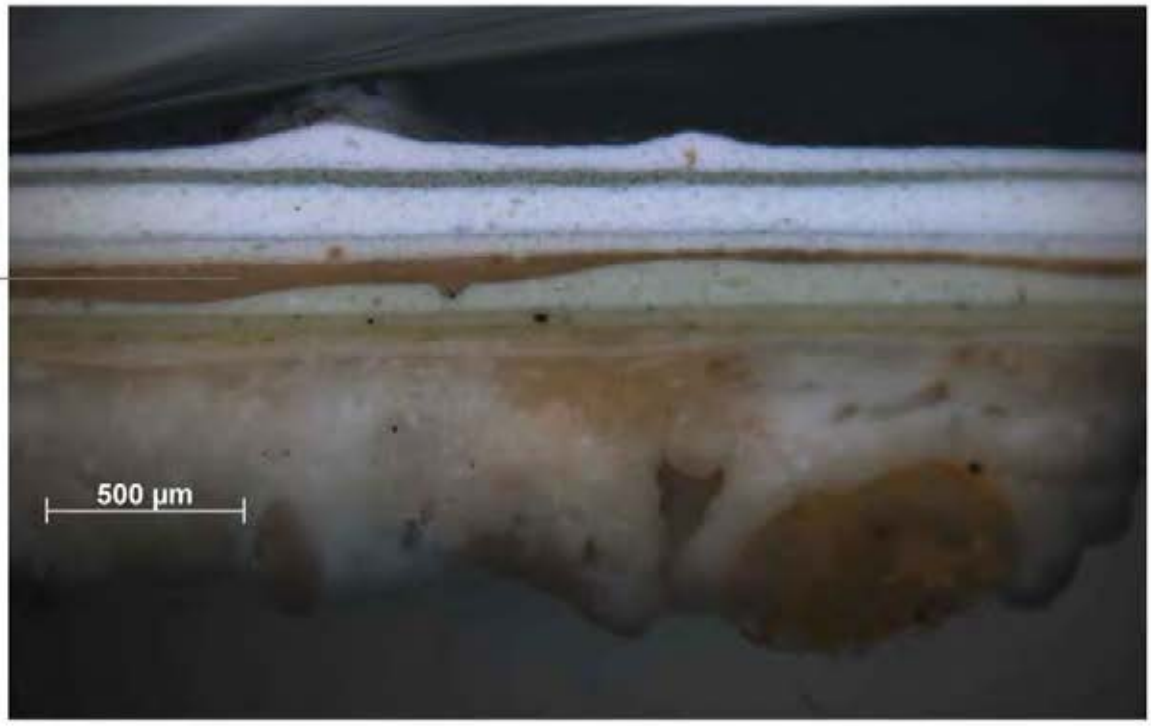

Verfmonster AAG-LP19, opvallend gepolariseerd licht, gefotgrafeerd bij 50 x.

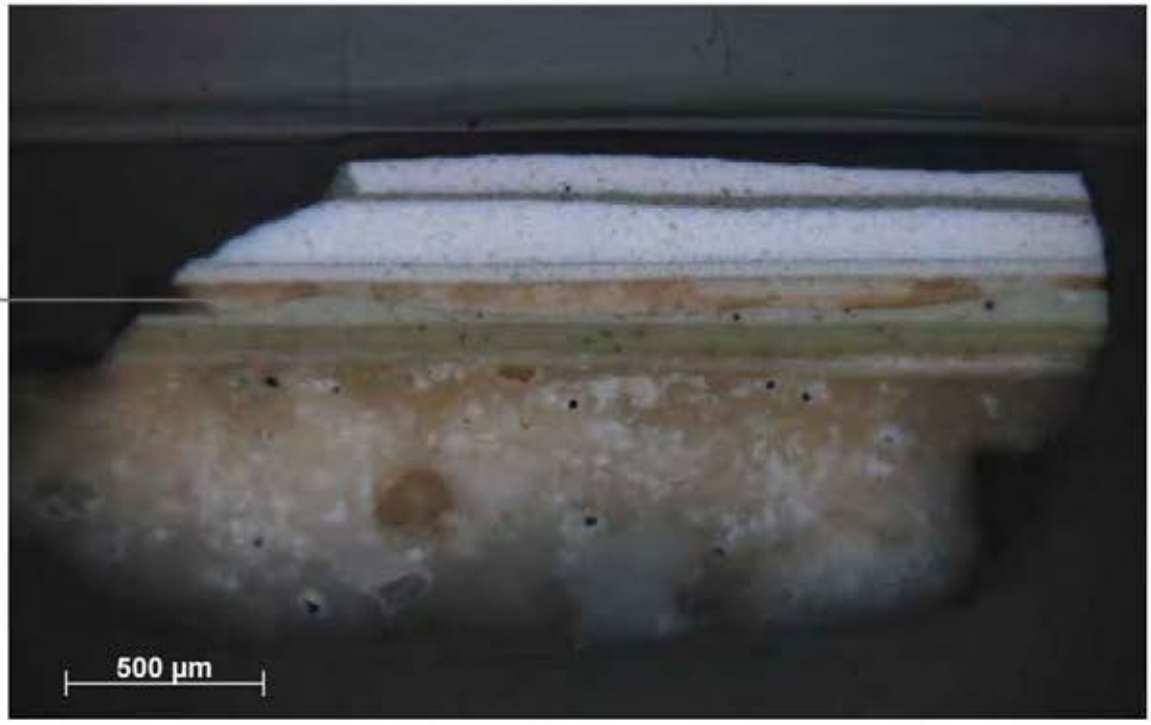

Verfmonster AAG-LP19,een tweede stuk, opvallend gepolariseerd licht, gefotgrafeerd bij 50 x.

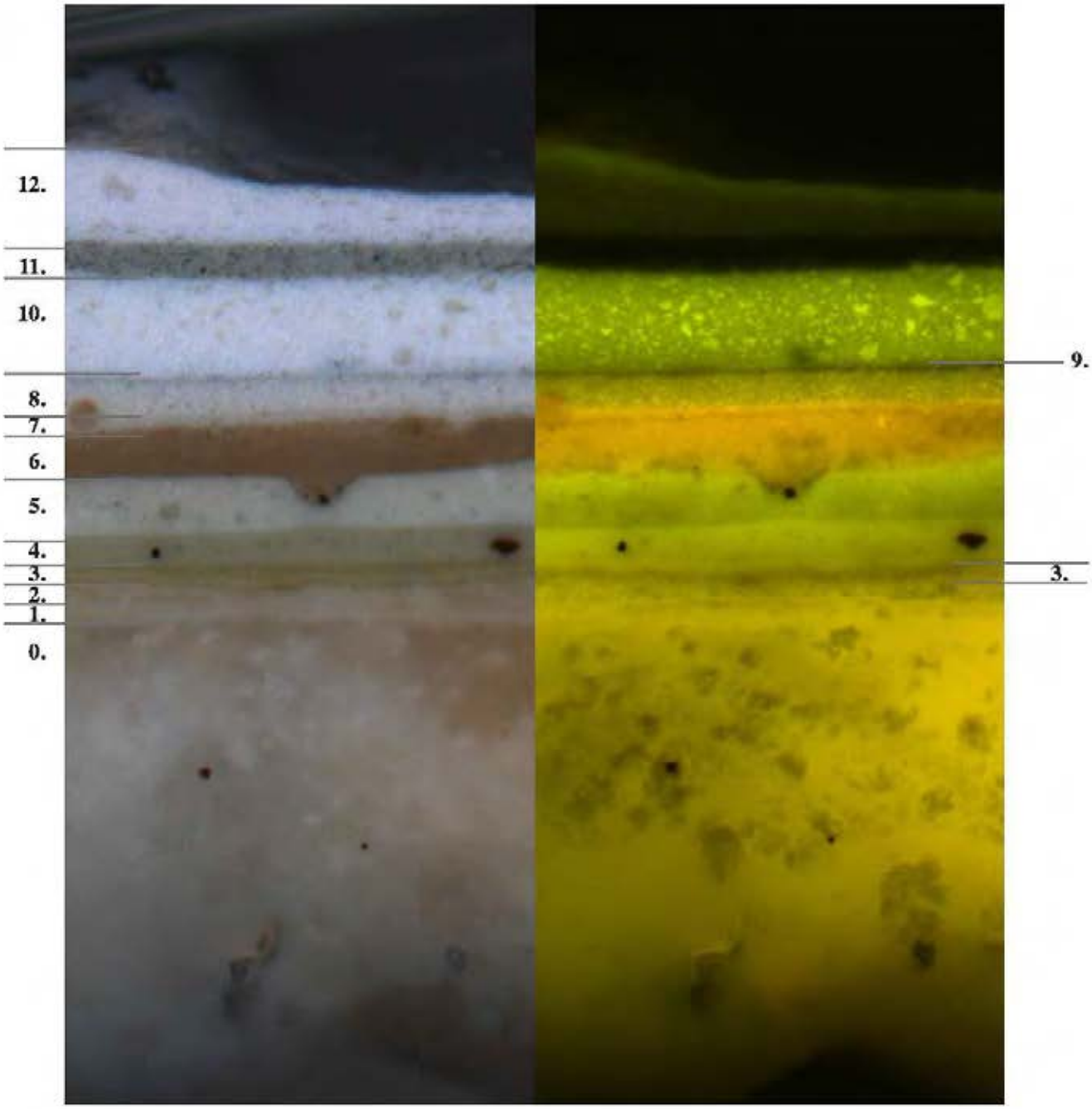

Uitvergroot detail uit het verfmonster AAG-LP19, links opvallend gepolariseerd licht en rechts UV filter 3, gefotografeerd bij 50 x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
VIII	12		wit	compact en homogeen - moderne verf
VII	11		grijs	compact en homogeen - moderne verf
VI	10		wit	compact en homogeen - moderne verf
	9	vuil	donkergrijs	heel dun vuillaagje
V	8		wit	compact - kleine korreltjes - moderne verf
	7		grijzig	fijn en homogeen, roze fluorescentie (wrschl. door onderlagen)
IV	6		paarsbruin	heel fijn en homogeen
	5		wit	homogeen en fijn - sterke fluo in UV - 2 sublagen
III	4		grijs	homogene laag pikkels geel en bruin
II	3		beige/groen	fijne homogene laag - sterke fluorescentie
I	2		rossig	wolkig - brokken wit, bruin en oranje pikkels
	1		wit	wolkig iets regelmatiger en fijner structuur
	0		wit	wolkig - stucwerk

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

De verflaagopbouw is identiek aan AAG-LP 17. Het grootste verschil is dat de lagen in dit monster dunner lijken - en dat er meer lagen tussendoor zijn weggeschuurd.
Van de eerste Roze afwerking bijvoorbeeld is alleen de rossge onderlaag terug gevonden, de tweede afwerkingslaag zoals aanwezig in AAG-LP 17, is hier niet aanwezig.

Laag 6 (fase IV) bestaat in dit detail van het monster ook uit een laag. De overzichten van de dwarsdoorsneden, laten zien dat in deze laag (die daarin meer een geel/roze kleur laat zien) soms een fijne homogene samenstelling laat zien - maar ook gemengd met wit voor kan komen.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** KANTOOR NAM/ATELIER • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-LP 20**

Locatie:Ruimte T1.01, wandvlak boven lambriseringshoogte. Genomen bij **Stratigrafie T1.01-LP89.**

Reden: Wat is *die schijnbaar*' eerste afwerking. Wat is de gelige, semi transp. eerste lagen? Isolatie/afwerking/decoratief?

Locatie van verfmonster AAG-LP20 - wandvlak rechts naast het middelste venster. Bij stratigrafie T.101-LP89

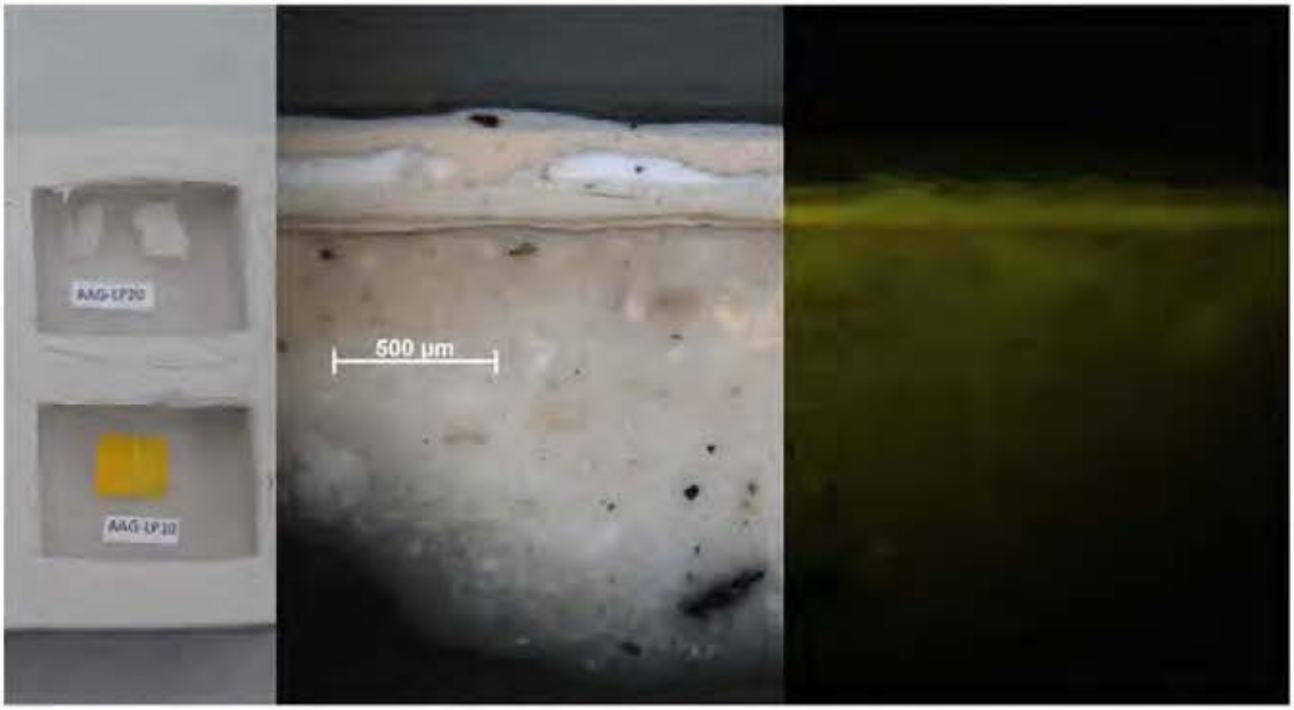

Verfmonster AAG-LP20 linkboven - voor inbedden.
Midden opvallend gepolariseerd licht. rechts onder UV (filter 3). Opvallend is dat allen de onderste lagen een fluorescentie geven. Gefotografeerd bij 50 x

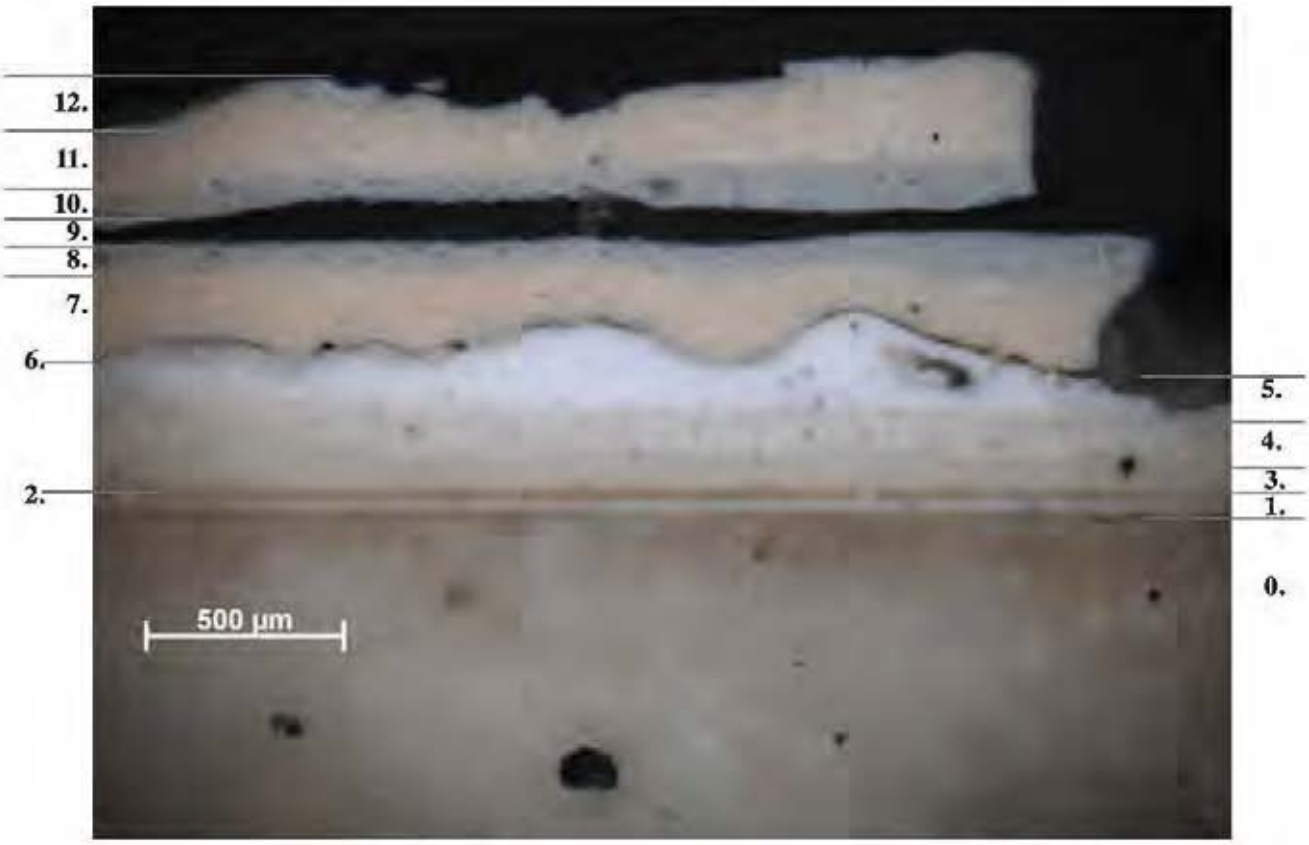

Verfmonster AAG-LP20, opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 100 x

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP 20

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
	12		licht grijs	restjes
	11		licht geel	compact modern (idem aan 7?)
IV	10		licht grijs	compact modern (idem aan 8?)
	9		zwart	compact met craquelure - Niet overal in monster aanwezig
	8		licht grijs	compact modern
	7		licht geel	compact modern
	6		zwart	met daaronder mogelijk dun laagje grijs
III	5		wit	helder homogeen wit
	4		beige	fijne homgene laag, morfologie van plaatjes = moderne verf
	3		beigegrijs	compact enkele korrel geel en zwart (lijkt op 1)
II	2		gelig	dun - korrels wit
	1		beigegrijs	dun
I?	0		gelig	stuc - wolkige structuur - gladde bovenzijde

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

Laag 10, 11 en 12 - zijn hetzelfde als laag 7 en 8. In het monster is blijkbaar een verfbladder op zijn kop meegenomen. Dit kan komen omdat er in het schilderwerk slordig is geschuurd en bladders op elkaar terecht zijn gekomen. Het kan ook aan de monstername of aan het inbedden liggen (bij inbedden is geen verschil gezien tussen de beide ingebedde monsterbrokje),

AQUARIUMGEBOUW ARTIS **INTERIEUR** SCHOOLMUSEUM • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-LP24**

Locatie: T1.07, zuidgevel, middenraam, halfrond bovenraam. Genomen bij **Stratigrafie T1.07-LP84-1**

Reden: Is deze eerste afwerking te vergelijken met een andere ruimte?

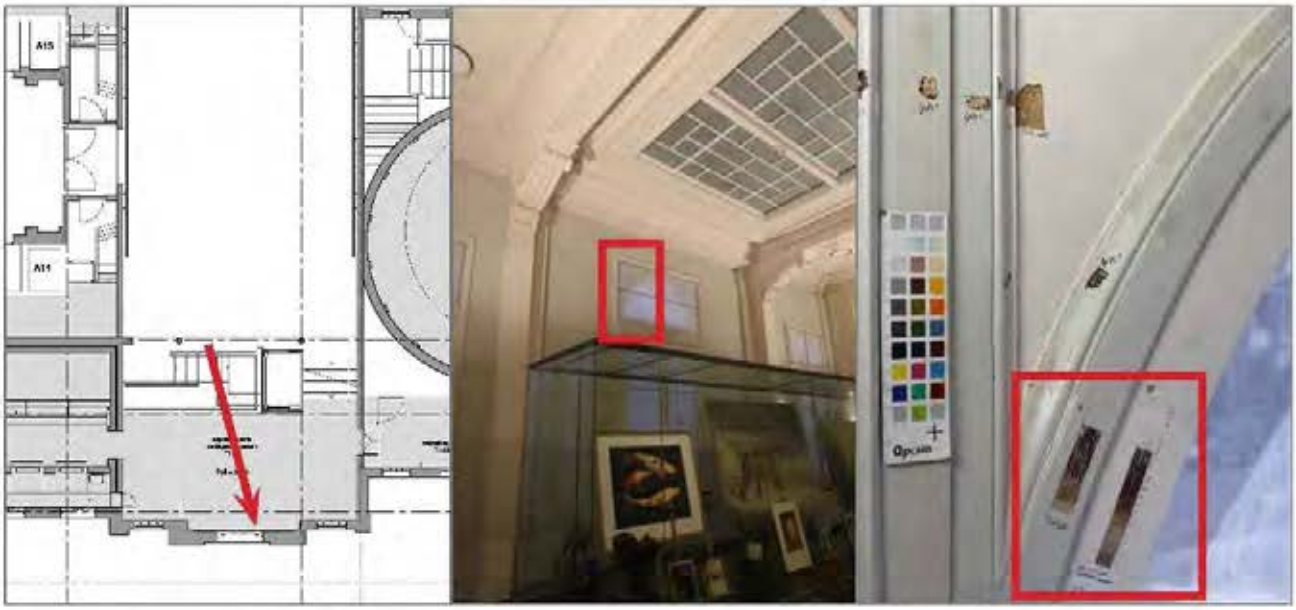

Locatie van verfmonster AAG-LP24

Het verfmonster voor inbedden gefotografeerd, Verfmonster AAG-LP 24 totaal beeld , opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 25 x

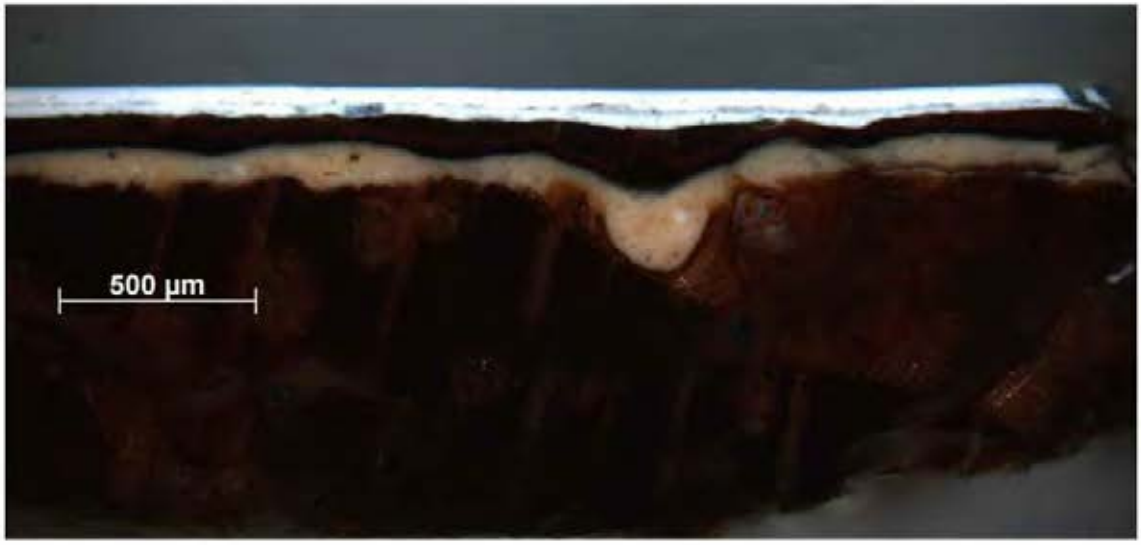

Verfmonster AAG-LP 24, opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 50 x.

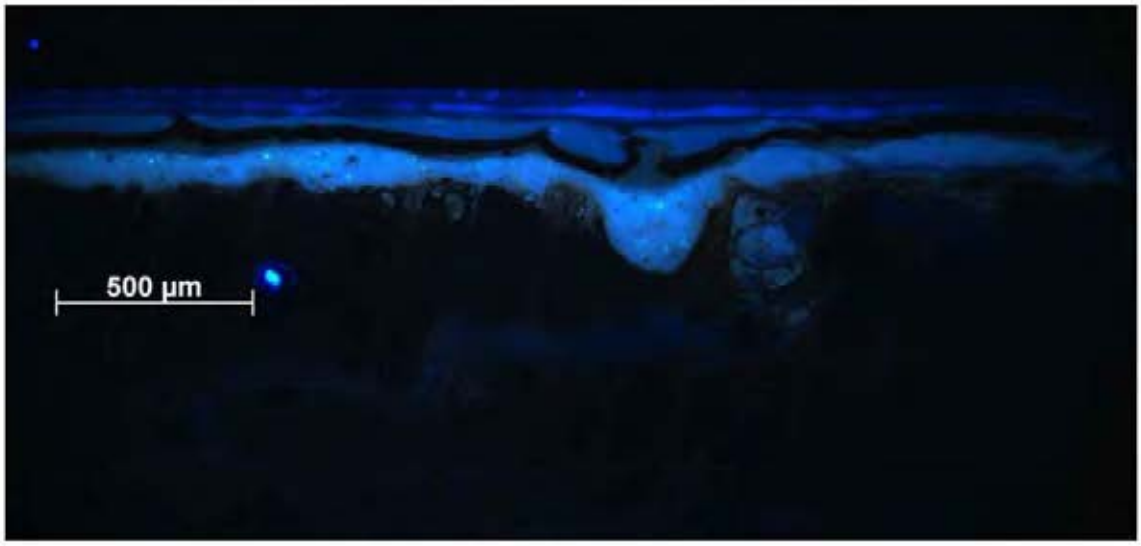

Verfmonster AAG-LP24, UV filter 2 (auto licht), gefotografeerd bij 50x

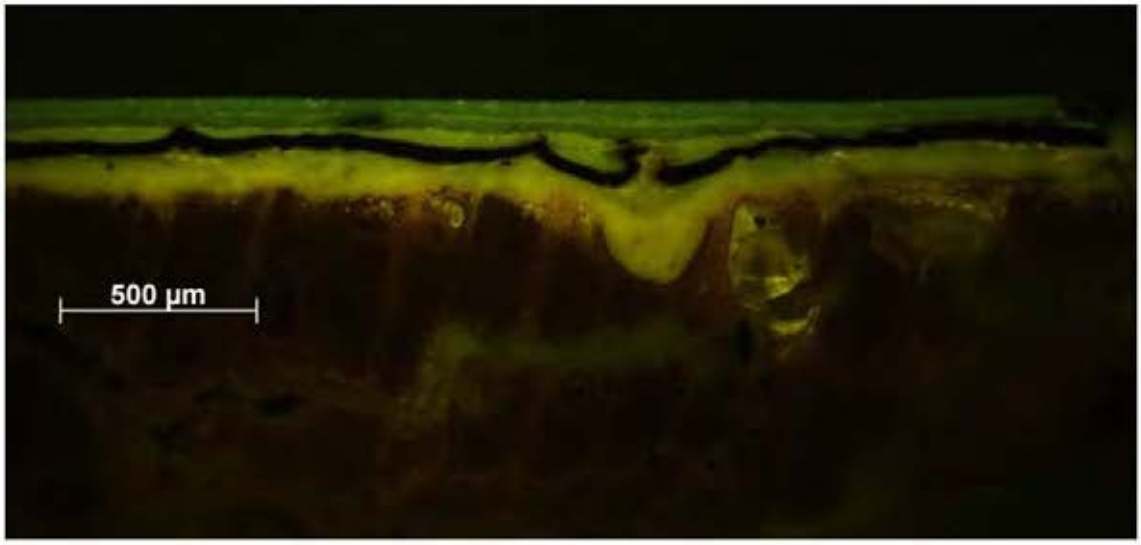

Verfmonster AAG-LP24, UV filter 3, gefotografeerd bij 50x

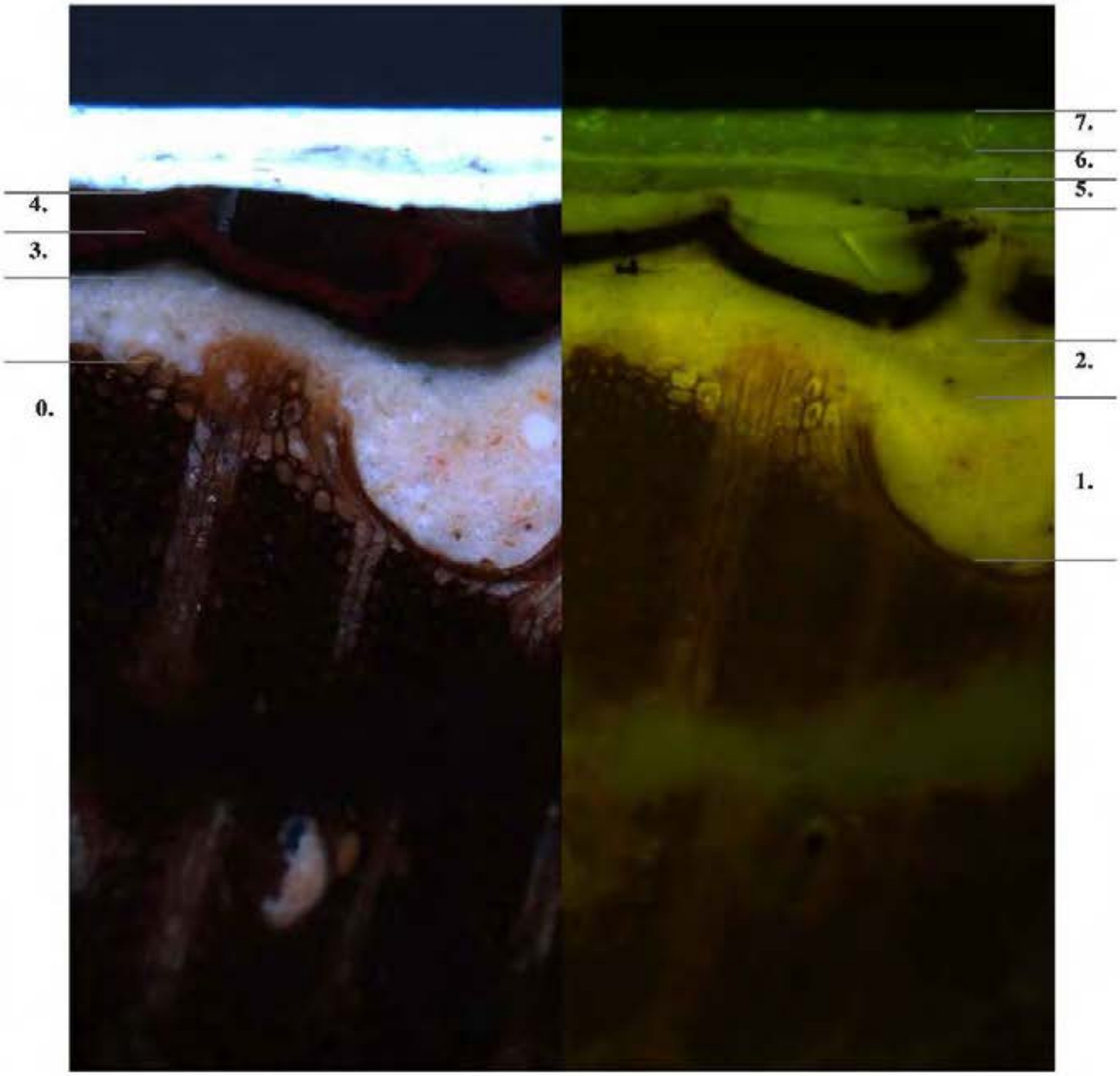

Uitvergroot detail van Verfmonster AAG-LP 24, Rechts opvallend gepolariseerd licht, Links UV filter 3, gefotografeerd bij 100 x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP 24

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
IV	7		wit	
	6		wit	
III	5		wit	
		vuil	uiterst dun zwart	pikjes zwart - scheidingslijn - zichtbaar in UV
II	4	vernis	zwart	transparant in Uv - dikke vernislaag - sijpelt door craquelé
	3		bruinrood	heel donker van kleur - opstaande schollen- craquel
		vernis	zwart	transparant in UV - vernislaag
I			uiterst dun	brokjes pigement (of vuil) zichtbaar in UV
	2		roze	wit homogeen - iets grijzig - puntjes oranje en zwart
	1		roze	wit wolkig - fijne puntjes oranje
	0	drager		hout

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

De eerste afwerking is een houtimitatie. De saus en vernislaag zijn lastig te herkennen in het monster maar wel aanwezig. (fase I)
Daarop ligt een donkere rode afwerking die wordt bedekt door een dikke vernislaag. (fase II) De rode verflaag is strek gecraqueleerd (inwerking van licht? Raam op zuidzijde). En de vernislaag - zou (deels) later kunnen zijn aangebracht - deze lijkt op enkele punten door de craquelures van de verflaag naar beden te lopen - tegen de vernislag die op de houtimitatie ligt.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** KANTOOR NAM/ATELIER • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-RJ 26.1**

Locatie:Ruimte Ruimte T1.01, Pilasterschacht. Genomen bij **Stratigrafie T1.01-LP43.**

Reden: het erom of de oudste roze laag in het pleister zit? en of er iets te zeggen is over of dit een afwerking is?

Locatie van verfmonster AAG-RJ26.1 - Pilaster rechts van het middenvenster, Bij stratigrafie T.101-LP43

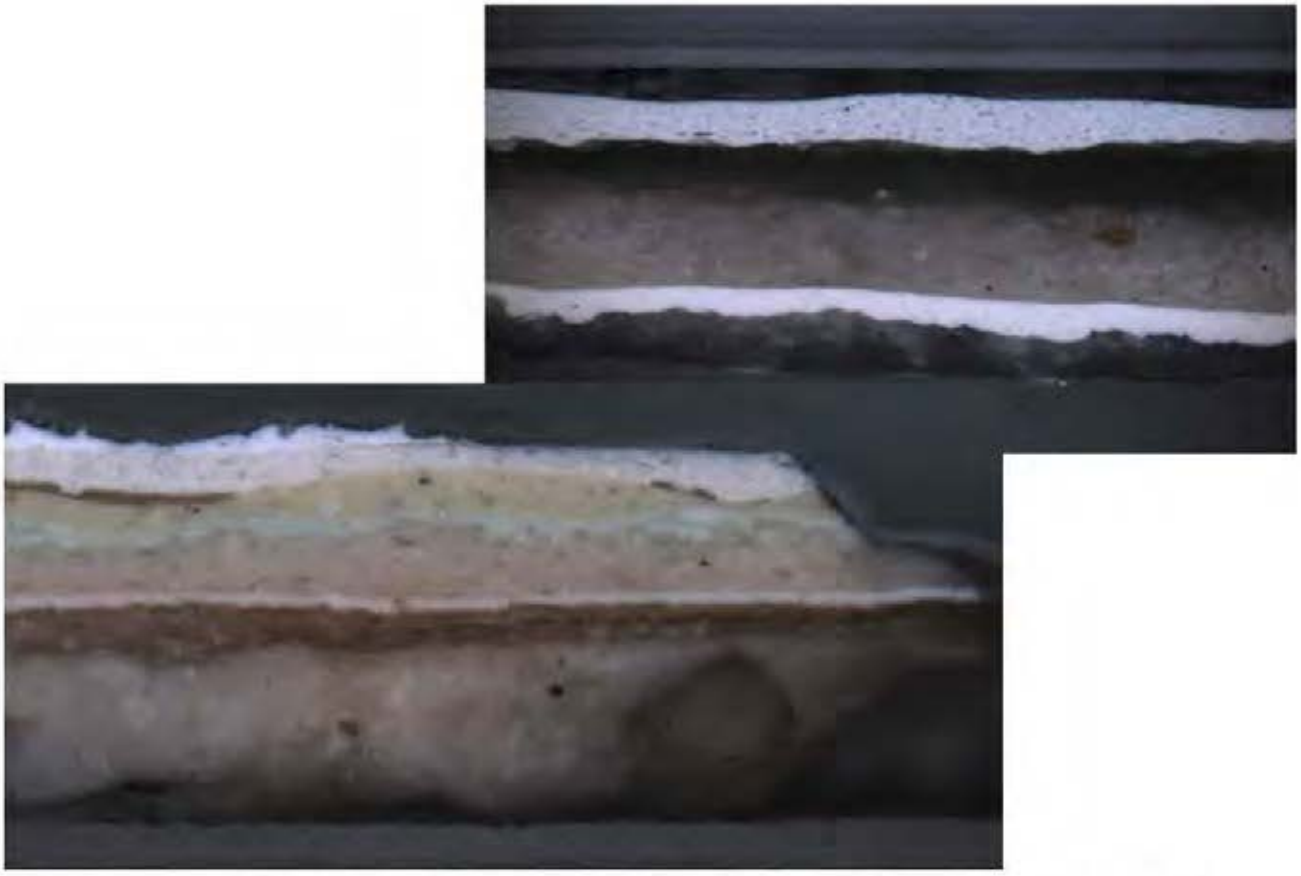

Verfdwarsdoorsnede AAG-RJ26.1 - Onderste en bovenste deel van het monster, het bovendeel is gefotografeerd bij 100 x en het onderdeel bij 50 x (in dit document is de vergoting op elkaar aangepast)

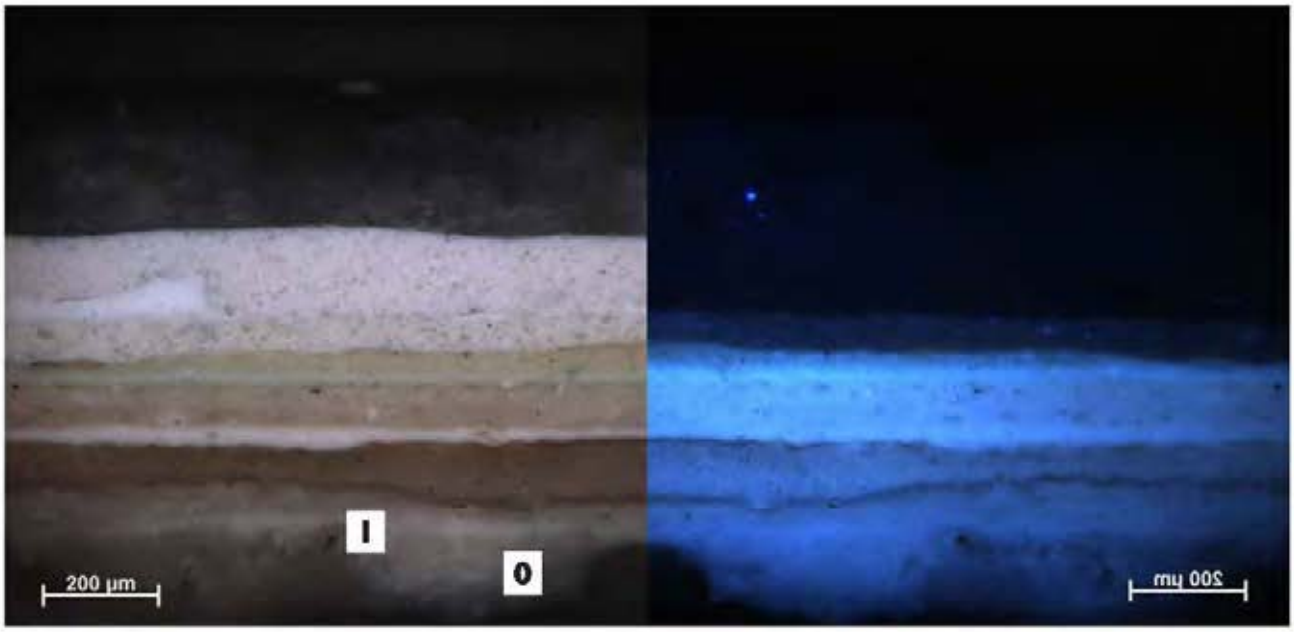

Verfdwarsdoorsnede AAG-RJ26.1 - (tweede monsterdeel) links opvallend gepolariseerd licht en rechts met UV filter 2. (de opname is gespiegeld weergegeven) Gefotografeerd bij 100x.

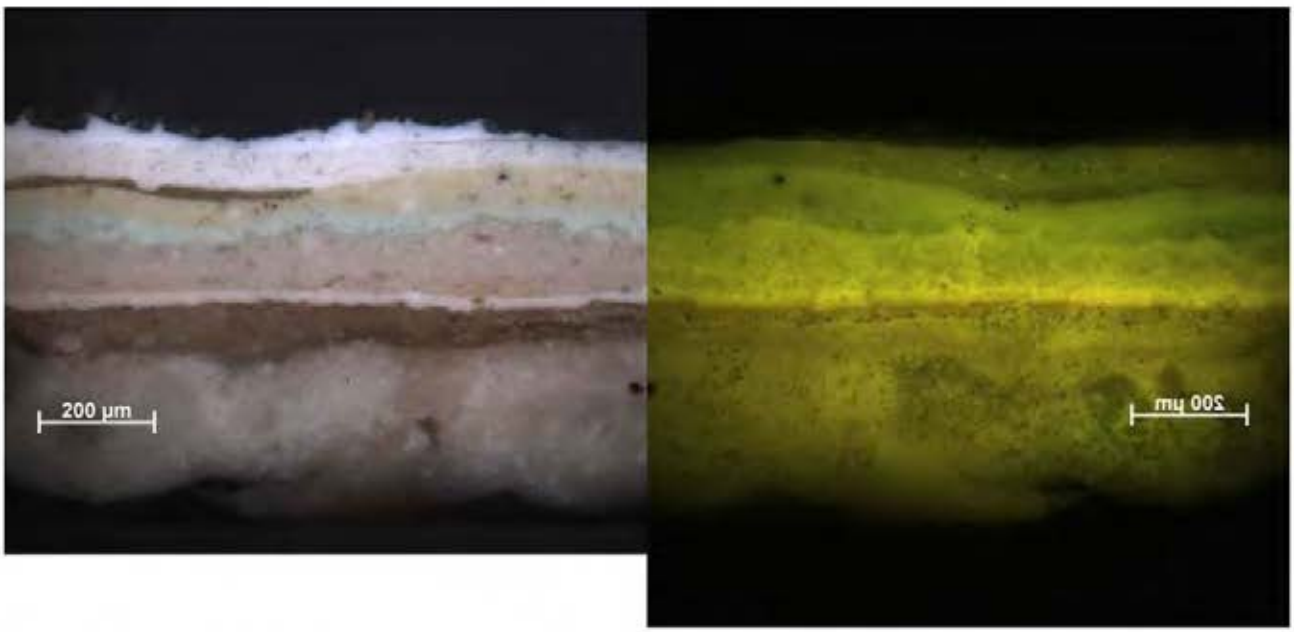

Verfdwarsdoorsnede AAG-RJ26.1 - (eerste monsterdeel) links opvallend gepolariseerd licht en rechts met UV filter 3 (de opname is gespiegeld weergegeven). Gefotografeerd bij 100x.

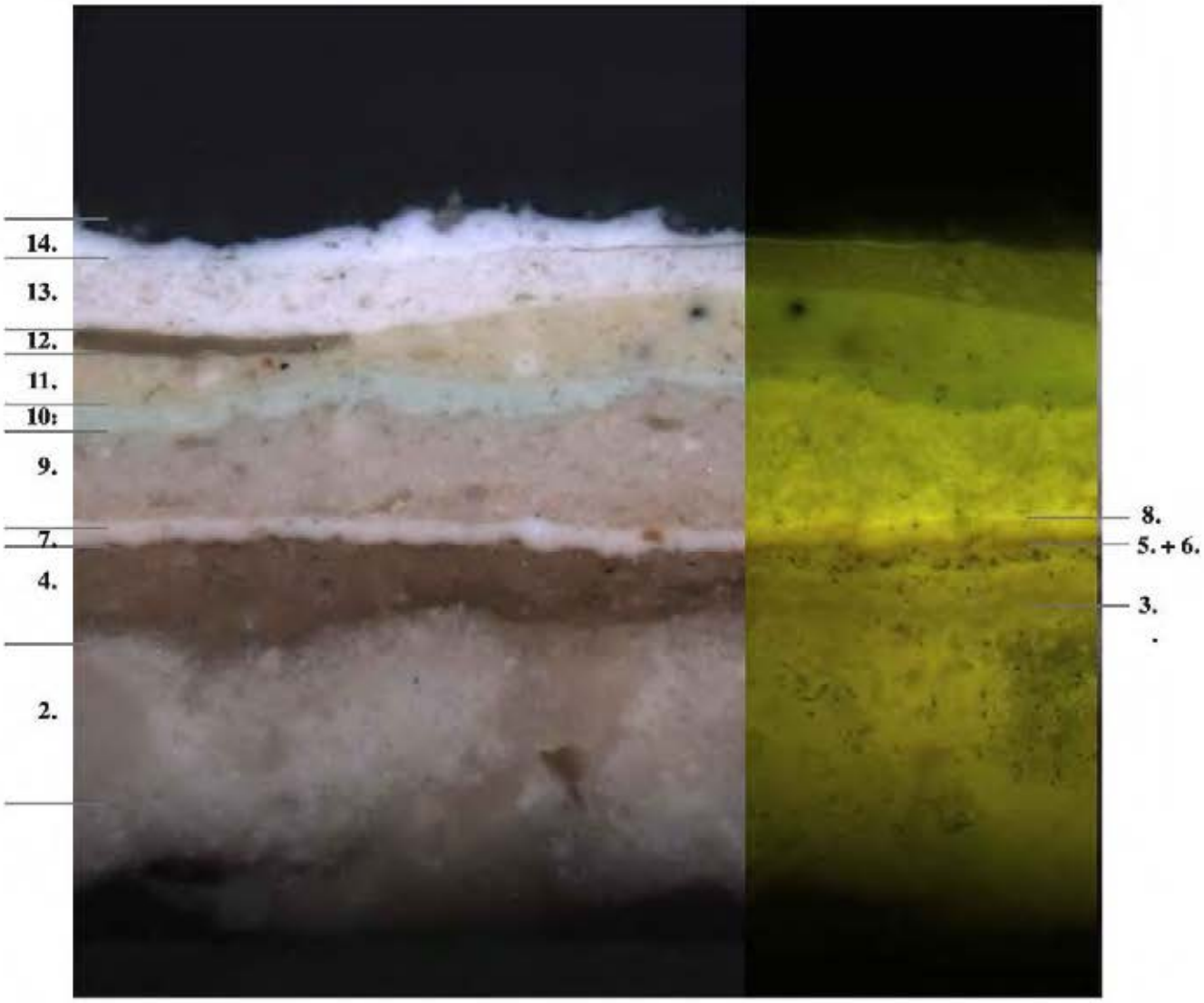

Detail uit verfdwarsdoorsnede AAG-RJ26.1 - (eerste monsterdeel) links opvallend gepolariseerd licht en rechts met UV filter 3 (de opname is gespiegeld weergegeven). Gefotografeerd bij 100x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP 26.1

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
	15etc.			toppakket van moderne verflagen (twee à vijf lagen)
	14		wit	homgeen
VIII	13		grijzig	moderne structuur
VII	12		bruin	pigemntdeeltjes zichtbaar - restant van een verflaag?
VI	11		geelgroen	met pikkels zwart, geel, wit en rood pigment
V	10		mintgroen	homogeen en compact.
IV	9		grijs	compact - waarschijnlijk 2 sublagen - en verdonerde top
III	8		transparant	heel dun toplaagje - vernis? flouriscentie in UV3
	7		wit	compact en homogeen korrel geel pikkeltjes zwart
II	6		bruinig	dun gepigmenteerd laagje zichtbaar in UV3
	5		bruin	transparant tussenlaagje - flou in UV 3
	4		bruingrijs	wolkig -2 sublagen in UV2
	3		gelig	transparant? duidelijke scheiding in UV2
I	2		grijs	wolkig, fijne pigementdeeltjes
	1		wit	compact en egaal
	0		grijzig	wolkig halftransparant

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

Heel duidelijk is te zien dat een verflagenpakket écht per bemonsterde plak verschilt.
De twee brokje van dezelfde lokatie laten dit goed zien - laagdikte en opbouw in sublagen verschilt per plaats.

Duidelijk is dat sommige verflagen in twee sublagen zijn aangebracht - dit geldt voor laag 4 en laag 9.

De opbouw op het stucwerk en de duidelijke scheiding tussen de stucwerkachtige (wolkige) lagen en de verflagen (met pigmentpikkels) - zou kunnen bevestigen dat hier in eerste instantie een afwerking 'in' het stuc aanwezig is geweest. (fase I)

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** KANTOOR NAM/ATELIER • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-RJ 26.2**

Locatie:Ruimte Ruimte T1.01, Pilasterschacht. Genomen bij **Stratigrafie T1.01-LP42.**

Reden: het erom of de oudste roze laag in het pleister zit? en of er iets te zeggen is over of dit een afwerking is?

Locatie van verfmonster AAG-RJ26.1 - Pilaster rechts van het middenvenster, Bij stratigrafie T.101-LP43

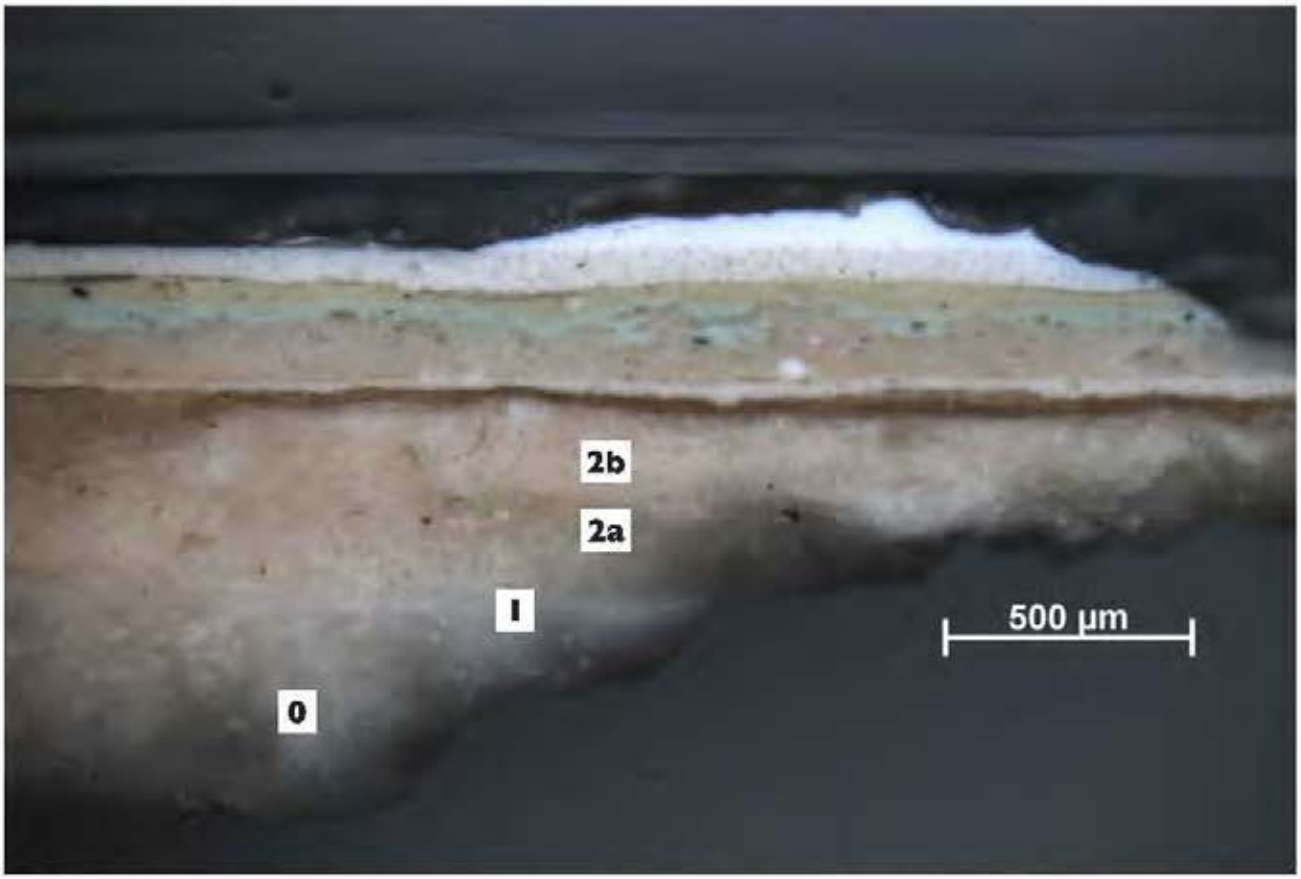

Verfdwarsdoorsnede AAG-RJ26.2 (rechterdeel) - Opvallend gepolariseerd licht, het monster is gefotografeerd bij 50 x

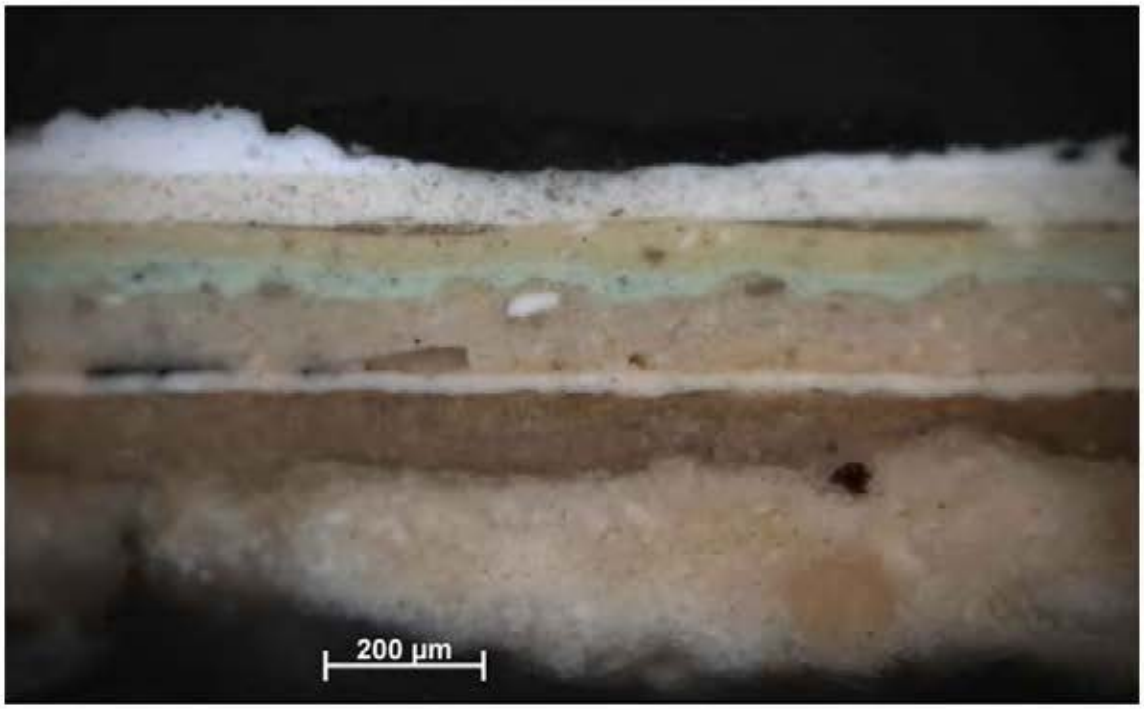

Verfdwarsdoorsnede AAG-RJ26.2 (linkerdeel) - Opvallend gepolariseerd licht, het monster is gefotografeerd bij 50 x

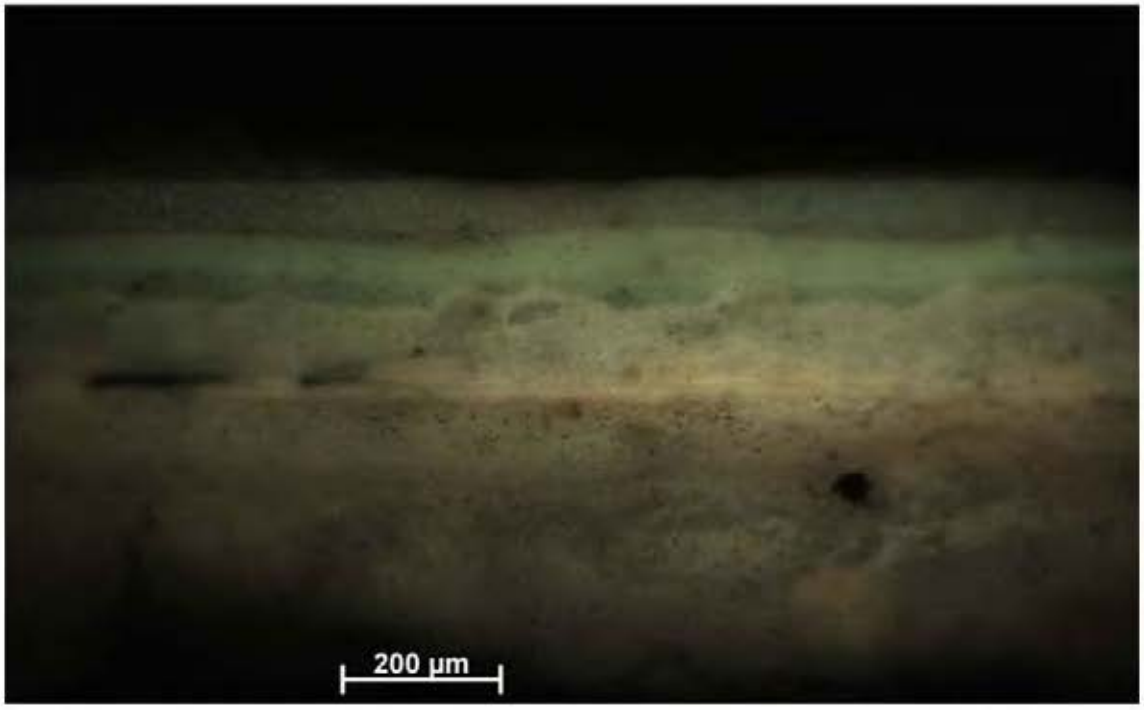

Verfdwarsdoorsnede AAG-RJ26.2 (linkerdeel) - UV filter 3, het monster is gefotografeerd bij 50 x

Verfdwarsdoorsnede AAG-RJ26.2 (rechterdeel) - Links Opvallend gepolariseerd licht, rechts UV filter 3, het monster is gefotografeerd bij 200 x

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP 26.2

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
	15etc.			toppakket van moderne verflagen (twee à vijf lagen)
	14		*wit*	*homgeen*
VIII	*13*		*grijzig*	*moderne structuur*
VII	*12*		*bruin*	*pigemntdeeltjes zichtbaar - restant van een verflaag?*
VI	*11*		*geelgroen*	*met pikkels zwart, geel, wit en rood pigment*
				toppakket idem aan LP 26.1
V	10		mintgroen	homogeen en compact.
IV	9		grijs	compact - waarschijnlijk 2 sublagen -
III	8		transparant	heel dun toplaagje - vernis? flouriscentie
	7		wit	compact en homogeen korrel geel pikkeltjes zwart
II	6		licht grijs	heel helder in UV, semi transparant- pigmentdeeltjes zwart
	5		zwartig	heel dun tussenlaagje
	4		bruingrijs	homogeen, puntjes zwart -2 sublagen in UV
	3		transparant wit	transparant? scheiding in UV
I	2b		gelig	wolkig, fijne pigementdeeltjes - puntjes zwart
	2a		gelig	wolkig, fijne pigementdeeltjes, korrels bruin, geel, rood
	1		wit	compact en egaal
	0		grijzig	wolkig halftransparant

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

Heel duidelijk is te zien dat een verflagenpakket écht per bemonsterde plak verschilt.
Monster 26.1 en 26.2 zijn van hetzelfde architectuuronderdeel en tonen in principe het zelfde verflagen pakket. Duidelijk is dat sommige lagen duidelijker /dikker dan wel dunner aanwezig zijn.

In het overzichtmonster is de opbouw van de stuclagen en ondergrond goed zichtbaar.
In de tweede fase verschillen laag 4, 5 en 6 iets ten opzichte van monster 26.1 - de gepigmenteerde fluorescerende laag (laag 6) is in dit monster veel duidelijker aanwezig.

Laag 4 toont grote overeenkomste met laag 2 in LP 11. Hier ontbreken echter de rode en groen toplagen die bij dit afwerkstadium zijn aangetroffen. Of is er inderdaad sprake van een differentiatie op de lambrisering? Dit zou dan wel pas bij het tweede afwerkingsstadium zijn.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** KANTOOR NAM • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-RJ27**

Locatie: T1.02, raamkozijn. Genomen bij **Stratigrafie T1.02-LP16, kozijnprofilering 4.**

Reden: Hoort bij monser AAG-LP10. Hier ook alle lagen genomen maar met hout erbij. het gaat om de grondlagen op het hout en de overgang naar de eerste groenen

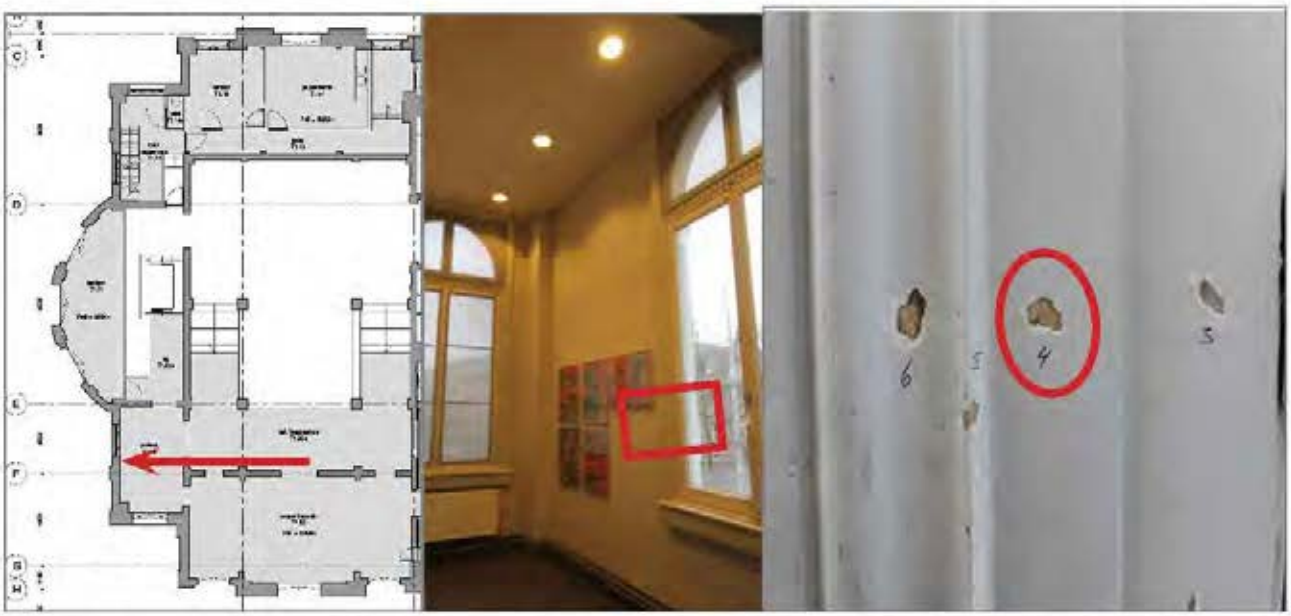

Locatie van verfmonster AAG-RJ 27 - Raamkozijn rechterzijde - oude kantoor NAM. Van kozijnprofilering aangeduid met nr. 4. In principe gelijk aan monsterlokatie AAG-LP10

De verfmonster locatie, het verfmonster voor inbedden gefotografeerd, en Verfmonster AAG-RJ 27 totaal beeld , opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 25 x

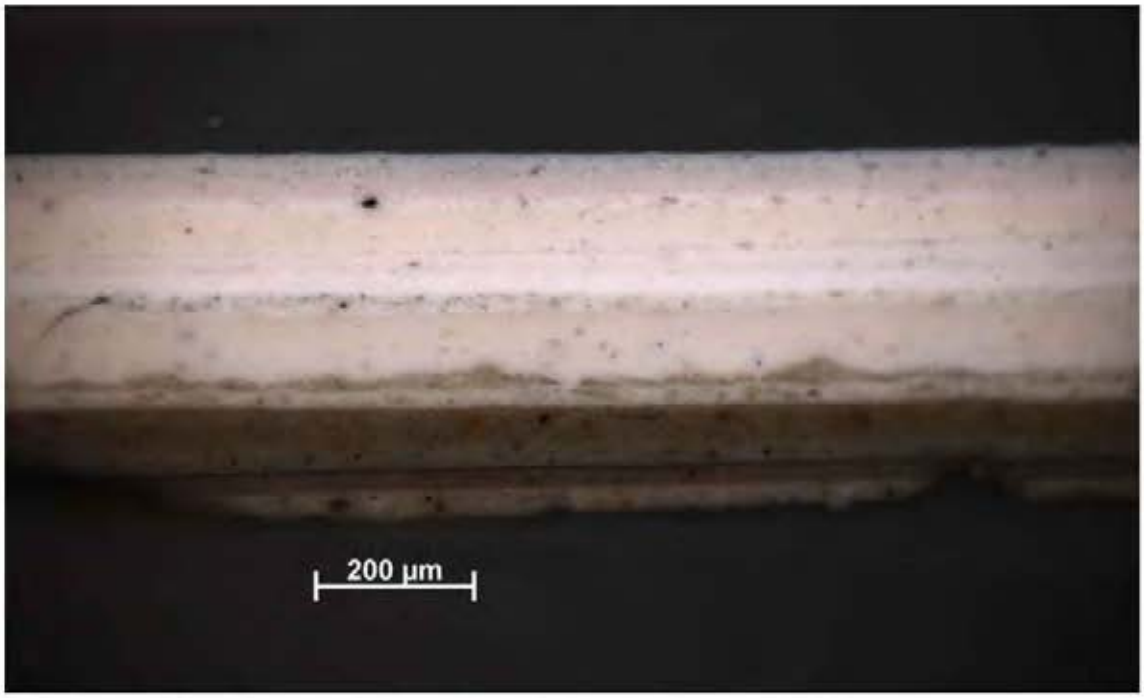

Verfmonster AAG-RJ 27, opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 100 x.

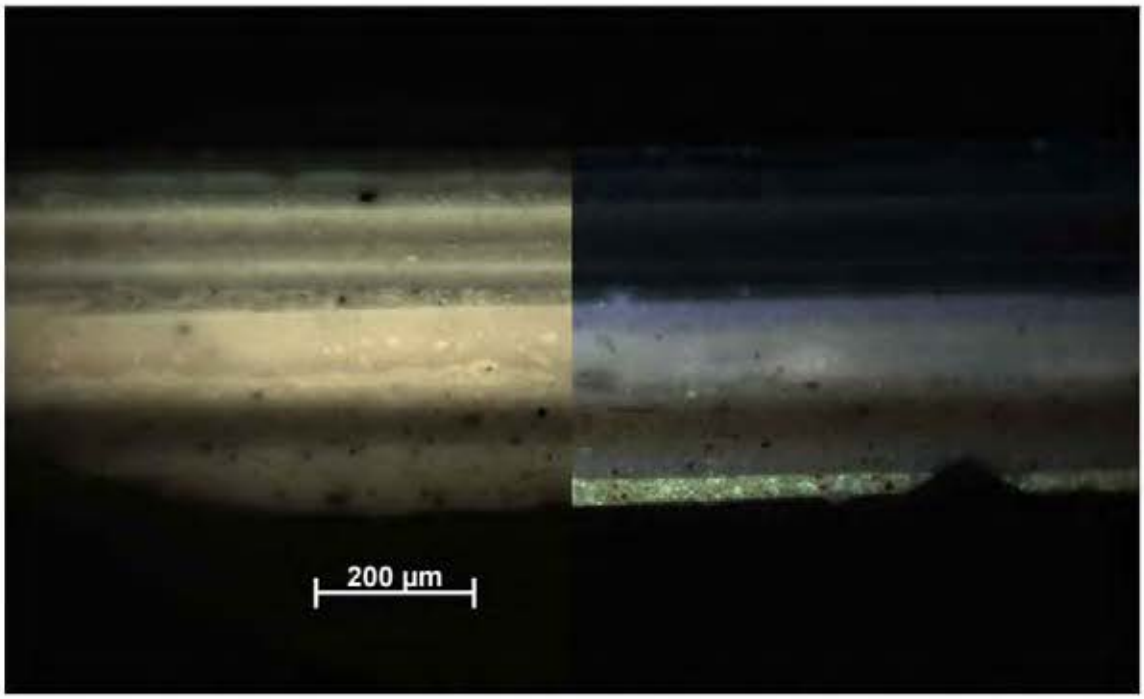

Verfmonster AAG-RJ 27, links met UV filter 3, en rechts met UV filter 2, gefotografeerd bij 100x

Verfmonster AAG-LP24, UV filter 3, gefotografeerd bij 50x

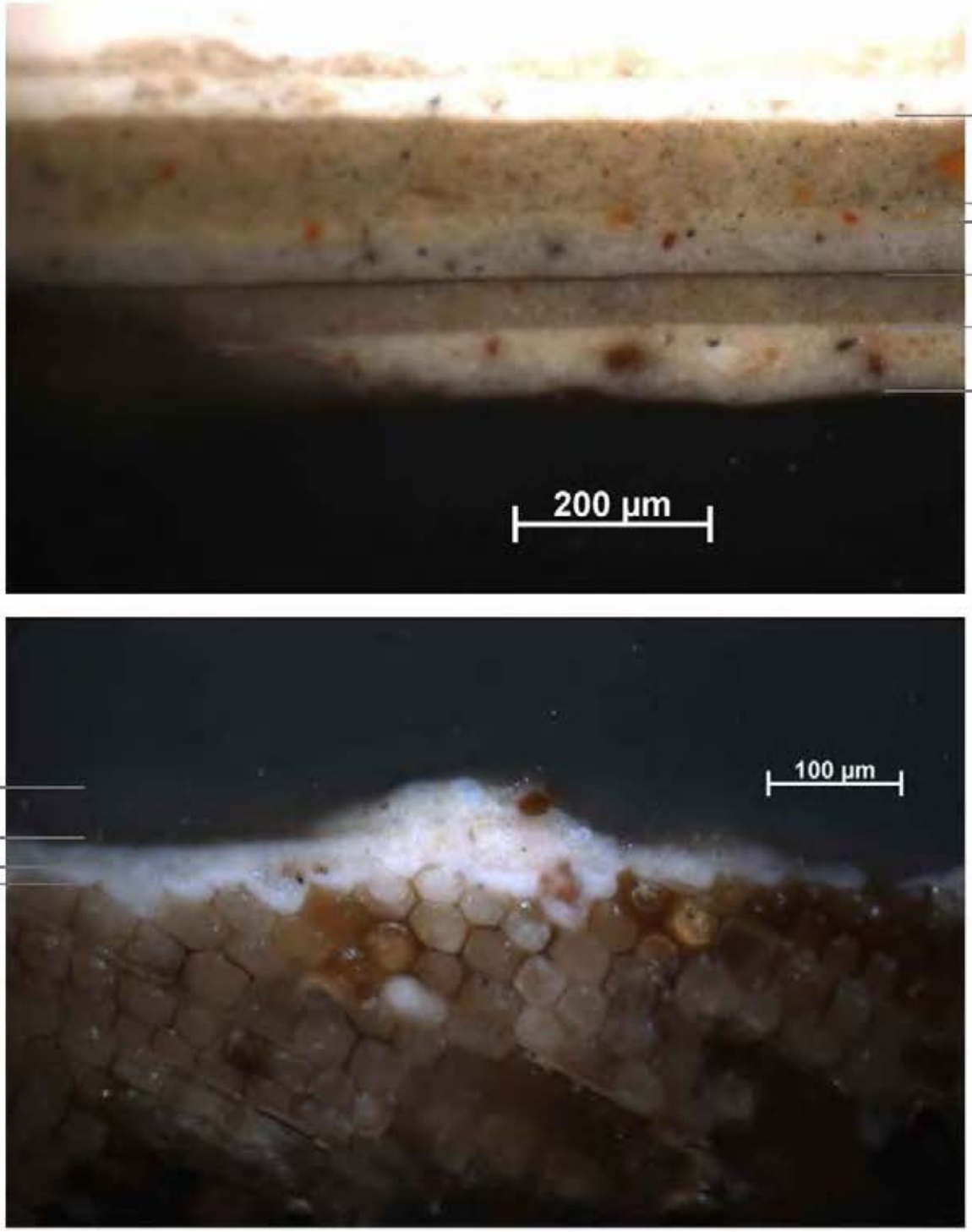

Detail van verfmonster AAG-RJ 27, boven de ondrzijde van het bovenste deel van het verfmonster en onder de overgang naar het hout toe, opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 200 x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP 27

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
	8 etc.			pakket met in totaaal 10 moderne witte verflagen
II	7	lg. & bij LP 10	gelig beige	kleinere en grotere oranje deeltjes enkele zwarte deeltjes
	6	lg 6 bij LP 10	licht gelig beige	meerdere zwarte deeltjes (enkele grotere), enkele grote oranje
	5	lg 5 bij LP 10	licht grijs	meerdere versch zwarte deeltjes en 1 rood deeltje
		vuil	dun zwart	heel dun toplaagje op laag 4
I	4	lg 2 bij LP 10	donker beige	enkele kleine zwarte, witte en oranje kleurige deeltjes
	3	lg 1 bij LP 10	beige	zwarte, oranje en rode pigmentdeeltjes. In UV2 licht zinkwit op.
	2		rossig	fijn wit rossig, met pikkels zwart, bruin en geel
	1		wit	fijn wit deels in houtcellen - is grond
	0	drager		hout

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

De eerste twee afwerkstadi komen helemaal overeen met AAG-LP10. De overgang naar het hout bestaat uit een witte gronlaag en een rossige voorlak. Daarop volgen een beige laag (met relatief veel oranje pigment). De donker beige toplaag is heel fijn van structuur bij LP 10 worden hierin twee sublagen herkent. UIt dit monster wordt duidelijkdat het een homogene verflaag betreft met daarop een vuillaag.
Daarop volgt een tweede afwerkstadium opgebouwd uit een licht grijze gond, een beige voorlak en een gelig beige aflak. De menging in zowel laag 4 als laag 7 van dijn zwart met geeloranje en wit pigment - maakt dat deze laag optisch als een 'groene' verflaag herkent wordt.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** HALLETJE NAM• **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-RJ28**

Locatie: ruimte T1.14, Halletje in het gebied van dienstruimten Paneel van de deur. Genomen bij **Stratigrafie T1.14-LP19.**

Reden: Paneel van de deur in het halletje, het gaat om de opbouw van de eerste houtimitatie. Is deze vergelijkbaar met elders?

Locatie van verfmonster AAG-RJ 27 - Raamkozijn rechterzijde - oude kantoor NAM. Van kozijnprofilering aangeduid met nr. 4. In principe gelijk aan monsterlokatie AAG-LP10

Stratigrafie LP T1.14-LP19, De verfmonster locatie van AAG-RJ 28, het verfmonster voor inbedden gefotografeerd,

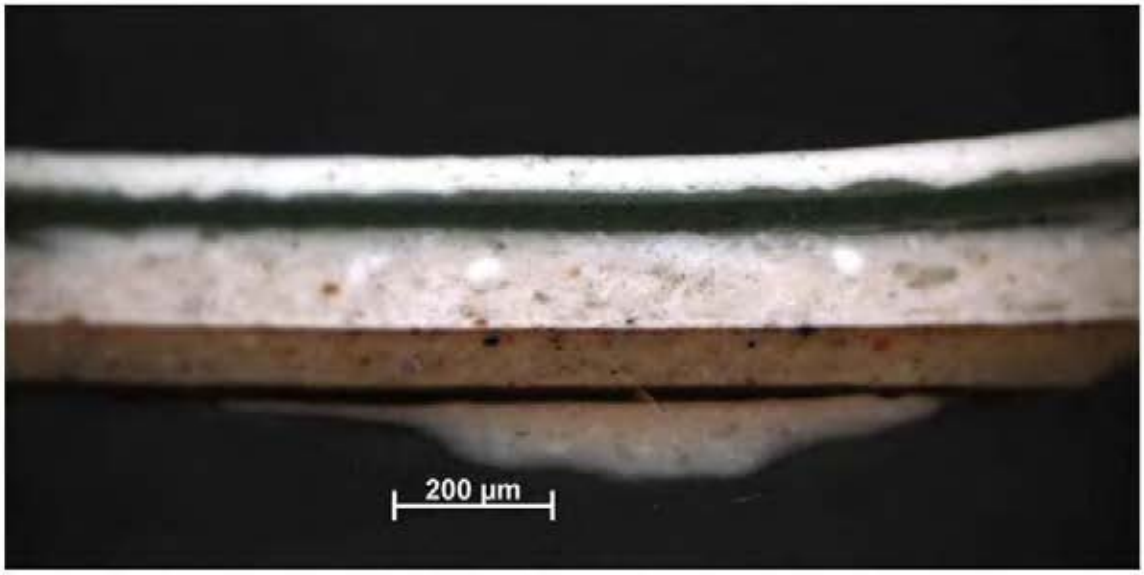

Verfmonster AAG-RJ28, opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 100 x.

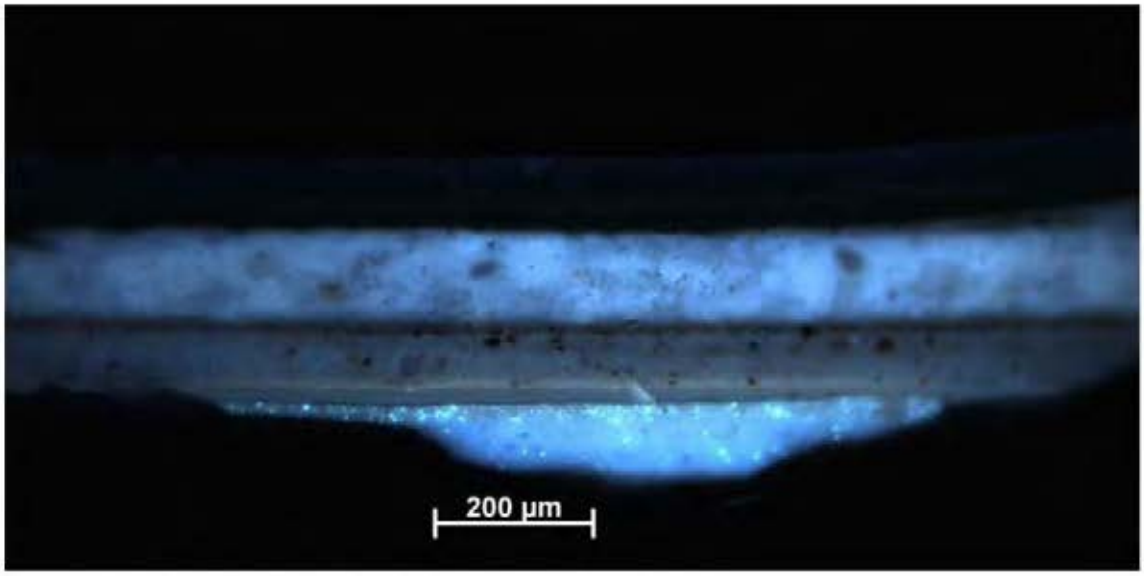

Verfmonster AAG-RJ 28, UV filter 2, gefotografeerd bij 100x

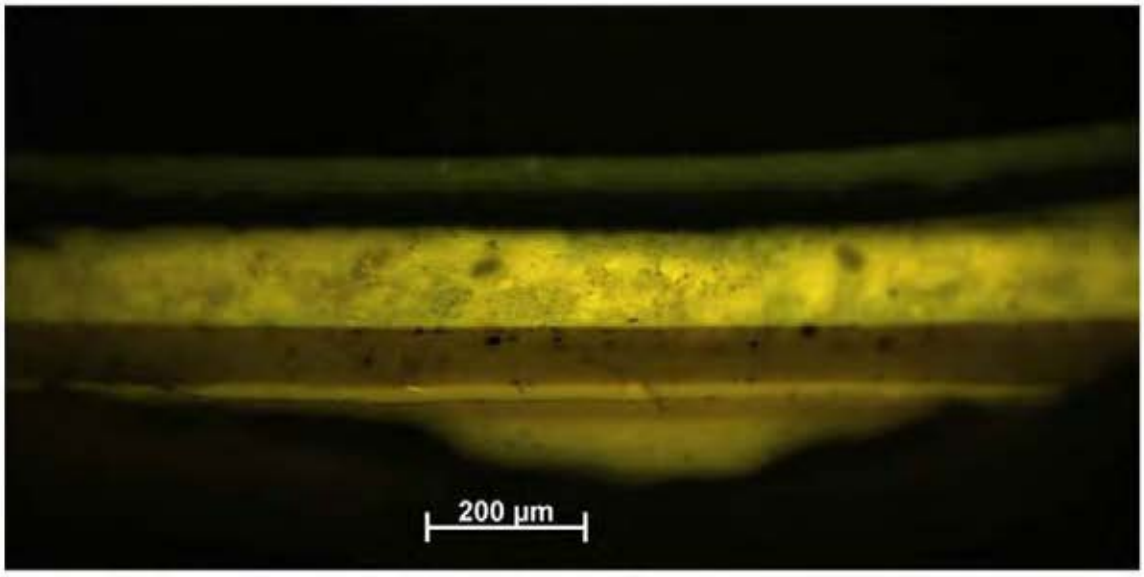

Verfmonster AAG-RJ28, UV filter 3, gefotografeerd bij 100x

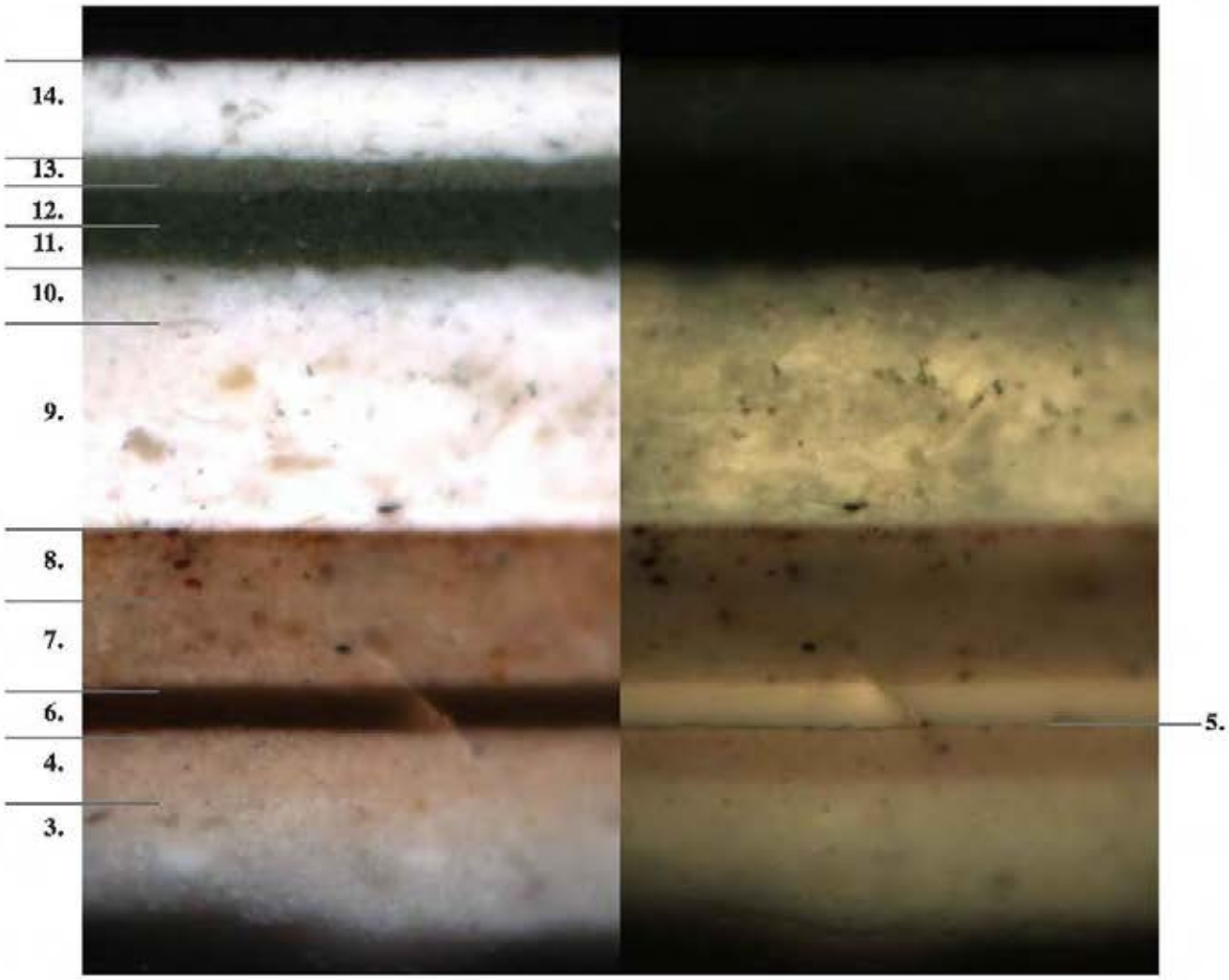

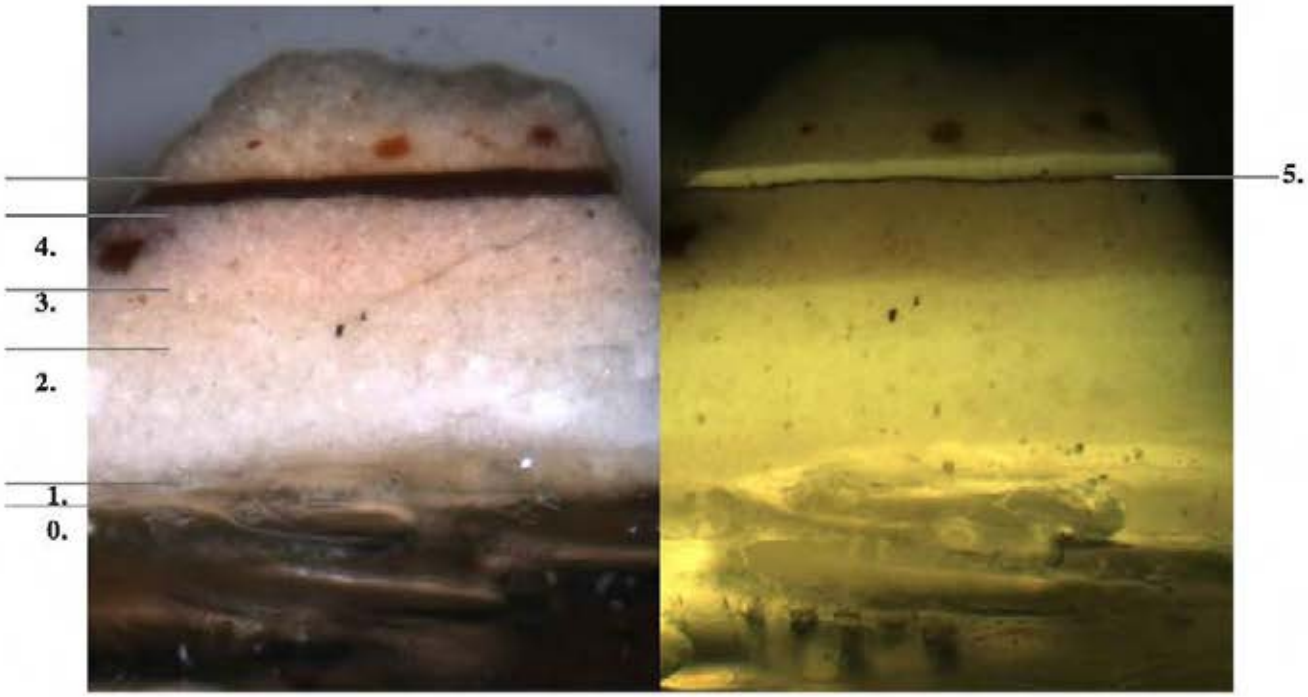

Detail uit verfmonster AAG-RJ28, links onder opvallend gepolariseerd licht, rechts met UV filter 3gefotografeerd bij 100 x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-RJ 28

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
V	14		wit	modern compact
IV	13		lichtgroen	laag is aanbovenzijde onregelmatig - geschuurd? is dus restant
	12		donkergroen	compact
III	11		groen	compact
	10		grijswit	moderne structuur
	9		wit	wolkig - dikke laag - plamuur?
II	8		licht bruin	rood, geel en wit pigment - mgl. iets donkerder toplaagje
	7		licht beige	wit, geel en zwart (mgl 2 sublagen)
	6	vernis	bruin	transparant sterke fluorecentie in UV - vernislaag
I	5	sauslaag	dun zwart	alleen in UV goedzichtbaar - korreltjes pigment
	4		rossig	fijne structuur korreltjes oranje zwart wit - sterke fluo UV2 -zw
I ?	3		licht gelig	compact fijne structuur - korrels zwart en geel en wit - sterke fluo
	2		wit	compact fijne structuur - grond
	1		dun gelig	transparant streke fluorescentie - voorlijming?
	0	drager		hout

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

In totaal zijn hier heel duidelijk vijf of zes afwerkstadia te herkennen. De eerste en oudste houtimitatie toont grote verwantschap met de opbouw van de eerste afwerking elders in het pand. Deze eerste imitatie is in het monster slechts deels aanwezig - in laag 3 is de kemerkende fluorescentie van de eerste afwerkinsfase te herkennen.
De tweede afwerking is opnieuw een houtimitatie - dit zijn lagen 4, 5 en 6.
Daarop volgt een beige afwerking die is opgebouwd uit twee duidelijke lagen waarin ieder in UV evt. twee sublagen te onderscheden zijn.
Laag 9 is een dikke plamuur laag - en toont de overgang naar moderne verven (na medio 1950-1970)

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** GROTE AQUARIUMZAAL • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-RJ29**

Locatie: ruimte1.05, in zuidwest hoek ban de zaal, Genomen bij **Stratigrafie: 1.05 RJ 45**

Reden: Aan de linkerzijde van de westwand is een gat gemaakt waarachter zich de oude doorgang narhet privaat bevindt. Monster is van pancel van de deur er is slechts een afwerkstadium aanwezig. Deze vergelijken met de elders aangetroffen opbouw van het eerste stadium.

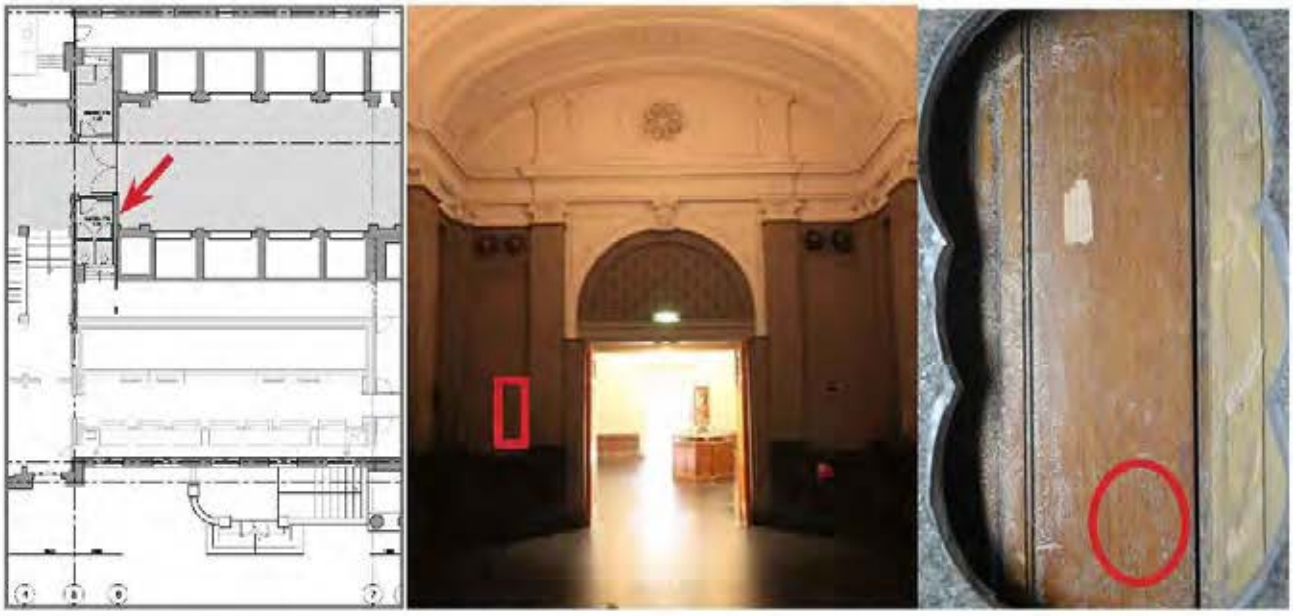

Locatie van verfmonster AAG-RJ 29 - aan de linker zijde van de westwand. In hetn atuursteen is een gat gemaakt, waardoor de oude doorgang naar het secreet in zicht komt, een deur en kozijn

Verfmonster AAG-RJ 29, voor inbedden gefotografeerd, Totaalopname in dwardoorsnede, opvallend gepolariseerd licht bij 25 x gefotografeerd.

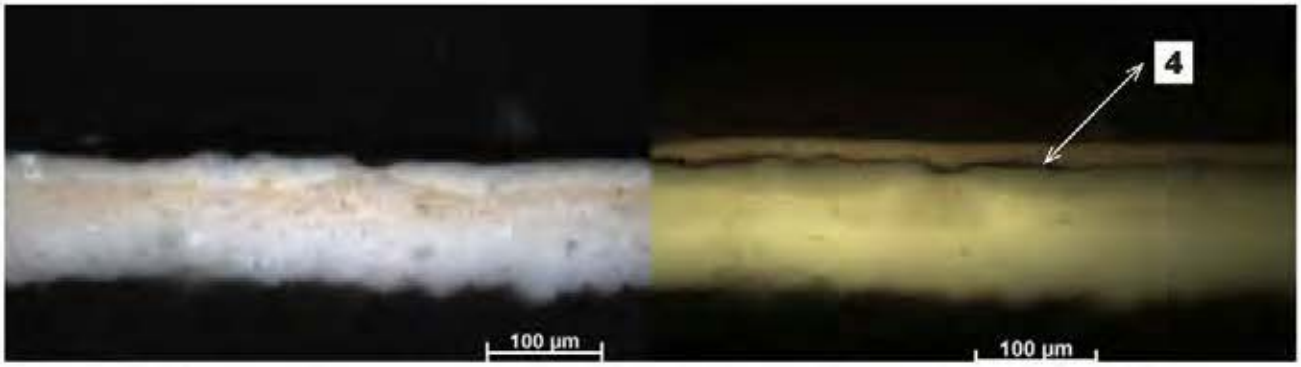

Verfmonster AAG-RJ 29 links opvallend gepolariseerd licht, rechts met UV filter 3, gefotografeerd bij 100 x.

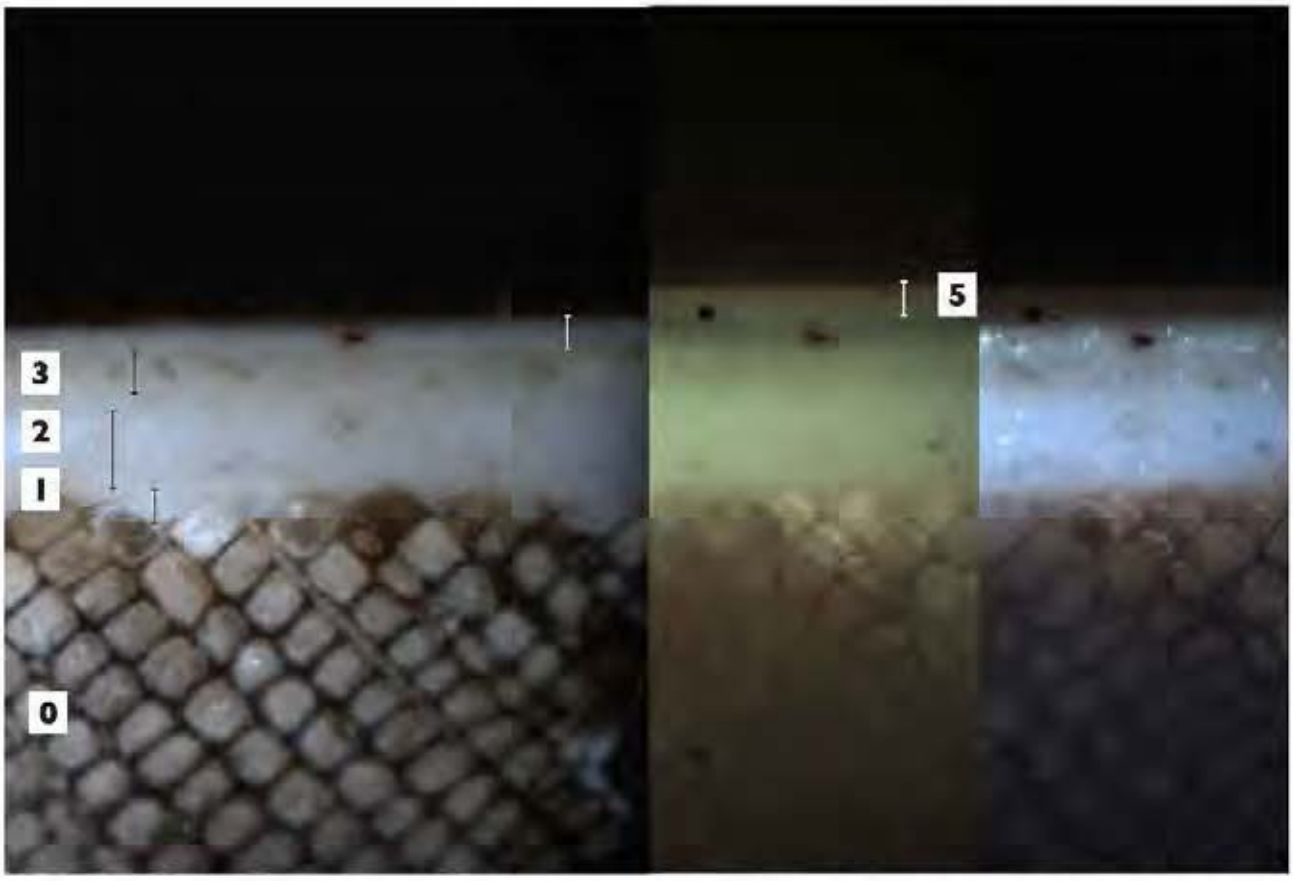

Verfmonster AAG-RJ 29 links opvallend gepolariseerd licht, midden met UV filter 3 en met rechts UV filter 2, gefotografeerd bij 200 x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP 29

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
I	5	vernis	zwart	transparant in UV - melkig - verouderde vernis
	4	saus	licht geel	met pigmentkorrels - tweede stuk toont duidelijk zwart laagje
	3		licht geel	homogeen wit met korrels geel
	2		wit	homogeen compact, sterke fluo in UV 2 -zinkwit, is grondlaag
	1		wit	dun laagje direct op hout
	0	drager		hout

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

Hier is een afwerkstadium aanwezig. Duidelijk is dat toplagen door veroudering gesleten zijn. De vernislaag is 'melkig' in UV dit duidt op een sterk verouderde laag. De kleurlagen tonen iets fletser dan elders (kan ook door opname komen). De opbouw van de houtimitatie is echter identiek aan eerste afwerkstadium op andere lokaties - met name de kenmerkende zinkwit fluorescentie in de grondlaag en aflak - zijn zeer goed te herkennen.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** GROTE AQUARIUMZAAL • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-RJ30**

Locatie: ruimte1.05, in zuidwest hoek van de zaal, Genomen bij **Stratigrafie: 1.05 RJ 45**

Reden: Aan de linkerzijde van de westwand is een gat gemaakt waarachter zich de oude doorgang naar het privaat bevindt. Monster is van **kozijn** van de deur er is slechts een afwerkstadium aanwezig. Deze vergelijken met de elders aangetroffen opbouw van het eerste stadium.

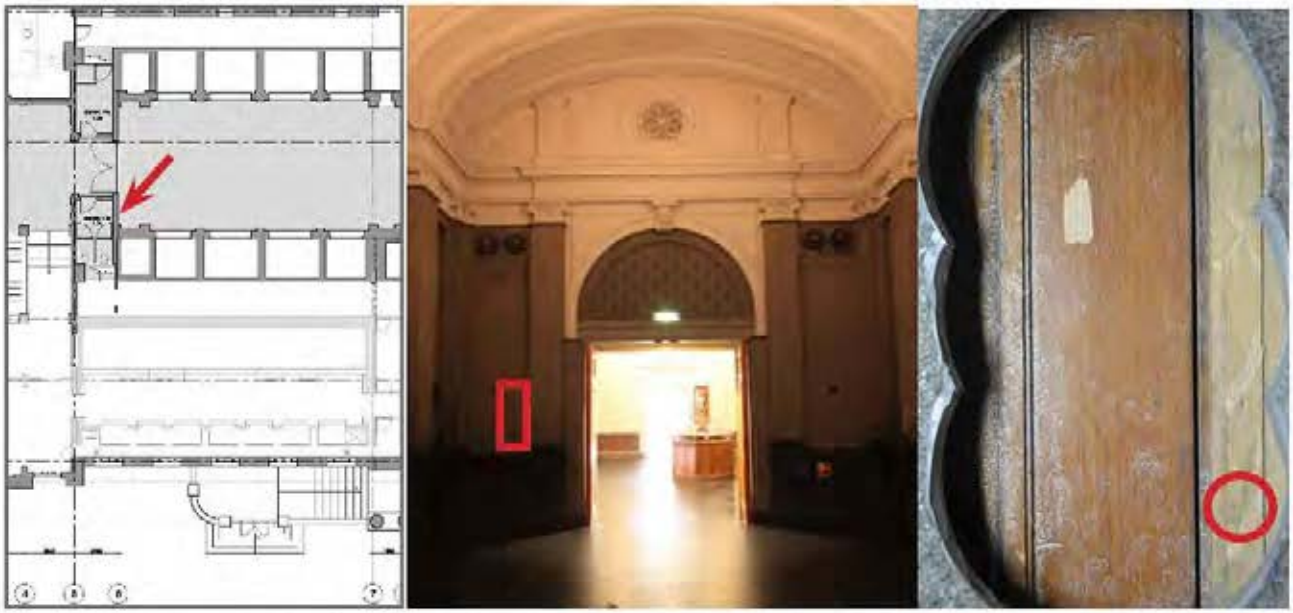

Locatie van verfmonster AAG-RJ 30 - aan de linker zijde van de westwand. In het natuursteen is een gat gemaakt, waardoor de oude doorgang naar het secreet in zicht komt, een deur en kozijn, monster van kozijn genomen.

Verfmonster AAG-RJ 30, voor inbedden gefotografeerd, Totaalopname in dwardoorsnede, opvallend gepolariseerd licht bij 25 x gefotografeerd.

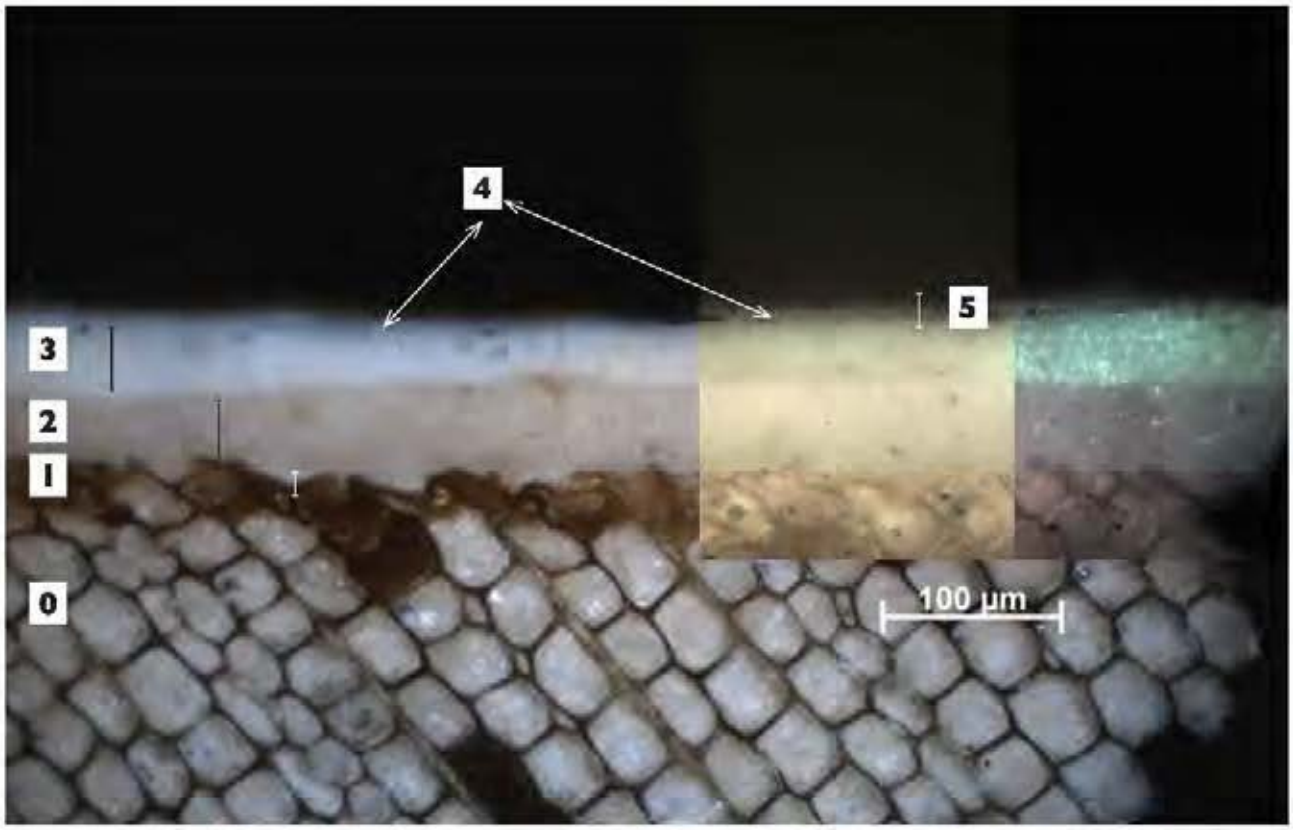

Verfmonster AAG-RJ 30 links opvallend gepolariseerd licht, midden met UV filter 3 en met rechts UV filter 2, gefotografeerd bij 200 x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-LP 30

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
	5		melkig wit	met pigmentkorels (migratie zw?), transparant in UV - melkig -
I	4		dun zwartig	met fijne pigmentkorrels - dit zou de grijze ader kunnen zijn
	3		helder wit	heel sterke fluo in UV2 - zinkwit
	2		licht geel	grijzig homogeen compact, fluo in UV 2 -zinkwit, is grondlaag
	1		wit	dun laagje direct op hout
	0	drager		hout

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

Hier is slechts een afwerkstadium aanwezig. De opbouw is vergelijkbaar met AAG-RJ 29. de aflaklaag is heir echter helder wit in plaats van licht geel (laag 3). Ook in de toplagen zit iets verschil.
Dit heeft te maken met het feit dat hier een marmerimitatie is geschilderd en op de deur een houtimitatie.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** HAL BEGANE GROND • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-RJ 31**

Locatie: ruimte 0.03, in deurkzijn uiterst links in zuidwand, genomen bij **Stratigrafie: 0.03-RJ-15**

Reden: Aan de rechterzijde van het meest linkse kozijn in de zuidwand. Een pakket witten (en groen) met daaronder een houtimitatie, het gaat om de opbouw van deze houtimitatie.

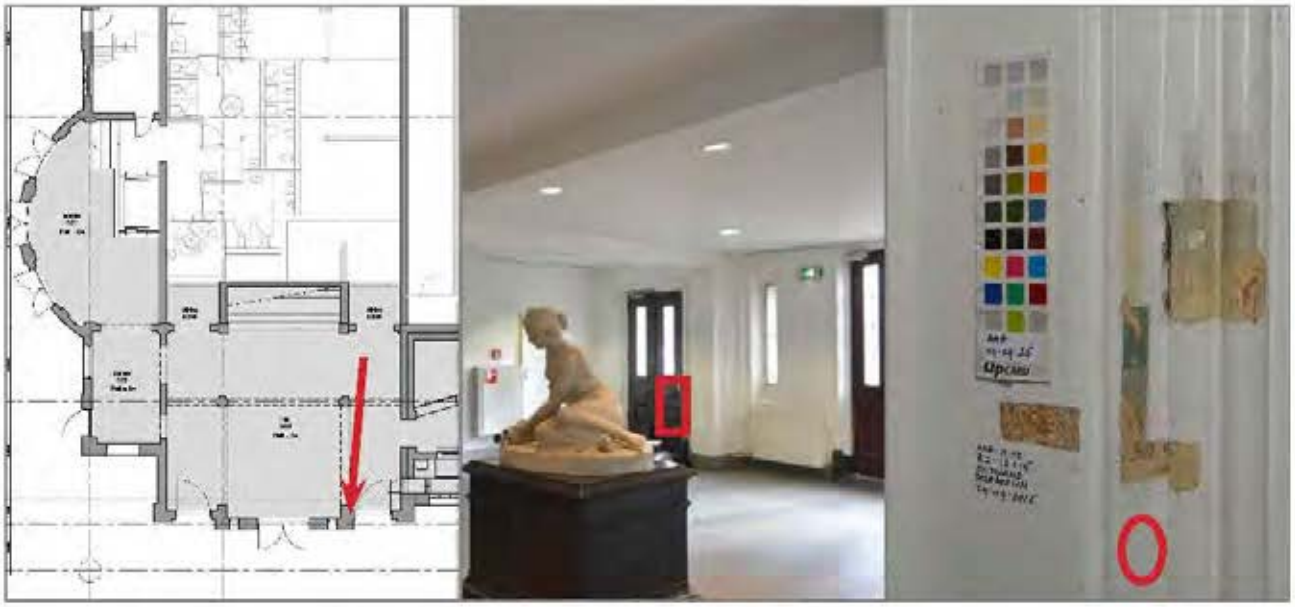

Locatie van verfmonster AAG-RJ 31 - aan de rechter zijde van het deurkozijn,van de deur het meest links in de hal op de begane grond.

Het verfmonster AAG-RJ 31 voor inbedden gefotografeerd, de verfdwardoorsnede met opvallend gepolariseerd licht gefotografeerd bij 25 x

Verfmonster AAG-RJ 31, opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 100 x.

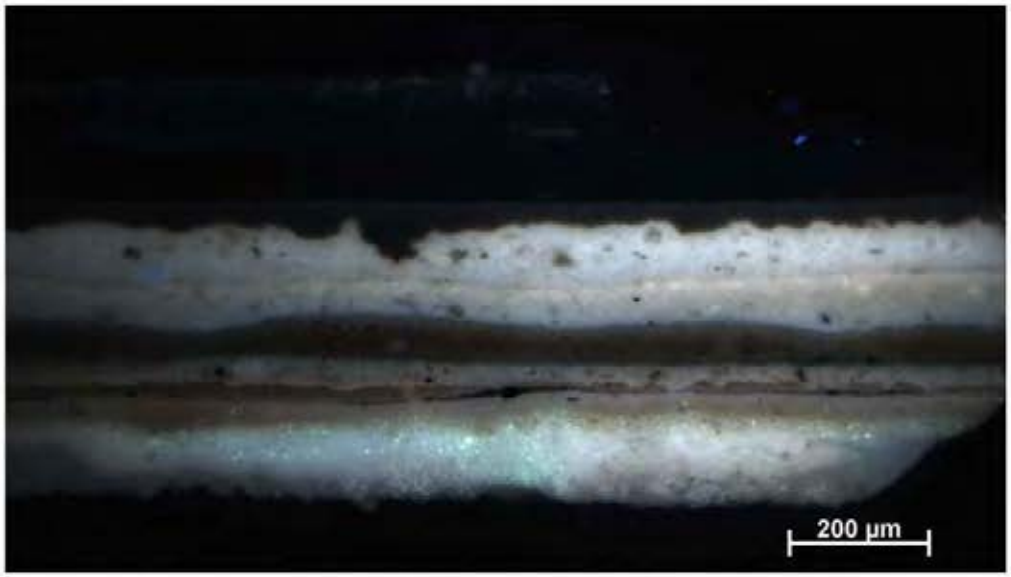

Verfmonster AAG-RJ 31, UV filter 2, gefotografeerd bij 100x

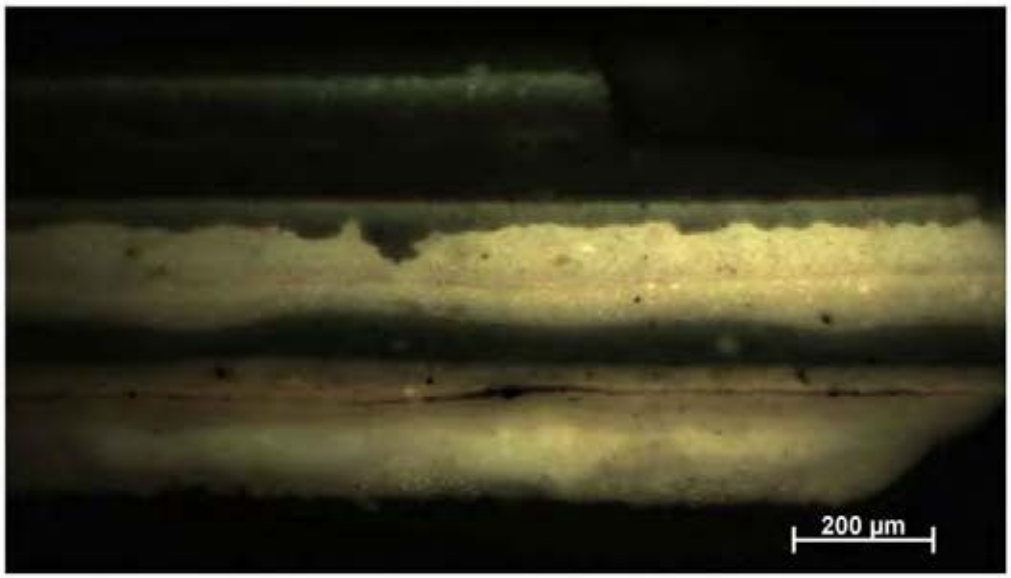

Verfmonster AAG-RJ 31, UV filter 3, gefotografeerd bij 100x

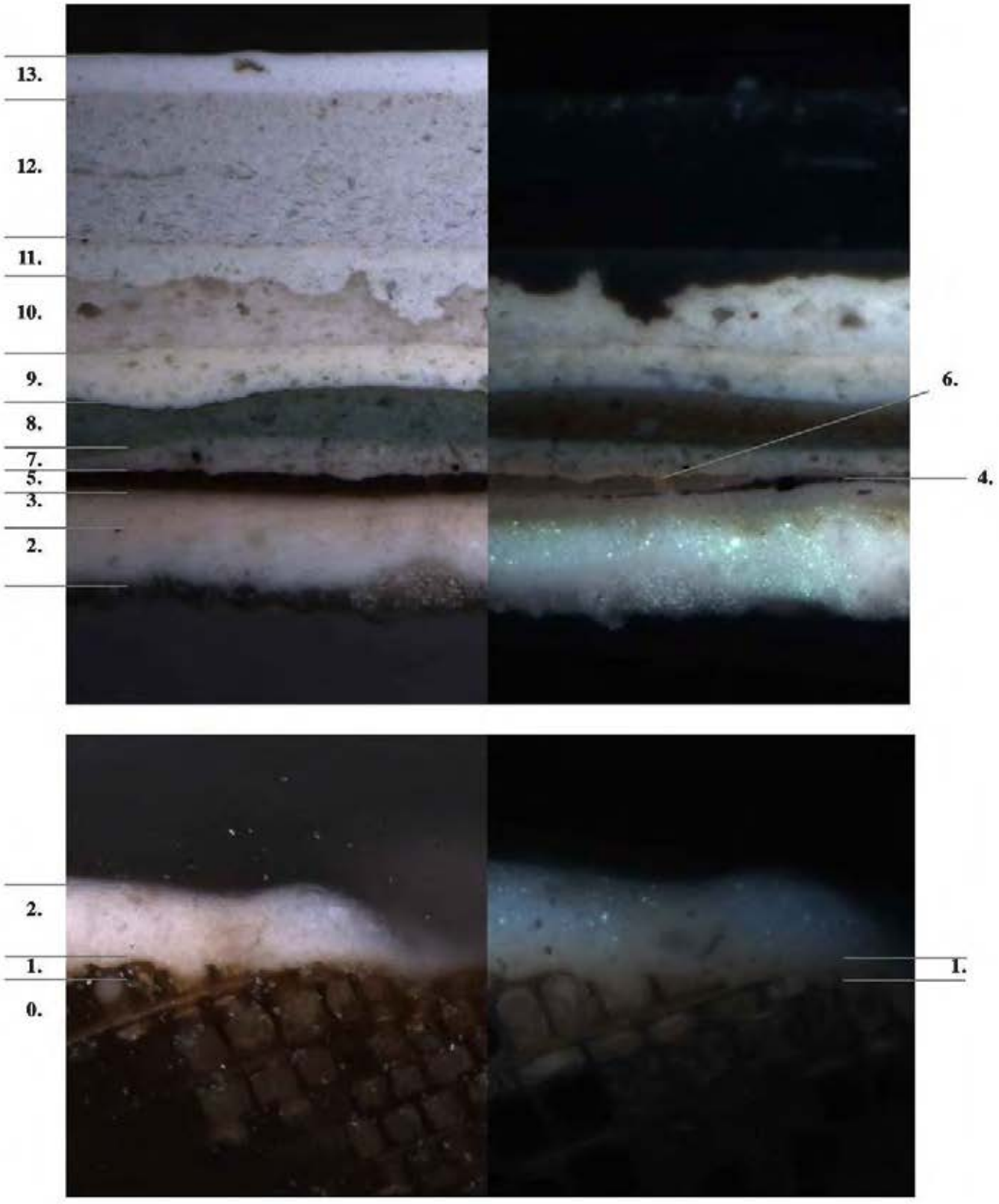

Details uit verfmonster AAG-RJ 31, links met opvallend gepolariseerd licht, en rechts met UV filter 2, gefotografeerd bij 100 x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-RJ 31

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
VIII	13		wit	fijne matrix modern
VII	12		grijs	heel dik - meerdere sublagen - modern
VI	11		wit	compact homogeen modern
V	10		beige	restant van weggeschuurde verflaag
		vuil	dun bruin	heel dun toplaagje van 9
IV	9		beigewit	modern - twee sublagen -
III	8		groen	fijne matrix - korrels zwart
	7		grijs	fijne matrix - korreltjes zwart en wit
II ?	6		rossig	dun toplaagje - sterke fluo in UV - restant ?
	5	vernis	donkerbruin	transparant en fluorescentie - is vernislaag
	4		dun zwart	alleen zichtbaar in UV sauslaag
I	3		rossig	korrels geel en zwart (zinkwit fluo)
	2		licht geel	compact - zinkwit fluo in UV2
	1		licht geel	dun homogeen laagje - direct op hout
	0	drager		hout

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

De eerste fase met houtimitatie is identiek qua opbouw met de elders aangetroffen eerste houtimitatie. Kenmerkend is het sterk fluorescerenmde zinkwit in de grondlagen (fase I).
Het rossige transparante tussenlaagje is onduidelijk, dit is waarschijnlijk een restant van een afwerking.

De groene afwerking is al modern en correspondeert met het groen zoals dat elders o.a. in T1.14 (verfmonster AAG-LP) is aangetroffen.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** HAL BEGANE GROND • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-RJ 32**

Locatie: ruimte 0.03, in deurkozijn uiterst links in zuidwand, genomen bij **Stratigrafie: 0.03-RJ-16**

Reden: Aan de rechterzijde van het meest linkse kozijn in de zuidwand. Een pakket witten (en groen) met daaronder een dunne grijzige afwerking, zou dit eenmarmerimiatatie kunnenzijn? vergelijk met monster AAG RJ 30.

Locatie van verfmonster AAG-RJ 32 - aan de rechter zijde van het deurkozijn,van de deur het meest links in de hal op de begane grond.

Het verfmonster AAG-RJ 32 voor inbedden gefotografeerd, de verfdwardoorsnede met opvallend gepolariseerd licht gefotografeerd bij 25 x

Verfmonster AAG-RJ 32, opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 100 x.

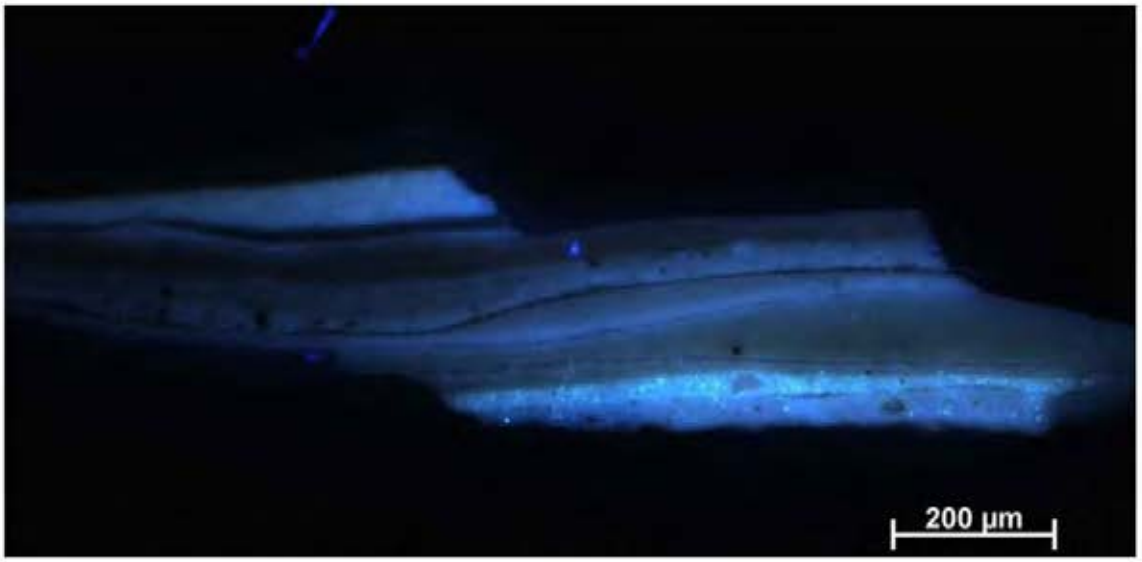

Verfmonster AAG-RJ 32, UV filter 2, gefotografeerd bij 100x

Verfmonster AAG-RJ 32, UV filter 3, gefotografeerd bij 100x

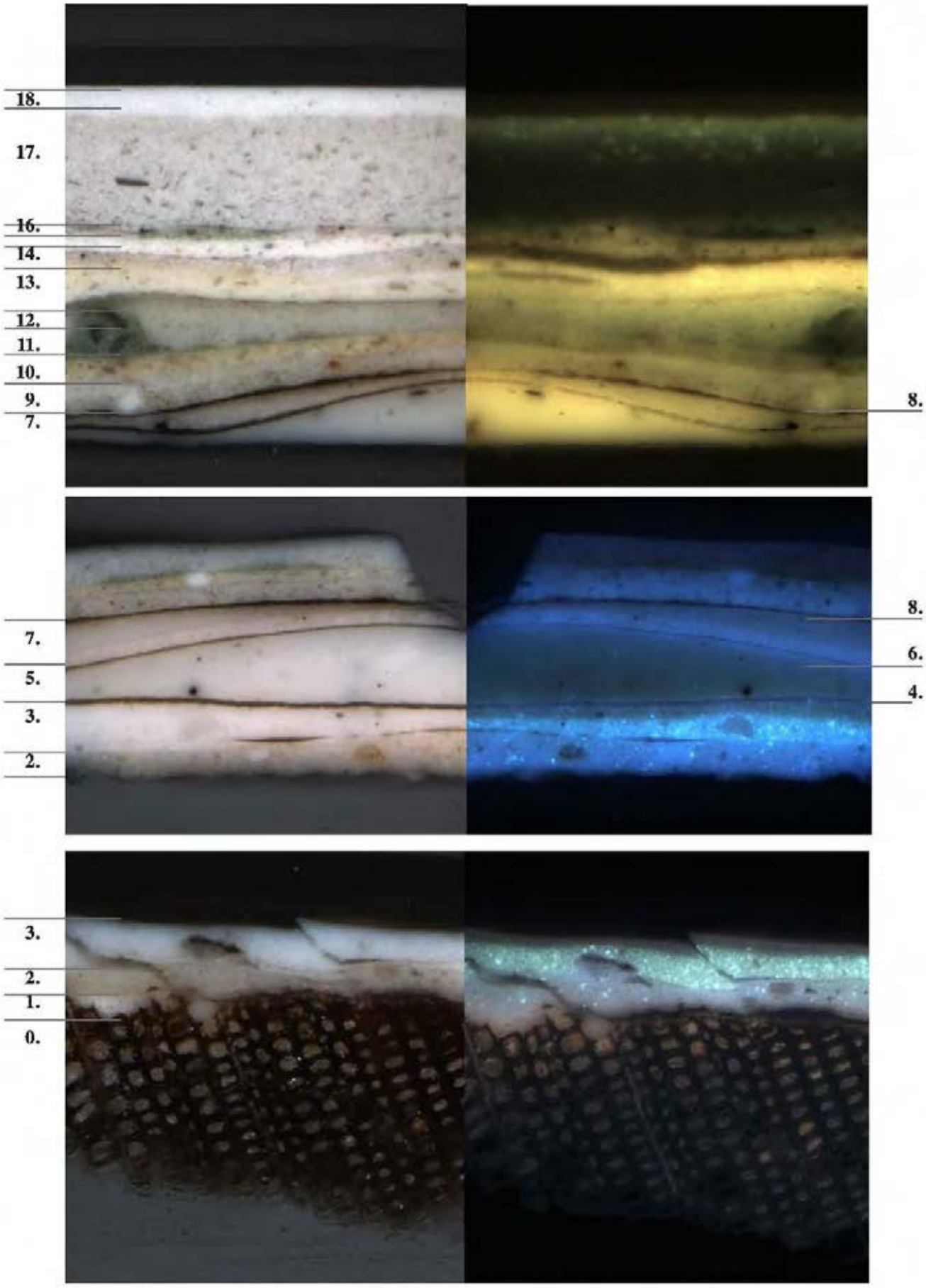

Details uit verfmonster AAG-RJ 32, links met opvallend gepolariseerd licht, en rechtsboven met UV filter 3 en rechtsonder met UV filter 2, gefotografeerd bij 100 x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-RJ32

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
XI	18		wit	helder homogeenwit
X	17		grijs	heel dik - moderne structuur
IX	16		groen	restant? van weggeschuurde laag.
	15		helder wit	heel dun tussenlaagje - modern
VIII	14		grijs	
VII	13		licht geel	
VI	12		grijs	
V	11		restant groen	
IV	10		lichtgeel	moderne structuur
	9		grijs	twee sublaagjes homogeen grijs
III	8		donkerbuin	mogelijk een vuil laag? of een gepigmenteerde laag?
	7		fijn grijzig	twee sublaagjes grijs en geel eronder
II	6		donkerbuin	zwart in UV - toplaagje
	5		helder wit	pikkels zwart, geel
I	4		donkerbruin	transparant in UV - vernislaagje
	3		fijn wit	puntje zwart en geel -
	2		licht geel	korrels geel, wit
	1		wit	fijn homogeen in hout = grond
	0	drager		hout

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

De eerste fase laat de karakteristiek opbouw zien - die vaker in het gebouw is terug gevonden. Bij de voorlaklagen zis veel zinkwit aanwezig.
De slotlaag van de eerste afwerking is wit met daarop een vernis (pigment?) laagje. Hiermee toont het verwantschap met monster AAg-RJ30, van de marmerimitatie op het deurkozijn. Het lijkt dus aannemlijkdat hier inderdaad als eerste afwerking een maremrimitatie aanwezig is geweest.
Opvallend is dat fase II en III eenherhaling lijken van fase I.
Vanaf fase IV (laag 9) zijn enkel moderen verflagen aanwezig (waarschijnlijk allemaal na 1950)
Hierin zijn witten, grijzen en groenen te herkennen die ook elders zijn aangetroffen.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** HAL BEGANE GROND • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-RJ 33**

Locatie: ruimte 0.05, deur in het midden van de bendenvestibule aan de linkerijde van de regel. De deur ligt op het zuiden.

Reden: Vraag is wat de oudste afwerking op de deuren van het gebouw is. Op de meeste plaatsen is de deur kaalgemaakt, hier is nog een verflagenpakket aanwezig. Overgang van hout, naar beits naar groen.

Locatie van verfmonster AAG-RJ 33 - Van de linker deur in de beneden vestibule

Het verfmonster AAG-RJ 33 voor inbedden gefotografeerd, de verfdwardoorsnede met opvallend gepolariseerd licht gefotografeerd bij 100 x

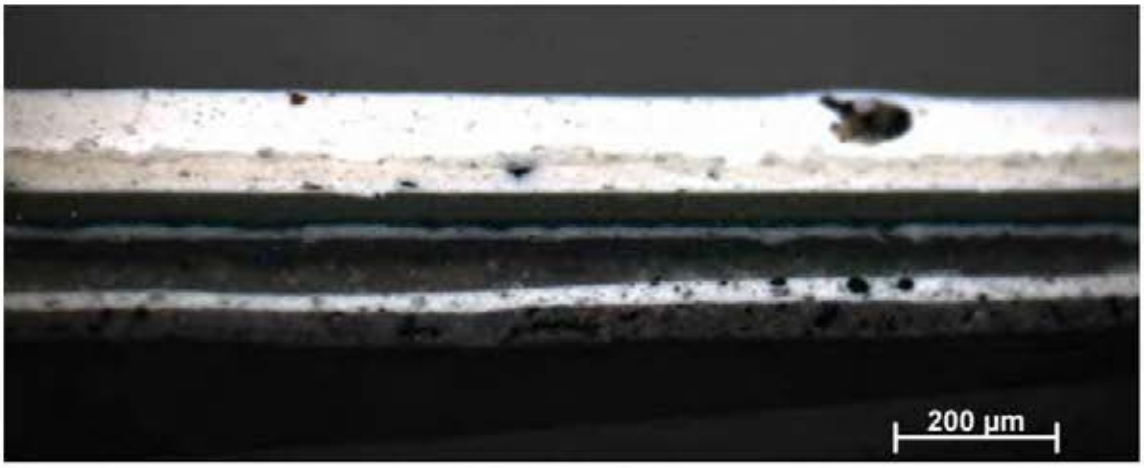

Verfmonster AAG-RJ 33, opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 100 x.

Verfmonster AAG-RJ 33, UV filter 2, gefotografeerd bij 100x

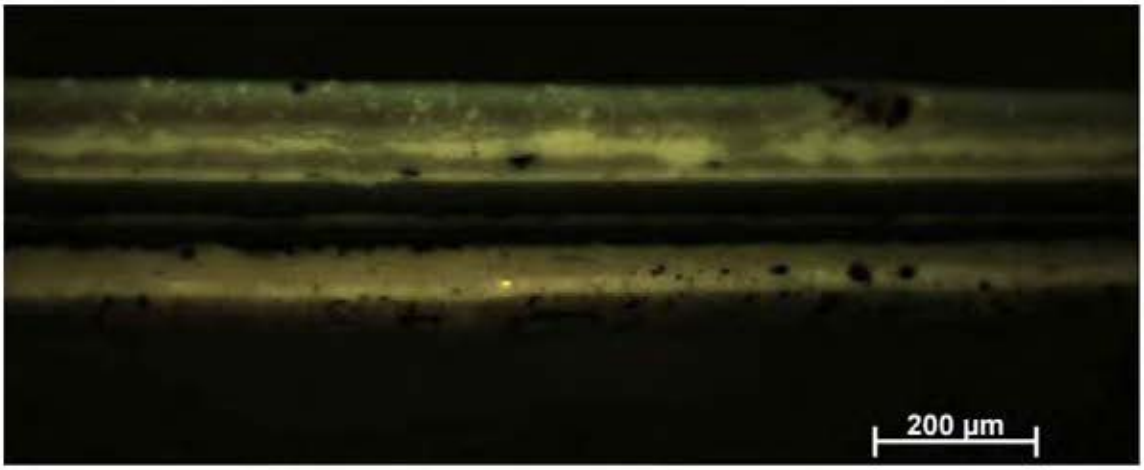

Verfmonster AAG-RJ 33, UV filter 3, gefotografeerd bij 100x

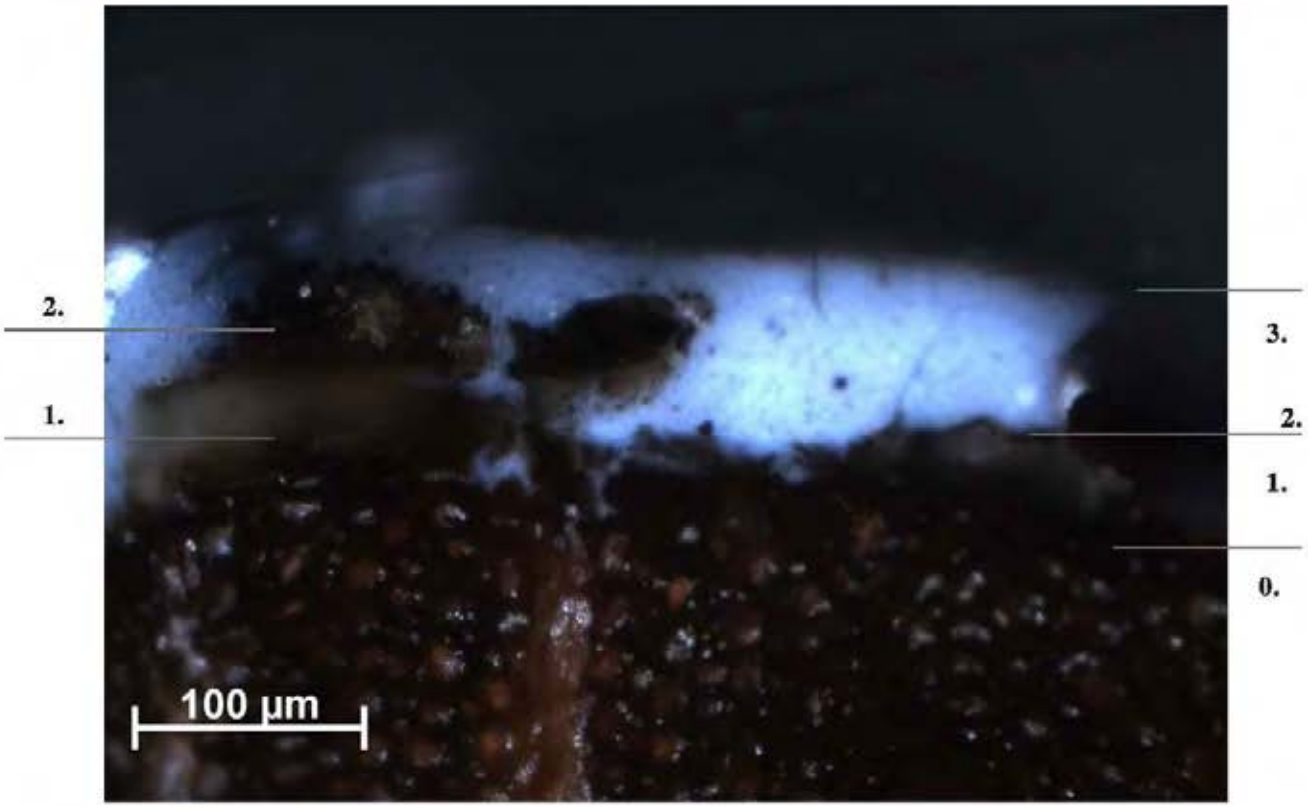

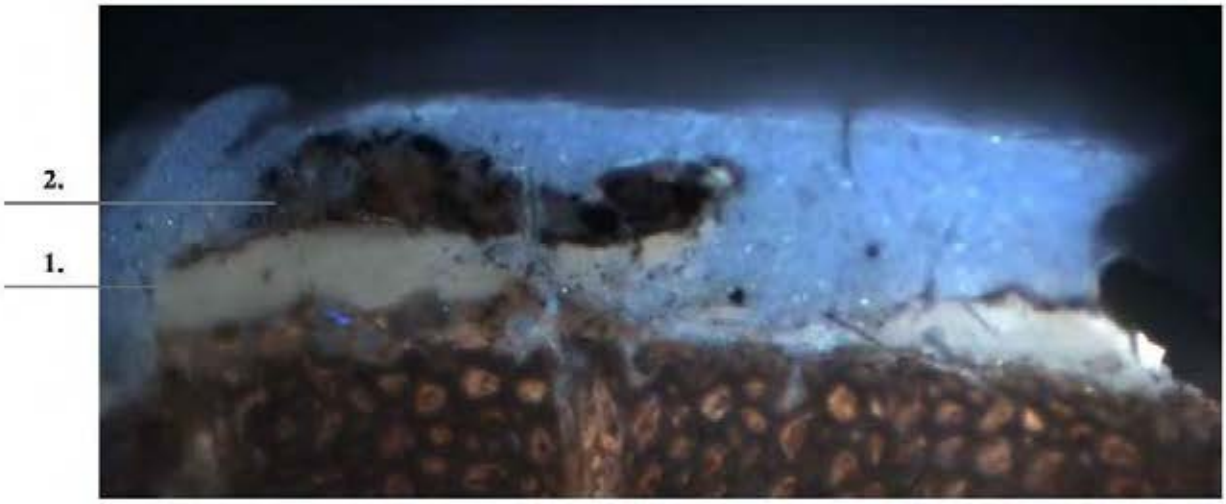

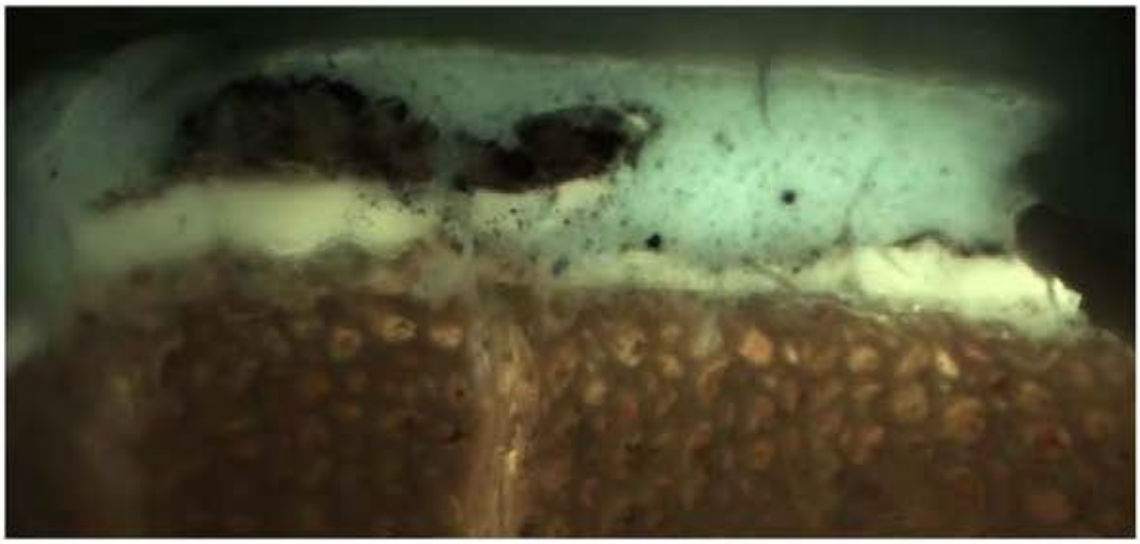

Aansluiting op hout verfmonster AAG-RJ 33, boven met opvallend gepolariseerd licht, onder met UV filter 3 en midden met UV filter 2, gefotografeerd bij 200 x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-RJ 33

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
	etc		wit en grijs	pakket van 10 moderne verflagen
	3		helder wit	helder wit - fijne structuur - UV zinkwit in puntjes
	2		zwartig	dun rommelig - pigemntdeeltjes - vuil of getinte saus (beitslaag?)
	1		grijzig	Heel helder in UV - transparant - vernislaag?
	0	drager		hout

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

Op het hout is duidelijk als eerste een sterk fluoriscerende laag aanwezig. Dit kaneen vernis of beitslaag zijn. Daarop is een afzetting van vuil of pigment aanwezig.
De eerste overschildering is wit van kleur en bevat zinkwit. De fluorescentie is echter anders dan elders bij de eerste afwerking is aangetroffen, daar zijn het echt klontjes en hier slechts spikkeltjes - dit is dus een tweede (of latere?) fase.
In het verflagenpakket volgen enkel moderne witte en grijze verflagen.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** BOVENVESTIBULE • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-RJ 34**

Locatie: ruimte T 1.05, Deurstel aan de linkerijde van de ruimte. Monster van de bossing van het paneel, van de linkerdeur. Bij stratigarfie:. **T1.05-LP.17**

Reden: Vraag is wat de oudste afwerking op de deuren van het gebouw is. Op de meeste plaatsen is de deur kaalgemaakt, hier is nog een verflagenpakket aanwezig. Overgang van hout, naarverflagen. Wat is de donkere bruine laag?

Het verfmonster AAG-RJ 33 voor inbedden gefotografeerd, de verfdwardoorsnede met opvallend gepolariseerd licht gefotografeerd bij 50x

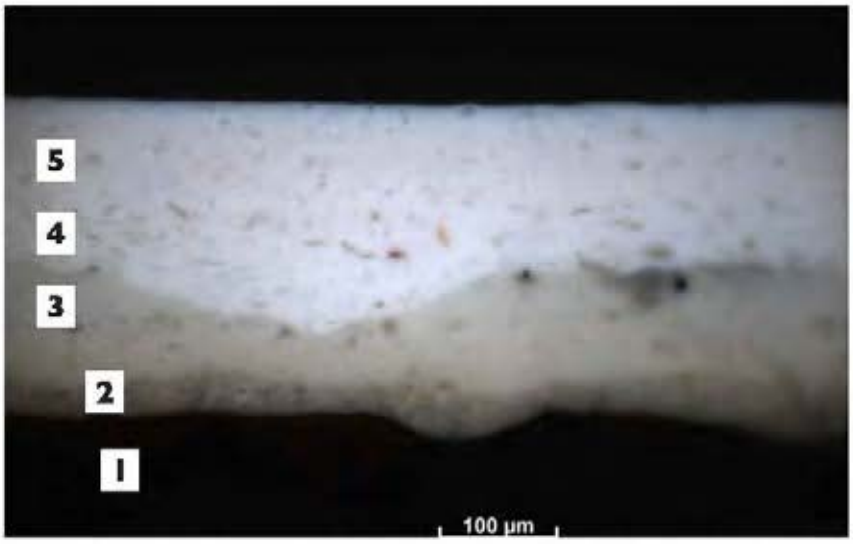

Verfmonster AAG-RJ 32, opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 200 x.

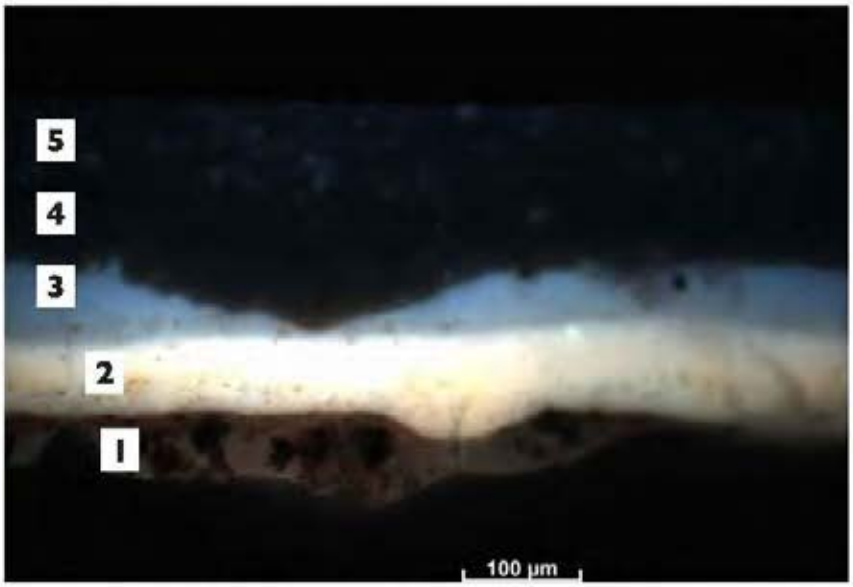

Verfmonster AAG-RJ 32, UV filter 2, gefotografeerd bij 200x

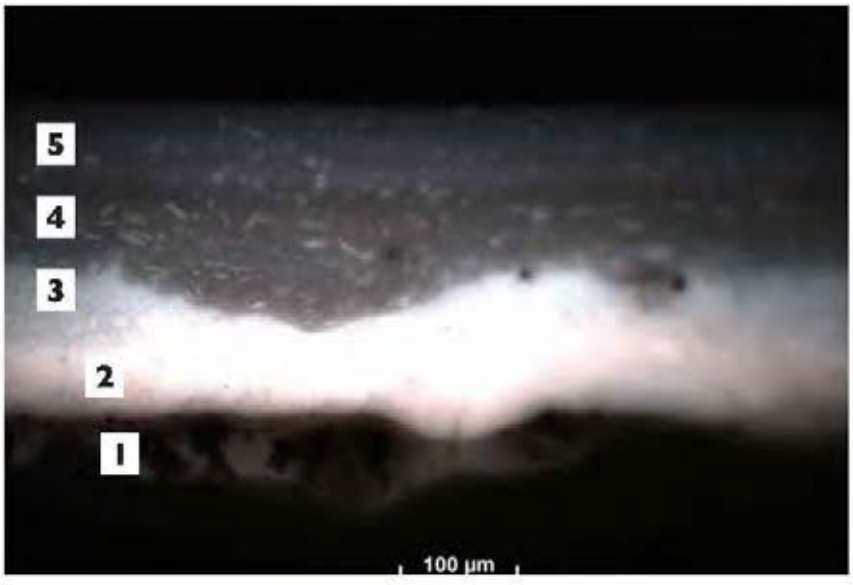

Verfmonster AAG-RJ 32, UV filter 3, gefotografeerd bij 200x

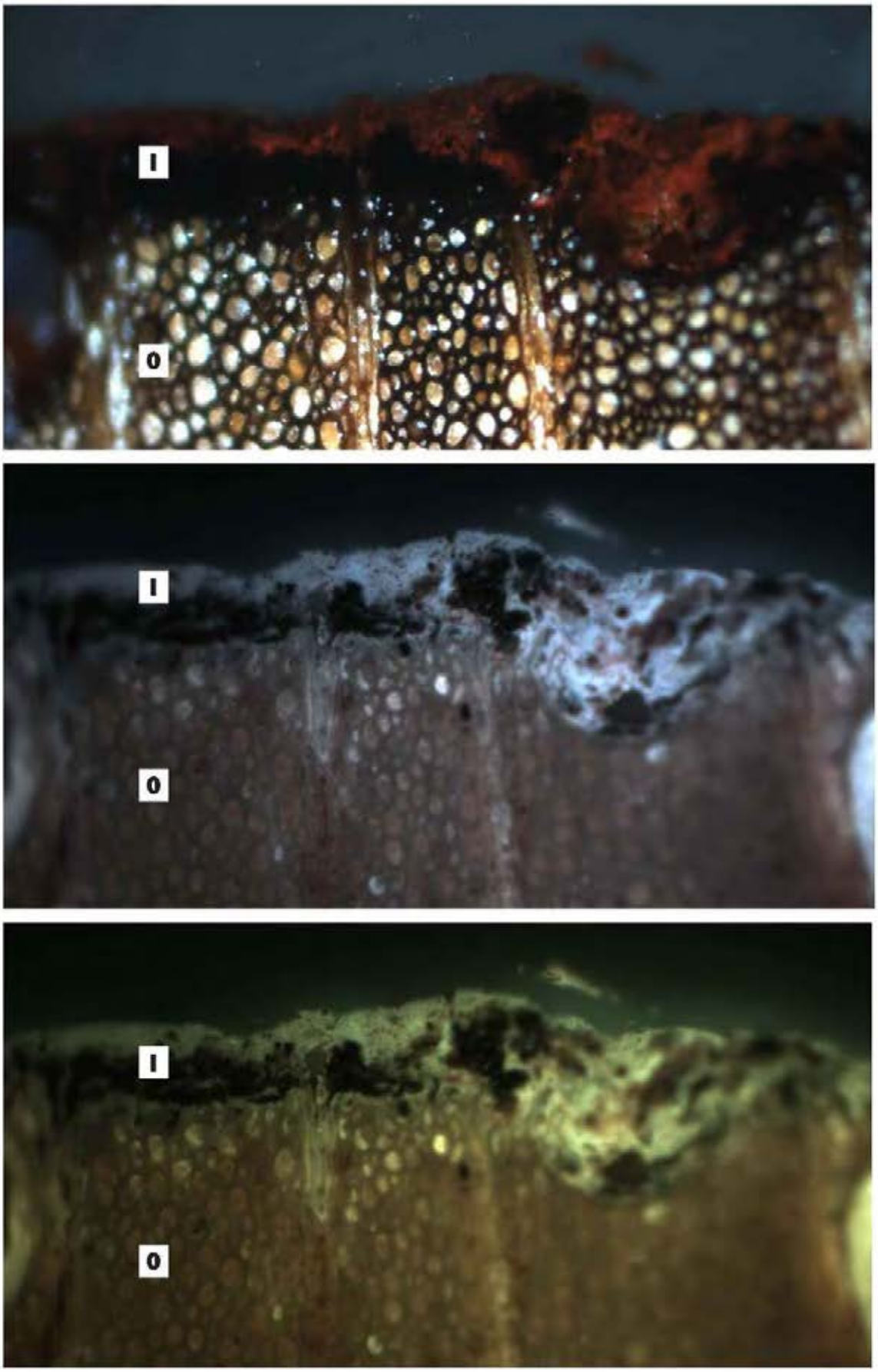

Aansluiting op hout verfmonster AAG-RJ 34, boven met opvallend gepolariseerd licht, onder met UV filter 3 en midden met UV filter 2, gefotografeerd bij 200 x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-RJ 34

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
	5		wit	modern
	4		wit	modern
	3		beige	moderne verflaag - afgeschuurd (hap eruit)
	2		grijzig	moderne verflaag
	1		roodbruin	rommelige laag - fluorescentie en pigment door elkaar
	0	drager		hout

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

Op het hout isis een heel rommelige laag aanwezig. Pigmenten en een vernis lijken door elkaar gedraaid te zijn (zou dit het effect van afbijt op een verflaag zijn?). Duidelijk is dat dit een restant betreft van een transparante donkere bruin-rode afwerking. daarop bevinden zich een pakket van 4 moderne wit/beige/grijze verflagen.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** BOVENVESTIBULE • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-RJ 35**

Locatie: T1.05, bovenvestibule. Kozijn naast de deur. Genomen bij **Stratigrafie T1.05-LP.**

Reden: Is breed kozijn met donkere houtimitatie op lichte grond, opbouw is anders dan bij de deur.vergelijk met verf-monster RJ 34. Wat was de eerste afwerking op de deur en het kozijn?

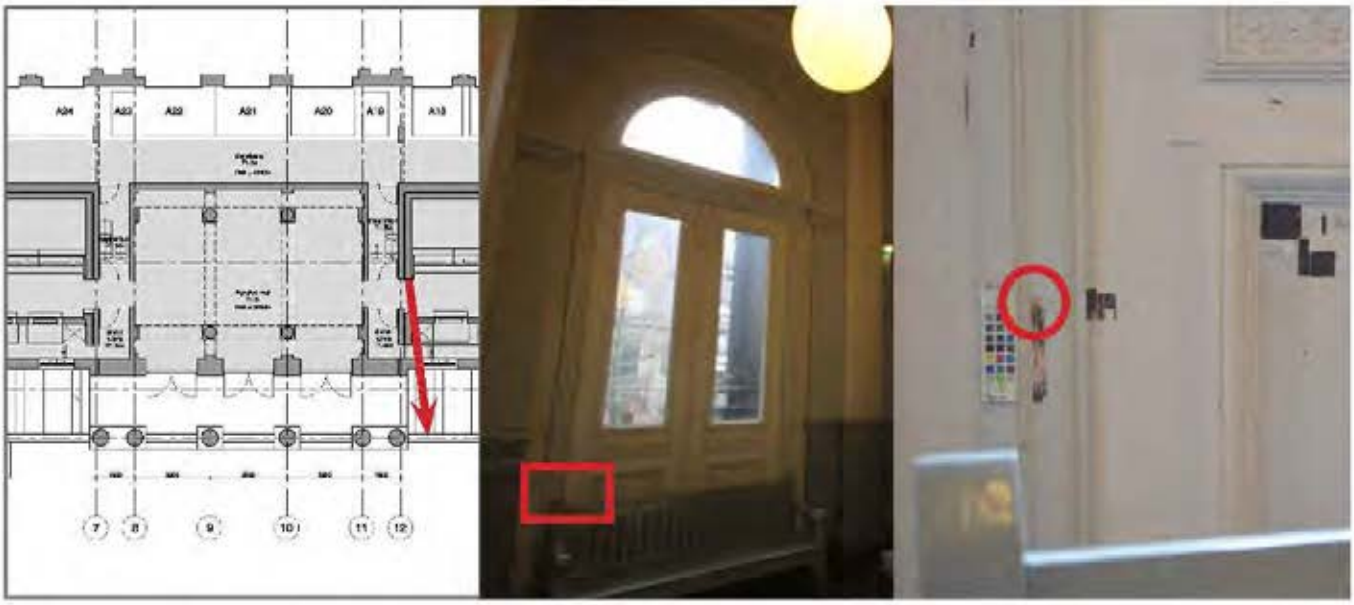

Locatie van verfmonster AAG-RJ35, linkerstijl van het kozijn van de meest linkse deur.

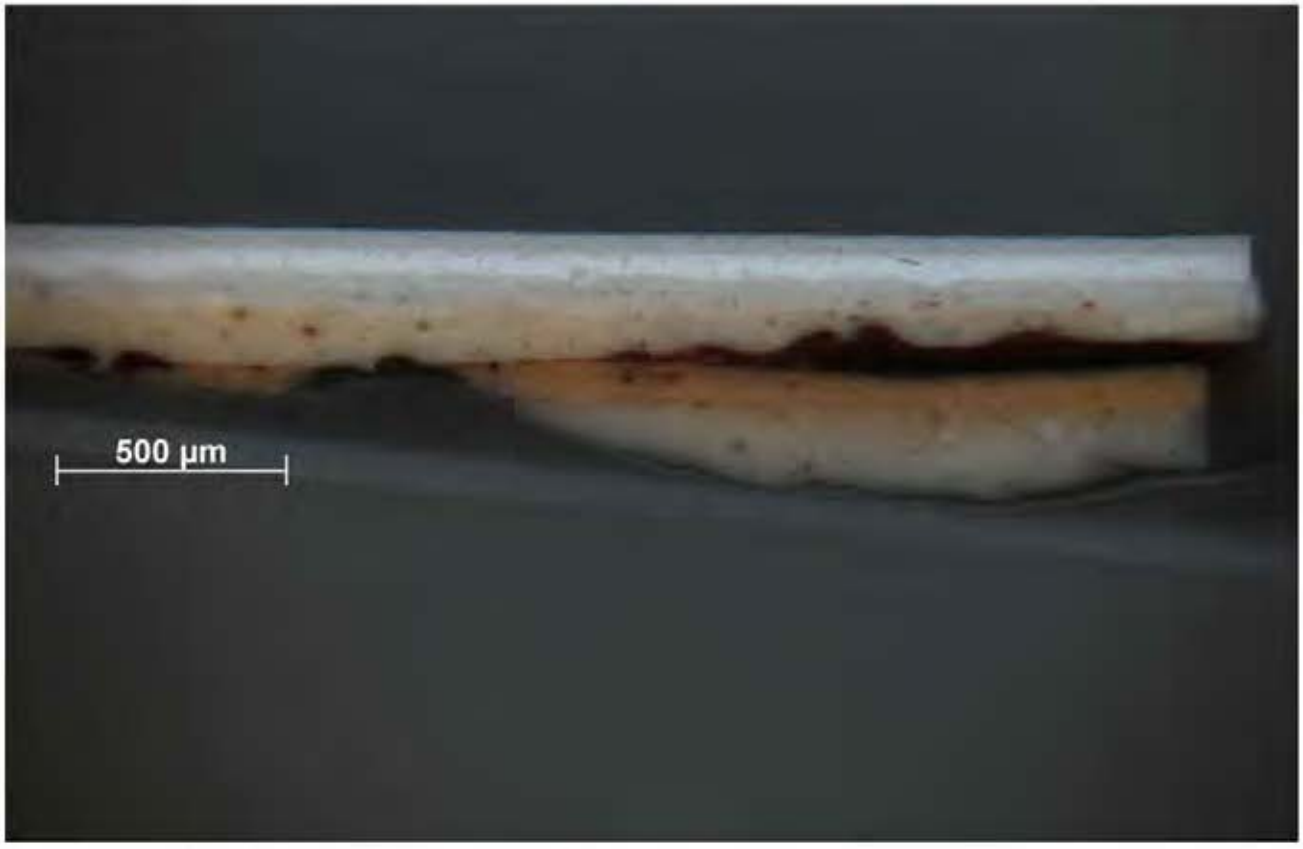

Verfmonster AAG-RJ35, opvallend gepolariseerd licht, 50 x vergroot.

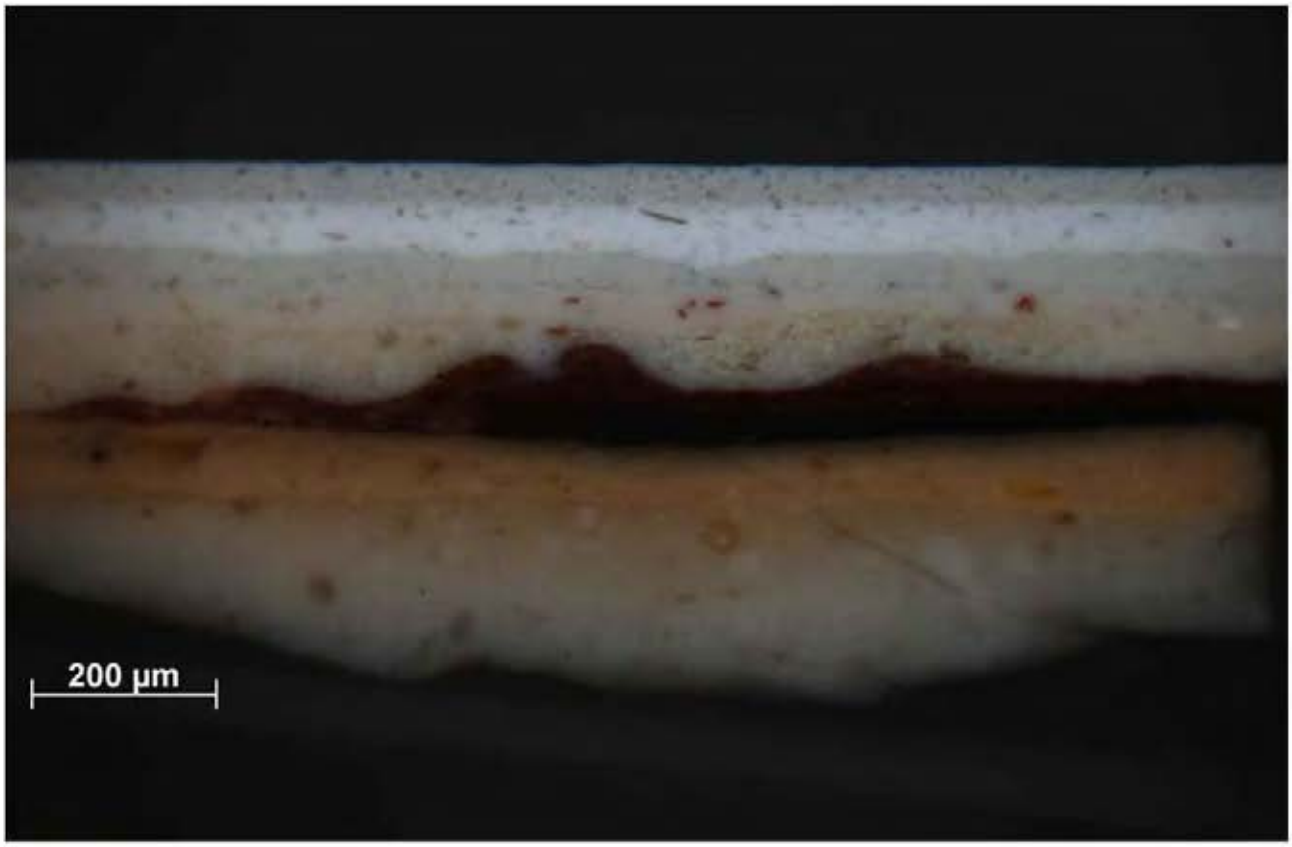

Verfmonster AAG-RJ35, opvallend gepolariseerd licht, 100 x vergroot.

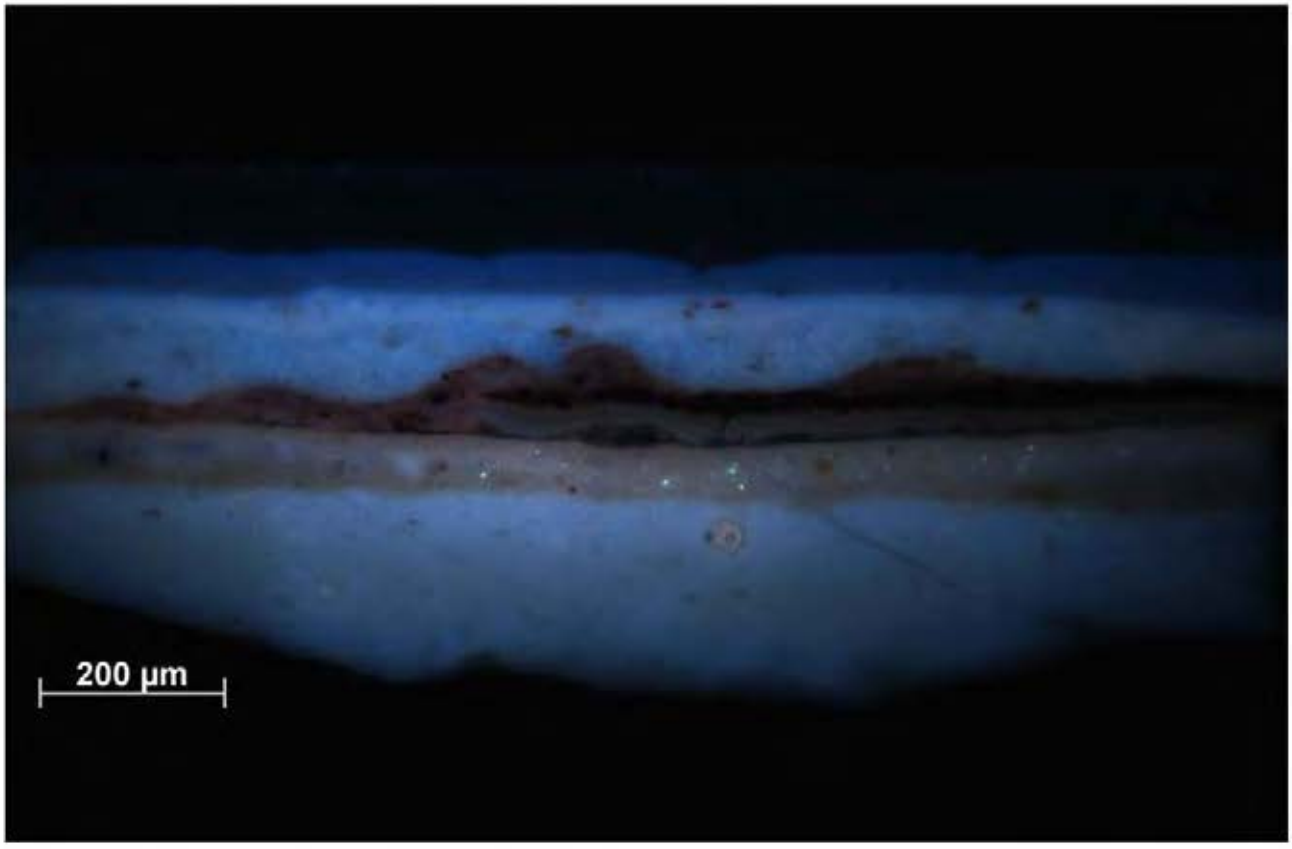

Verfmonster AAG-RJ35, UV filter 2, 100 x vergroot.

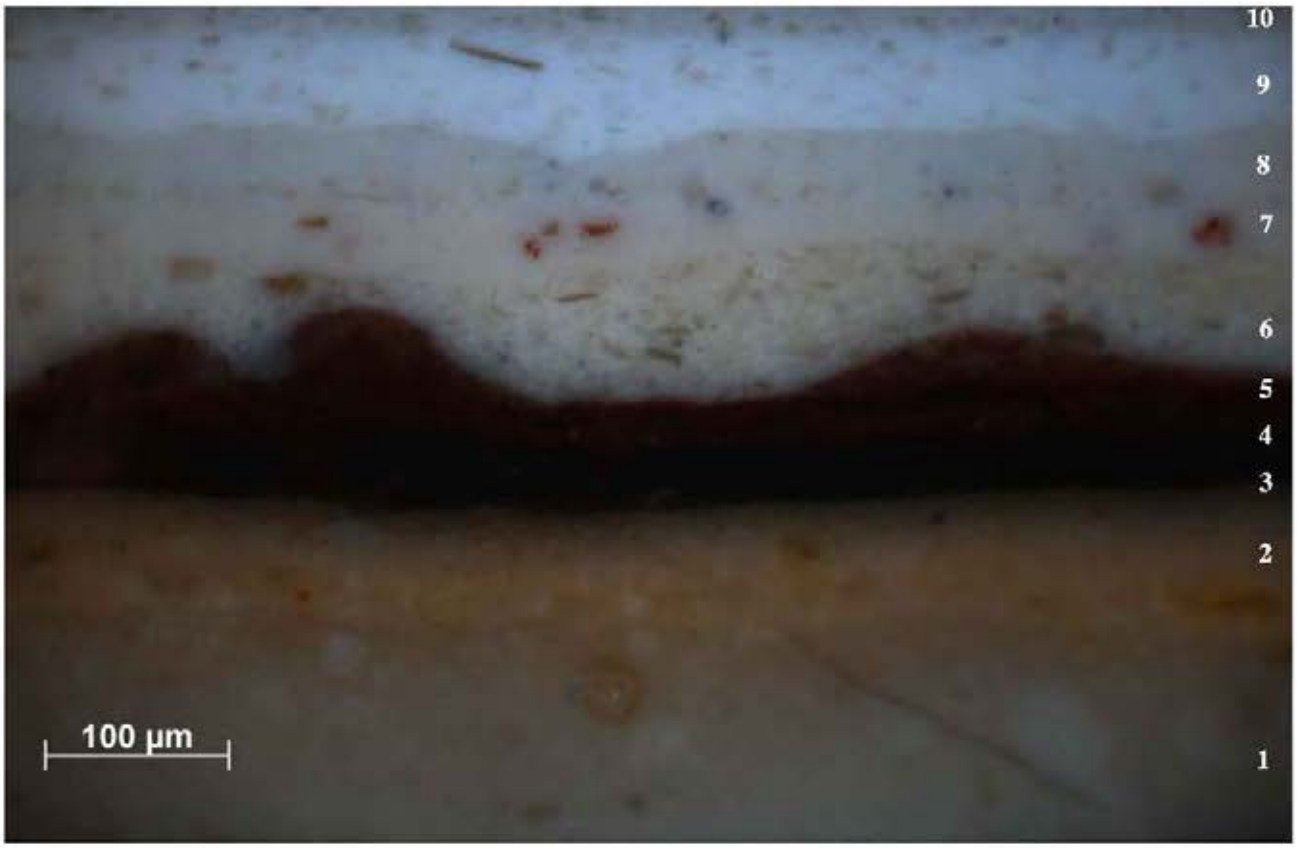

Verfmonster AAG-RJ35, opvallend gepolariseerd licht, 200 x vergroot.

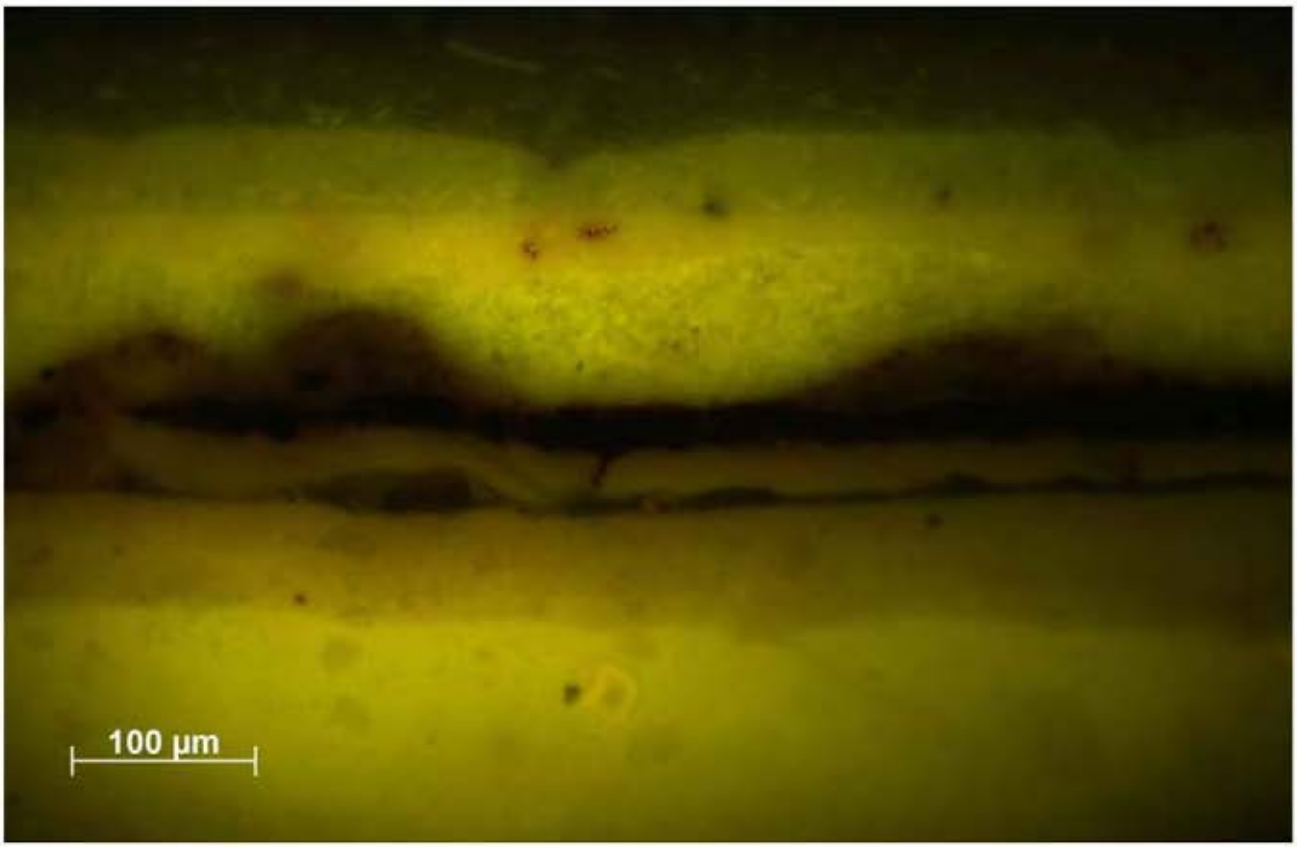

Verfmonster AAG-RJ35, UV filter 2, 200 x vergroot.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-RJ 35

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
V	10		licht grijs	strakke gladen lagen modern
IV	9		wit	strakke gladde lagen modern
III	8		licht grijs	met zwarte pigmentjes - kapot aan bovenzijde
II	7		licht grijs	met rode pigmenten strakke gladde lagen modern
	6	grond/plamuur	wit	strakke gladde lagen modern
I	5	vernis toplaag	donker bruin	geen fluo met filter 2 of resten rood?
II ?	4	vernis	donker	twee lagen? duidelijke fluo met filter 2 restant oudere fase?
I ?	3	toplaag	donkere laag	verflaag of scheiding van de lagen met UV 2 fluo laag erop
	2	houtimitatie?	oranje	met wat grove korrels mglk 2 lagen. In UV 3 fluo zinkwit
	1	grondering	wit	met grove korrels
	0			

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

AQUARIUMGEBOUW ARTIS **INTERIEUR • VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-RJ 36**

Locatie: T1.09 gang Diorama. middenstijl op oude deur van gang naar onderruimte diorama . Genomen bij **Stratigrafie 1.09-RK01.**

Reden: de oudste afwerking op deze plek is een houtimitatie. deze vergelijken met andere plekken. Het rood ook vergelijken met het rood in de kleine aquariumzaal. opverfbeurt?

Locatie van verfmonster AAG-RJ36

Links het verfmonster AAG-RJ 36 voor inbedden gefotografeerd
Rechts: overzicht van de bovenzijde van het verfmonster in opvallend gepolariseerd licht. Met de verflagen zonder het hout. Hier zijn de bovenste witte verflagen wel aanwezig.
Rechtsonder: De onderzijde van verfmonster AAG-RJ36 in opvallend gepolariseerd licht, 50x. Onderaan is hout van de drager zichtbaar.

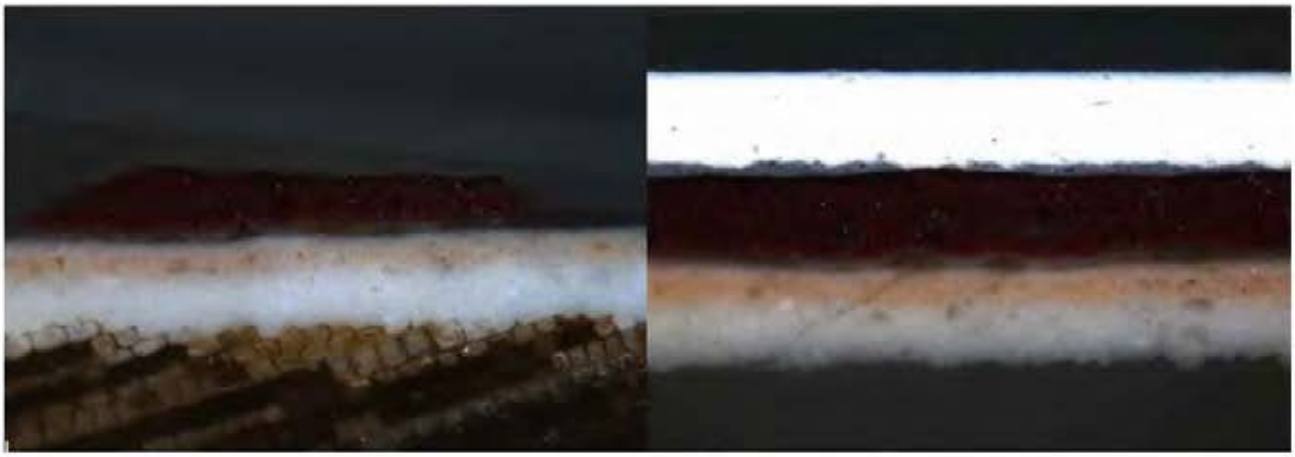

Verfmonster AAG-RJ36 in opvallend gepolariseerd licht, 100 x. Links de onderste verflagen met het hout. Rechts de bovenste verflagen zonder het hout.

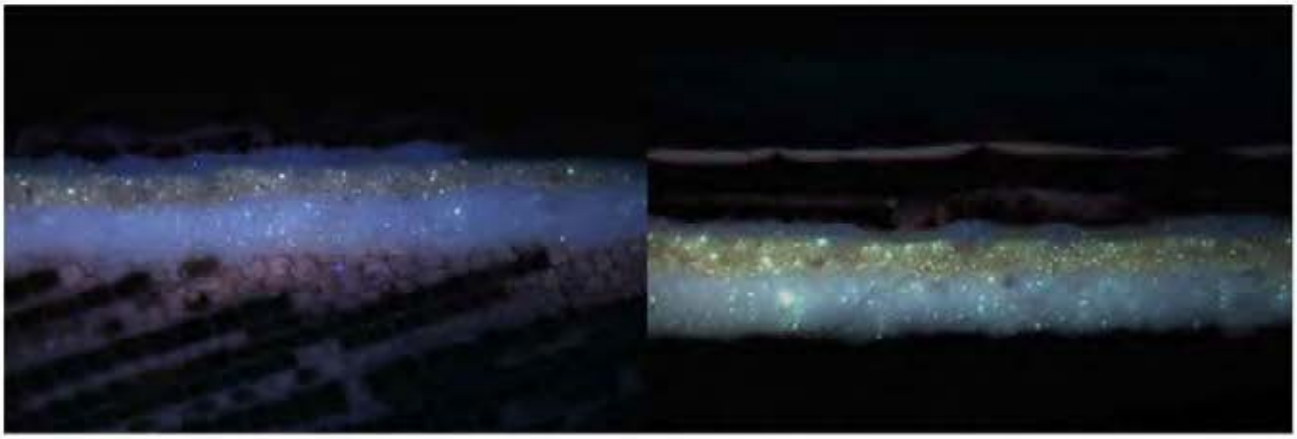

Verfmonster AAG-RJ36 met UV filter 2, gefotografeerd bij 100 x. Links de onderste verflagen met het hout. Rechts de bovenste verflagen zonder het hout.

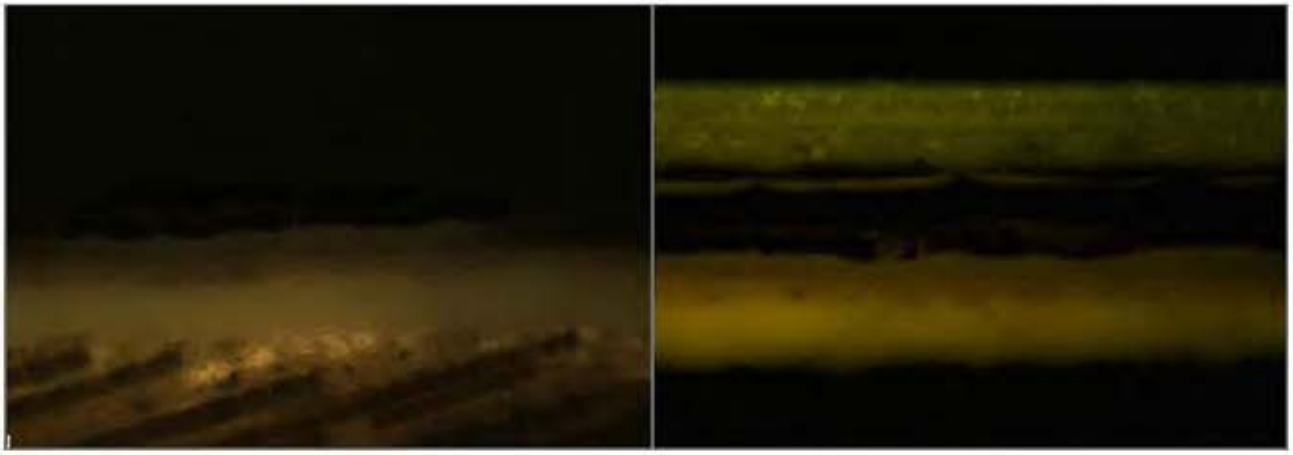

Verfmonster AAG-RJ36 met UV filter 3, gefotografeerd bij 100 x. Links de onderste verflagen met het hout. Rechts de bovenste verflagen zonder het hout.

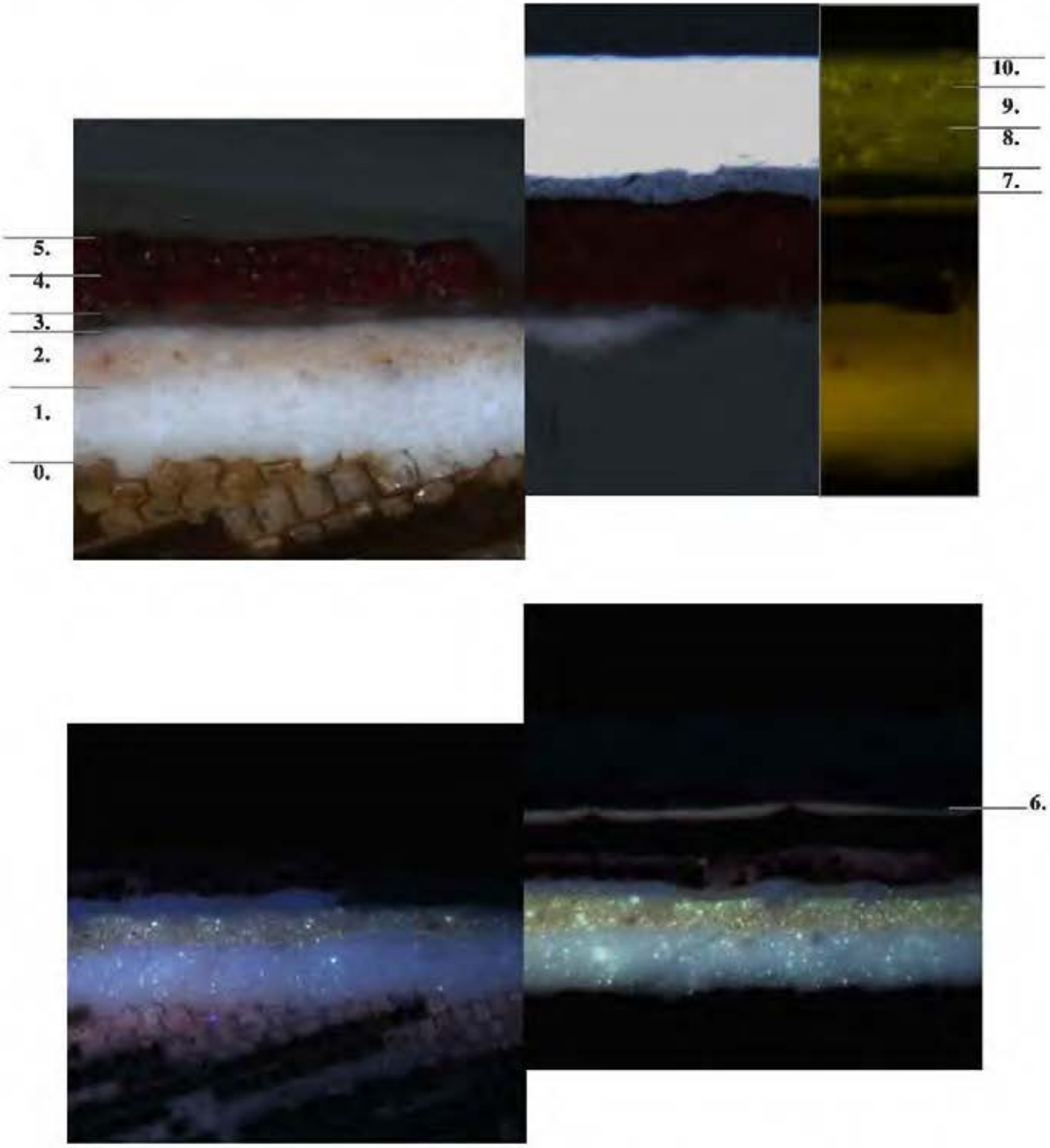

Linksboven: verfmonster AAG-RJ36 in opvallend gepolariseerd licht gefotogreed bij 200x.
Rechtsboven: De bovenste verflagen zonder het hout maar met de moderne topverflagen. in opvallend (overbelicht) gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 100 x.

Linksonder: de verfdwarsdorsnede met UV filter 2, gefotogrefeerd bij 100 x.
Rechtsonder: de bovenste verflagen zonder het hout, UV filter 3 gefotogrefeerd bij 100x. De vernislaag op de rode verflagen is duidelijk als een wit lijntje met omhoogstaade 'schubben'(=kwastreek) te herkennen.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-RJ36

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
III	10		wit	homogeen modern.
	9		wit	strakke gladde lagen modern
	8		wit	strakke gladde lagen modern
	7		grijs	homogeen modern - iets grove structuur - is grondlaag
II	6	vernis	donkerbruin	helder in UV2 en 3, vernislaag - kwastreek zichtbaar
	5		donker rood	
	4		rood	
				opvallend er is geen vernislaag op houtimitatie aanwezig
II ?	3	sauslaag	donkerbruin	transparant? grote korrels bruin en wit, sterke fluo UV 2,
I	2		beigeoranje	fondkleur, lijken 2 sublagen, homogeen, korrels geel wit bruin
	1	grondering	wit	heel homogeen - gelijkmatig met grove transparante korrels
	0	drager	hout	

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

De eerste afwerking is een houtimitatie. Opgebouwd uit een witte grondering met een beigeoranje fondlaag (2 sublagen), Met daarop een donkere bruine sauslaag. De afsluitende vernislaag die hierbij zou horen ontbreekt. Er is een duidelijke zinkwit reflectie aanwezig in UV 2, dit komt overeen met de opbouw van veel van de andere (eerste) aanwezige houtimitaties in het gebouw.

Na de houtimitatie volgt een bordeauxrode bestaande uit twee sublagen rood (voorlak en aflak) met daar bovenop een vernislaag.

De laatste afwerkfase/afwerkfasen zijn modern en hebben een witte kleur.

Laag 3 zou ook een restant van een tweede houtimitatie kunnen zijn. laag 1 en 2 zijn dan restant van de eerste houtimitatie?

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** TRAP/HAL ACHTER DIORAMA • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-RJ 37**

Locatie: T1.12, halletje achter diorama naar vliering op de deur. Genomen bij **Stratigrafie AAG RJ 22**

Reden: lagenpakket van de groenen en de onderliggende houtimitatie. Mogelijk een goede referentie voor elders.

Locatie van verfmonster AAG-RJ37, Houtsplinter links onder uit onderregel van de deur.

Links het verfmonster AAG-RJ 367voor inbedden gefotografeerd
Rechts: verfmonster AAG-RJ37 in opvallend gepolariseerd licht. 50 x vergroot

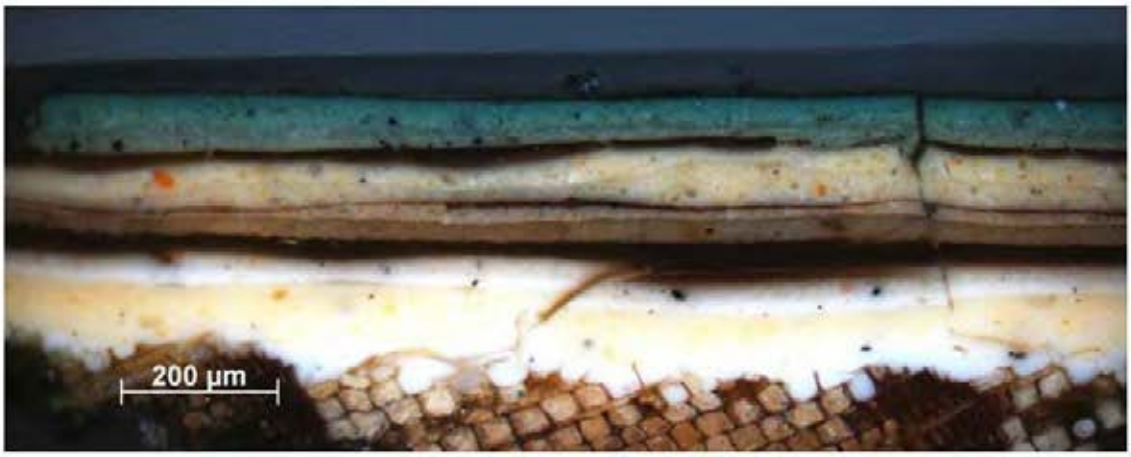

Verfmonster AAG-RJ37 in opvallend gepolariseerd licht, gefotografeerd bij 100 x.

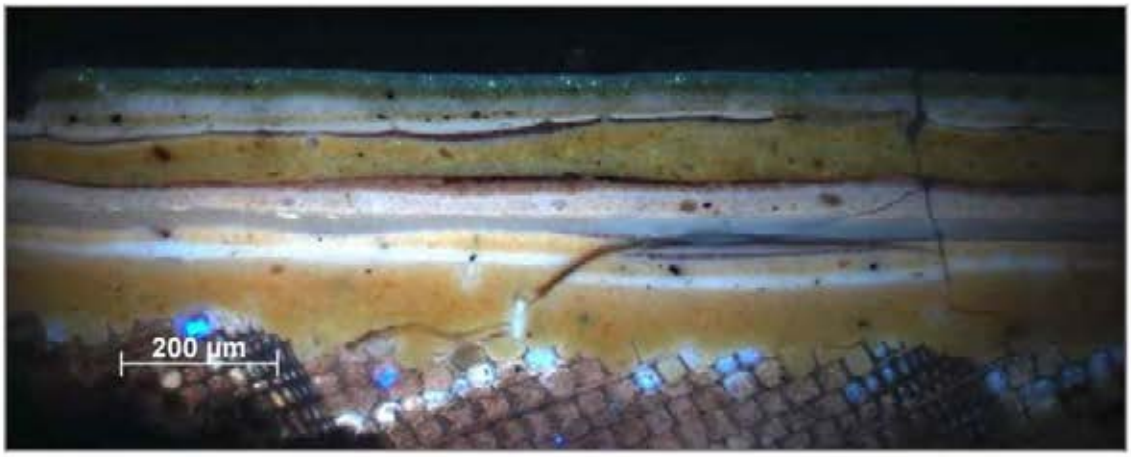

Verfmonster AAG-RJ37 met UV filter 2, gefotografeerd bij 100 x.

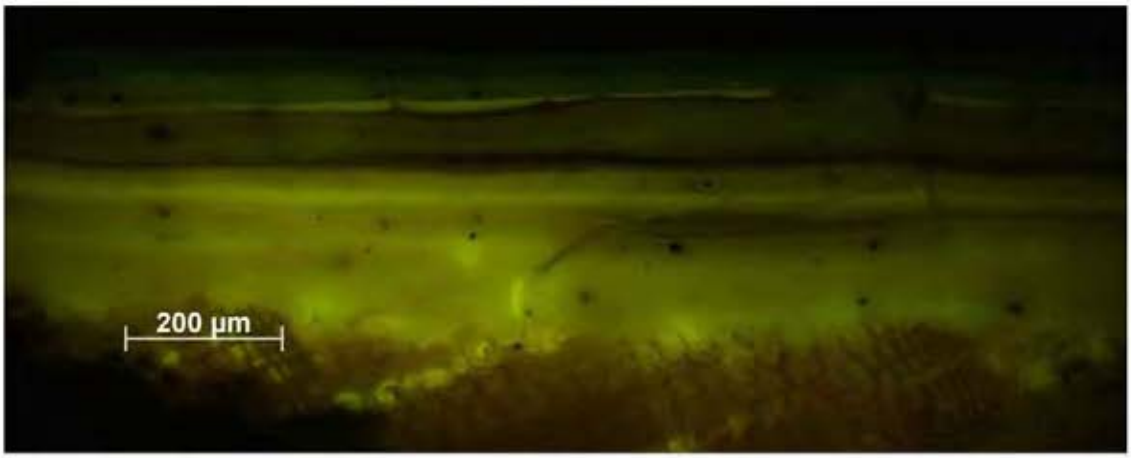

Verfmonster AAG-RJ37 met UV filter 3, gefotografeerd bij 100 x.

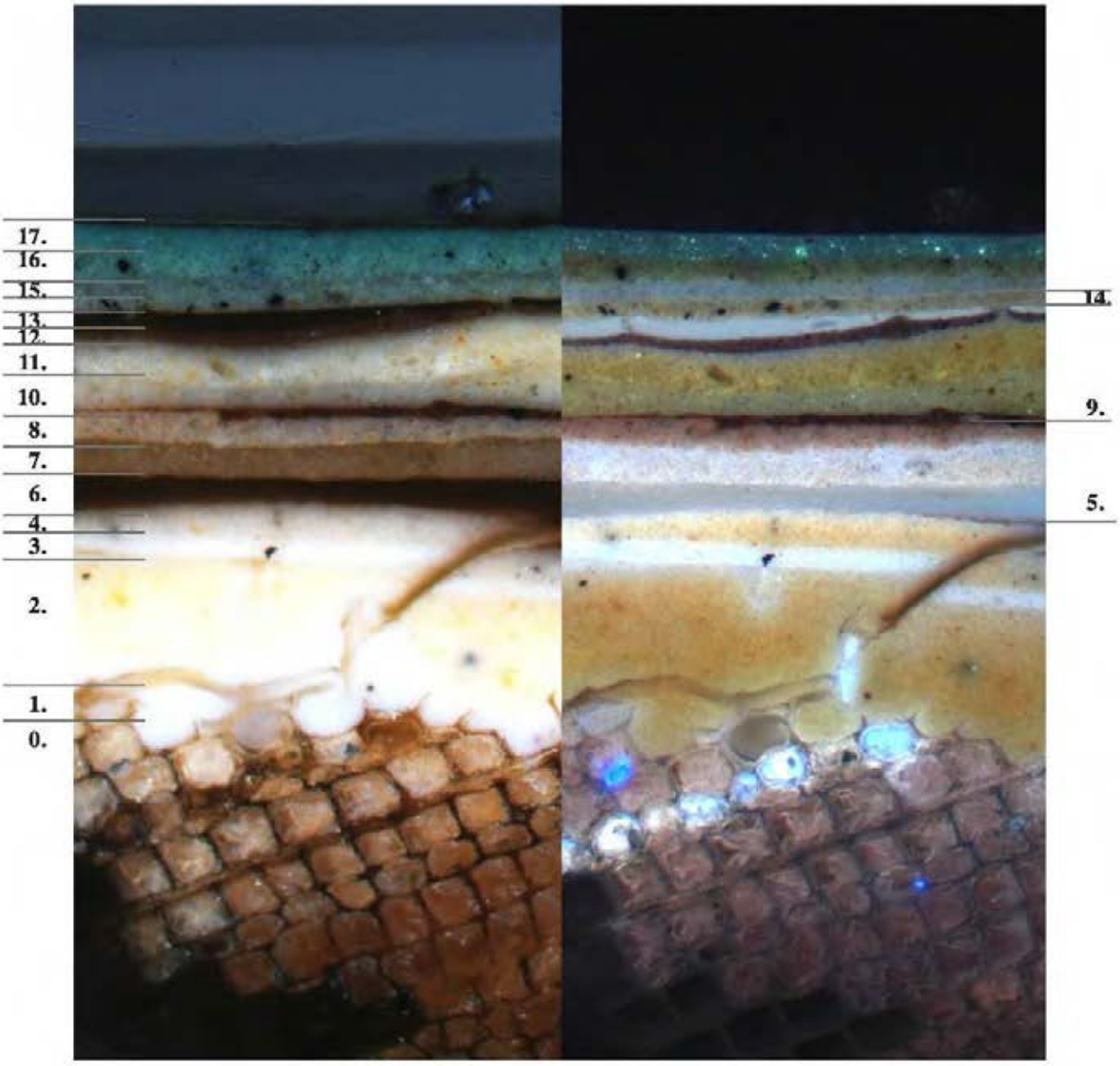

Details uit verfmonster AAG-RJ 37, links met opvallend gepolariseerd licht (iets over belicht), en rechts met UV filter 3, gefotografeerd bij 100 x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-RJ37

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
V	17		groen	fluorescerende zinkwitkorrels
	16		groen	in UV is te zien dat deze verflaag uit twee lagen bestaat
IV	15		grijsgroen	kleurt blauw in UV 3
	14		licht bruin	geel in UV 3
III	13	vernis	donkerbruin	topvernis van de houtimitatie geeft fluorecentie met filter 3
	12		donkerbruin	dun laagje met kwaststreek (golven) = sauslaag
	11		geel	fel met kleine pikkeltjes geel pigment
	10		grijs	
II	9		donkerbruin	ongelijkmatig dun laagje - sauslaag v.d houtimitatie
	8		lichtbruin/rossig	kleurt donker in UV
	7		bruin	kleurt licht met fluo zweem in UV
I	6	vernis	bruin-zwart	topvernis van de houtimitatie geeft een blauwe fluorescentie in uv
	5		dun zwart	lijkt op vuil - is pigment - is sauslaag houtimitatie
	4		beige	
	3		wit	dun met zwarte pikkel
	2		lichtgeel	
	1		wit	fijn in het hout - is grondlaagje
	0	drager	hout	

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

In dit verfmonster zijn vijf afwerkstadia te herkennen.

Op de houtendrager ligt als eerste een houtimitatie welke opgebouwd is uit zes verflagen met een vernislaag. Hierna volgen twee houtimitaties die opgebouwd zijn uit steeds twee verflagen met een sauslaag daarop.Bij de derde houtimitatie is daarop ook een vernis aangebracht.

De vierde afwerking is groen van kleur en is opgebouwd uit twee dunne groene verflagen. Hierna volgt het vijfde afwerkstadium- met filter 3 is te zien dat deze verflaag uit twee lagen bestaat. In de bovenste groene verflaag zit het pigment zinkwit.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** PORTAAL ACHTER DE VISSEN • **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-RJ38**

Locatie: 1.08 halletje. wandje langs trap. genomen naast stratigrafie **1.08 LP104**

Reden: Lagenpakket met gelen? en grijs onderin. Welke kleur komt overeen met kleur in ruimte achter de vissen?

Locatie van verfmonster AAG-RJ38

Links het verfmonster AAG-RJ 38 voor inbedden gefotografeerd
Rechts: verfmonster AAG-RJ38 in opvallend gepolariseerd licht. 50 x vergroot

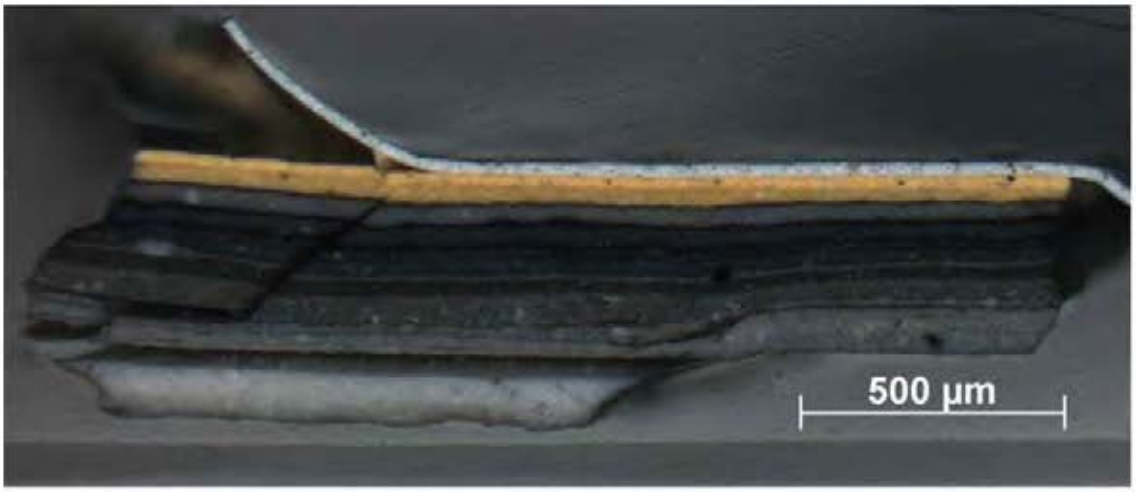

Verfmonster AAG-RJ38 in opvallend gepolariseerd licht, 50 x vergroot.

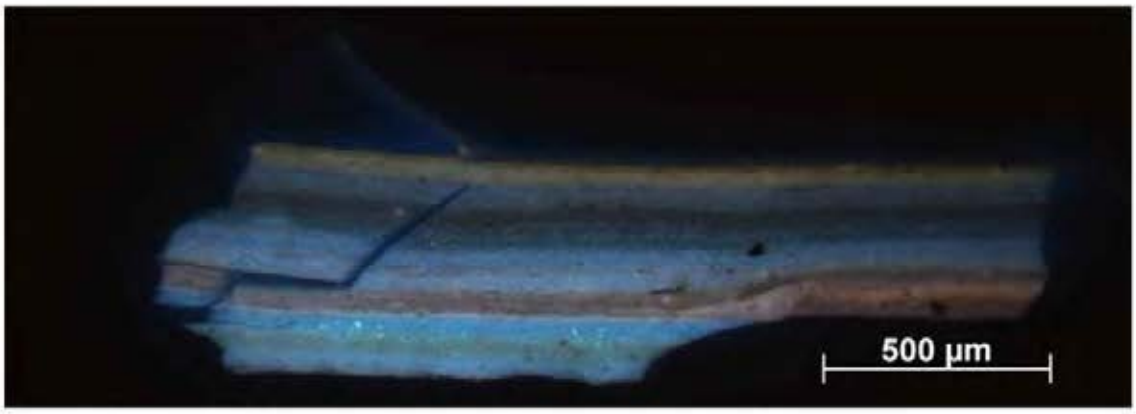

verfmonster AAG-RJ39 50x vergroot. utraviolet opvallend licht filter 2.

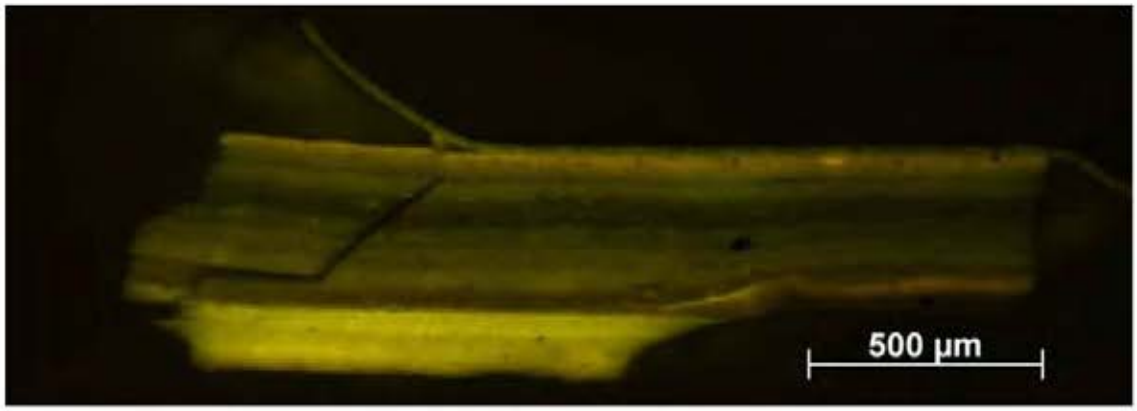

verfmonster AAG-RJ39 50x vergroot. utraviolet opvallend licht filter 3.

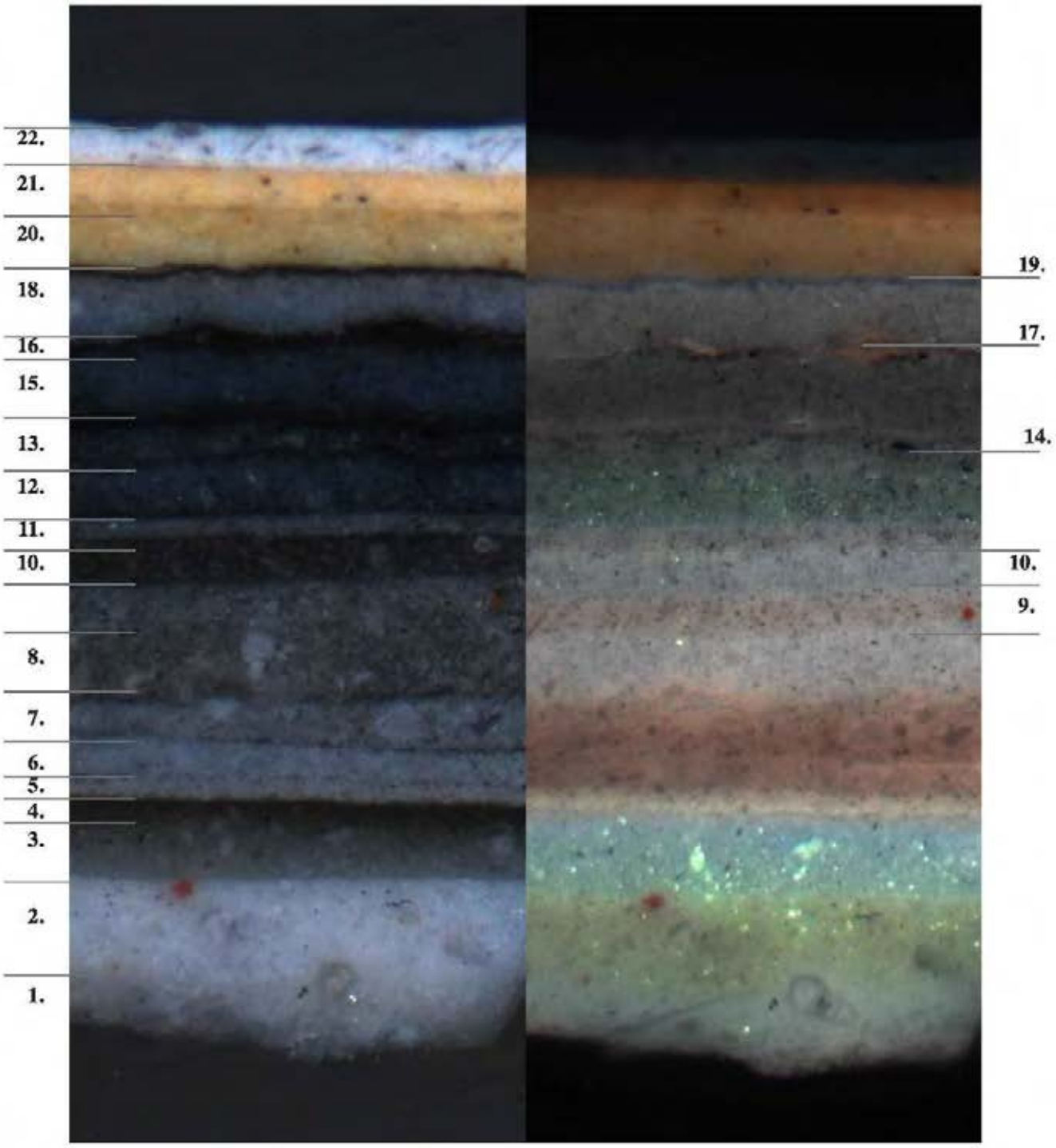

Details uit verfmonster AAG-RJ 38, links met opvallend gepolariseerd licht, en rechts met UV filter 2, gefotografeerd bij 100 x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-RJ38

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
IX	22		wit	modern
VIII	21		geel	
	20		geel	homogeen regelmatig - korrel geel zwart oranje
VIII	19		zwart	toplaagje donker, korrels in UV fluorescerend - vernis?
	18		grijsblauw	fijne morfologie
	17		zwart	roze in UV - restant vernis?
VII	16	vuil ?	zwart	dun toplaagje - met korreltjes
	15		grijsblauw	fijne structuur (2 groene sublagen in UV
VI	14		zwart dun	in UV is bovenop een dun zwart laagje zichtbaar
	13		donker grijs	in lv ook grijs
	12		donker grijs	in UV heeft deze laag een groene kleur
?	11		licht grijs	dun laagje - met donkere toplaag? (niet in UV)
IV		restant? vernis	zwart	heel dun in UV is soms een heel dunne blauwe laag zichtbaar
	10		donker grijs	in UV heeft deze lag een blauwgrijze kleur
	9		lichtgrijs	in UV kleurt deze laag lichtroze + fijne zwarte korrels
	8		grijs	grove witte hoekige pigmentkorrels + fijne zwarte korrels
III			zwart	toplaagje? in uv niet als aparte laag te herkennen.
	7		grijs	grove witte korrels en langwerpige zwartekorrels, klrt roze in UV
			zwart	heel dun - niet overal even dik, kleurt roze in UV
II	6		grijs	iets koeler van kleur dan 6, kleurt grijs in UV
	5		grijs	dun met fijne zwarte pigmentkorrels, kleurt lichtgeel in UV
I			zwart	uiterst dun toplaagje in UV - met craquelé
	4		zwart	Toplaag is verdonkert - in UV idem aan 3
	3		donker grijs	In UV 3 lichtblauwe + fluorescerende groene korrels. Zinkwit.
	2		wit	fijnere structuur, rode pigmentkorrel UV3 - groene fluo
	1		wit	wolkig - grove korrel

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd.

OPMERKINGEN

In dit verfmonster zijn veel verschillende donker grijze verflagen op elkaar aanwezig. De eerste en oudste afwerking is een wat lichtergrijs. Met het zinkwitfilter en UV is al in de eerste afwerkingsfase het pigment zinkwit aangetoond in de vorm van fel groene fluorescerende spikkels. Hierna volgen verschillende lichtere en donkere grijze verflagen.
De voorlaatste afwerking is geel van kleur, en opgebouwd uit twee verflagen.

ARTIS AQUARIUM **INTERIEUR** ACHTER DE VISSEN• **VERFDWARSDOORSNEDE: AAG-RJ39**

Locatie: Ruimte T1.18, achter de Vissen, staketsel houten draagconstructie. genomen bij stratigrafie: **T1.18-RJ 38**

Reden: Lagenpakket - komt in bladders van het houtwerk af. Dus alle lagen tot op het hout. Huidige kleur is wit. Als het goed is zit er op de achterkant een afdruk van het hout. Vergelijken met verfmonster 38.

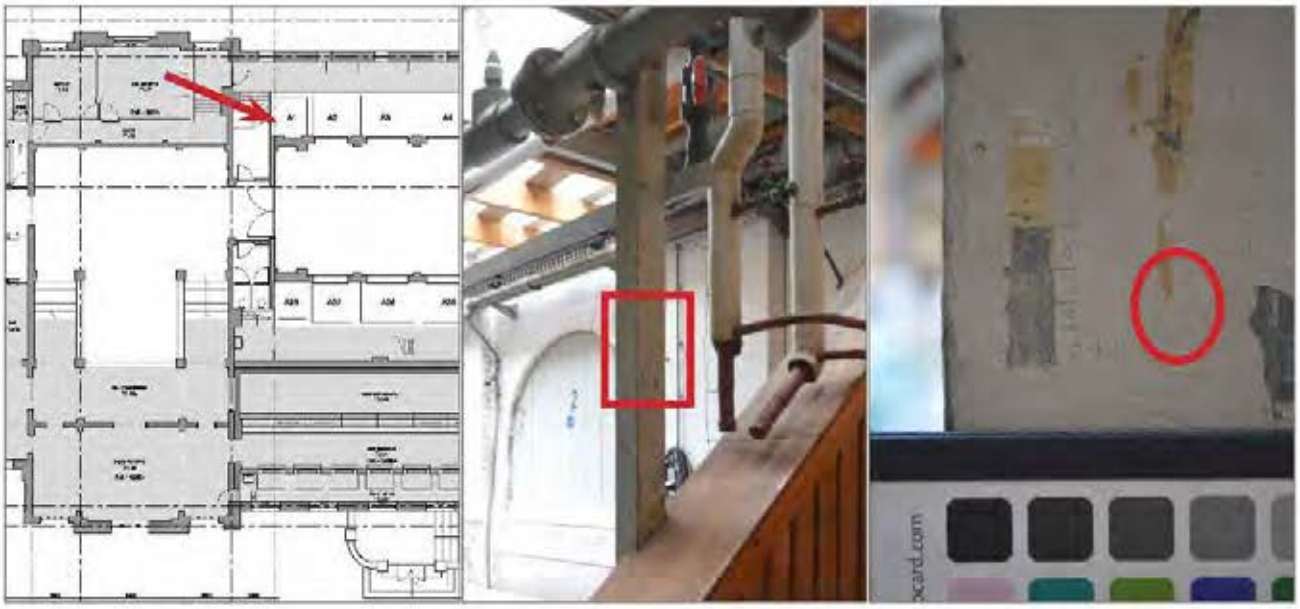

Locatie van verfmonster AAG-RJ39

Links het verfmonster AAG-RJ 39 voor inbedden gefotografeerd
Rechts: verfmonster AAG-RJ39 in opvallend gepolariseerd licht. 50 x vergroot

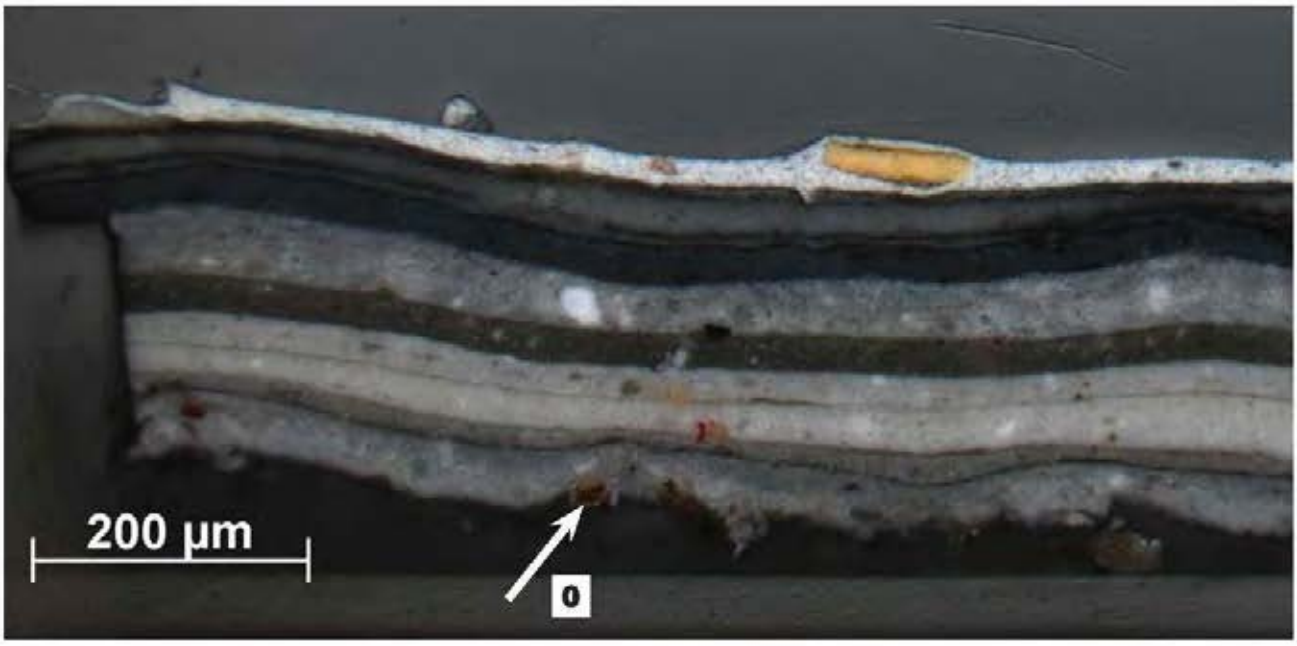

verfmonster AAG-RJ39 100x vergroot gefotografeerd in opvallend licht.

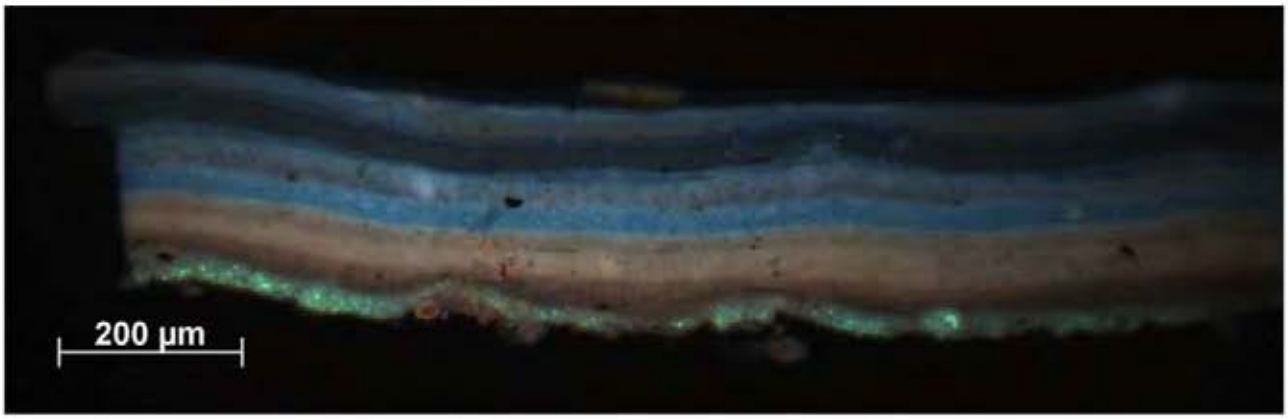

verfmonster AAG-RJ39 50x vergroot. utraviolet opvallend licht filter 2.

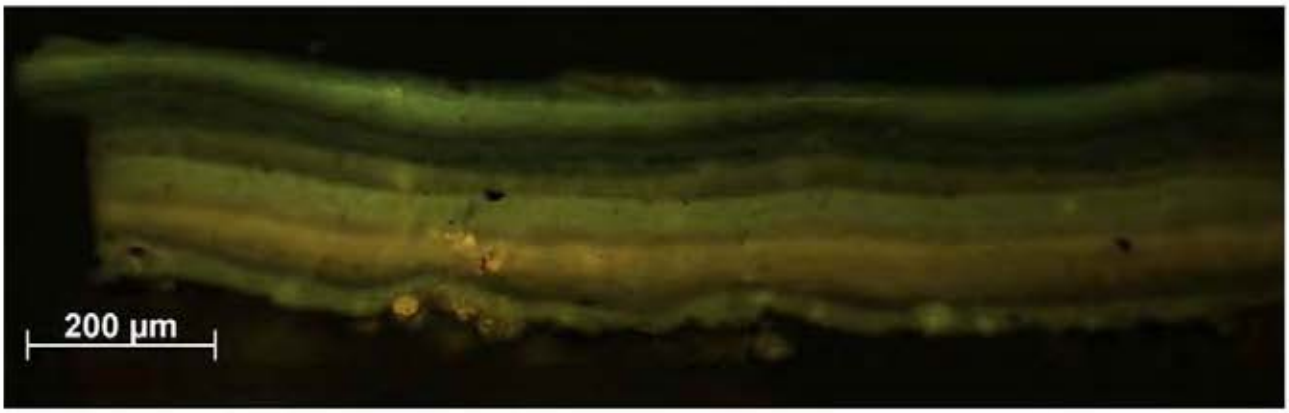

verfmonster AAG-RJ39 50x vergroot. utraviolet opvallend licht filter 3.

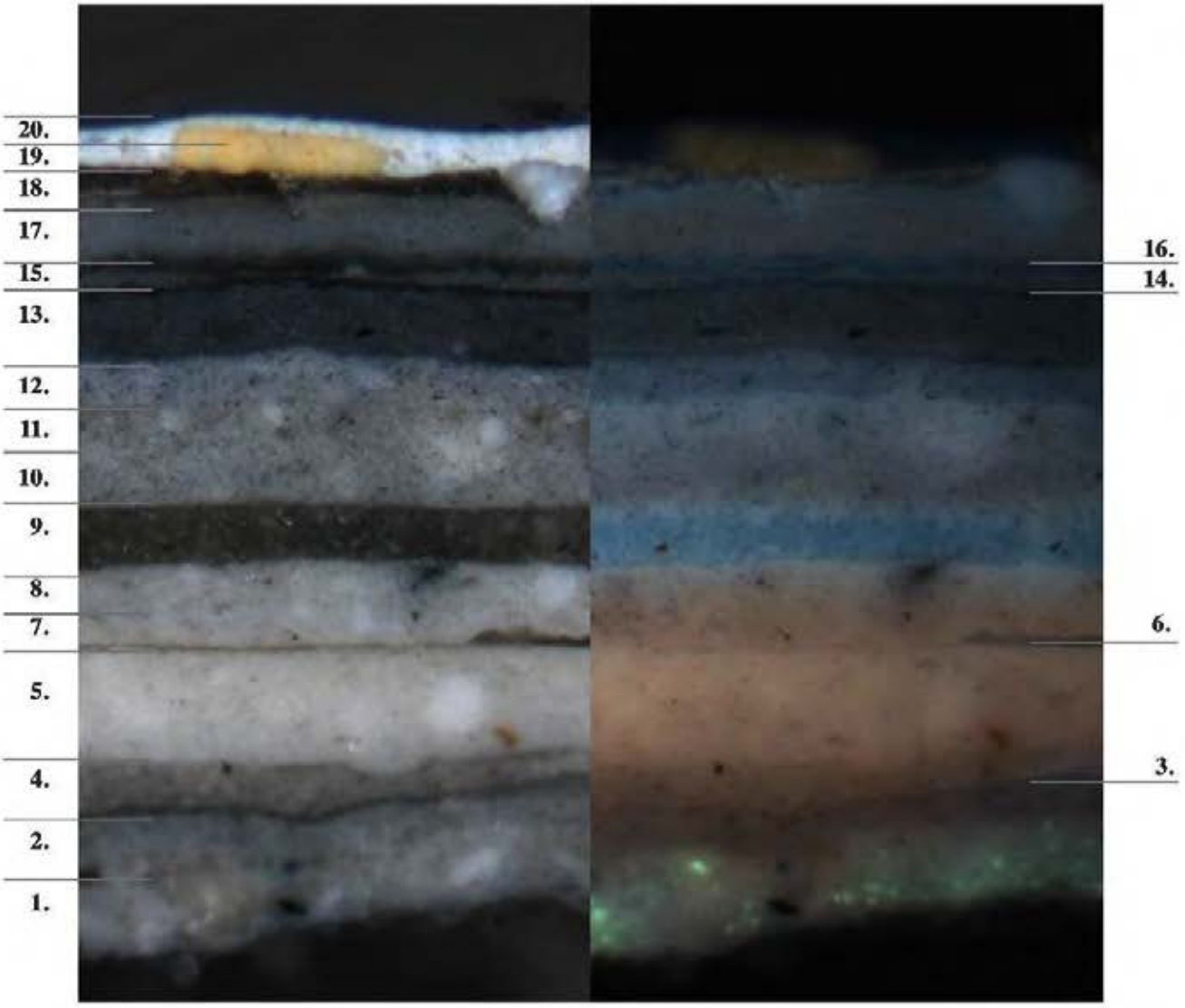

Details uit verfmonster AAG-RJ 39, links met opvallend gepolariseerd licht, en rechts met UV filter 2, gefotografeerd bij 100 x.

VERFLAAGOPBOUW: verfdwarsdoorsnede AAG-RJ39

fase	laag	functie	kleur*	morfologie & pigmentsamenstelling
X	20	huidig	wit	moderne laag
IX	19	geel		eilandjes verf (restant gele afwerking - zie RJ 38)
VIII	18	vernis	zwart	blauwe fluo in UV+ craquelé
	17		licht grijs	
VII	16		dun zwart	dun en grillig, fluo in uv
	15		licht grijs	dunne laag
VI	14		zwart	dunne laag geen fluo in UV
	13		donkergrijs	dikke homgene laag (mgl. 2 sublagen)
V	12		blauw licht grijs	grof aan bovenzijde. kleurt donkerder in UV dan laag 11
	11		licht grijs	met fijn zwart pigment en een grote zwarte korrel
	10		licht grijs	grote brokken wit, met fijn zwart
IV	9		donker grijs	Homogene structuur, laag licht blauw op in UV
III	8		licht grijs	zwart pigment en loodwit -
	7		licht grijs	
II	6		bruin tranparant	dun zwartig - weinig fluo in UV - vernis?
	5		licht grijs	fijne morfologie, grote korrel wit, mgl. 2 sublagen boven = geler
	4		donker grijs	homogeen met hoekje eruit - geschuurd?
I	3	vuillaag	zwart	dunne zwarte laag
	2		blauw grijs	minder grof dan 1- fijn zwart pigment
	1		licht grijs	grove structuur loodwitkorrels + fijn zwart zinkwit fluo in UV
	0	hout		drager - restanten van houtcellen zichtbaar op overzicht

*kleur, het kleurbeeld door de microscoop wordt beschreven, dit is niet noodzakelijkerwijs dezelfde kleur die optisch wordt waargenomen als de laag in een stratigrafie is vrijgelegd

OPMERKINGEN

In het verfmonster zijn onderaan enkele houtcellen te zien. hout te zien. De eerste 'grondlaag' toont met een zinkwitfilter de karakteristieke fluorescentie voor het pigment zinkwit. Dit is in de rechter foto te zien als fluorescerende groene spikkels. Het pigment zinkwit werd pas op grote schaal beschikbaar na 1850. In totaal zijn er circa. 10 afwerkstadia aanwezig - grotendeels overeenkomstig met monster AAG RJ38. Niet alle afwerkstadia zijn in hun totaliteit bewaard - af en toe is geschuurd - of zijn lagen weggeveegd - zoals bijvoorbeeld het restant van de gele afwerking (laag 19).

Polman Restauratie & Kleuronderzoek

5.1.2e

werkplaats: Vliegdenweg 6A
1406 MZ Bussum
tel: 5.1.2e
5.1.2e **@leoniekepolman.com**

Bureau voor Kleuronderzoek & Restauratie

5.1.2e

Korte keizersdwarsstraat 11
1011 GJ Amsterdam
tel: 5.1.2e
5.1.2e **@xs4all.nl**

BIJLAGE 17

Verkennend kleuronderzoek

Aquariumzaal (1.05)

door: 5.1.2e
5.1.2e

april 2014

VERKENNEND KLEURONDERZOEK

aan de

Aquariumzaal

van

NATURA ARTIS MAGISTRA

Plantage Kerklaan

Amsterdam

2014

Onderzoek uitgevoerd door

POLMAN
FIJNSCHILDER

5.1.2e

In opdracht van
NATURA ARTIS MAGISTRA

5.1.2e

Object	Aquariumgebouw
Adres	Plantage Kerklaan 53 1018 DC Amsterdam
Gemeente	Amsterdam
Bouwjaren	tussen 1880-1882
Monumentnummer	onderdeel van complexnummer 518277
Status	Beschermd

© POLMAN FIJNSCHILDER Amsterdam, april 2014

Niets uit deze rapportage mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, digitale media, microfilm, of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

Het ter inzage geven van dit rapport aan direct belanghebbenden in toegestaan.

Opdrachtgever
Natura Artis Magistra
5.1.2e
Projectleider infrastructuur

Uitvoering kleuronderzoek 5.1.2e
Kleuronderzoeker en restauratieschilder

Archief- en literatuuronderzoek in samenwerking met 6.1.2e
Restauratieschilder

Domselaerstraat 19-1
1093JM Amsterdam
E info@6.1.2e .com
T 5.1.2e
w www5.1.2e .com

in samenwerking met:
5.1.2e
Kleuronderzoeker en Restaurator
Zeilstraat 56-1
1075SK Amsterdam
E: annefloor22@hotmail.com
T: 5.1.2e
w: www5.1.2e .nl

afb 1) voorzijde: Aquariumzaal april 2014

Foto's tenzij anders aangegeven: I5.1.2e en/of I5.1.2e en/of 5.1.2e

De afbeeldingen in deze rapportage kunnen ter illustratie van bepaalde fenomenen digitaal bewerkt zijn. Voor exacte weergave ten tijde van de opnamen dienen de originele bestanden geraadpleegd te worden.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING EN OPDRACHT	5
2	KLEURONDERZOEK	5
3	BESCHRIJVING HUIDIGE SITUATIE	6,7
4	CONCLUSIES	8
5	AANBEVELINGEN	9, 10, 11
BIJLAGE 1	STRATIGRAFIE N	
BIJLAGE 2	REDENGEVENDE OMSCHRIJVING RCE	

1 INLEIDING EN OPDRACHT

In het voorjaar van 2014 is 5.1.2e Fijnschilder benaderd door 5.1.2e, projectleider Artis, met de vraag om een verkennend kleuronderzoek uit te voeren in de Aquariumzaal van het Aquariumgebouw van Artis. 5.1.2e heeft samen met 5.1.2e de afwerkingen gedocumenteerd van de aanwezige onderdelen. 5.1.2e heeft in het Stadsarchief Amsterdam naar archiefdocumentatie gezocht.

Er staan werkzaamheden gepland in de betreffende ruimte en de opdrachtgever wil weten of er decoraties en/of historische afwerkingen aanwezig zijn. Deze kennis zal worden meegewogen in de besluitvorming omtrent de aankomende werkzaamheden.

2 KLEURONDERZOEK

Stratigrafisch-, topografisch en bronnenonderzoek vormen de basis van dit onderhavige rapport.

Stratigrafisch onderzoek:

Om inzicht te krijgen in de verschillende afwerkingen betreffende de historische volgorde en gebruikte kleuren zijn plaatselijk stratigrafieën en puncties gemaakt. Met een scalpel worden hierbij, laag voor laag, de verschillende verflagen vrijgelegd in de vorm van een zogenaamde ‘kleurentrap’. Hierdoor ontstaat een chronologisch beeld van de nog aanwezige verflagen.

Topografisch onderzoek:

Hierbij worden de kleurtrappen en overige afwerkingen op alle verschillende onderdelen met elkaar vergeleken zodat verbanden kunnen worden gelegd.

Bronnenonderzoek

Er is gezocht naar bestekken, notulen, facturen, correspondentie, tekeningen, schilderijen, boeken, krantenartikelen, foto s, postkaarten en stadsplattegronden.

3 BESCHRIJVING HUIDIGE SITUATIE

In het bouwbestek van G. B. Salm van februari 1880 wordt de betreffende ruimte Aquariumzaal genoemd.

De zaal, met aan de lange zijden bassins, is op dit moment zeer weinig verlicht. Op de vloer liggen bijna-zwarte, gepolijste tegels en de wanden zijn rond de bassins bekleed met een donkere granietachtige marmersoort.

De grote pilasters hebben witte stucwerk kapitelen. De schachten zijn bekleed met een donker, granietachtige marmersoort.
De basis is van een zwart marmer, net als de plint.
De kleine pilasters hebben witte, houten kapitelen met rozetjes, dezelfde graniet-achtige marmeren bekleding op de schacht en een zwarte plint.

Boven de ruiten van de bassins hebben de grijsbruine boogvelden een ruitvormige lattendecoratie tegen een schroten achtergrond. Op de kruising van de diagonale latjes zijn rozetjes bevestigd.
Onder het boogveld bevindt zich een lichtgrijze, geprofileerde houten lijst; in de oostelijke en westelijke delen van de zaal heeft deze lijst een tandversiering; in het midden van de zaal heeft deze lijst een zelfde rozetjes versiering als op de houten kapitelen van de kleine pilasters.
Aan de bovenzijde van de ruiten zijn houten, geribbelde luiken aangebracht.
Onder de bassins (in het bouwbestek uit 1880 *bordes* genoemd) is dezelfde graniet-achtige marmeren bekleding tegen de lambrisering aangebracht.

Aan beide korte zijden van de zaal is een dubbel deurstel aanwezig die thans beschilderd zijn in een wat oranjekleurige eikenhout imitatie. Boven de deuren loopt dezelfde geprofileerde lijst door met tandversiering als elders in de ruimte.
Ook zijn boven deze deuren vergelijkbare boogvelden aanwezig als boven de bassins.

Boven de kapitelen en boogvelden zijn de wanden en het plafond van stucwerk gemaakt en crËmekleurig.
Ook de houten roosters met ruitvormige latjesverdeling boven de deurstellen en in het plafond zijn nu crËmekleurig en geschilderd in een matte muurverf.

De zaal maakt een donkere, wat geheimzinnige indruk door het gebruik van de donkere materialen en kleuren en het gedimde licht.

afb.2) Aquariumzaal april 2014, centraal: het deurstel in de westwand.

afb. 3) Toegangsdeuren in de westgevel met daarboven een tandlijstje. Helemaal bovenin een rooster.

afb. 4) Links: het meest oostelijke zaalvak met het tandlijstje en rechts: het middelste zaalvak met de rozetjes

afb 5) Aquariumzaal, centraal: het deurstel in de oostwand.

4 CONCLUSIES

Samenvattend:
Er zijn geen schilderingen aangetroffen. Het stucwerk vanaf de kapitelen naar boven toe was wit en het houtwerk was beschilderd met een houtimitatie.

De zaal heeft niet veel schilderbeurten gehad. In de bouwtijd is het stucwerk van de bovenwanden en plafond wit gekwast en het houtwerk boven de bassins was geschilderd in een oranjekleurige houtimitatie. Mogelijk teakhout. Mogelijk is het *bordes* onder de bassins ook van hout geweest en heeft dit dezelfde houtimitatie gehad. Dit kan nu nog niet worden aangetoond zonder nader onderzoek. Zie: aangebeveling.

Stucwerk:
Het verkennend kleuronderzoek heeft uitgewezen dat het plafond en de wandvlakken boven de bassins, met alle stucwerk lijsten en decoraties oorspronkelijk wit afgewerkt is geweest. Er zijn geen differentiaties of decoraties gevonden. Ook de kapitelen van de grote pilasters waren wit. WËt staat in het bestek uit 1880 voor deze zaal beschreven: *boven de basementen pilasters in kleur met witte kapitelen'*. Wat deze *kleur* is geweest, is nu nog niet duidelijk. De doorsnede in Salm s bouwtekening uit 1880, met huidig archiefnummer 11871, toont op de lange pilasters aan de lange zaalzijden schetsmatig aangegeven marmer (imitaties). Ook het vlak tussen deze lange pilasters is als zodanig als marmer afgebeeld.
De lange pilasters aan de kopse kanten van de zaal zijn op deze tekening echter niet als marmer getekend. Zie pagina pagina 10, afbeeldingen 9 en 10.

Hout:
De ruitvormige houten roosters in de boogvelden boven de bassins en boven de deuren zijn afkomstig uit de bouwtijd.
Hierop is als eerste afwerking een zeer rustige, wat oranjekleurige houtimitatie aanwezig. Waarschijnlijk is hiermee een teakhout-achtige-imitatie beoogd. Een houtsoort die meer werd toegepast in dit gebouw. Wanneer er meer houten elementen worden gevonden kan over deze imitatie houtsoort meer duidelijkheid komen. Zie: aanbeveling.

Niet origineel:
- de dubbele deuren
- de houten tand- en rozetlijsten
- de houten kapitelen met rozetten op de kleine pilasters
- de luchtroosters in het plafond en boven de toegangsdeuren
- alle graniet-achtige platen tegen de wanden en pilasters
- de huidige zwarte vloertegels
- de ribbelige luiken voor de bassin ruiten

wel origineel:
- al het pleisterwerk boven de bassins en boven de kapitelen van de kleine pilaster
  - plafond vlakken
  - stuc lijstwerken
  - kapitelen grote pilasters

- ruitvormige houten roosters in de boogvelden

5 AANBEVELINGEN

Tijdens het archiefonderzoek van 5.1.2e in het Stadsarchief Amsterdam is het bouwbestek van architect G.B. Salm gevonden en gedocumenteerd. Er staan onder andere (natuursteen) materialen (zoals parket en tegels en marmersoorten) in beschreven voor de vloeren, plinten, lambriseringen en pilasters van de zalen.

Voor de juiste interpretatie hiervan is de kennis van een bouwhistorisch onderzoeker of restauratie architect noodzakelijk. Het is wel belangrijk dat dit bestek op de toepassing van deze materialen wordt onderzocht omdat het zeer veel aanvullende informatie zal opleveren over de aankleding.

De huidige graniet-achtige marmeren platen en pilasters en vloer zijn niet uit de bouwtijd van de zaal afkomstig. Tijdens het kleuronderzoek was vanaf de steiger te zien dat er achter de marmeren platen van de grote pilasters in de zuid-oosthoek nog oorspronkelijke pilaster of delen van de pilaster aanwezig zijn Het is goed mogelijk dat daar ook nog de oorspronkelijke stucwerk wand en misschien zelfs restanten van de lambrisering aanwezig zijn. Om de exacte afwerking op de pilasters te kunnen onderzoeken moet het huidige plaatmateriaal worden verwijderd. De zuidzijde van de zaal lijkt het best bewaard gebleven.

Het is aan te bevelen een deel van deze marmeren platen te verwijderen om meer inzicht te krijgen in de afwerking op de pilasters en de lambrisering.

afb 6) Kapiteel rechts van deuren oostwand

afb 7) Achter de huidige marmerplaten zit nog een pilaster en mogelijk meer stucwerk en/of lambrisering (in het bouwbestek uit 1880 *bordes* genoemd)

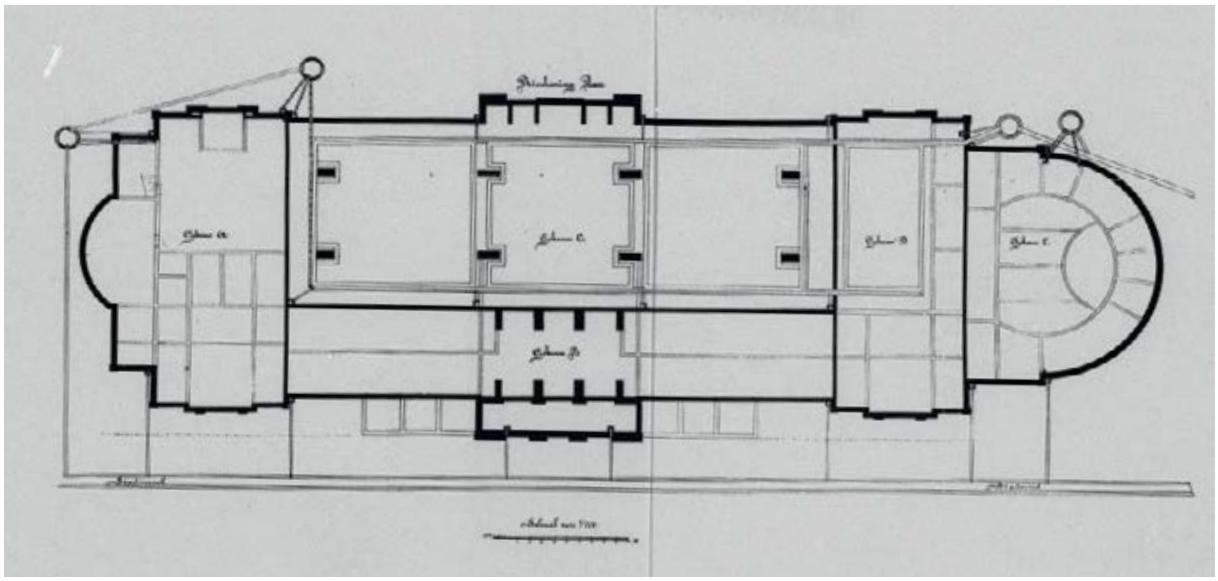

afb. 8) Detail van de plattegrond tekening van G.B. Salm, Aquariumgebouw uit 1880.
Uit: Stadsarchief Amsterdam, beeldbank.
Gebouw C is de Aquariumzaal.

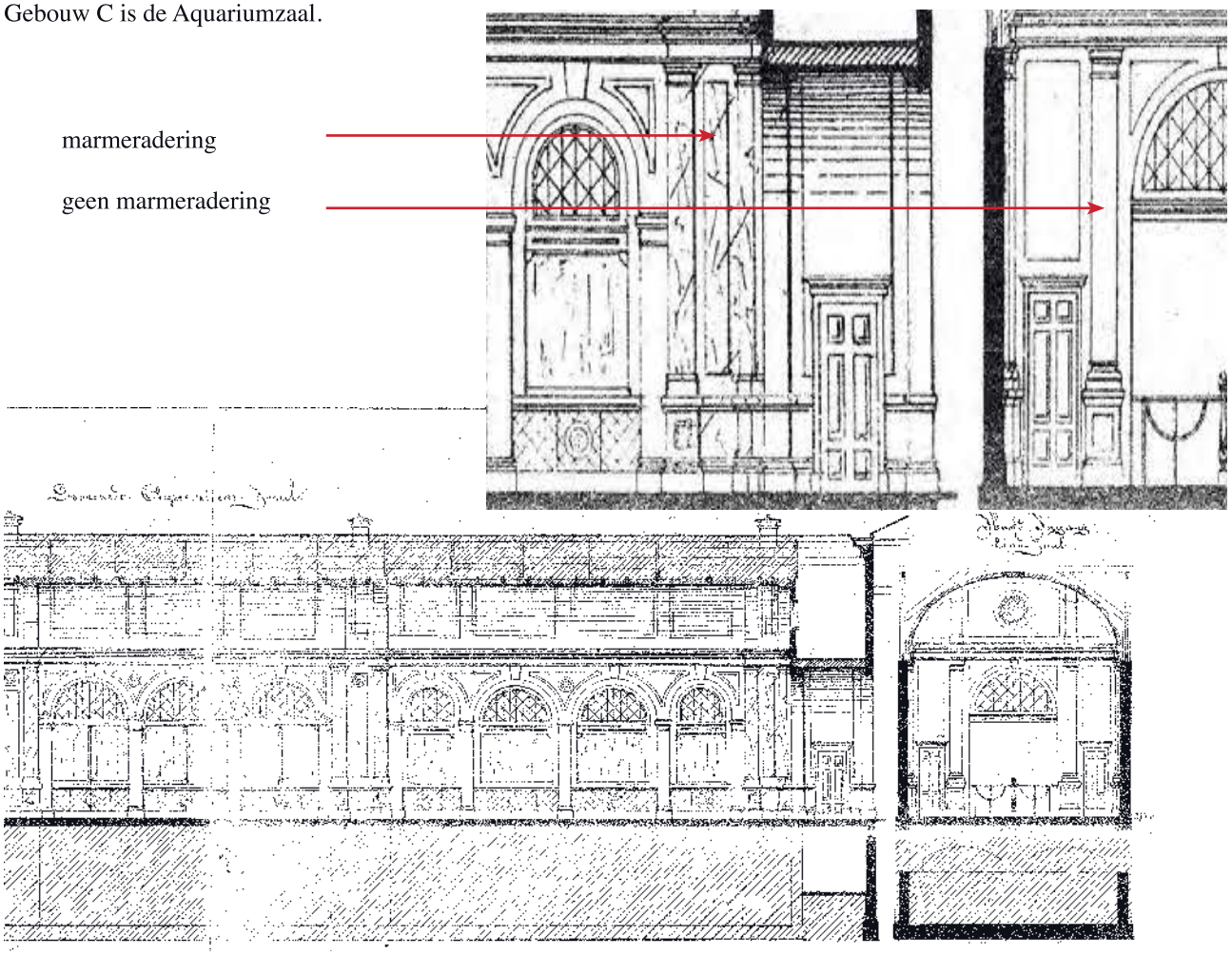

afb. 9 en 10) Detail van de tekening G.B. Salm
Uit: Artis archief nummer 11871.
Aquariumzaal met schetsmatig aangegeven de marmeren/gemarmerde pilasters.

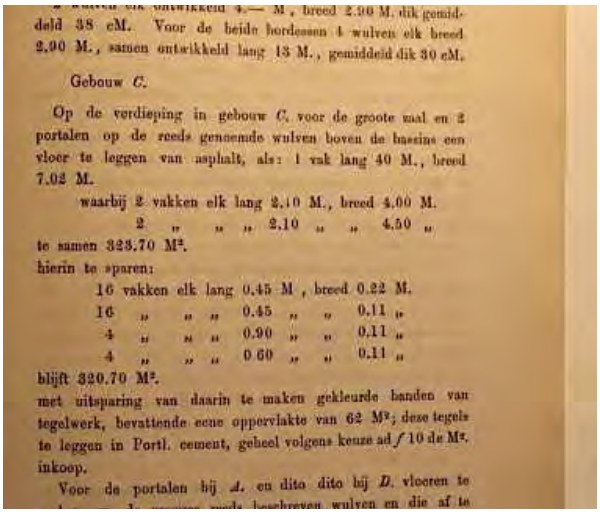

deld 38 cM. Voor de beide bordessen 4 wulven elk breed 2.90 M., samen ontwikkeld lang 13 M., gemiddeld dik 30 cM.

Gebouw *C*.

Op de verdieping in gebouw *C* voor de groote zaal en 2 portalen op de reeds genoemde wulven boven de bassins een vloer te leggen van asphalt, als: 1 vak lang 40 M., breed 7.02 M.

waarbij 2 vakken elk lang 2.10 M., breed 4.00 M.
2 „ „ „ 2.10 „ „ 4.50 „

te samen 323.70 M².

hierin te sparen:

16 vakken elk lang 0.45 M., breed 0.22 M.
16 „ „ „ 0.45 „ „ 0.11 „
4 „ „ „ 0.90 „ „ 0.11 „
4 „ „ „ 0.60 „ „ 0.11 „

blijft 320.70 M².

met uitsparing van daarin te maken gekleurde banden van tegelwerk, bevattende ecne oppervlakte van 62 M²; deze tegels te leggen in Portl. cement, geheel volgens keuze ad *f* 10 de M². inkoop.

Voor de portalen bij *A* en dito dito bij *D* vloeren te

afb. 11)

In *C* komen geen vloeren voor, alleen een bordes bij de reservoirs van grenen, lang 12.60 M. breed 2.00 M. dik 3½ cM. waarvoor grenen leggers, als:

18 leggers	elk lang 2.20 M. zw. 8 bij 18 cM.	hierbij	
1 „	„ 13.00 „ „ 18 „ 23 „	4 neuten,	
4 stijlen	„ „ 3.50 „ „ 20 „ 20 „	elk	
6 karbeels	„ „ 1.50 „ „ 13 „ 18 „	25 bij 25 cM.	
4 peulstukken, samen 8.00	„ „ 10 „ 23 „	dik 13 cM.	

Voor het plafond boven de groote Aquariumzaal 50 schinkels aan te brengen van vurenhout, dik 2 - 3½ cM. elk ontwikkeld lang 10.50 M., waarbij een koppelhout lang 48 M. zw. 8 bij 25 cM. en 50 hangijzers à 3 KG.

In gebouw *D*, op het voorgedeelte voor plafond een vloer

afb. 12)

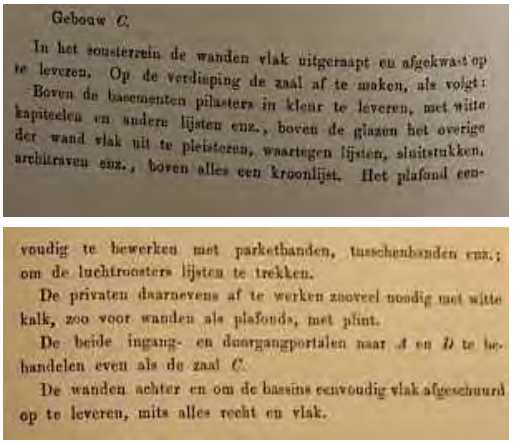

Gebouw *C*.

In het souterrein de wanden vlak uitgeraapt en afgekwast op te leveren. Op de verdieping de zaal af te maken, als volgt:

Boven de basementen pilasters in kleur te leveren, met witte kapiteelen en andere lijsten enz., boven de glazen het overige der wand vlak uit te pleisteren, waartegen lijsten, sluitstukken, architraven enz., boven alles een kroonlijst. Het plafond een-

voudig te bewerken met parketbanden, tusschenbanden enz.; om de luchtroosters lijsten te trekken.

De privaten daarnevens af te werken zooveel noodig met witte kalk, zoo voor wanden als plafonds, met plint.

De beide ingang- en doorgangportalen naar *A* en *D* te behandelen even als de zaal *C*.

De wanden achter en om de bassins eenvoudig vlak afgeschuurd op te leveren, mits alles recht en vlak.

afb. 13)

afb. 14)

afb. 11, 12, 13, 14)
Enkele bladzijden uit het bouwbestek van G.B. Salm van het Aquariumgebouw uit 1880.
Uit: Stadsarchief Amsterdam, Artis archief

ARTIS: Aquariumgebouw, Aquariumzaal

Onderdeel: oostwand, luchtrooster Datum:4.4.2014

Ruimte:Aquariumzaal

Onderzoekslocatie: nrs 1A, 1B, 1C houten rozet en stucwerk lijst

Verfmonster: Uitvoering: 5.1.2e

LAAGOPBOUW

nr. 1A

fase	laag	kleur	beschrijving/kenmerken
III	3 +	crËmes etc.	muurverf-slordig
II	2	lichtgrijs	zijdeglanzend
I	1	wit	zijdeglanzend, vrij dik
	0	hout	drager

nr. 1B en 1C

fase	laag	kleur	beschrijving/kenmerken
IV	5 +	crËmes	muurverf-slordig
	4	wit etc.	dun
III	3	lichtgrijs	zijdeglanzend
II	2	wit	zijdeglanzend, vrij dik
I	1	wit	witkalk?
	0	hout	drager

Aan de rechterzijde van de rozetlijst is een scheidingslijn zichtbaar in de ondergrond. Rechts hiervan is ook het donkerblauw en lila pakket aanwezig maar links niet. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat er een verlaagd plafond in de ruimte is geweest en was er een object v r aangebracht.

De houten rozet heeft weinig verflagen en is niet origineel. Het bestek vermeldt beweegbare luchtopeningen en die zijn niet meer aanwezig.

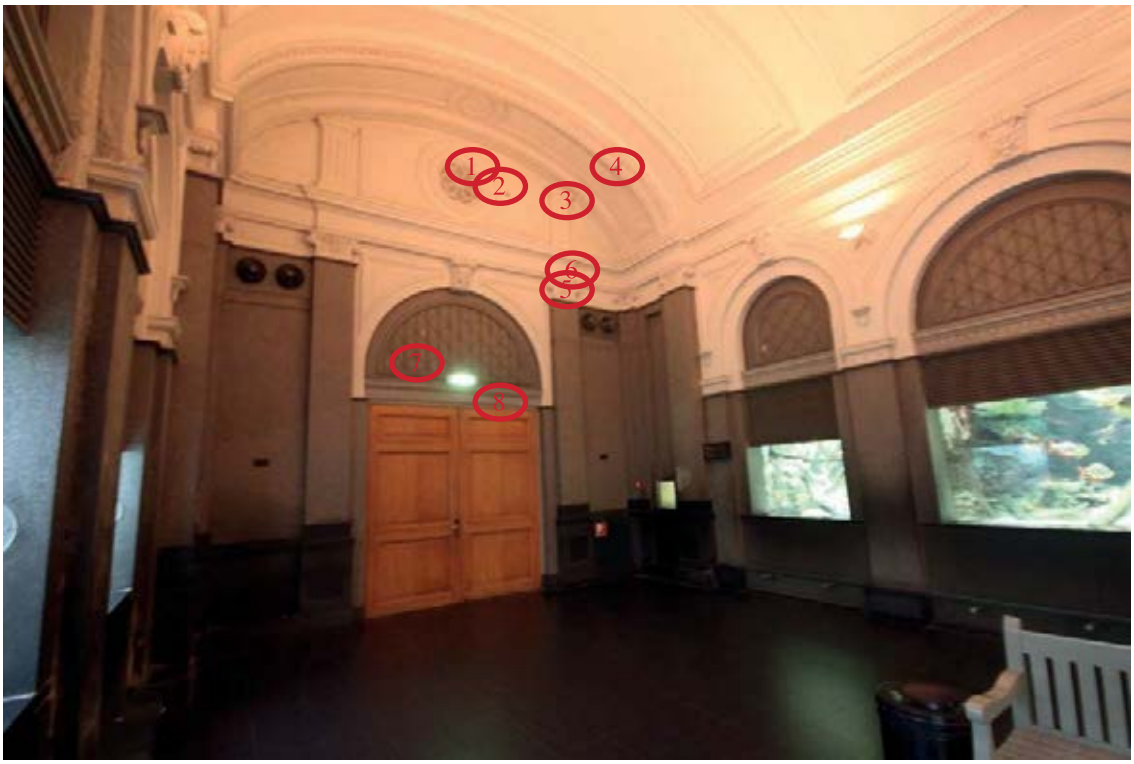

ARTIS: Aquariumgebouw, Aquariumzaal'

Onderdeel: oostwand stucwerk, vlak en lijstprofiel

Datum:4.4.2014

Ruimte:Aquariumzaal

Onderzoekslocatie: nrs.2A, 2B, 2C, 2D, 2E

Verfmonster:

Uitvoering: 5.1.2e

LAAGOPBOUW

fase	laag	kleur	beschrijving/kenmerken
V+	6+	crËmes	muurverf, gerold
IV	5	donkerblauw	matte, droge, poederige laag
	4	donkerblauw	grondering voor vlg. laag
III	3	lila	vrij dik, zijdeglanzend
II	2	wit	witkalk?
I	1	wit	witkalk?
	0	stuc	drager

Op alle delen van het lijstwerk is dezelfde laagopbouw aangetroffen.
De witte eerste lagen zijn mogelijk witkalk en niet overal even dik aanwezig. omdat deze verf zich makkelijk laat verwijderen.

ARTIS: Aquariumgebouw, Aquariumzaal

Onderdeel: oostwand Triglyf

Datum:4.4.2014

Ruimte:Aquariumzaal

Onderzoekslocatie: nrs 3A, 3B, 3C, 3D, 3E

Verfmonster:

Uitvoering: 5.1.2e

LAAGOPBOUW

fase	laag	kleur	beschrijving/kenmerken
V+	6+	crËmes	muurverf, gerold
IV	5	donkerblauw	matte, droge, poederige laag
	4	donkerblauw	grondering voor vlg. laag
III	3	lila	vrij dik, zijdeglanzend
II	2	wit	witkalk?
I	1	wit	witkalk?
	0	stuc	drager

Op alle delen is dezelfde laagopbouw aangetroffen.

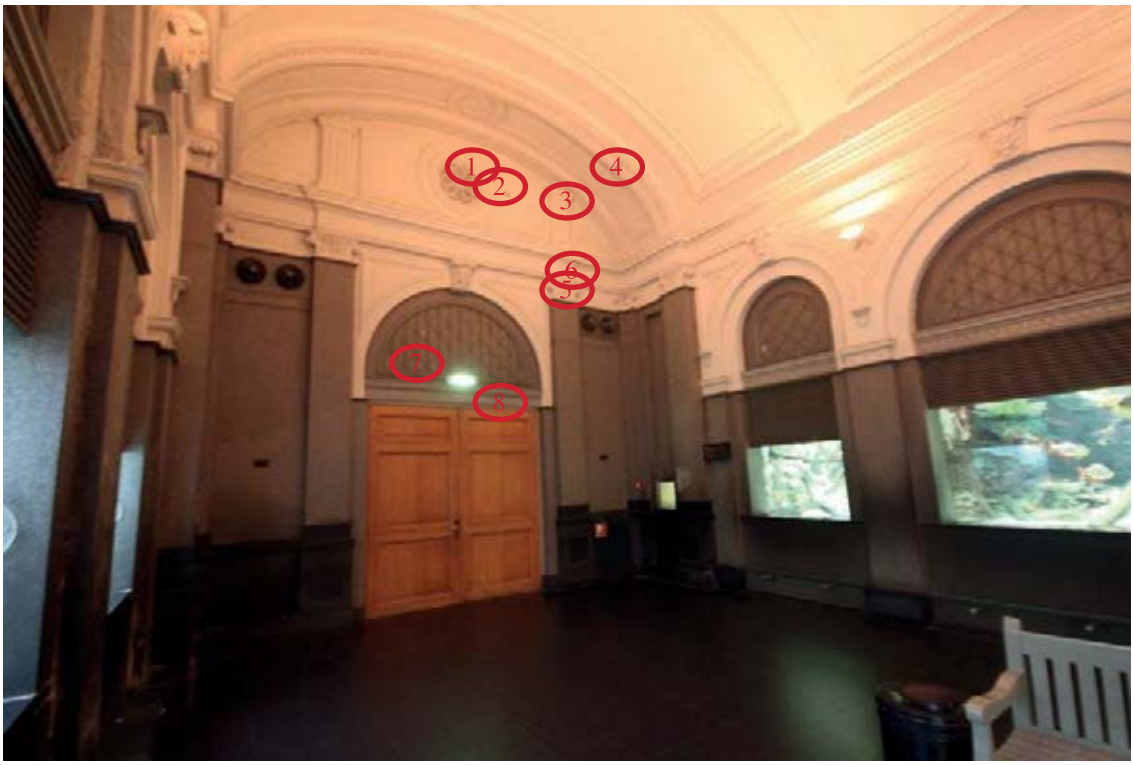

ARTIS: Aquariumgebouw, Aquariumzaal'

Onderdeel: zuidzijde- zuid-oosthoek. plafondlijst: stucwerk

Datum:4.4.2014

Ruimte:Aquariumzaal

Onderzoekslocatie: nr. 4A

Verfmonster:

Uitvoering: 5.1.2e

LAAGOPBOUW

fase	laag	kleur	beschrijving/kenmerken
V+	6+	crËmes	muurverf, gerold
IV	5	donkerblauw	matte, droge, poederige laag
	4	donkerblauw	grondering voor vlg. laag
III	3	lila	vrij dik, zijdeglanzend
II	2	wit	witkalk?
I	1	wit	witkalk?
	0	stuc	drager

Op alle delen van het lijstwerk is dezelfde laagopbouw aangetroffen.

De witte eerste lagen zijn mogelijk witkalk en niet overal even dik aanwezig. omdat deze verf zich makkelijk laat verwijderen.

ARTIS: Aquariumgebouw, Aquariumzaal'

Onderdeel: oostwand, lijst in de kroonlijst

Datum:4.4.2014

Ruimte:Aquariumzaal

Onderzoekslocatie: nr. 5

Verfmonster:

Uitvoering: 5.1.2e

LAAGOPBOUW

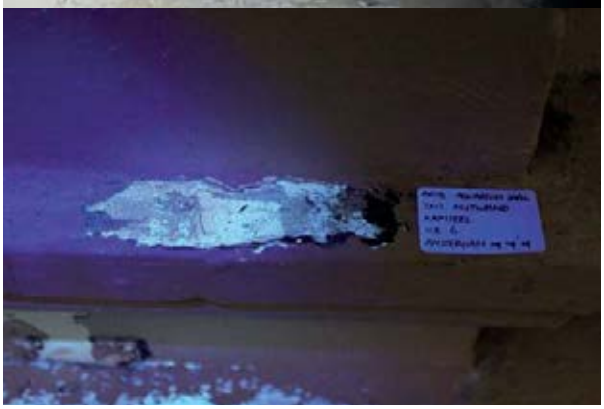

fase	laag	kleur	beschrijving/kenmerken
V+	6+	crËmes	muurverf, gerold
IV	5	donkerblauw	matte, droge, poederige laag
	4	donkerblauw	grondering voor vlg. laag
III	3	lila	vrij dik, zijdeglanzend
II	2	wit	witkalk?
I	1	wit	witkalk?
	0	stuc	drager

foto onder: in UV licht is het verschil van de drager (paarsig/donker) goed te zien ten opzichte van de witte verflagen.

Op alle delen van het lijstwerk is dezelfde laagopbouw aangetroffen.

ARTIS: Aquariumgebouw, Aquariumzaal

Onderdeel: oostwand, bovenvlak kroonlijst

Datum:4.4.2014

Ruimte:Aquariumzaal

Onderzoekslocatie: nr 6

Verfmonster:

Uitvoering: 5.1.2e

LAAGOPBOUW

fase	laag	kleur	beschrijving/kenmerken
V+	6+	crËmes	muurverf, gerold
IV	5	donkerblauw	matte, droge, poederige laag
	4	donkerblauw	grondering voor vlg. laag
III	3	lila	vrij dik, zijdeglanzend
II	2	wit	witkalk?
I	1	wit	witkalk?
	0	wit/stuc	drager

Op alle delen is dezelfde laagopbouw aangetroffen.

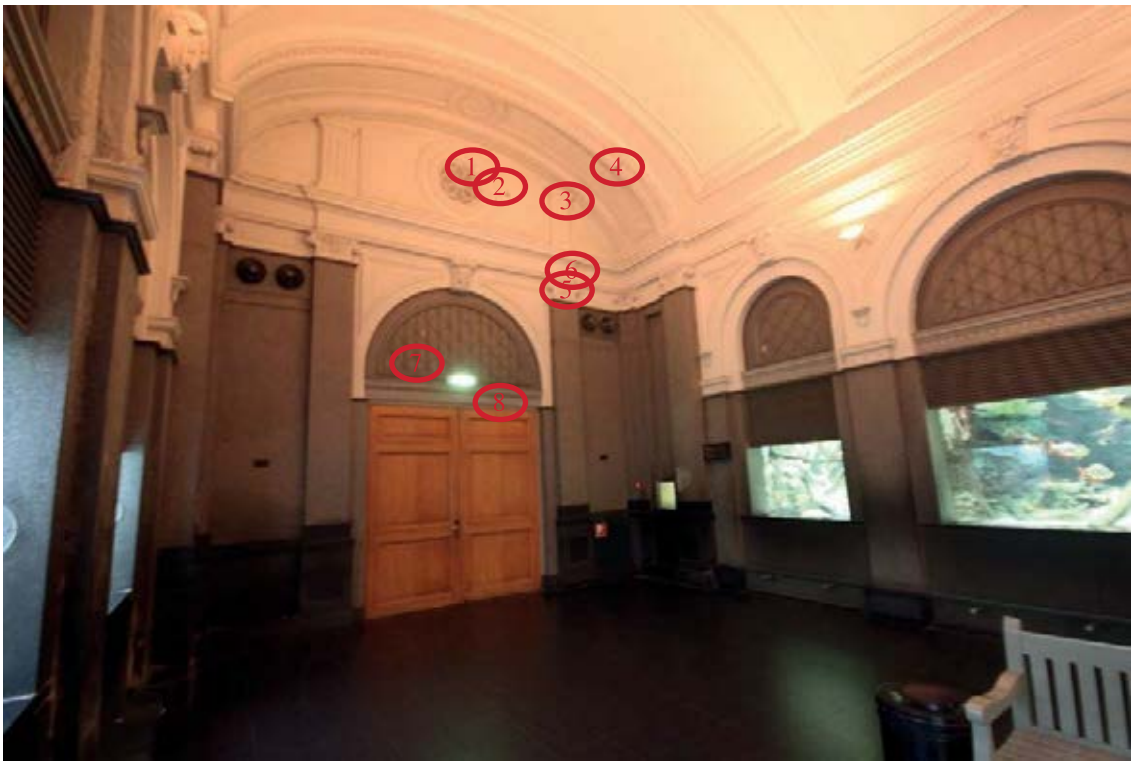

ARTIS: Aquariumgebouw, Aquariumzaal

Onderdeel: oostwand, boogveld met ruitvormig raster op schroten

Datum:7.4.2014

Ruimte:Aquariumzaal

Onderzoekslocatie: nr 7 houten boogveld boven de deuren

Verfmonster:

Uitvoering: 5.1.2e

LAAGOPBOUW

fase	laag	kleur	beschrijving/kenmerken
III	5	grijs	glanzend
II	4	donkerblauw	poederig, geen hechting
I	3	bruin	oranje, houtimitatie, glans
	2	licht grijs	
	1	wit	zeer dun
	0	hout	drager

De houtimitatie is mogelijk een teakhout-imitatie. Dit is gebaseerd op het feit dat er in het Aquariumgebouw meer teakhout werd voorgeschreven in het bestek uit 1880. Dit behoeft echter meer onderzoek op andere onderdelen waarbij een deel van de hout-tekening/structuur beter zichtbaar is.

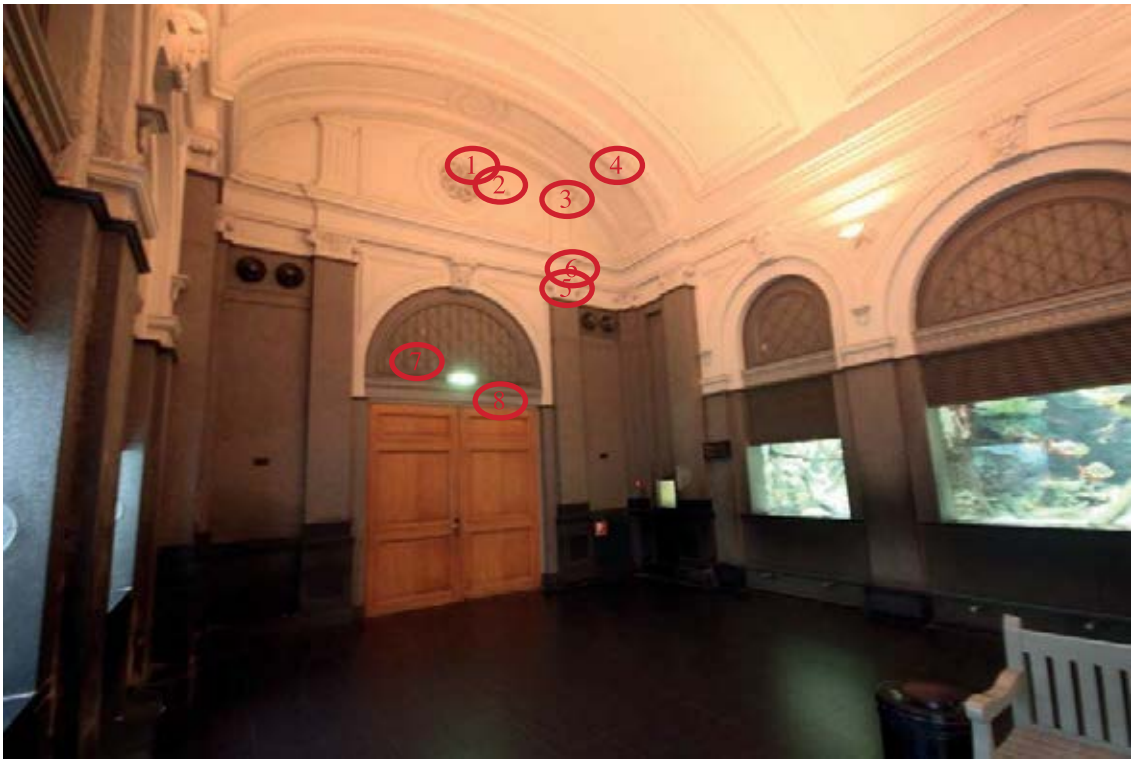

ARTIS: Aquariumgebouw, Aquariumzaal'

Onderdeel: oostwand, tandlijst boven de deuren

Datum:7.4.2014

Ruimte:Aquariumzaal

Onderzoekslocatie: nr. 8

Verfmonster:

Uitvoering: 5.1.2e

LAAGOPBOUW

fase	laag	kleur	beschrijving/kenmerken
		grijs	glanzend
		wit	
		hout	drager

Op de tandlijst is geen origineel lagenpakket aangetroffen.
Hetzelfde geld voor deze lijst elders in de zaal, ook deze lijst met de rozetten.

BIJLAGE 19

NOTITIE:
Eerste indruk technische staat en orginaliteit van het beschilderd doek van het Diorama in het Aquariumgebouw te Artis.

door: [redacted]

juni 2016

—

Natura Artis Magistra
5.1.2e
Projectleider infrastructuur
Plantage Middenlaan 53
1018DC Amsterdam
5.1.2e @artis.nl

Datum: Amsterdam, 13 juni 2016

Betreft: Eerste indruk technische staat en orginaliteit van het beschilderd doek van het Diorama in het Aquariumgebouw te Artis.

Geachte h 5.1.2e ste Di 5.1.2e

Vandaag hebben wij, 5.1.2e en 5.1.2e het diorama en in het bijzonder het beschilderd doek van het diorama bestudeerd. De vraag die vanuit Artis in eerste instantie heeft gesteld - is of er vast te stellen is of het doek van het diorama uit de onstaanstijd (1926) van het diorama stamt - of dat dit doek wellicht in later tijd (bijvoorbeeld bij de restauratie1983) is vervangen.

Over het ontstaan van het Diorama

Alan het begin van de jaren '90 van de negentiende eeuw hadden de onderwijzers 5.1.2e s en Jac.P.. Thijsse bij de directeur van Artis, 5.1.2e , aangeklopt met de vraag of hij hen behulpzaam kon zijn bij het maken van hun boeken over de Nederlandse natuur. Kerbert heeft hen toen in contact gebracht met de dierpreparateur 5.1.2e 5.1.2e zodat zij voor het maken van de illustraties bij de artikelen gebruik konden maken van de collecties opgezette vogels, insecten en zoogdieren in Artis.
Na de plotselinge en onverwachte dood van Heimans in 1914 werd door o.a 5.1.2e en 5.1.2e de Heimans-stichting opgericht met het doel 'om de studie van de natuur te bevorderen, met name onder de jeugd'. Aanvankelijk was het plan om een gratis toegankelijk 'Volksmuseum voor natuurlijke historie' te stichten, zoals dat bijvoorbeeld ook in Londen bestond, maar toen bekend werd dat Artis vergelijkbare plannen had voor de uitbreiding van het Zoölogisch Museum en bovendien bleek dat de binnengekomen giften niet aan de verwachtingen beantwoordden, werd besloten het beschikbare kapitaal te gebruiken voor de inrichting van een 'Heimans-diorama' in het Zoölogisch Museum in het Aquariumgebouw van Artis.
In 1923 kreeg Paul L. Steenhuizen (1870-1940), die behalve preparateur van Artis ook een van de eerste vogelfotografen van Nederland was, de opdracht om in de voormalige ronde collegezaal van het Zoölogisch instituut dit diorama te vervaardigen. In plaats van dieren individueel op te zetten en allemaal afzonderlijk te presenteren, wilde men deze laten zien in hun natuurlijke leefomgeving. Gekozen werd om hierin de duinen rond de duinplas De Muy op Texel uit te beelden. In 1894 had 5.1.2e samen met 5.1.2e een expeditie naar Texel gemaakt die in de eerste jaargang van De levende natuur uitgebreid is beschreven. De opgezette vogels in het diorama zijn ontleend aan een lijst van vogels die rond het Zwanenwater bij Callantsoog voorkomen. Aan de hand van foto's van 5.1.2e is het duinlandschap verder zo zorgvuldig mogelijk gereconstrueerd, in het zand heeft men allerlei gedroogde duinplanten opgenomen. De maquette gaat over in een groot geschilderd doek van 9 bij 28 meter van de in Harlingen geboren schilder Willem G.F. Jansen (1871-1949). 5.1.2e was een groot bewonderaar van de gebroeders 5.1.2e en van 5.1.2e en heeft in Haagse Schoolstijl de duinplas De Muy verbeeld.Het Heimans-diorama opende in het voorjaar van 1926, kort daarop op 30 mei 1926 deed de Koninklijke familie bij haar jaarlijkse bezoek aan Amsterdam ook het nieuwe diorama aan.[1]

1 5.1.2e : Het Heimans-diorama in Artis, een Hollands duinlandschap verbeeld , 3 november 2011, http://www.heimansenthijssestichting.nl/heimansdiorama.php

Het beschilderde doek van het Diorama

Het doek van het diorama is een zeer degelijke, zware, stevige kwaliteit linnen. Uit vele verschillende details is duidelijk op te maken dat het hier om het authetieke doek uit 1926 handelt. Onderin het doek zijn verschillende gaten aanwezig waardoor de katrollen bereikt konden worden waarmee vroeger de verlichting (gasverlichting?) omhoog getakeld kon worden. Bij deze gaten staan in fraai oud schrift verschillende notities. Rondom zijn onderin het diorama ook letters geschilderd - het diorama is in 26 delen verdeeld volgens de letters van het alfabeth, mogelijk hebben deze letters een relatie met een ontwerpschets of met de foto's die gebruikt zijn voor vervaardiging van de schildering van het duinlandschap. De onderrand van het doek is met spijkers (gebruikt alsof het spelden zijn) rond een stevige metalen hoepel bevestigd, en daarna is deze rand met grove steken rond deze hoepel metalen rondlopende buis vastgenaaid. Op zowel deze spijkers als op het draad is de grondering waarmee het doek is voorbewerkt aanwezig. Dit betekent dat het doek ter plaatse van zijn grondlagen is voorzien - en het ook ter plaatse is geschilderd. (Een oude foto in de tentoonstelling rond het diorama laat zien dat 5.1.2e het doek in de ronde ruimte van de voormalige collegezaal aan het schilderen is). Aan de grote ronde hoepel zijn haken met gewichten bevestigd die het doek strak trekken. De gewichten staan deels op de grond en hangen deels net iets daarboven, in de onderruimte van het diorama. Ze houden het doek nog steeds goed op zijn plaats. Het doek is goed op spanning en laat geen grote deformaties of plooien zien. Naast al deze vervaardiginssporen die duiden op een oud doek - is op het doek een signatuur aanwezig van de schilder 5.1.2e *-26'*.

Voor de schildering is met dunne zwarte verf het kader (beeldvlak) aangegeven. Zwarte schetsmatige lijnen zijn langs de randen van de schildering te zien. De schildering is zeer schetsmatig uitgevoerd. En tegelijkertijd zeer effectief geschilderd. met vlotte toetsen is dekkend en pasteus geschilderd. Sommige vogels zijn in twee drie toetsen neergezet - en toch is de soort duidelijk te herkennen. Dit vereist een grote kennis en vaardigheid in het schilderen. Van dichtbij oogt de schildering haast abstract, op afstand werkt de schildering heel effectief, diepte en voorstelling zijn heel goed leesbaar en ogen als een realistische voortzetting van het drie dimensionale duinpan dat daarvoor is geplaatst.

Op het doek zijn wel sporen te zien van een restauratie. Op het onderdeel zijn zeer veel druipsporen aanwezig. Waarschijnlijk als gevolg van een schoonmaakbeurt - waarbij het doek met veel vocht (oplosmiddelen? of water & zeep?) is schoongemaakt. Een deel van deze druipsporen wordt tegengehouden door het doorzichtige plastic dat langs randen en kieren is aangebracht. Dus de schoonmaak dateert van na het aanbrengen van dit plastic.
Op de schildering zelf zien we sporen van een onregelmatig vlekkerig vernis. Waardoor grote verschillen aanwezig zijn in mat en glans op het oppervlak van de schildering. Deze orgelmatigheid in de vernis kan veroorzaakt zijn door een té enthousiaste schoonmaak.
Met UV belichting kon worden waargenomen dat er op een aantal plaatsen zeer grote overschilderingen aanwezig zijn. Deze overschilderingen zullen wellicht bij de laatste restauratie in 1983 zijn aangebracht.

Het staketsel waarop het duinlandschap is aangebracht toont op veel plaatsen verfsporen. Alsof de schilder af en toe met zijn kwast vol verf even langs kwam - om een kleur uit te proberen? De constructie is grotendeels authentiek. Op enkele plaatsen is in naden en kieren plastic folie aangebracht. Daarnaast zijn er twee ronde gaten aanwezig die zijn afgedekt met plaatjes triplex (waarom?). In het koijnenhol zijn oude kranten verwerkt - waarop bijvoorbeeld het woord *'dagelijksch'* te lezen is., taalgebruik dat uit 1926 moet stammen. Voor de constructie van het duin is een stevig gaas in de vormen van het duin gebogen en dat is daarna met klei (of een cementachtige - maar wel zachte pleister) vormgegeven. In dit materiaal zijn duidelijk de vingerafdukken van de makers te zien. Deze wijze van vervaardigen lijkt te passen bij de tijd van het onstaan van het diorama.

Het doek, de beschildering van het doek en de grondvorm van het duinlanschap dateren allemaal uit 1926. Later uitgevoerd is een schoonmaakbeurt van het doek en enkele grote overschilderingen. Op het duinlandschap kunnen vogels en vegetatie vernieuwd zijn. Daar hebben wij nu verder niet naar gekeken.

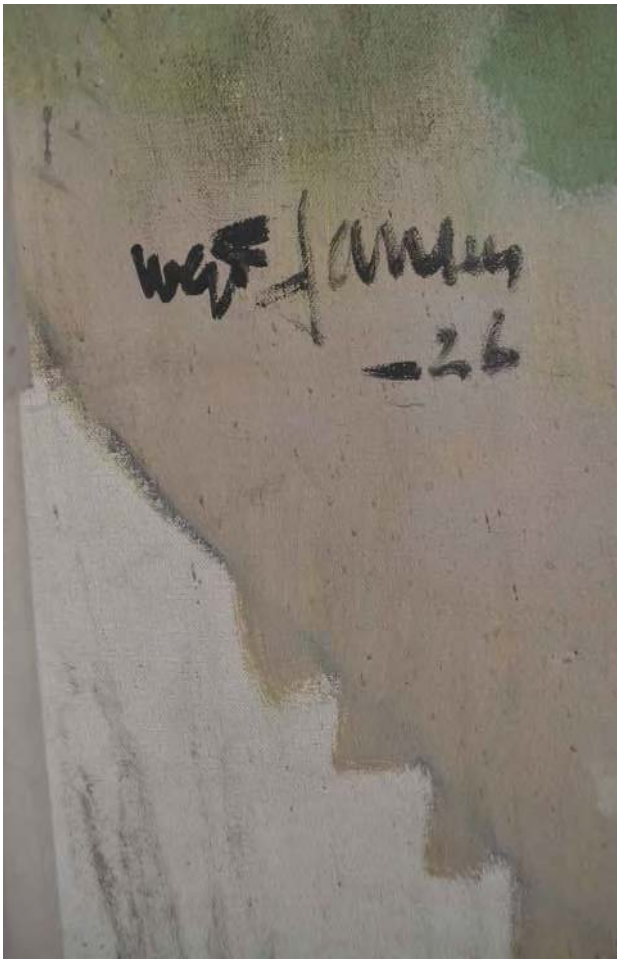

De signatuur van WGF 5.1.2e -26. Net uit zicht voor de toeschouwer in het boendeel van het diorama. De zwarte lijn geeft de uitkadering van de voorstelling aan.

Het gevlochten gaas en de pleisterlaag daarop, die de basis vormen voor het duinlandschap. Het plasticfolie rechts op de foto is later toegevoegd.

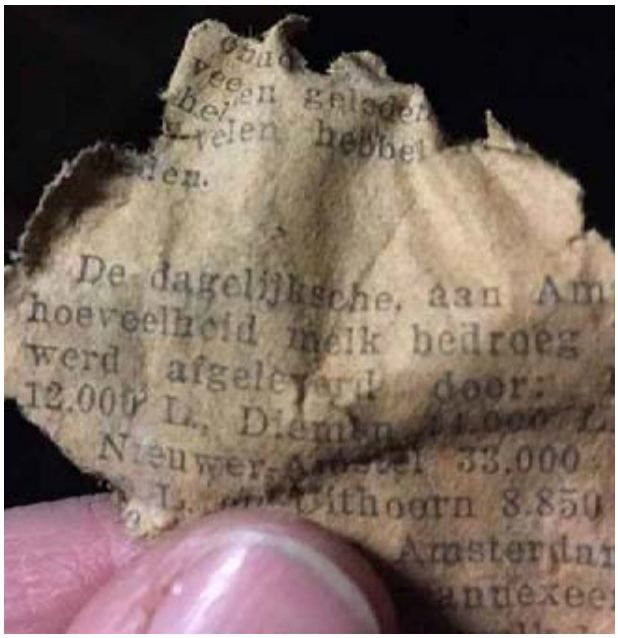

Konijenhol in het duinlanschap vanuit de ruimte onder het diorame gezien. In dit hol zijn stukken oude krant gebruikt. Een klein snippertje laat bijvoorbeeld het woord dagelijksche zien. Taalgebruik zoals dat in 1926 gebruikt werd.

Een van de gewichten onderlangs het doek. met haak die om de hoepel bevestigd hoort te zijn. Dit gat is uitgescheurd

Een van de gewichten onderlangs het doek. met haak die om een ijzeren rondlopende hoepel bevestigd is. Dit gewicht hangt boven de grond. Dit is de orginele wijze van bevstigen.

Spijkers zijn als spelden gebruikt om het doek rond de hoepel te bevstigen. Daarna is met een grove steek het doek rond de hoepel genaaid.

Bij de entree onderin het diorame is het doek van de hoepel losgeraakt. Het uitende van de ronde buis en het losgelaten doek is hier zichtbaar.

Katrol met ijzeren kabel waarmee lampen omhoog en omlaag gebracht werden. Het bijschift daarboven luid: deze lamp langzaam opwinden. Hoe dit systeem precies werkte en wat voor een soort lapmen omhoog en omlaag beracht werden is onduidelijk.

Bovenlangs het doek is ook horzontaal een rand aangezet. Waarschijnlijk is deze orgineel. Hoe de bevestiging van het doek bovenin is uitgevoerd kan vanaf de grond niet worden waargenomen. Delen van balken horend bij de oude kapconstructie van de collegezaal zijn in de kleuren van de lucht boven het duinlandschap meegeschilderd. De na-denzijn weer dichtgemaakt met plastic folie.

Deel van het duinlandschap gefotografeerd met daglicht.

Hetzelfde fragment gefotografeerd onder UV belichting. Duidelijk is zwarte vlek te zien. Dit is een overschildering bij een restauratie aangebracht (versere verf en verouderde verf laten een andere UV reflectie zien waardoor recent geschilderde toevoegingen onder UV-belichting als donkere vlekken zichtbaar worden). De overschildering bevindt zich op de plaats van een verticale naad.
Het doek bestaat uit verschillende delen, deze zijn verticaal aan elkaar vast genaaid. Bovenlangs is ook een strook in horizontale richting aan doek vast gemaakt.

Deel van het duinlandschap gefotografeerd met daglicht.

Hetzelfde detail, waarbij het licht van slechts een kant komt. Duidelijk zichtbaar zijn de druuipers van vernis die plaatselijk aanwezig zijn. Of dit het resultaat is van een schoonmaakbeurt - of hoort bij de originele schildertechniek is niet direct duidelijk.

Deel van het duinlandschap onder normaal licht en onder UV belichting. De zwarte vlekken maken duidelijk dat er rond een verticale naad retouches/overschilderingen zijn aangebracht.

Veel vogels zijn in enkele toetsen zeer vaardig, herkenbaar neergezet.

Naar aanleiding van ons bezoek aan het diorama kunnen we vaststellendat het beschilderde doek uit 1926 stamt. Mochten er hierover nog vragen zijn - dan zijn wij zeer zeker bereid dit schrijven toe te lichten.

Naar wij aannemen zal duidelijk zijn dat het diorama zowel kunsthistorisch als in de geschiedenis van het natuuronderwijs een hele bijzondere heeft gespeeld. Opvallend was bij ons beozke met hoeveel plezier kleine kinderen naar deze kijkdoos op ware grote kijken.

Met een vriendelijke groet,

Astrid van den Berg & Ruth Jongsma

Astrid van den Berg - Advies, Onderzoek, Restauratie
5.1.2e
Advies, Onderzoek, Restauratie
Reinier Claeszenstraat 49 hs
1056 WG Amsterdam
5.1.2e **@planet.nl**
T: 5.1.2e

Bureau voor Kleuronderzoek & Restauratie
5.1.2e
Korte keizersdwarsstraat 11
1011 GJ Amsterdam
5.1.2e **@xs4all.nl**
T: 5.1.2e

De afbeeldingen Bij deze BIJLAGEN kunnen ter illustratie van bepaalde fenomen digitaal bewerkt zijn. Voor exacte weergave ten tijde van de opnamen dienen de originele bestanden geraadpleegd te worden.

© fotografie 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e & 5.1.2e

© Niets uit deze rapportage mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, digitale media, microfilm, of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van de auteur. Het ter inzage geven van dit rapport aan direct belanghebbende is toegestaan.

AMSTERDAM/BUSSUM - MEI 2017

Polman Restauratie & Kleuronderzoek
Leonieke Polman
werkplaats: Vliegdenweg 6A
1406 MZ Bussum
tel: 0615060692 / 0654676157
info@leoniekepolman.com

Bureau voor Kleuronderzoek & Restauratie
Ruth Jongsma
Korte keizersdwarsstraat 11
1011 GJ Amsterdam
tel: 0624247899
derj@xs4all.nl

Legenda toegepaste uitzonderingsgrondslagen

In dit document zijn gegevens definitief geanonimiseerd op grond van:

Wet	Artikel	Omschrijving	Pagina's
Wet open overheid	Art. 5.1 lid 2 sub e	De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 83, 85, 194, 195, 197, 199, 201, 205, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 217, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228